

«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы

**«Астана қаласының жастар
ахуалын кешенді әлеуметтік
зерттеу»**

**Әлеуметтік зерттеу нәтижелері бойынша
аналитикалық баяндама**

Астана, 2018

«Астана қаласының жастар ахуалын кешенді әлеуметтік зерттеу» / Ашимханова Д.Ә., Ермаханова С.А., Құсманова А.Г., Кәрімова Ж.К., Калдыбаева О.В.– Астана: «Жастар» ҒЗО, 2018. – 204 бет.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2018

АННОТАЦИЯ

Астана қаласы жастарының жағдайын кешенді социологиялық зерттеу нәтижелері бойынша аналитикалық баяндама үш тараудан тұрады. Бірінші тарау 14-28 жас аралығындағы жастардың жаппай социологиялық сауалнама деректерін талдауға арналған. Респонденттер саны 2000 адамды құрады. Сауалнамаға алынған тұрғындар қаланың әкімшілік-аумақтық орналасу, жасы мен жынысы сияқты негізгі параметрлер бойынша таныстырылады.

Екінші тарау Астанадағы жастармен фокус-топтар сериясының нәтижелері келтірілген. Барлығы 8 фокус-топ өткізілді, оның төртеуі мемлекеттік тілде, төртеуі орыс тілінде өтті.

Үшінші тарау жастармен жұмыс жасау саласындағы эксперттік сауалнама нәтижелері келтірілген. Сауалнамаға 12 эксперт қатысты, олар үш топқа бөлінді - жастардың жұмыспен қамтамасыз ету саласындағы эксперттер, жастардың әлеуметтік белсенділігі және жастар арасындағы тәуекелдер мен қатерлер жөніндегі эксперттер.

МАЗМҰНЫ

Тарау 1 СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ ЖАППАЙ САУАЛНАМА.....7

I-бөлім. Зерттеудің әдістемесі.....7

II-бөлім. Астана қаласындағы жастардың әлеуметтік жай-күйі.....12

2.1 Қала жастарының санасындағы басым құндылықтар.....12

2.2 Жастардың қаладағы өмірге және қалалық қызметтердің жұмысына қанағаттану деңгейі.....15

2.3 Астана қаласындағы жастардың өзекті мәселелері.....21

2.3.1 Жастар ортасындағы тұрғын үй мәселесі.....23

2.3.2 Жұмыспен қамту саласындағы жастардың мәселелері.....25

2.3.3 Астанаға көші-қон мәселесіне жастардың көзқарасы.....29

Бөлім бойынша қорытынды.....32

III-бөлім. Астана қаласындағы жастардың әлеуметтік белсенділігі.....34

3.1 Қала жастарының патриоттық деңгейі және осы түсініктің жастармен түсіндірілуі.....34

3.2 Жастар ұйымдарының жұмысындағы жастар белсенділігі, олардың жұмысын ынталандыру және бағалау.....37

3.3 Жастардың мемлекеттік жастар саясатын іске асыру мен наразылық акциясының деңгейіне қанағаттану дәрежесі.....41

3.4 Жастардың өз қалаларын дамытуға қолайлы қатысу формалары...47

Бөлім бойынша қорытынды.....48

IV-бөлім. Астана қаласындағы жастардың дінге деген қарым-қатынасы.....51

4.1 Жастардың жеке діни ерекшеліктері.....51

4.2 Елорда жастарының діни әдебиетке және оны сатып алу көздеріне қарым-қатынасы.....53

4.3 Жастардың қаладағы этносаралық және конфессияаралық жағдайды бағалауы.....54

Бөлім бойынша қорытынды.....58

V-бөлім. Қала жастарының жастар субмәдениетіне қарым-қатынасы.....59

5.1 Астана қаласындағы субмәдениеттердің таралу деңгейі және жастардың оларға қарым-қатынасы.....59

5.2 Басым субмәдениеттер арасындағы мүшелік деңгейі.....60

5.3 Жастар субмәдениетіне кірігу себептері.....62

Бөлім бойынша қорытынды.....63

VI-бөлім. Қала жастарының девиантты мінез-құлық формалары.....	64
6.1 Жастар ортасындағы физикалық күш көрсету мәселесі.....	64
6.2 Қала жастарының шылым шегу мен алкогольизмге қарым-қатынасы.....	67
6.3 Астана жастарының арасында есірткенің таралу мәселесі.....	69
6.4 Елордалық жастар арасында суицид мәселесінің өзектілігі.....	71
6.5 Қала жастарының экстремистік ұйымдардың іс-әрекетінің қауіп-қатердің сезінуі.....	73
<i>Бөлім бойынша қорытынды.....</i>	<i>75</i>
Қорытынды.....	77
Қосымша.....	83
2-тарау Фокус-топтар.....	119
I-бөлім. Зерттеудің әдістемесі	119
II-бөлім. Астана жастарының әлеуметтік жай-күйін талдау.....	121
2.1 Қазіргі өмірлік жағдайды бағалау.....	121
2.2 Жастардың негізгі құндылықтарын, қажеттіліктерін, қызығушылықтарын анықтау.....	123
2.3 Жастардың қаладағы жағдайын бағалауы.....	126
2.4 Қалалық қызметтердің жұмысын бағалау.....	131
2.5 Елорданың даму мәселелеріне жастардың қатысуы.....	137
2.6 Сырттан келуші жастардың қалаға бейімделу мәселелерін көрсету, қала жастарының елдің басқа аймақтарынан келушілерге деген көзқарасын айқындау.....	139
2.7 Жастар ортасында заманауи тәуекелдерді және қауіпсіздік қатерлерін зерттеу.....	141
III-бөлім. Жұмыспен қамту саласындағы жастардың мәселелерін талдау.....	144
3.1 Жастардың жұмыспен қамтамасыз етуін талдау.....	144
3.2. Жастар жұмыссыздығының себептерін анықтау, қаланың ЖОО мен ТЖКБ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық бейімделу мәселелері.....	149
3.3 Жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдары мен механизмдерін анықтау.....	151
IV-бөлім. Жастардың дінге деген көзқарасын талдау.....	153
4.1 Елордалық жастардың діншілдік деңгейі.....	153

4.2 Қаладағы жастардың этносаралық және дінаралық жағдайының бағалауы.....	156
Қорытынды.....	157
Қосымша.....	160
3-тарау Эксперттік сауалнама.....	169
I-бөлім. Зерттеудің әдістемесі	169
II-бөлім. Жастардың азаматтық белсенділігі.....	171
2.1 Мемлекеттік жастар саясаты туралы хабардар болу.....	171
2.2 Жастар ұйымдарының қызметіне белсенді қатысатын жастардың әлеуметтік-демографиялық портреті.....	172
2.3 Жастардың жастар ұйымдарының жұмысына қатысу деңгейі.....	173
2.4 Жастар ұйымдарының жоғары және төмен деңгейдегі тартымдылық факторлары.....	174
III-бөлім. Жастардың жұмыспен қамтамасыз ету саласындағы мәселелері.....	177
3.1 Жастар арасындағы жұмыс іздеу стратегиясы.....	177
3.2. Астана жастарының жұмыспен қамтамасыз мәселелері.....	178
3.3 Еңбек нарығындағы жас мамандардың артықшылықтары.....	179
3.4 Жұмыссыздық: тәуекел топтар.....	180
3.5 Кәсіптік бағдар университет түлектерін жұмысқа орналастырудың тиімді шарасы.....	182
3.6 Жастарды жұмыспен қамтамасыз ету мәселелерін шешу жолдары мен тетіктері.....	184
IV-бөлім. Жастар ортасындағы тәуекелдер мен қауіп-қатерлер.....	187
4.1 Жасырын және ашық қауіп-қатерлер.....	187
4.2 Тәуекел топтары: маскүнемдік және нашақорлық.....	187
4.3 Жастар арасындағы суицид мәселесі.....	189
4.4 Астанадағы жастардың қылмыс ерекшеліктері.....	190
4.5 Қала жастарының діндарлығы.....	192
4.6 Наразылық потенциалы.....	192
Қорытынды.....	194
Қосымша.....	199

1-ТАРАУ СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ ЖАППАЙ САУАЛНАМА

I-БӨЛІМ. ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Бүгінгі Астана елорда тұрмысында қысқа тарихы бар және осыған байланысты, соңына дейін қаланың бірыңғай әлеуметтік кеңістігі қалыптасқан жоқ, оның барлық элементтері өздерін біртұтас тұтастықтың бір бөлігі ретінде мойындайды және өзара ұқсастыққа ие. Заманауи Астана - мамандық, білім деңгейі, жынысы, жасы, шыққан жері, тұрғылықты жері бойынша ерекшеленетін әр түрлі әлеуметтік топтардың мозаикасы. Бұл топтардың әрқайсысы құндылықтарды, мінез-құлық қондырғыларын, әлеуметтік, экономикалық және мәдени жағдайларға бейімделу механизмдерін тасымалдаушы болып табылады. Астана тұрғындарының мәселелерін зерделеу әртүрлі әлеуметтік топтарды сипаттайтын ерекшеліктерді анықтауға негізделген дифференциалды тәсілді талап етеді.

Елордалық тұрғындар құрылымында ерекше әлеуметтік топ жастар болып табылады. Статистикалық мәліметтерге сәйкес, 2018 жылдың 1 қаңтарында Астана тұрғындары 1,032,475 адамды құрады. Астана тұрғындарының құрылымында жастардың үлесі шамамен 22% (227 038 адам) болды.

Астана – елордалық мәртебесі еліміздің басқа өңірлерінен келген мигранттар көбірек қоныс аударатын елдегі ең ірі қалалардың бірі. Бұл еліміздің әкімшілік-экономикалық орталығы, беделді білім беру орындары шоғырланған, бұл барлық өңірлердегі ең өршіл, жігерлі жастарды тарту орталығы болып табылады. Елордаға келушілердің негізгі бөлігі – 30 жасқа дейінгі жас адамдар.

Қаланың жастары қаланың дамуына елеулі үлес қосуға қабілетті нақты күш. Жастар қаланың ең белсенді бөлігі болып табылады, оның әлеуеті қаланың қоғамдық пайдалы қызметі түрінде конструктивті трансформациясына және девианттық мінез-құлық көріністерінде, наразылық акцияларының өсуіне әкелетін деструктивті салдарға бағытталуы мүмкін.

Астана қаласының жастар ортасындағы жағдайды білу тәуекелдерді анықтауға және жағдайдың дамуына болжам жасауға көмектеседі. Қаралып отырған мәселелердің кең ауқымын ескере отырып, мұндай зерттеуді өткізу әлеуметтану және психология әдістерін қоса алғанда әдістерді біріктіретін кешенді әдісті қажет етеді.

Зерттеу *объектісі* – Астана қаласының жастары.

Зерттеу *пәні* - Астана қаласындағы жастардың жағдайын зерттеу.

Социологиялық зерттеулердің *мақсаты* Астана қаласы жастарының әлеуметтік жай-күйін, оның негізгі мәселелерін, жастар ұйымдарының

қызметін бағалау және жастар арасында тәуекелдерді зерттеу болып табылады.

Социологиялық зерттеудің *міндеттері* 6 негізгі блокқа бөлінді:

1. Жастардың әлеуметтік әл-ауқатын талдау:

- жастардың негізгі құндылықтарын, қажеттіліктері мен мүдделерін анықтау;
- жастардың негізгі мәселелерін талдау;
- күйзелістің белгілерін көрсету, жастар арасында аландаушылық деңгейін анықтау;
- жастардың қаладағы жағдайын бағалауы;
- сырттан келген жастардың қаладағы бейімделу мәселелерін анықтау, қала жастарының елдің басқа аймақтарынан келушілерге деген көзқарасын айқындау;
- жастар ортасында заманауи тәуекелдер мен қауіпсіздік қауіп-қатерлерін зерттеу.

2. Қала жастарының жұмыспен қамтамасыз ету саласындағы мәселелерін талдау:

- жастардың жұмыспен қамтамасыз етуге талдау;
- жастар жұмыссыздығының себептерін айқындау;
- жастардың жұмыспен қамтамасыз ету мәселелерін шешу жолдарын және механизмдерін анықтау (гуманитарлықтан техникалық мамандықтарға қайта даярлауды қоса алғанда);
- қаланың жоғары оқу орындары мен ТжКБ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық бейімделу мәселелерін анықтау.

3. Қала жастарының әлеуметтік белсенділік деңгейін зерттеу:

- жастардың патриоттық және азаматтылық деңгейін анықтау;
- жастардың мемлекеттік жастар саясатына қанағаттану деңгейін өлшеу;
- жастар ұйымдарының қызметіне қатысатын жастардың үлесін анықтау;
- жастардың түрлі санаттарының республикалық жастар ұйымдарының (РЖҰ) және олардың қалалық филиалдарының қызметін салыстырмалы бағалауын көрсету.

4. Жастардың дінге деген қарым-қатынасын талдау:

- қала жастарының діни деңгейін анықтау;
- жастардың діни адамдарға деген қарым-қатынасын талдау;
- жастардың қаладағы этносаралық және конфессияаралық жағдайларын бағалауы.

5. Астана қаласындағы жастар субмәдениеттерінің (музыкалық, имидж, хобби, дүниетанымдық және т.б. бойынша) түрлерін (санын) талдау:

- қала жастарының жастар субмәдениеттерінің қызметіне қатысу деңгейін анықтау;
- жастардың жастар субмәдениеттерінің қызметіне қатысуға ынтасын талдау;
- Астана жастарының субмәдениет мүшелеріне қарым-қатынасын анықтау.

б. Астана қаласындағы жастар ортасында девиантты мінез-құлықтың көрініс табу формаларын талдау:

- жастардың қатыгездік пен зорлық-зомбылық, терроризм және экстремизм көріністеріне деген қарым-қатынасын анықтау;
- мектеп және студент жастар арасында жаман әдеттердің таралу деңгейін анықтау;
- Астана қаласындағы жастар ортасында есірткі ахуалын зерттеу;
- жастар арасындағы суицидалды жай-күйді айқындау.

Зерттеу болжамы.

Астанадағы жастардың әлеуметтік жай-күйі, оның ішінде психологиялық жағдай жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайына тікелей байланысты, бұл өз кезегінде жұмыспен қамтамасыз ету және тұрғын үй мәселелерінде кездеседі. Әлеуметтік белсенділіктің дәрежесі, девианттық мінез-құлыққа бейімділік негізінен жастардың тұрғылықты жері бойынша айқындалады, бұл астаналық аудандардың нақты әлеуметтік стратификациясын көрсетеді. Бұл қаланың әртүрлі бөліктерінде әлеуметтік инфрақұрылым түрлі дәрежеде (жастар үшін бос уақытты өткізу орындарының болуы, спорттық кешендер, кинотеатрлар, кітапханалар және т.б.) дамығандығына байланысты.

Социологиялық зерттеудің әдістері.

Астанадағы жастар жағдайын социологиялық зерттеу сандық және сапалы әдіснаманы синтездеуге негізделген және үш социологиялық әдіс - жаппай әлеуметтанулық сұрау, эксперттік сұрау және фокус-топтардың топтамасы арқылы жүзеге асырылады.

Бұл есеп жаппай әлеуметтанулық зерттеу нәтижелерін талдау және интерпретацияны ұсынады.

Жүргізілген *жаппай сауалнама* жастардың өмірлік іс-әрекетінің әртүрлі аспектілеріне қатысты пікірлеріне жаппай (жалпылама) деректер береді. Іріктемелі жиынтықты қалыптастырудың ғылыми әдістерін қолдану арқылы қамтамасыз етілген сауалнаманың репрезентативтілігі, еліміздің барлық жастарына 2000 адамнан алынған пікірлер мен бағалауды экстраполяциялауға мүмкіндік береді. Іріктеменің қателігі 3% аспайды. Жобаның географиясы - елорданың 4 ауданы.

«Face-to-face сұхбат» әдісімен жаппай тексерудің жалпы үлгісі 14-29 жас аралығындағы Астана қаласының 2000 тұрғынын құрады. Квота

үлгісі олданылған. Қаланың 4 ауданында, бірқатар университеттерде, ТЖКБ және қала базарларында жаппай сауалнама жүргізілді.

Іріктеме Астана қаласының Статистика департаментінің деректері бойынша социологиялық зерттеу кезінде есептелді. Іріктемелі жиынтықты қалыптастыру критерийлері (квоталар):

- - әкімшілік-аумақтық (Астана қаласының 4 ауданы);
- әлеуметтік мәртебе (оқитын жастар, жұмыссыздар, белсенді жастар);
- гендерлік (ер / әйел);
- жас ерекшеліктері бойынша (14-17 жас, 18-21 жас, 22-25 жас, 26-28 жас);
- этникалық (қазақтар, орыстар және басқалар);
- білім деңгейі.

Іріктемелі жиынтықтың құрылымы оның негізгі сипаттамаларында жалпыға бірдей құрылымға сәйкес келеді. 2000 астам адамға сауалнама жүргізу келесі орындарда өткізілді:

- тұрғылықты жеріне байланысты - 1000 адам сұралды. Аудан тұрғындарының жалпы құрылымындағыдай, қаланың әрбір ауданында жастардың осындай үлесіне сауалнама жүргізілді.
- оқу орындарында - 800 адам. Сауалнама қаланың бірнеше жоғарғы оқу орындарын, колледждерді, мектептерді қамтыды.
- қала базарларында - 200 адам. Сауалнама Астана қаласының 4 базарын қамтыды. Базар қызметкерлерінен сұхбат алынды..

Өзінің ерекшеліктеріне сәйкес, сұралған жиынтықтың құрылымы толығымен жоспарланған іріктемелі жиынтыққа сәйкес келеді. Әлеуметтанулық сұраудың нәтижесінде Алматы ауданы жастарының 35,2%, Сарыарқа ауданының 24,9%, Байқоңыр ауданының 22,6% және Есіл ауданының 16,2%-на сауалнама жүргізді. Жоғарыда айтылғандардан басқа, іріктемеге Астана қаласының маңындағы тұрғындардың 1,1% - Қосшы, Талапкер және Қоянды кірді.

Алматы және Сарыарқа аудандарының өкілдерінің іріктеуіндегі сәл артықшылық сол аудандардағы колледждер мен жоғары оқу орындарының студенттер саны көп бөлігі орналасқан, студенттік жатақханаларының негізгі саны болып табылады. Статистикалық мәліметтерге сәйкес, елорданың Есіл ауданында тұратын халықтың үлесі қалған аудандармен салыстырғанда ең төменгі болып табылады. Бұл жағдай сауалнамаға қатысқан жиынтықтың қатынасынан байқалады.

Сұралған жиынтықтың құрылымында 84,5% қазақтар, 9,5% - орыстар, 6,1% - басқа ұлт өкілдері болды. Басқа этникалық топтар 20 ұлт өкілдері болып табылады.

Жынысы бойынша сауалнамаға қатысқан жастар жалпы жиынтық құрылымына (статистика бойынша) сәйкес келеді – барлығы 47,1% жас жігіттер және жас қыздар мен әйелдердің 52,9% сұралған.

Іріктемелі жиынтықты бөлу 14-18 жас аралығындағы жастарда 44,7%, 19-23 жас аралықтарында - 24,6%, ересектер тобында 24-тен 28 жасқа дейін 30,8% құрады.

Білім деңгейіне сәйкес зерттелетін халықтың құрылымы төмендегідей бөлінеді:

- 2,2% - ғылыми дәрежесі бар жастар;
- 20,0% - жоғары білімі бар жастар;
- 20,6% - аяқталмаған жоғары білімі бар жастар;
- 21,0% - орта арнайы білімі бар жастар;
- 20,7% - орта білімді жастар;
- 13,1% - толық емес орта білімі бар жастар;
- 2,4% - білімі жоқ жастар.

II-БӨЛІМ. АСТАНА ҚАЛАСЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАЙ-КҮЙІ

Мәселе.

Әлеуметтік жай-күй индивидтердің қоршаған айналасындағы әлеуметтік шынайылықты және өздерінің орнын эмоционалды-бағалаушы қарым-қатынасы. Әлеуметтік топтар мен қауымдастық деңгейінде бұл түсінік әлеуметтік көңіл-күйді және қоғамның тұрақтылығы / тұрақсыздығының дәрежесін көрсетеді. Әлеуметтік жай-күйдің тұжырымдамасы өмірге қанағаттану деңгейін, өзекті мәселелердің болуы, осы мәселелерді шешудің жолдарын, сондай-ақ адам/топтың қоршаған шынайылықты бағалауын қамтиды.

Социологиялық зерттеу шеңберінде қала жастарының әлеуметтік жай-күйі жас астаналықтар санасындағы басым құндылықтар, қалалық қызметтердің жұмысына қанағаттану деңгейі, жастардың өміріндегі басты мәселелер, жастар арасындағы үш негізгі мәселені шешу - тұрғын үй мәселесі, жұмыспен қамту және қаладағы көші-қон мәселесі бойынша жастардың көзқарасы сияқты айнымалылар арқылы зерттелді.

Нәтижелер.

2.1 Қала жастарының санасындағы басым құндылықтар

Құндылықтар - индивид, әлеуметтік топ, қоғам үшін алу, сақтау және иеленуге күшін салатын кез-келген материалдық немесе идеалды құбылыс.

Жастардың құндылықты қондырғыларын зерттеу жастарда қалыптасқан құндылық бағдарлары жеке тұлғаның белсенді ұстанымын, өзін-өзі анықтау мен дүниетанымды қалыптастырудың негізі болып табылады. Бүгінде, экономикалық және саяси тұрақсыздық кезеңінде жастардың тұлғалық құндылықтарының иерархиясына үнемі мониторинг жүргізу қажет, өйткені қоғамның болашақ дамуы соған байланысты болады.

Зерттеу шеңберінде жастар санасындағы басым құндылықтар анықталды. Бұл үшін инструментарийге **«Сіз үшін өмірдегі ең басты құндылық не?»** деген сұрақ қойылды. Сұрау нәтижелері бойынша, елордалық жастар үшін отбасы өмірдегі ең үлкен құндылық болып саналады, басқа жауаптар арасында бұл нұсқа 79,8% құрап отыр.

Арақатынасты жас ерекшеліктері бойынша талдау көрсеткендей, респонденттің жасы ұлғайған сайын отбасылық құндылық жоғары тұрады. Мәселен, 14-18 жас аралығындағы «отбасы» нұсқасын өмірлік маңызды құндылық ретінде таңдаған жастардың үлесі 75,8%, 19-23 жас аралығында 80,4%, 24-28 жастағы адамдар - 85,2% таңдады. Отбасының

құндылығы мәңгілік (нағыз) құндылықтардың бірі болып табылады, сондықтан бүгінгі жастардың отбасылық байланыстарды алдыңғы қатарға қойғаны қазіргі заманғы жастар туралы кейбір сарапшылардың жоғалған ұрпақ туралы пікірлерін жоққа шығаруға мүмкіндік береді.

Жастардың санасында маңызды орын алатын екінші орындағы құндылық денсаулық болып табылады, жауаптың бұл нұсқасын 45,7% таңдаған. Жастар үшін үшінші маңызды құндылық - достық, бұл пікірді респонденттердің 23% таңдады. Жастардың құндылықтар құрылымындағы достық құндылығына жақын, махаббаттың құндылығы - әрбір бесінші респонденттің таңдауы (20%). Астанадағы жастардың құндылық иерархиясындағы бесінші орын оқу мен білімге арналды (18,8%).

Елордалық жастардың құндылық иерархиясындағы алтыншы орын материалдық жағынан қамтамасыз етілген өмір (16,1%) секілді құндылыққа ие. Астаналық жас тұрғындардың 12,5% өзін-өзі тану және өзін-өзі құрметтеудің маңызы зор деп есептейді. Сонымен қатар, өзін-өзі жүзеге асыру құндылығы жасына қарай өседі. Егер 14-18 жас аралығындағы жастарда бұл параметрді респонденттердің 10% таңдаса, 19-23% - 13,8%, 14-28 жастағы адамдар - 15% таңдады.

Шеткі немесе аз маңызы бар топтар құндылығына «билік» (2,4%) және «қоғамдық мойындау, атақ-даңқ, бедел» (1,5%) болды (1-кесте). Респонденттердің гендерлік ерекшеліктері бойынша деректерді талдау жас ерлер мен әйелдердің құндылық бағдарлары арасындағы аз ғана айырмашылықтарды көрсетті. Дегенмен, салыстырмалы тұрғыда қыздар арасында мансап пен материалдық қамтамасыз етілген өмірдің құндылығы ер балаларға қарағанда жоғары. Осылайша, «Қаржылай қамтамасыз етілген өмір» деген жауапты жас жігіттердің 15,5% және жас әйел адамдардың 16,7% таңдады; «Мансап, қоғамдағы жоғары лауазым» деген жауапты ер респонденттердің 5,4%, әйелдердің 7% таңдады.

Сондай-ақ, мансаптың құндылығы респонденттердің білім деңгейіне байланысты өзгереді. Сонымен қатар, мынадай үрдіс байқалады: білім деңгейі неғұрлым жоғары болса, жастар үшін соғұрлым «Мансап, қоғамдағы жоғары лауазым» деген құндылық жоғары тұрады, бұл жауапты толық емес орта білімі бар респонденттердің 5,4%, орта арнайы білімі бар 5,7%, 7,5% жоғары білімі бар және 9,1% ғылыми дәрежелі респонденттер таңдаған.

Респонденттердің материалдық жағдайының өлшемі бойынша деректерді талдау респонденттердің әл-ауқатының артуына байланысты отбасы құндылығының төмендеуін көрсетті. Осылайша, «азық-түлік үшін ақша жеткілікті, бірақ киім сатып алу қиын» деген респонденттердің үлесі 83,7% құрайды, ал толықтай қамтылған және отбасы құндылығы ретінде таңдағандар саны 74,3% құрайды.

1-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз үшін өмірдегі ең басты құндылық не?», %

	%
Отбасы	79,8%
Денсаулық	45,7%
Достық	23,0%
Махаббат	20,0%
Оқу, білім	18,8%
Материалдық тұрғыдан қамтамасыз етілген өмір	16,1%
Өзін-өзі таныту, өзін-өзі құрметтеу	12,5%
Қызықты жұмыс, мамандық	10,2%
Сенім, дін	7,9%
Жан тыныштығы	6,7%
Адамдарға көмек	6,7%
Кез-келген рахат алу мүмкіндігі, көңіл көтеру	6,3%
Мансап, қоғамдағы жоғары лауазым	6,3%
Шығармашылық	3,3%
Билік	2,4%
Қоғамдық мойындау, атақ-даңқ, бедел	1,5%
Жауап беруге қиналамын	1,1%

Респонденттер жауап берген келесі сұрақ елорданың жас тұрғындарының басым құндылықтарын ғана емес, жақын болашақта жастардың мақсаттары мен жоспарларын да анықтауға мүмкіндік береді. Мәселен, «Сіз алдағы 5 жыл ішінде неге қол жеткізгіңіз келеді?» деген сұраққа респонденттердің көбісі сапалы білім алуға ниет білдірді - 38,3%. Әрбір төртінші респондент өзінің жеке тұрғын үйін сатып алуды жоспарлап отыр (24,6%). Бұдан басқа, респонденттердің 1/5 бөлігіне алдағы 5 жылда лайықты жұмыс табу (21,5%), табысты мансап құру (21,2%) және өз кәсібін ашу (22,8%) маңызды. Сондай-ақ, жастар диплом алуға (16,6%), мамандық бойынша жұмысқа орналасуға (15,6%) және отбасын құруға (14,2%) бағытталған. Респонденттер «басқалар арасында, әріптестер арасында қоғамдық мойындауға қол жеткізу», «спортта үлкен жетістіктерге қол жеткізу», «таныстар шеңберін кеңейту» сияқты жауаптарды аз таңдады. Басқаша айтқанда, Астана жастарында басым құндылықтар ретінде инструменталды құндылықтар болып табылады, яғни қаражат-құндылықтар, материалдық әл-ауқат пен тұрақты жұмыспен қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін құндылықтар болып табылады (2-кесте).

Гендерлік сәйкесті өлшемі бойынша алынған деректерді талдау, қазіргі жас қыздар отбасын құру және бала тууды кейінге қалдыра отырып, мансапты құру, өзін-өзі жүзеге асыруға көбірек назар аударып жатқандығы туралы жоғарыда айтылған пікірді қайталауға мүмкіндік береді. Алдағы 5 жылда «жұбайын, өмірлік серігін табу» және «балаларды тәрбиелеу, бала туу» ниеті жас әйел адамдарға қарағанда,

бұл нұсқаны ерлердің 15,1%, ал бірінші жағдайда қыздардың 13,4%, ерлердің 8,6% және екінші жағдайда әйелдердің 6,7% таңдаған.

Этностық ерекшеліктер бойынша деректерді қарастыру жас қазақтардың басқа этникалық топтардан (8,1% қазақтар, 5,3% орыстар және басқа ұлттардың 5% «балалы болуды» таңдаған) отбасы және неке институтына бағыттанғанын көрсетті. Орыс ұлтының өкілдері алдағы 5 жылда «өз кәсібін ашуға» және «тұрғын үй сатып алуға» ниет білдірсе, бірінші жағдайда қазақтардың 22% және орыстардың 30,7%, қазақтардың 24% және орыстардың 32,3% екінші жағдайда.

2-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз алдағы 5 жыл ішінде неге қол жеткізгіңіз келеді?», %

	%
Сапалы білім алу	38,3%
Тұрғын-үй алу	24,6%
Өзімнің кәсібімді ашу	22,8%
Лайықты жұмыс табу	21,5%
Табысты мансап құру	21,2%
Оқуды бітіргені жөніндегі куәлік немесе диплом алу	16,6%
Мамандық бойынша жұмыс табу	15,6%
Өзінің өмірлік серігін табу	14,2%
Қызықты жұмыс табу	12,7%
Шығармашылық жағынан даму	12,2%
Балалы болу, бала туу	7,7%
Өзінің таныстар шеңберін кеңейту	6,9%
Спортта жетістіктерге жету	6,9%
Жақсы іскер серіктестерді табу	4,9%
Басқалар арасында, әріптестер арасында қоғамдық мойындауға қол жеткізу	3,8%
Жұмыс орнын ауыстыру, лауазымның жоғарылауы	3,3%
Басқасы	0,3%
Жауап беруге қиналамын	4,6%

2.2 Жастардың қаладағы өмірге және қалалық қызметтердің жұмысына қанағаттану деңгейі

Енді жастардың өмір сапасын әртүрлі тұрғыдан қарастырамыз. Осылайша, осы зерттеуде «өмір сапасы» санатына келесі элементтер жатады: жастардың жалпы көңіл-күйі, респондент өмір сүретін елді мекеннің дамығандығына қанағаттану, жастарды жұмыспен қамтамасыз ету және тұрғын үйді қоса алғандағы өзекті мәселелер.

Астанада тұратын жастар болашаққа қандай сезіммен қарайды? Респонденттердің пікірінше, жастарға үміт пен оптимизм тән, респонденттердің 64,1% осы жауапты таңдаған. Зерттеуге

қатысушылардың 23,6% «қалыпты, өзім үшін аса өзгерістерді күтпеймін» деген жауапты таңдады. Жастардың 6% болашаққа деген сенімсіздік және үреймен қарайды, ал респонденттердің тек 1,8% «қорқыныш пен үмітсіздікті» таңдады.

Респонденттердің әлеуметтік мәртебесі бойынша деректерді талдау, қазіргі уақытта жұмыссыз респонденттерге, яғни жұмыс істемейтін және оқымайтын адамдарға (NEET санаты) тәуелділік пен сенімсіздік сезімі тән екенін көрсетеді. Мұны жұмысы жоқ жастардың материалдық мәселелер мен әлеуметтік интеграциядағы қиындықтардан басқа, әлеуметтік қарым-қатынастардың саны аздығымен түсіндіруге болады. Бұл жағдайда жастар көбінесе өз мәселелерін өз бетімен шешуге мәжбүр болады, басқаларға арқа сүйемейді (3-кесте).

3-кесте.

*Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз болашаққа қандай сезіммен қарайсыз?»,
%*

	%
Үміт және оптимизммен	64,1%
Қалыпты, өзім үшін аса өзгерістерді күтпеймін	23,6%
Сенімсіздікпен және үреймен	6,0%
Қорқыныш және үмітсіздікпен	1,8%
Басқасы	1,2%
Жауап беруге қиналамын	3,3%

Осы социологиялық зерттеудің мақсаттарының бірі елордалық жастардың көңіл-күйін анықтау болды. Алынған деректерге қарағанда, Астана жастарының арасында өз болашағына қатысты тек әлеуметтік оң көзқарастар мен қондырғылар (әлеуметтік оптимизм) басым.

Сауалнаманың «*Сіздің ойыңызша, ауданыңыздағы жастардың бүгінгі күні көңіл-күйлері қандай?*» деген сұраққа оптимизм (38,6%), белсенділік (37,3%), тілектестік (20,6%), қуаныш (19,2%), тыныштық (18,2%). Бұл жауаптар астаналық жастардың алғашқы бес түрлі көңіл-күйін білдіреді.

Елордалық жастардың теріс көңіл-күйлерінің арасында респонденттердің 16,5% таңдаған «шаршағандық» нұсқасы басым болып отыр. Елордалық жастардың үрей (6%), үмітсіздік (4,6%), түңілу (4,9%) сияқты көңіл-күйді сезінеді (4-кесте). Алдыңғы сияқты секілді, NEET санатындағы жас астаналықтар аз оптимистік бағамен сипатталады. Көбінесе NEET санатындағы жастар «үрей», «үмітсіздік», «агрессия», «пассивтілік» сияқты жауаптарды таңдады (4-кесте).

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша, ауданыңыздағы жастардың бүгінгі күні көңіл-күйлері қандай?», %

	%
Оптимизм	38,6%
Белсенділік	37,3%
Тілектестік	20,6%
Қуаныш	19,2%
Тыныштық	18,2%
Шаршағандық	16,5%
Агрессия	11,8%
Пассивтілік	9,4%
Үрей	6,0%
Түңілу	4,9%
Үмітсіздік	4,6%
Басқасы	0,7%
Жауап беруге қиналамын	8,2%

Жастардың «өмір сапасының» тағы бір индикаторы респонденттің тұрғылықты жерінің қалай дамып келе жатқанына қанағаттануы болып табылады. Әлеуметтанулық сауалнамаға сәйкес, елді мекеннің дамуына қанағаттануын елорданың жас тұрғындары сипаттайды, негізінен оң бағалау ретінде - респонденттердің 48,5% өздерінің тұрғылықты жерінің жалпы алғанда қаншалықты дамып келе жатқанына қанағаттандырады деуге болады. Тағы 37,1% өздерінің тұрғылықты жерін дамытуға толықтай қанағаттанған. Қорытындылай келе, жас астаналықтардың 85,6% өз ауданының дамуымен қанағаттанған (1-диаграмма).

1-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ауданыңыздың жалпы дамуына Сіз қаншалықты қанағаттанасыз?», %

Елді мекеннің даму қарқынына қанағаттанбау елордалықтардың әрбір оныншы жас тұрғынына тән - 9,1%, оның ішінде оқымайтын және жұмыс істемейтін (NEET) респонденттердің үлесі айтарлықтай - респонденттердің 18,2% NEET санатындағылар тұратын жерінің дамуына қанағаттанбағандарын айтты. Бұл сұраққа 5,2% жауап беруге қиналған.

Астана аудандары бойынша деректерді талдау респонденттердің өмір сүру деңгейінің ең аз қанағаттануын Байқоңыр ауданының жастарын көрсетеді (12,2% қарсы Сарыарқа ауданындағы 9,9%, Алматы ауданында 6,3%, 10% Есіл ауданында - «Толығымен қанағаттанбаймын» және «Қанағаттанбаймын деуге болады» деген жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші). Астананың маңында тұратын жастар (91,7%) өз аудандарының дамуымен қанағаттанған. Бұл елорданың шет аймақтарының инфрақұрылымын дамытудың жоғары қарқындылығына байланысты, сонымен қатар қала маңындағы жастардың қаланың және оның инфрақұрылымының даму деңгейіне қатысты талаптарының аз болуымен байланысты болуы мүмкін (5-кесте).

Респонденттердің этникалық сәйкестілігі контекстіндегі деректерді талдау қазақ этникалық топ өкілдерінен гөрі орыс және басқа да этникалық топтардың өкілдерінің өмір сүру аймағының дамуына қатысты салыстырмалы түрде көбірек қанағаттанбағанын көрсетті. Осылайша, орыс жастарының арасында «Қанағаттанбаймын деуге болады» және «Толығымен қанағаттанбаймын» деген жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші 12,8%, басқа ұлт өкілдерінің (11,7%), жас қазақтардың арасында (8,6%) құрады.

5-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ауданыңыздың жалпы дамуына Сіз қаншалықты қанағаттанасыз?», %

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Толығымен қанағаттанамын	37,9%	38,8%	35,4%	35,8%	37,5%
Қанағаттанамын деуге болады	46,7%	48,1%	51,1%	47,3%	54,2%
Қанағаттанбаймын деуге болады	7,2%	4,6%	6,6%	9,1%	4,2%
Толығымен қанағаттанбаймын	2,8%	1,7%	3,2%	3,1%	0,0%
Жауап беруге қиналамын	5,3%	6,7%	3,6%	4,7%	4,2%

Елорданың жас тұрғындарының әлеуметтік жай-күйін зерттеуден бөлек, жастардың Астана қаласының негізгі қалалық қызметтерінің жұмысын бағалауды қамтиды. Әлеуметтік сауалнама барысында

респонденттер таңдалған қызметтердің тиімділігін бес баллдық шкала бойынша бағалау ұсынылды.

Деректерді талдау көрсеткендей, орташа есеппен әрбір екінші астаналық жас тұрғын Астананың аталған қызметтерінің жұмысын «жақсы» және «өте жақсы» деп бағалады. Дегенмен, деректерге салыстырмалы талдау келесідей: көбіне жастар қоғамдық өмірдің сауда, қоғамдық тамақтану секілді қызметтеріне қанағаттанады (70,9%), саябақтар, сквер жұмысын ұйымдастыру (72,8%) және түрлі тұрмыстық қызметтерді (67,2%) респонденттер осы қалалық қызметтердің жұмысын «жақсы» және «өте жақсы» деп бағалады. 16,8%, 13,9% және респонденттердің 17,9% жолдар құрылысы және жергілікті жолдарды күту, денсаулық сақтау және қоғамдық көліктерді сияқты қалалық қызметтер ең төменгі рейтингке ие болды, сәйкесінше, өте төмен және қанағаттанарлықсыз баға берді (6-кесте).

6-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ауданыңыздағы Астананың қалалық қызмет жұмыстарын бес баллдық шкаламен бағалаңыз (1 – өте нашар; 2 – қанағаттанарлықсыз; 3 – қанағаттанарлық; 4 – жақсы; 5 – өте жақсы)»,

%

Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттана рлықсыз	Қанағаттана рлық	Жақсы	Өте жақсы
Абаттандыру және көгалдандыру	2,5	6,5	27,2	37,4	26,4
Тұрмыстық қызметтер (химиялық тазалау, киімді, аяқ-киімді тігу және жөндеу және с.с.)	2,2	6,3	24,3	38,1	29,1
Жастардың дамуына деген мүмкіндік	3	8,3	23,6	38,5	26,6
Жол құрылысы және жергілікті жолдарды күту	6,1	10,7	29,3	32,1	21,8
Денсаулық сақтау және медициналық қызмет көрсету	3,8	10,1	30,8	33,3	22
Мәдениет, бос уақытты ұйымдастыру	3,4	8	26,3	37,4	24,9
Білім алу, қосымша білім беру курстарын қоса алғанда	1,9	5,6	28	37,4	27
Қоғамдық қауіпсіздік	4	6,7	21,7	43,9	23,8

(қоғамдық тәртіпті күзету)					
Әлеуметтік қорғау органдары	2,8	7,5	24,1	44,2	21,3
Қоғамдық көлік, автобустар, аялдамалар, автобустар кестесін қоса алғанда	7,2	10,7	22,5	33,5	26,1
Кіші және орта кәсіпкерлікті қолдау	2,3	7,1	30,1	40,9	19,5
Тұрғын-үй коммуналдық қызмет жұмысы	2,7	8	28,5	41,7	19,1
Спорт, туризм	2,7	6,9	23,7	36,8	29,8
Сауда және қоғамдық тамақтану	2,6	6	20,5	38,9	32
Саябақ, сквер жұмыстарын ұйымдастыру	3,4	5,1	18,7	35,6	37,2

Астананың аудандары бойынша деректерді талдау қала маңындағы тұрғындардың тұрғылықты жерін жақсарту және көгалдандыруға қанағаттанбағанын көрсетеді – Байқоңыр ауданында 9,2%, Сарыарқа ауданында - 9,4%, Алматы ауданында - 7,5%, Есіл ауданында - 10,9% «өте нашар» және «қанағаттанарлықсыз» нұсқалардың жиынтық көрсеткіші. Бұл жағдай толықтай түсінікті - қала маңында саябақ аумақтары ең аз концентрациясы орналасқан, бұл аумақтар көгалдандыру және гүлдер мен ағаштар отырғызудың аз деңгейімен шектелген.

Тұрмыстық қызмет көрсетуді қамтамасыз етуге келсек, Есіл ауданының жастары басқалармен салыстырғанда қанағаттанбаудың ең аз көрсеткішін көрсетеді – «өте нашар» және «қанағаттанарлықсыз» нұсқаларының жиынтық көрсеткіші Алматы ауданында - 6,7%, Сарыарқа ауданында - 8,7%, Байқоңыр ауданында - 8,7% және 4,2% - Астана қаласының маңы.

Байқоңыр, Сарыарқа аудандарында және елорданың қала маңында тұратын респонденттердің көпшілігі басқалармен салыстырғанда жастардың даму мүмкіндіктеріне қанағаттанбайды – «өте нашар» және «қанағаттанарлықсыз» нұсқалардың жиынтық көрсеткіші Есіл ауданында - 9,1% және Алматы ауданында - 10,7%-ға қарсы барлық үш жағдайда 12,5% құрайды.

Есіл ауданының жас тұрғындары мен Астана маңындағы аудандар өз аудандарындағы саябақтар мен алаңдар жұмысын

ұйымдастырылуына қатысты наразылық білдірді. Осылайша, «өте нашар» және «қанағаттанарлықсыз» нұсқалардың жиынтық көрсеткіші Есіл ауданында - 12,7%, қала маңында - 10%, Байқоңыр ауданында - 7,3%, Сарыарқа ауданында - 8,5%, 73% - Алматы ауданында көрсетіп отыр .

2.3 Астана қаласындағы жастардың өзекті мәселелері

Астанадағы жастардың негізгі мәселелерінің арасында ең алдымен материалдық қиындықтар - 48,6% және тұрғын үй мәселелері - 42,4% атап өтуге болады. Жұмыспен қамту мәселелері және азық-түлік, халықтық тұтыну тауарларының жоғары бағасы әрбір үшінші респондентті (сәйкесінше 32,4% және 29,1%) алаңдатады.

Сонымен қатар, жоғары білімі бар жастар (37,2%) жұмысқа орналасу мәселелерін жоғары білімі жоқ жастармен салыстырғанда (26,7%) көбірек атап көрсеткен, бұл, жоғары білімі бар адамдарға қарағанда білім алуға құқығы жоқ үміткерлердің еңбек жағдайлары мен жалақыға қоятын лайықты талаптарына байланысты болуы мүмкін.

Елорданың жас тұрғындарының 28,6% жоғары білім алуға деген қиындықтар туралы шағымданады. Жастардың өзекті мәселелерінің матрицасында материалды құрамдас бөлігі қызыл жіп секілді, яғни көбінесе жастар қаржылық мәселелерді бастан кешіреді, соның ішінде тұрғын үй мәселесін де атап өту керек.

Бұдан басқа, жастарды нашақорлық, токсикомания, маскүнемдік және шылым шегу мәселесі алаңдатады (13,7%). Респонденттердің осындай үлесі ертеңгі күнге сенімді емес. Респонденттердің сәйкесінше 12,8% және 12,6% жеке өмірінің жағдайсыздығы мен ата-ана, үлкен буынмен шиеленісі алаңдатады.

Сондай-ақ, респонденттер жастар мәдениетінің төмен деңгейі мен денсаулықтың нашарлығына байланысты өзекті мәселелерді атап өтті (тиісінше 11,7% және 9,4%) (7-кесте).

Айта кету керек, бұл сұраққа респондент бірнеше жауапты таңдауы мүмкін, сондықтан жауаптардың сомасы 100% асады.

7-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Астанадағы жастар үшін ең өзекті мәселелерді атап өтіңіз?», %

Материалдық қиындықтар	48,6%
Тұрғын-үй мәселелері	42,4%
Жұмыспен қамтамасыз ету, жұмыссыздық мәселелері	32,4%
Азық-түлік, халықтық тұтыну тауарларына бағаның жоғары болуы	29,1%
Жоғары білім алудағы қиындықтар	28,6%
Ертеңгі күнге деген сенімнің болмауы	13,7%

Нашақорлық, токсикомания, маскүнемдік, шылым шегу	13,7%
Жеке өмірдің жағдайсыздығы	12,8%
Ата-анамен, аға буынмен шиеленістер, жақындардың түсініспеушілігі	12,6%
Жастар мәдениеті деңгейінің төмен, рухсыз болуы	11,7%
Нашар денсаулық, денсаулықтың нашарлауы	9,4%
Жастар арасындағы қылмыс	7,8%
Жастардың бос уақытты өткізу мәселелері, бос уақытты өткізу орындарының болмауы	5,7%
Жеке қауіпсіздіктің қауіп-қатері	4,7%
Жоғары жылдамдықтағы Интернетке қолжетімділіктің, жоғары сапалы ұялы байланысқа шығудың болмауы	3,3%
Жастар ортасындағы діни экстремизм	2,6%
Жауап беруге қиналамын	1,6%
Басқасы	1,9%

Қала жастарының өзекті мәселелеріне назар аударғанда, сауалнамаға қатысқан жастарға өздерін алаңдатқан сұрақтарға қатысты сұрақ шкаласында көрсетілмеген, бірақ, «Басқа» деген бағанға өз мәселелерін жазуға мүмкіндік алды. Өзі жазған нұсқалардың ішіндегі ең басты мәселе - өзін-өзі бағалаудың төмендігі және өз-өзіне сенімсіздік мәселесі - астаналық респонденттердің 1,4% оны абсолютті шамада 27 респондентке теңестіріледі.

Айтылғандардан бөлек, виртуалды әлемдегі жастардың өмірі (2 адам), студенттердің оқуына жағдайдың болмауы (1 адам), көлік мәселесі және жылы аялдамалар (1 адам) сияқты мәселелер де айтылды.

Респонденттердің аймақтық ерекшеліктері контекстіндегі деректерді талдау мынадай ерекшеліктерді анықтады: жоғары білім алудың қиындықтарымен көбінесе Астана қаласының маңында тұратын жастардың (45,8%) Байқоңыр ауданында (20,5%), Алматы ауданында (27,3%), Есіл (31,1%) және Сарыарқа аудандарында (35,2%) кездеседі.

Елордалық жастар үшін материалдық мәселелердің өзектілігі Алматы ауданында (51,2%) және Байқоңыр ауданында (54,7%) басқа аудандардың тұрғындарына қарағанда (Есіл ауданы - 38,2%, Сарыарқа ауданы - 46,3%, қала маңындағы аймақтарда - 45,8%).

Алматы және Сарыарқа аудандарында тұратын жастар жұмыспен қамтамасыз ету мәселесімен жиі кездеседі, тиісінше респонденттердің 35,3% және 38,6%. Тұрғын үй мәселесі қала маңы (33,3%) және Есіл ауданының респонденттеріне (34,8%) қарағанда Алматы (42,1%), Сарыарқа (45,1%) және Байқоңыр аудандарындағы (45,7%) тұрғындарды мазалайды.

Респонденттердің жас өлшемі бойынша деректерді талдау жоғары білімді алудағы қиындықтар, жұмыссыздық, ертеңгі күнге деген сенімсіздік, жастардың зиянды әдеттерге тәуелділігі сияқты мәселелерді көрсетті, 14-18 жас аралығындағы жастармен салыстырғанда, 19-23 жастағы, 24-28 жас аралығындағы үлкен топтарда жиірек аталды. Кіші

жастағы топтардың жастарын қаржылық қамтамасыз етілмеу мәселесі алаңдатады.

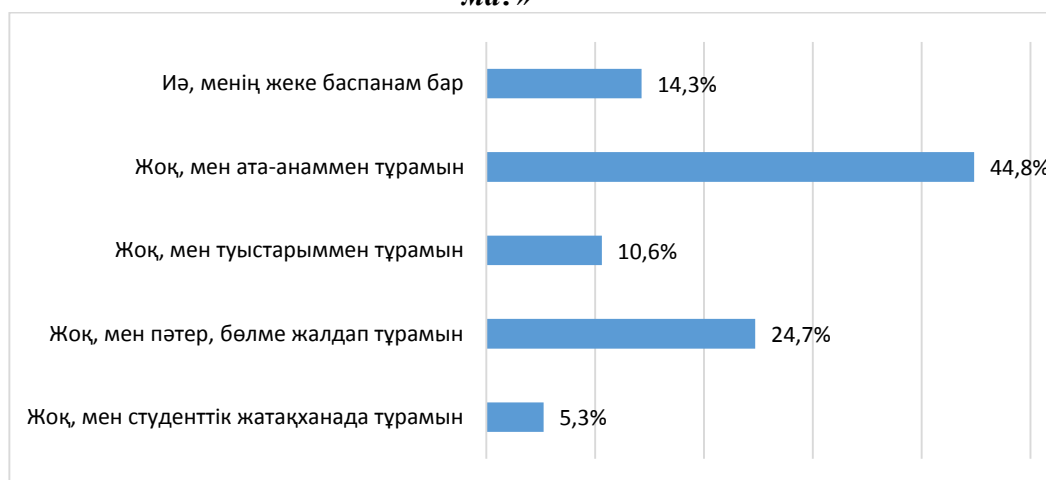
Этностық ерекшеліктер тұрғысынан орыстар (54,5%) және өзге ұлт өкілдері (57,9%) қазақ этникалық топтың жас өкілдеріне (47,3%) қарағанда материалдық сипаттағы қиындықтарға жиі шағымданады.

2.3.1 Жастар ортасындағы тұрғын үй мәселесі

Жастардың «өмір сапасы» тағы бір компоненті тұрғын үй мәселесі болып табылады. Алдыңғы сұрақты талдау көрсеткендей, тұрғын үй мәселелері елордалық жастардың ең өзекті мәселелердің үштігіне кіреді. Сондықтан бұл мәселені егжей-тегжейлі талдау қажет. Сауалнаманың: *«Айтыңызшы, Сіздің жеке баспанаңыз бар ма?»* деген сұраққа респонденттердің 14,3% «иә, менің жеке баспанам бар» деген жауапты таңдады. Қалған жастардың 85,7% өздерінің тұрғын-үйлері жоқ. Олардың 44,8% - ата-анасымен, 10,6% - туыстарымен, 24,7% - пәтерді/бөлмені жалға алады, елордалық жастардың аз бөлігі - 5,3% студенттік жатақханаларда тұрады.(2-диаграмма).

2-диаграмма.

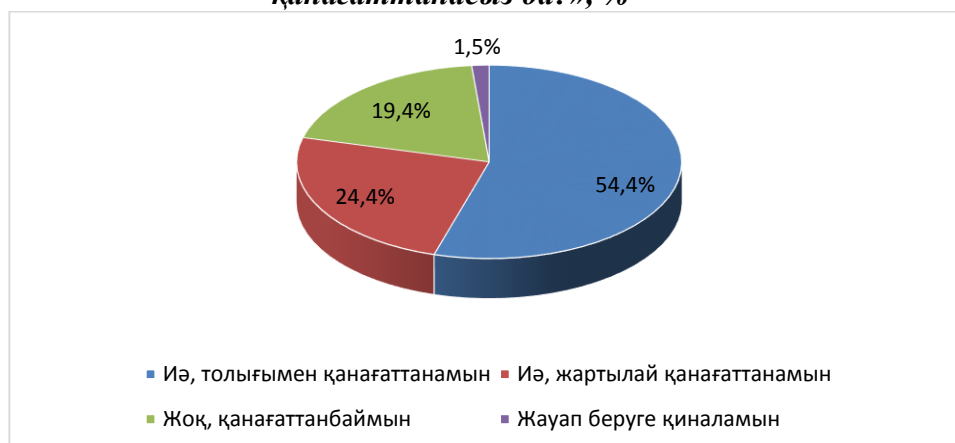
Сұрақ бойынша жауаптар: *«Айтыңызшы, Сіздің жеке баспанаңыз бар ма?»*

Сонымен бірге сауалнамаға қатысқан жастардың 54,4% бүгінгі күнде тұрғын үй жағдайына толығымен қанағаттанған. Сауалнамаға қатысқандардың 24,4% ағымдағы тұрғын үй жағдайына ішінара қанағаттанушылық тән. Астананың жас тұрғындарының 1/5 өздерінің тұрмыс жағдайларына қанағаттанбағандарын көрсетті (3-диаграмма).

3-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын-үй жағдайыңызға қанағаттанасыз ба?», %

Респонденттердің көзқарасынан тұрмыс жағдайларына қанағаттанбаудың іргелі себебі жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары бағасы болып табылады, бұл сұраққа жауап берген Астана қаласының дерлік әрбір екінші жас тұрғыны айтқан. Бұл қаланың жас тұрғындарының төрттен бір бөлігі өздерінде жоқтығына байланысты үйлерді жалға алатын адамдар екендігін көрсетеді. Қанағаттанбаудың басқа факторлары ретінде коммуналдық қызметтердің жоғары құны (27,7%) және тұрғындар санының көптігіне байланысты (23,8%) тұрғын үйдің таршылығы болып табылады. Сондай-ақ, жастардың өмір сүру жағдайына қанағаттанбаудың өзекті себептерінің бірі - тұрғын үйдің ескіргендігі (13,6%) (8-кесте).

Айта кету керек, «жайсыз тұрғын үй», «беделсіз аудан» және «аймақтағы дамыған инфрақұрылымның жетіспеушілігі» жоғарыда аталған мәселелерден кейін қарастырылып отыр, бірақ олар Астана жастары үшін маңызды.

8-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз неліктен өзіңіздің тұрғын үй жағдайыңызға қанағаттанбайсыз?», %

Жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары құны	45,4%
Коммуналдық қызметтердің жоғары құны	27,7%
Тұрғындардың санына байланысты таршылық	23,8%
Ескі тұрғын-үй	13,6%
Беделсіз аудан	8,4%
Аймақтағы дамыған инфрақұрылымның жетіспеушілігі	7,2%
Жайсыз тұрғын үй	4,3%

Сауалнамада ұсынылғандардан басқа, жастар өздерінің тұрмыс жағдайларына қатысты мәселелерді анықтады: нашар оқшаулау, жөндеу

жұмыстарының болмауы немесе сапасыз жөндеу жұмыстары, жеке үйде жылыту мәселесі және басқалары.

Оқу орындарының жатақханаларында тұрмыс жағдайына қатысты бірқатар маңызды мәселелер көрсетілді. Мұндай мәселелердің арасында жатақханалардағы жылу (суық), таршылық, жұмыс жасауға жағдайлардың болмауы (үстелдің жоқтығы), сондай-ақ жатақханадағы қатаң ережелер, бос уақытты ұйымдастырумен байланысты мәселелер болды (жатақханада айналысатын нәрсе жоқ).

2.3.2 Жұмыспен қамтамасыз ету саласындағы жастардың мәселелері

Жоғарыда келтірілген зерттеу нәтижелерінен жастардың өзекті мәселелеріне қатысты жұмыспен қамтамасыз ету және жұмыссыздық мәселесі жастар ортасы үшін өте маңызды мәселе болып табылады. Бұл мәселені шешуде дәстүрлі түрде әртүрлі институттар мен құрылымдар түрінде мемлекет тарапынан үлкен назар аударылды.

«Сіздің қалаңыздағы жастарда жұмыс іздеуге және жұмыспен қамтамасыз ету қиындықтармен кездеседі ме?» деген сұраққа респонденттердің 70,9% оң жауап берді, олардың жартысы (36,2%) жастар-жұмыссыздық тандемінің сипатына тоқталды, ал қалғандары (34,7%) жастардың өз мамандықтары бойынша жұмыс табу қиынға түсетінін атап өтті. Респонденттердің 7,3% жұмыс іздеу және жастар арасында жұмыс табу қиынға түспейтінін айтты. Қатысушылардың тағы 12% белгілі бір жауап бере алмайды, өйткені олардың жас ерекшеліктеріне байланысты мұндай тәжірибені бастан кешірмеген (9-кесте).

Елорданың аудандары бойынша ерекшеліктерді деректерді талдау, Байқоңыр ауданының жастары әрбір екінші респонденттің айтуынша жұмысқа орналасуда көбірек қиындықты бастан кешіріп отыр. Басқа аудандардың жас тұрғындар бұл мәселеге аз көңіл бөлді: Есіл ауданында - 36,5%, Алматы ауданында - 34,7%, Сарыарқа ауданында - 34,6%, қала маңындағы аудандарда - 29,2%.

Қала маңындағы тұрғындар, керісінше, бұл мәселенің неғұрлым маңызды екендігін аз атап өтті.

Әлеуметтік мәртебеге сәйкес деректерді талдау, NEET санатындағы жастардың жұмыспен қамтылу мәселесінде тұрақты қиындықтардың бар екендігін көрсетті (54,5%). Бұл жастар үшін жұмыссыз және оқусыз өмір салтын ерікті түрде тандауға болмайтын кезде елордалық жастар арасындағы мәжбүрлі сипат алғанын көрсетеді.

9-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің қалаңыздағы жастарға жұмыс іздеуде және жұмыспен қамтамасыз ету қиындықтармен кездеседі ме?», %

Иә, жастар үнемі жұмысқа қамтамасыз ету мәселелерімен кездеседі	36,2%
Жастарға өз мамандығы бойынша жұмыс табу қиынға соғады	34,7%
Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмыспен қамтылу тәжірибем жоқ	12,0%
Менің қаламдағы жастарда жұмыспен қамтамасыз ету мәселелері туындамайды	7,3%
Басқасы	0,4%
Жауап беруге қиналамын	9,3%

Жастарды жұмыспен қамтылуына кедергі келтіретін себептерді анықтау үшін респонденттерге: *«Сіздің ойыңызша, Сіздің қалаңыздағы жастардың жұмыспен қамтамасыз етуіне не кедергі жасайды?»* деген сұрақ қойылды. Жаппай сауалнама нәтижесінде әртүрлі пікірлер алынды. Респонденттердің басым көпшілігі жұмыспен қамтылудың негізгі кедергісі жастар арасында жұмыс тәжірибесінің болмауы деп санайды, бұл түсінікті нәрсе, бұл пікірде ұстанатындар 49,1% құрады. Негізгі бөгеулер рейтингінде екінші болып «төмен жалақы» деген жауап – жастардың жұмыссыздығын респонденттердің 37,9% жұмыс берушілердің қаржылық ұсыныстары мен әлеуетті жас қызметкерлердің қажеттіліктеріне сәйкес келмейтінімен түсіндіреді. Жастардың жұмыссыздық себептерінің үш көшбасшысы ретінде алынған білімнің бос орындардың ұсынатын функционалдық талаптарына сәйкес келмеуі болып табылады - 22,9%.

Қызықты және өз кезегінде, алаңдаушылық туғызатын, жастардың жұмыспен қамтылуы кезінде кездесетін мәселелері «жұмыс берушілердің парақорлығын, сыбайлас жемқорлығы» респонденттердің 17,6% атап көрсетті. Бұл, бірінші кезекте, жұмысқа қабылдау кезінде жастардың басым бөлігі бейресми түрде, соның ішінде ресми рәсімдерге емес, заңдарды, арналарды бұзатындарға көбірек көңіл бөлетінін көрсетуі мүмкін.

Еңбек нарығындағы жас мамандардың бәсекеге қабілеттілігінің төмендігі (14,9%) жұмысқа орналасудағы жастардың негізгі мәселелерінің рейтингінде бесінші орынға ие (10-кесте).

Респонденттердің этникалық сәйкестілік деректерін талдау барысында жас орыстардың жұмыспен қамтылуда кедергі ретінде – «этностық негіздегі кемсітушілікті» (8,5%) атап өтті, ал жас қазақстандықтар бұл мәселені сирек көрсетті - 3,4% , басқа ұлттар - 4,1%.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша, Сіздің қалаңыздағы жастардың жұмыспен қамтылуына не кедергі жасайды?», %

Еңбек өтілінің болмауы	49,1%
Төмен жалақы	37,9%
Алынған білімнің және бос орынның функционалды талаптарына сәйкес келмеуі	22,9%
Жұмыс берушілердің паракорлығы, сыбайлас жемқорлығы	17,6%
Жас мамандардың еңбек нарығындағы төмен бәсекеге қабілеттілігі	14,9%
Тұрғылықты жердегі жұмыс орындарының болмауы	7,9%
Жас мамандардың жоғары амбициялары	7,6%
Денсаулық жағдайы	6,2%
Жас баланың болуы	6,1%
Ешқандай кедергі жоқ	4,4%
Этникалық белгілері бойынша кемсіту	3,9%
Ер және әйел жынысына сәйкестілік бойынша кемсіту	3,2%
Басқасы	1,5%
Жауап беруге қиналамын	8,9%

Сауалнамаға ұсынылғандардан басқа, жастардың жұмыспен қамтылудағы кедергі ретінде респонденттер мыналарды анықтады: жалқаулық (0,6%), мемлекеттік және орыс тілдерін білмеу, өзінде сенімсіздік, жас шектеуі, хиджаб кию, есірткіге тәуелділік – бұл жауап нұсқалары бойынша респонденттер саны 0,1% аспайды (2 адамнан).

Егер біз NEET санатындағы жастардың жауабын қарастыратын болсақ, жастардың жұмыспен қамтылуына кедергі келтіретін тәжірибенің жоқтығы (45,5%), төмен жалақы (45,5%) және тұрғылықты жердегі жұмыс орындарының болмауы (27, 3%). Соңғы жауап нұсқасы NEET санатындағы мәннен тұтастай алғанда іріктемеден 3,5 есе асады.

Сауалнаманың алдыңғы сұрағына байланысты сұрақ: **«Егер, Сіз жұмыссыз қалсаңыз, Сіздің ойыңызша, Сіз қаншалықты тез Өзіңізге лайықты жұмыс таба аласыз?»**. Алынған мәліметтерге сәйкес, жұмыс іздеу мәселесі жас респонденттерге белгілі бір қиындықтар тудырады, олардың шешімі әртүрлі уақытты алуы мүмкін: біреуге жаңа жұмыс іздестіруге 3 күн қажет (26,2%), енді біреуіне, жақсы жағдайда, жарты жыл (19,7%). Өздерінің тез арада жұмыспен қамтылатынына жас астаналықтардың 1/5 бөлігі ғана сенімді. Респонденттердің тағы 21,9% осы мәселе бойынша белгілі бір позицияны білдіре алмады, өйткені оларда жұмыс іздеу және жұмыспен қамтылу тәжірибесі жоқ (11-кесте).

11-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Егер, Сіз жұмыссыз қалсаңыз, Сіздің ойыңызша, Сіз қаншалықты тез Өзіңізге лайықты жұмыс таба аласыз?», %

Жұмыс табу белгілі бір қиындықтарды туғызады, алайда, үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын	26,2%
Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	21,9%
Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын	20,9%
Жаңа жұмыс іздеу – бұл жастар үшін үлкен мәселе, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын	19,7%
Басқасы	0,3%
Жауап беруге қиналамын	10,3%

Жастардың жұмыспен қамтылу мәселесінің шешімдерінің бірі - бітіргеннен кейін мемлекеттің білім беру мекемелерінің түлектерін диплом алғаннан кейін бөлуге қатысуы. Осылайша, респонденттердің жартысы жоғары және орта арнаулы оқу орындарының түлектеріне мемлекетт жұмысқа кепілдік беруі керек деген пікірмен келіседі (44%). Сауалнамаға қатысқан жастардың $\frac{1}{4}$ үлесі бұл процедураны бітірушілердің өз өтініші бойынша жүзеге асыру керек деп санайды. Жас астаналықтардың 11,5% мемлекеттік құрылымдарда жұмыспен қамтамасыз етілу қажеттігін білдірді, ал респонденттердің 8,1% жастардың жұмысқа орналасу процесіне мемлекеттік қатысу идеясын мүлдем қолдамайды (4-диаграмма).

4-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, оқу орындарын бітірген түлектердің жұмыспен қамтылуына мемлекет қалай қатысуы керек?», %

Осылайша, жұмысқа қамтылудағы жастардың негізгі қиындықтары, ең алдымен, жұмыс тәжірибесінің болмауы, босаған орынның функционалдық талаптары мен еңбек нарығындағы жастардың бәсекеге қабілеттілігінің төмендігі және жұмыс берушілердің сыбайлас жемқорлығы, объективті жас ерекшеліктеріне байланысты түсіндіріліп отыр, бұл толықтай алғанда мемлекеттік білім беру мен жастар саясатын жүзеге асырудағы кемшіліктерді білдіреді. Бұл мәселені шешуде мемлекет түлектердің өз өтініштері бойынша университеттер мен колледж түлектеріне алғашқы жұмыс орнын ұсынуға қатысу қажеттілігі болып табылады.

2.3.3 Астанаға көші-қон мәселесіне жастардың көзқарасы

Бүгінде қоғам үшін ең жақсы сипат - мобильдік. Мобильдік заманауи адам өмірінің барлық салаларына, әсіресе жас адамға әсер етеді. Шетелде және ел ішінде жұмыс істеуге деген жақсы мүмкіндіктер мен жұмыс күшіне деген сұраныс көптеген адамдардың көші-қон туралы шешім қабылдауына мүмкіндік береді. Осы аналитикалық құжатта біз Астанаға көші-қон мәселесі бойынша жастардың пікірін зерттеу нәтижелерін ұсынамыз.

Мәселен, көші-қон мәселесі Астана үшін өзекті ме? Елордалық жастардың айтуынша, респонденттердің 23,8% мигранттармен ешқандай мәселе жоқ екенін айтты. Респонденттердің 69,6% Қазақстан астанасы үшін көші-қон мәселесінің өзектілігін атап көрсеткен кезде, оның ¼ үлесі Орталық Азия елдерінен келушілердің үлкен ағымы туралы мәселені атап өтті, ал респонденттердің 1/5 бөлігі алыс шетелден келген мигранттарға қатысты және респонденттердің 16,8% Қазақстанның басқа аймақтарынан Астанаға келген тұрғындарға қатысты назар аударды (12-кесте).

12-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, Астанада мигранттармен байланысты мәселе бар ма?», %

Иә, Астанаға Орталық Азия мемлекеттерінен келушілер көп	25,3%
Жоқ, Астанада миграция мәселесі жоқ	23,8%
Иә, қалада алыс шетелден келген мигранттар көп	20,0%
Иә, қалада Қазақстанның басқа аймақтарынан келгендер көп	16,8%
Иә, ТМД елдерінен келген мигранттар көбейіп кетті	6,7%
Иә, Астанада Ақмола облысынан келген мигранттар көп	0,8%
Жауап беруге қиналамын	6,3%
Басқасы	0,4%

Сонымен қатар, көші-қонмен жүретін процестер туралы сұраққа жауап берген респонденттердің басым көпшілігі олардың теріс сипаттарын атап өтті. Осылайша, жастардың 22,6% мигранттар барлық жұмыс орындарын алып жатыр деп есептейді, бұл жергілікті тұрғындар арасында жұмыссыздықты тудырады. Респонденттердің 1/5 бөлігі мигранттардың қаладағы қарқынды ағыны тұрғын үй бағасының көтерілуіне әкеліп соқтыратындығын көрсетті. Әрбір оныншы респондент қаладағы антисанитариялық жағдай сияқты көші-қонмен байланысты мәселеге назар аударды. Респонденттердің 8,6% «қылмыстың ұлғаюы» деген жауапты таңдады, 4,5% тәртіпсіздіктер мен митингтердің пайда болу себебін көші-қонмен байланыстырып отыр. Сонымен қатар, елордалық жастар арасында мигранттардың қаланы дамытуға оң әсерін тигізетін үлесі бар, олар 8%. Жас астаналықтардың 13,2%, мигранттар Астана үшін ешқандай мәселе туындатпайды деп санайды (13-кесте).

13-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Астанада миграциямен байланысты қандай мәселелер туындайды?», %

Мигранттар барлық жұмыс орындарын иеленіп отыр	22,6%
Тұрғын үйге бағаның өсуі	20,6%
Мигранттар ешқандай мәселелер туындатпайды	13,2%
Қаладағы антисанитария	9,8%
Қылмыс санының өсуі	8,6%
Мигранттар қаланың дамуына оң әсерін тигізеді	8,0%
Тәртіпсіздіктер мен митингтердің орын алуы	4,5%
Қала образы инвесторлар, туристер үшін тартымсыз болып келеді	2,8%
Басқасы	0,7%
Жауап беруге қиналамын	9,2%

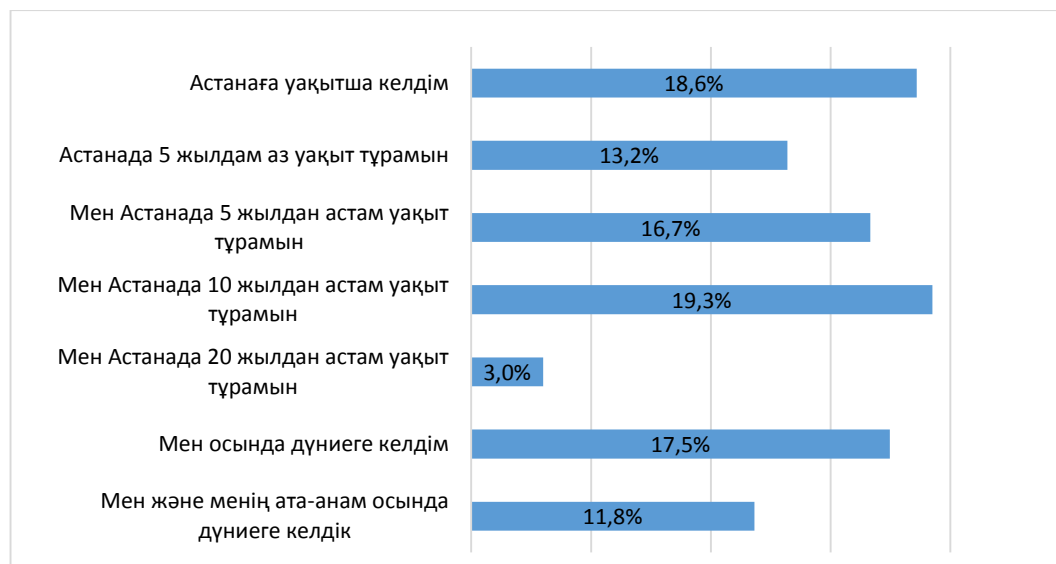
Сауалнамада көрсетілгеннен басқа, жас респонденттер азық-түлік бағасының өсуі, тәрбиесіздік, қаладағы қайыршылардың болуы, жергілікті халықтың жалақысына теріс әсер ету, жергілікті тұрғындармен шиеленістердің пайда болуы сияқты Астанаға көші-қон салдарынан туындайтын мәселелері туралы айтқан.

Айта кету керек, заманауи Астана бүгінде – кең мағынада оның әртүрлі қалыптасу кезеңінде елордаға келген мигранттардың қаласы. Сонымен, «*Сіз Астанада ұзақ уақыттан бері тұрасыз ба?*» деген сұраққа жауап берушілердің тек 11,8% «мен және менің ата-анам мен осы жерде дүниеге келді» нұсқаны таңдады, бұл астананың байырғы тұрғындарының үлесін көрсетеді. Астанада тағы 17,5% дүниеге келді, мұнда 3% 20 жылдан астам уақыт тұрады. Жастардың 67,7% Астанаға әртүрлі уақытта көшіп келгенін көрсетті. Олардың ішінде 19,3% жастар Астанада 10 жылдан астам уақыт тұрады, 16,7% 5 жылдан астам, 13,2%

5 жылдан кем. Респонденттердің 18,6% қалада болудың уақытша сипатын көрсетті (5-диаграмма).

5-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз Астанада ұзақ уақыттан бері тұрасыз ба?», %

Мигранттардың басты мәселесіне келетін болсақ, ең алдымен, тұрғын үйдің жетіспеушілігі мен жұмыс табудағы қиындықтарды атап өту керек, бұл жағдаймен сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан көбі (51,2%) келіседі. Астанаға жақында көшіп келген азаматтар үшін маңызды мәселе - қажетті тауарларға деген жоғары бағалар, бұл нұсқаны респонденттердің 25,7% таңдады. Толғандыратын мәселелердің қатарында орыс тілін білмеу, климатқа бейімделудегі қиындықтар, таныстардың және әлеуметтік байланыстардың болмауы – сәйкесінше 16,4%, 16,4% және 16,1%. Қатысушылардың тағы 13,6% негізгі объектілердің орналасқан жерін білмеуі мигранттар үшін өзекті мәселе деп санайды (14-кесте).

14-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Астанаға жақында көшіп келген азаматтар қандай мәселелермен кездеседі?», %

Өзінің тұрғын-үйінің болмауы	51,2%
Жұмыс іздеудегі қиындықтар	50,7%
Қажетті тауарларға деген жоғары бағалар	25,7%
Орыс тілін білмеу	16,4%
Климатқа бейімделу қиындықтары	16,4%
Таныстардың, әлеуметтік байланыстардың болмауы	16,1%
Негізгі объектілердің орналасқан жерін білмеу	13,6%
Қазақ тілін білмеу	7,9%

Жоғары білімнің, мамандықтың болмауы	6,5%
Жергілікті халық қабылдамайды, сырттан келушілерге жағымсыз көзқараспен қарайды, мигранттарға сенбейді	4,2%
Басқасы	0,3%
Жауап беруге қиналамын	8,1%

Бөлім бойынша қорытынды:

1. Елордалық жастар үшін өмірдегі ең басты құндылық – отбасы. Оның үстіне, респонденттің жасы үлкен болған сайын, отбасы құндылығы оған жоғары. Жастардың санасында маңызды орын алатын екінші орын - денсаулық. Жастар үшін маңызды үшінші құндылық - достық, төртінші - махаббат. Астанадағы жастардың құндылық иерархиясындағы бесінші орын оқу мен білім алуға арналды.

2. Алдағы 5 жылда Астана жастары сапалы білім алуға, тұрғын үй сатып алуға, лайықты жұмыс тауып немесе өз бизнесін ашуға ниеттеніп отыр. Ең азы, респонденттер өзгелердің, әріптестердің тарапынан мойындау және таныстарының шеңберін кеңейтуге талпынады. Басқаша айтқанда, жастар арасында инструменталды құндылықтар, яғни материалды игілік пен тұрақты жұмыспен қамтылуды қамтамасыз ететін материалдық-құндылық басымдыққа ие.

3. Елордада жастардың басым көпшілігі болашаққа үміт пен оптимизм сезімімен қарайды.

4. Жастардың өздерінің тұрғылықты жерінің дамуымен қанағаттануы, негізінен, оң баға берумен сипатталады. Астананың аудандары бойынша деректерді талдау Байқоңыр ауданының жастары көрсеткендей, ауданның дамуына деген қанағаттану деңгейінің ең аз мөлшерін көрсетеді.

5. Астана қаласының әр түрлі қалалық қызметтерінің қызметін бағалай отырып, орташа есеппен әрбір екінші респондент қаланың барлық қалалық қызметтерінің жұмысын «жақсы» және «өте жақсы» деп бағалады. Негізінен жастар қаланың қоғамдық өмірінің салаларына, сауда, қоғамдық тамақтану, саябақтар, скверлер жұмысын ұйымдастыру және әртүрлі тұрмыстық қызметтерді ұсыну сияқты қызметімен қанағаттанады. Қызметтің ең төменгі бағасын жолдарды салу және жергілікті жолдарды қамтамасыз ету, денсаулық сақтау және қоғамдық көлік сияқты қалалық қызметтер алды.

6. Астанадағы жастардың негізгі мәселелерінің бірі, ең алдымен, тұрғын үймен байланысты мәселелер мен материалдық қиындықтарды атап өтуге болады. Жұмыспен қамтылу мәселелері, азық-түлікке, халықтық тұтыну тауарларына жоғары баға әрбір үшінші респондентті алаңдатады.

7. Зерттеу барысында респонденттердің 14,3% өздерінің тұрғын үйлері бар екені анықталды. Респонденттердің қалғанында өздерінің

тұрғын үйлері жоқ, олардың 44,8% ата-анасымен, 10,6% туысқандарымен, 24,7% пәтерді / бөлмені жалға алады, ал елордалық жастардың аз бөлігі студенттік жатақханада тұрады - 5,3% .

8. Сонымен қатар, сұралғандардың жартысынан көбі бүгінгі күнгі тұрғын үй жағдайына толығымен қанағаттанған. Астананың жас тұрғындарының 1/5 үлесі өздерінің өмір сүру жағдайына наразылықтарын көрсетті.

9. Тұрғын үй жағдайына қанағаттанбаудың негізгі себебі жалға берілетін тұрғын үйдің құны. Қанағаттанбаудың басқа факторлары ретінде коммуналдық қызметтердің жоғары құны мен көптеген тұрғындардың есебінен тұрғын үйдің таршылығы болып табылады.

10. Жастардың басым көпшілігі Астананың жастарына жұмыс табу және жұмыспен қамтылу қиындықтарын бастан кешіретінін атап кетті. Аудандар бойынша деректерді талдау көрсеткендей, бұл мәселе Байқоңыр ауданындағы жастарға тән.

11. Сауалнамаға қатысқан жас астаналықтардың жартысына жуығы мемлекет жоғары және орта арнаулы оқу орындарының түлектеріне алғашқы жұмысына кепілдік беру керек деген пікірмен келіседі. Респонденттердің басқа бір бөлігі бұл процедура бітірушілердің өздерінің өтініштері бойынша жүзеге асырылуы тиіс деп санайды. Респонденттердің үштен бір бөлігі мемлекеттік құрылымда жұмыс орындарын қамтамасыз ету қажеттілігі туралы айтты.

12. Жастар тұрғысынан алғанда, бүгінгі күні көші-қон мәселесі Астана үшін өзекті мәселе болып табылады, респонденттердің 1/4 үлесі Орталық Азия елдерінен келушілердің үлкен ағымын атап өтті, респонденттердің 1/5 бөлігі шет елдерден келген мигранттарға акцент қойып отыр және респонденттердің 16,8% Қазақстанның басқа аймақтарынан Астанаға қоныс аударатын мигранттарға назар аударды.

13. Айта кету керек, көші-қонмен байланысты процестер туралы сұраққа респонденттердің басым көпшілігі олардың теріс сипаттарын (жұмыс орындарының жетіспеушілігі, тұрғын үй бағасының өсуі, қылмыс санының өсу қарқыны, қаладағы антисанитарияның және т.б.) атап өтті.

14. Мигранттардың бастан кешіретін негізгі мәселелері - тұрғын үйдің жетіспеушілігі және жұмыс табудағы қиындықтар. Тағы бір мәселе – негізгі қажетті тауарлардың жоғары бағалары. Толғандыратын мәселелердің қатарында орыс тілін білмеу, климатқа бейімделудегі қиындықтар, таныстардың, әлеуметтік байланыстардың жетіспеушілігі сияқты мәселелерді қамтуға болады.

III БӨЛІМ. АСТАНА ҚАЛАСЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІ

Мәселе.

Жастардың қоғам мен мемлекеттің өміріне өз еркімен қатысуына талпынысы, әр түрлі әлеуметтік қажеттіліктер мен мүдделерді қанағаттандыруға және жүзеге асыруға деген ықыласы әлеуметтік белсенділіктің әртүрлі формаларының пайда болуына әкеледі. Қоғамдағы әртүрлі салалардың (саясат, мәдениет, бұқаралық ақпарат құралдары және т.б.) болуы, оның әлеуметтік белсенділігіндегі әртүрлі таныту формаларын көрсетуге болады. Бұл зерттеуде біз жастардың өміріндегі қоғамдық қызметтің маңыздылығы қандай екенін білуге тырысамыз? Бүгінде жастар азаматтық белсенділік танытуда ма?

Нәтижелер.

3.1 Қала жастарының патриоттық деңгейі және осы түсініктің жастармен түсіндірілуі

Қазіргі заманғы қоғамның маңызды құндылықтарының бірі патриотизм болып табылады, ол тек Отанға деген сүйіспеншілік, еліңді мақтан тұту, оны үйренуге, түсінуге ұмтылу, жақсылық жасау, сондай-ақ өз мемлекетінің мүддесі үшін қызмет етуге дайын екендігімен түсініледі.

Зерттеу шеңберінде патриотизмнің деңгейі жастардың санасында өз еліне деген мақтаныш сезімінің болуына, жастардың өз елінің өркендеуіне қол жеткізуге қатысты бірқатар сұрақтарды қарастырып, жас қазақстандықтардың патриотизм түсінігіне енгізген шаралар жиынтығы арқылы зерттелді.

Бірінші сұрақ заманауи жастар арасында патриоттық сезімдерді анықтауға бағытталған. Зерттеу Астана қаласының жастары арасында патриотизмнің жоғары деңгейін көрсетті, себебі респонденттердің 84,3% Қазақстан азаматы екендігін мақтан тұтады («өте мақтан тұтамын» және «мақтан тұтамын деуге болады» жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші). Жастардың тек 4,2% қазақстандық азаматтығымен мақтанбайды (6-диаграмма).

6-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз Қазақстанда тұратындығыңызды қаншалықты мақтан етесіз?», %

Аймақтық ерекшеліктер бойынша, ең алдымен, Астана қаласы маңындағы елді мекендерде мақтан ететін жастардың үлесі көп («өте мақтан тұтамын» және «мақтан тұтамын деуге болады» деген жауаптардың жиынтық көрсеткіші - 95,7%). Бұл сұрақтағы ең аз көрсеткіш Байқоңыр ауданының жастарынан (78,3%) көрінеді (15-кесте).

15-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз Қазақстанда тұратындығыңызды қаншалықты мақтан етесіз?», %, (аудандар арасында)

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Мен Қазақстанда тұрғылықты тұрмаймын	2,8%	2,8%	2,6%	2,4%	0,0%
Өте мақтан тұтамын	56,4%	51,7%	56,0%	48,8%	65,2%
Мақтан тұтамын деуге болады	30,5%	34,6%	28,9%	29,5%	30,4%
Маған бәрібір,	4,7%	4,1%	6,8%	9,3%	4,3%

немқұрайлымын					
Онша мақтан тұтпаймын	2,2%	1,9%	3,4%	5,1%	0,0%
Мүлдем мақтан тұтпаймын	1,2%	0,6%	1,6%	1,8%	0,0%
Жауап беруге қиналамын	2,2%	4,3%	,6%	3,1%	0,0%

Сонымен қатар патриотизм, жас астаналықтардың пікірі бойынша, ең алдымен Отанға деген махаббат (37,5%). Әрбір бесінші респондент патриот болу - азаматтық міндеттерді орындау, мемлекеттің заңдарын сақтау болып табылады. Респонденттердің 16,4% «еліміздің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш» нұсқасын таңдады.

Жас азаматтар тұрғысынан, патриотизмге аз келетін ұғымдардың қатарында «Отаннан тыс жерде болғандағы сағыныш» (1,1%), «елдің ішінен бұзатын қауіп-қатерлерге қарсы белсенді күрес» (2,6%), «елдің мәдениетін білу және мақтан тұту» (3,6%), «елдің зор болашағына сенім» (6,3%), «Қажет болған жағдайда қолға қару алып елді қорғау» (6,9%) (16-кесте).

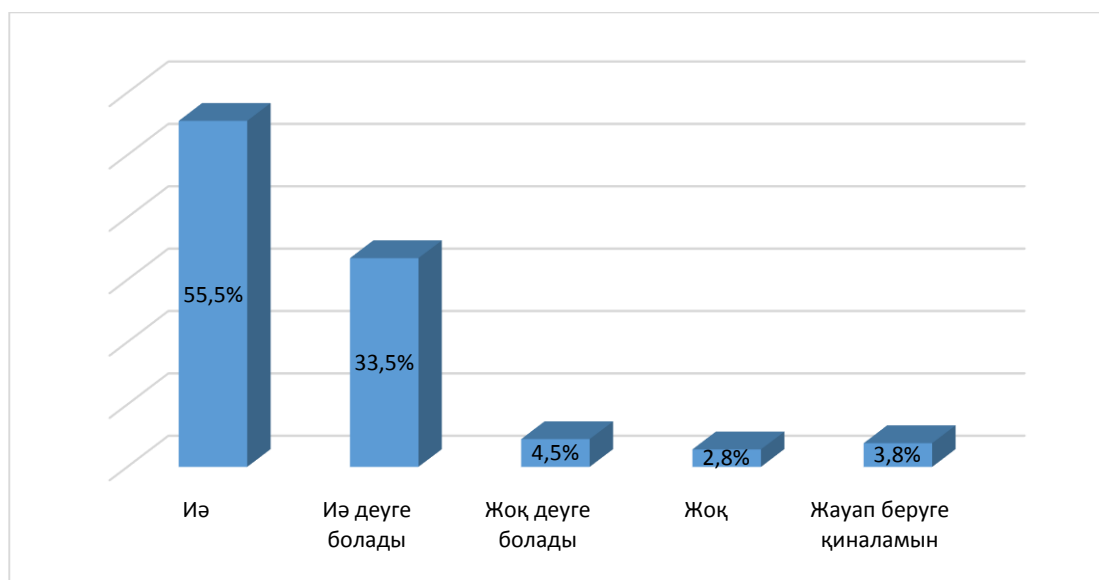
16-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қазақстанның патриоты болу, Сіз үшін нені білдіреді?», %

Отанға деген махаббат	37,5%
Азамат міндеттерін орындау, мемлекет заңдарын сақтау	18,6%
Елдің үлкен жетістіктері үшін мақтаныш	16,4%
Қажет болған жағдайда қолға қару алып елді қорғау	6,9%
Елдің зор болашағына сенім	6,3%
Елдің мәдениетін білу және мақтан тұту	3,6%
Елдің ішінен бұзатын қауіп-қатерлерге қарсы белсенді күрес	2,6%
Отаннан тыс болғандағы сағыныш	1,1%
Басқасы	0,4%
Жауап беруге қиналамын	6,6%

Астананың қазіргі жастары - өз елін жақсы көретін, мемлекеттің заңдарына бағынып, елдің жетістіктерін мақтан ететін Қазақстанның патриоттары. Зерттеу барысында елордалық жас тұрғындардың 89% мемлекеттің патриоттары болып табылды. Респонденттердің 7,3% «жоқ деуге болады» және «жоқ» деп жауап берді. Респонденттердің 3,8% жауап беруге қиналады (7-диаграмма).

Сұрақ бойынша жауаптар: «Өзіңізді Қазақстанның патриотымын деп есептейсіз бе?», %

Бұдан басқа, респонденттерге ел дамуына қатысты не істей алатындығы туралы сұрақ қойылды. Деректерді талдау жастардың қоғамдық жұмыстарды, әлеуметтік жобаларға қатысу түрінде Қазақстанның дамуына үлесін қосады, респонденттердің 1/3 бөлігі осы пікірге сүйенеді. Жастардың тағы бір бөлігі жақсы оқып, жақсы білім алып, елдегі белгілі бір саланы дамыту арқылы елге пайда әкелетініне сенеді. 27,9% басқаша ойлайды: олар салауатты өмір салтын ұстануға дайын және басқа адамдарды осыған шақырады. 22,6% кәсіби маман болып, жұмыс істеу және салық төлеу арқылы өздерінің пайдалылығын анықтайды. Респонденттердің 20,3% сұраққа жауап бере отырып «өз елінің патриоты болу, өз елі туралы әлеуметтік желілерде, шетелдік достарына айту» деген жауапты таңдады. Тағы 10,6% ерікті жұмыс түрінде өздерінің үлесін көрсетеді (мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы қоғамдық орындарда жастарға айтып беру) (17-кесте).

17-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз еліміздің дамуы үшін, болашақ жастар үшін не істей аласыз? Қазақстан гүлденген мемлекет болуы үшін Сіз қазір не істеуге дайынсыз?», %

Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға қатысу	31,8%
Жақсы оқу, жақсы білім алу және елдегі бір саланы дамыту	31,2%
Салауатты өмір салтын ұстану және басқаларды ұстануға шақыру	27,9%
Кәсіби маман болу, жұмыс жасап және салық төлеу	22,6%
Өз елінің патриоты болу, өз елі туралы шетелдік достарына, әлеуметтік желілердегі таныстарына айту	20,3%

Ерікті болу және мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы жастарға қоғамдық орындарда айтып беру	10,6%
Қазір мен еліме ешнәрсе бере алмаймын, менің өзіме көмек керек	11,7%
Басқасы	1,5%
Жауап беруге қиналамын	9,3%

3.2 Жастар ұйымдарының жұмысындағы жастар белсенділігі, олардың жұмысын ынталандыру және бағалау

Жастардың әлеуметтік белсенділігінің тағы бір формасы - жастар ұйымдарына мүшелік ету. Сонымен қатар, қызығушылық тек жастардың ұйымдарға қатысып жүрген үлесі ғана емес, сонымен қатар, жас астаналықтарға жастар ұйымдарының қатарына қосылуға себепші мотиві болып табылады.

Жастар арасында әлеуметтік тәжірибені қалыптастырудың және адамгершілік құндылықтарды, моральдық-құндылықтарды тәрбиелеудің ең тиімді және ойға қонымды құралы - қоғамның қоғамдық өміріне жастардың қатысуы. Сұрау барысында жастар қоғамдық ұйымдардың қызметіне қатысу пәні сұралды. Жауап оң болған жағдайда, респондент қай ұйымның мүшесі екенін көрсетті. Зерттеу нәтижесі бойынша, елордада жастардың басым көпшілігі қоғамдық жұмыстармен айналыспайды, себебі олардың бос уақыттары жоқ (47,3%). Тағы 15,1% қоғамдық ұйымдардың жұмысына қатыспайды, өйткені олар мұндай белсенділік түрі оларға қызықты емес мүдделі емес. Жастардың 12% жастар ұйымдарының, 12,7% спорттық ұйымдардың қызметіне қатысады (18-кесте).

Жас ерекшелігі бойынша деректерді талдау көрсеткендей: респонденттің жасы неғұрлым үлкен болған сайын, соғұрлым әр түрлі ұйымдардағы мүшелігі түріндегі қоғамдық белсенділігі аз. Осылайша, жастар ұйымдарының мүшелерінің 17,5% 14-18 жас аралығындағы жастарға, 19-23 жастағы топтарға 11,5%, 24-29 жастағы респонденттерге 4,4% тиесілі.

18-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қандай да бір ұйымның мүшесі болып табыласыз ба?», %

Спорттық ұйым	12,7%
Жастар ұйымы	12,0%
Қызығушылық бойынша клуб	4,6%
Саяси бірлестік, партия	4,1%
Ғылыми, шығармашылық бірлестік	3,8%
Мәдени-ұлттық бірлестік	2,9%
Діни бірлестіктер	0,7%

Жоқ, мүшелік етпеймін, өйткені менің қоғамдық қызметке қатысатын уақытым жоқ	47,3%
Жоқ, мүшелік етпеймін, себебі, маған бұл қызық емес	15,1%
Басқасы	0,7%
Жауап беруге қиналамын	4,4%

Зерттеудің маңызды мәселесі болып, жастардың жастар ұйымдарының құрамына мүшелік ету мотивтері болды. Алынған мәліметтерге сүйенсек, қоғамға, адамдарға пайдалы болу мотиві (41,4%) көшбасшы орында.

Екінші орында - өмірлік тәжірибе алу (жалпы алғанда 38,6%), үшінші орында - мансап сатысымен көтерілу (7,8%), төртінші орында - жоғары әлеуметтік мәртебеге ие болу мотиві (7,7%) тұр. Жастар ұйымдарының жастар құрамына енуінің тағы бір маңызды мотиві – басқарушы қызметіне ие болу ынтасы болып табылады (7%) (19-кесте).

19-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз үшін жастар ұйымдарына қатысуға не ынталандырады?», %

Қоғамға, адамдарға пайдалы болу ынтасы	41,4%
Жұмыс тәжірибесін, толықтай алғанда өмірлік тәжірибе алу	38,6%
Мансап сатысымен көтерілуге талпыныс	7,8%
Жоғары әлеуметтік мәртебеге жетуге деген талпыныс	7,7%
Басқарушы қызметке ие болу ынтасы	7,0%
Басқасы	4,9%
Жауап беруге қиналамын	11,5%

Астана жастарын социологиялық зерттеу барысында республикалық жастар ұйымдарының және олардың қалалық филиалдарының қызметін бес баллдық шкала бойынша бағалау ұсынылды. Елордадағы жас адамдар келесі жастар ұйымдарының қызметін жоғары бағалайды: «Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» Жастар қанаты (70,3%), Қазақстанның КТК Одағы (69,2%), ҚР Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясының стипендиаттары қауымдастығы (67,4%) («қанағаттанарлық», «жақсы», «өте жақсы» нұсқаларының жиынтық көрсеткіші). Әлбетте, бұл жастар ең таныс «естіп жүрген» ұйымдар болып табылады.

Қызметтің тиімділігіне ең төменгі бағаны Ұлттық Дельфийлік Комитет (42%) және Қазақстанның Студенттер Альянсы (49,9%) («қанағаттанарлық», «жақсы», «өте жақсы» нұсқаларының жиынтық көрсеткіші) сияқты жастар ұйымдары алды.

Ұлттық Дельфийлік Комитет, Қазақстанның Студенттер Альянсы, Қазақстанның жастар конгресі, Ұлттық волонтерлік желісі сияқты

жастар ұйымдарының қызметі туралы сауалнамаға қатысқан жастардың жартысы мүлдем білмейді (сәйкесінше 55,3%, 45,3%, 45,6%, 42, 9%) (20-кесте).

20-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Республикалық жастар ұйымдарының және олардың қалалық филиалдарының қызметін бес баллдық шкала бойынша бағалаңыз (1 – өте нашар; 2 – қанағаттанарлықсыз; 3 – қанағаттанарлық; 4 – жақсы; 5 – өте жақсы)», %

Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттанарлықсыз	Қанағаттанарлық	Жақсы	Өте жақсы	Ештеңе білмеймін, естімедім
Қазақстан студенттерінің альянсы	2,2	2,6	15	24,5	10,4	45,3
Қазақстан КТК Одағы	1	2,2	10,1	25,8	33,3	27,6
ҚР Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясының стипендиаттары қауымдастығы	1,1	2,4	12,9	28,5	26	29,1
«Жасыл ел» жастар еңбек жасақтарының республикалық штабы	1,5	2	13,5	28,1	19,3	35,7
«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» Жастар қанаты	1,3	2,8	11,5	29,3	29,5	25,7
«Жас ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымы	1,3	2,1	11,1	28,2	26,2	31,1
Қазақстан жастарының конгресі	1,1	1,1	13,2	24	15,1	45,6
Ұлттық волонтерлік желісі	1,1	1,5	12,1	23,3	19,1	42,9
Ұлттық Дельфилік комитет	1,2	1,4	10,5	20,1	11,4	55,3

3.3 Жастардың мемлекеттік жастар саясатын іске асыру мен наразылық акциясының деңгейіне қанағаттану дәрежесі

Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатының мақсаты жастардың толық рухани, мәдени, білім беру, кәсіптік және физикалық дамуы, шешім қабылдау үдерісіне қатысуы, табысты әлеуметтенуі және елдің одан әрі дамуы үшін оның әлеуетінің бағыты үшін жағдай жасау болып табылады¹.

Жастардың мемлекеттік жастар саясатын іске асырумен қанағаттану дәрежесі ақпараттандырылу деңгейі мен мемлекеттің жастар саласындағы атқарған іс-әрекеттерінің деңгейіне тікелей байланысты. 8-диаграммдан көріп отырғанымыздай, Астана қаласындағы жас респонденттердің үлкен бөлігі жастардың мәселелерін қолдау үшін мемлекет назарының дәрежесін жеткілікті деп бағалайды. «Иә, жеткілікті» және «жеткілікті деуге болады» нұсқаларын жастардың 68,8% таңдады. Респонденттердің ¼ бөлігі ғана (23,9%) «Жоқ, жеткіліксіз» және «жеткіліксіз деуге болады» нұсқаларын таңдады. Жас азаматтардың тағы 7,3%-на бұл сұраққа жауап беру қиынға соқты.

Респонденттердің этникалық топтарының ерекшеліктері бойынша орыс және басқа ұлттар өкілдері қазақ этносының өкілдерінен гөрі жастарды қолдау жөніндегі мемлекеттік органдардың назарына қанағаттанбайтыны туралы қорытынды жасауға болады. Осылайша, жас орыстар мен басқа да этникалық топтардың арасында «Жеткіліксіз деуге болады» және «Жоқ, жеткіліксіз» жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші 36,5% және 25,6% болды, ал жас қазақтар арасында бұл көрсеткіш 22,4% құрады.

8-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша, мемлекеттік органдар жастардың қолдау мәселесіне жеткілікті назар аударады ма?», %

¹ https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31661446#pos=123;-92

Аудандық ерекшеліктері бойынша Байқоңыр ауданында және Астана маңындағы жастарға қолдау көрсету мәселелеріне жеткіліксіз көңіл бөлінеді (сәйкесінше «жеткіліксіз деуге болады» және «жоқ, жеткіліксіз» жауап нұсқалары 27,5% және 25%) (21-кесте).

21-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша, мемлекеттік органдар жастардың қолдау мәселесіне жеткілікті назар аударады ма?», (аудандар бойынша)

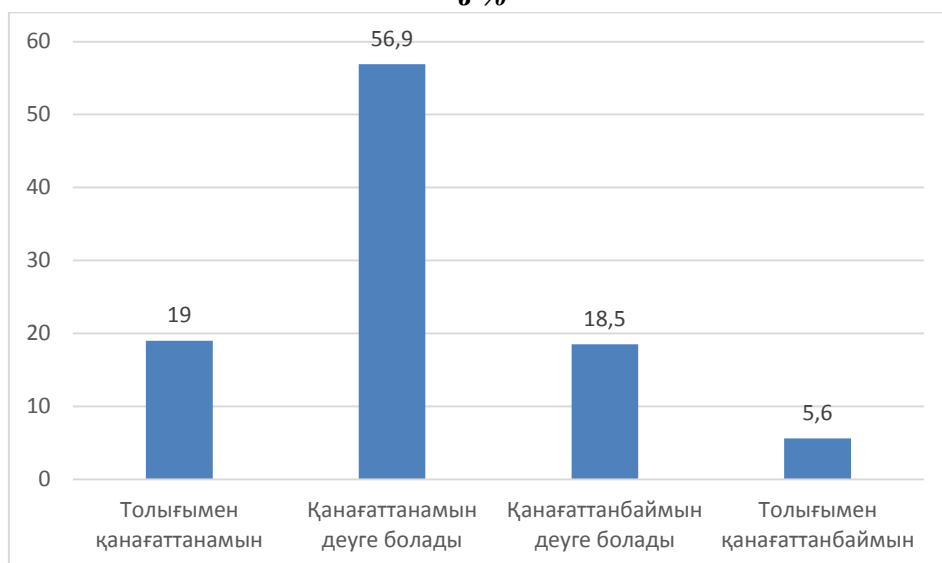
	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Иә, жеткілікті	32,5%	39,0%	30,7%	19,7%	16,7%
Жеткілікті деуге болады	36,5%	30,6%	40,4%	45,0%	54,2%
Жеткіліксіз деуге болады	18,0%	16,4%	18,5%	18,4%	25,0%
Жоқ, жеткіліксіз	6,2%	5,7%	4,4%	9,1%	0,0%
Жауап беруге киналамын	6,8%	8,3%	6,0%	7,8%	4,2%

Сауалнамаға қатысқан жас Астаналықтардың басым көпшілігі Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыруға қанағаттанған - 75,9% (жалпы жауап беру деңгейі «Толығымен қанағаттанамын» (19,0%) және «Қанағаттанамын деуге болады» (56,9%). Респонденттердің 24,1% қарама-қарсы көзқарасты ұстанады (жалпы жауап беру деңгейі «толығымен қанағаттанбаймын» (5,6%) және «қанағаттанбаймын деуге болады» (18,5%) (9-диаграмма).

Осыдан алдыңғы сұрақтағы секілді деректерді этникалық сәйкестілігіне қарай талдау нәтижесі мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру барысына орыс жастарының қазақ жастарына қарағанда аз қанағаттанатынын көрсетті. Осылайша, ресейлік этнос өкілдерінің арасында «Қанағаттанбаймын деуге болады» және «Қанағаттанбаймын» деген жауаптардың жиынтық көрсеткіші 28,7% құрады, ал қазақ ұлтының өкілдері арасында бұл көрсеткіш 18,7% құрады.

Диаграмма 9.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз Астанадағы мемлекеттік жастар саясатының іске асырылуымен қанағаттанасыз ба?»,
в %

Аудандар бойынша деректерді талдау Есіл, Сарыарқа аудандарында және Астана қаласының маңындағы көрсеткіштер бойынша (80,3%, тиісінше 81,4% және 76,2%) мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асырумен ең жоғарғы қанағаттануды көрсетті. Ал, Алматы мен Байқоңыр аудандарындағы халықтың қанағаттанарлықсыздық деңгейі (сәйкесінше 72,7% және 71,1%) көрсетеді (22-кесте).

Таблица 22.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз Астанадағы мемлекеттік жастар саясатының іске асырылуымен қанағаттанасыз ба?»,
в %, (аудандар бөлісінде)

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Толықтай қанағаттанарлық	22,6%	12,7%	25,0%	19,8%	9,5%
Қанағаттанамын деуге болады	57,7%	60,0%	56,4%	51,3%	66,7%
Қанағаттанбаймын деуге болады	15,8%	21,6%	14,1%	20,9%	14,3%
Толығымен қанағаттанбаймын	3,8%	5,7%	4,5%	8,1%	9,5%

Әлеуметтік қарым-қатынастардың өзіндік көрінісі ретінде әлеуметтік жанжалдар шығады, олар ашық түрде жаппай наразылық шаралары ретінде көрініс табуы мүмкін. Бұл зерттеуде біз Қазақстанның астанасы – Астана қаласында наразылық акциясының орын алу ықтималдылығын анықтауды ұйғардық. Сауалнама деректері көрсеткендей, мұндай ықтималдылық бар, бұл туралы сауалнамаға қатысқан жастардың 29,7% айтты («Иә» және «Иә деуге болады» деп жауап бергендердің жалпы саны). Бір қызығы, респонденттердің әртүрлі жас топтарына қарай бөлінісінде респонденттің жасы қаншалықты үлкен болған сайын оның наразылық шараларының орын алу ықтималдылығы туралы ойы төмендейді. Осылайша, 14-18 жас аралығындағы жас тобында бұл сұраққа «Иә, әлбетте» және «Иә деуге болады» деген жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші 40,6%, 19-23 жас - 27,6%, 24-29 жас аралығындағы 15,5% құрады.

Респонденттердің 19,7% Астанада наразылық шараларының орын алу ықтималдылығы жоқ деуге болады деп есептейді. Жастардың 43,4% наразылық шараларының орын алу ықтималдылығы жоқ екендігіне толығымен сенімді. Олардың ішінде қазақ этносына қарағанда орыс этносы өкілдерінің айтарлықтай үлесі бар. Осылайша, «Жоқ деуге болады» және «Жоқ, мүмкін емес» деген жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші орыс жастарының арасында 64,6% және қазақ жастарының арасында 62,3% құрады.

Қалған 7,2% сұраққа жауап беруге қиналды (10-диаграмма).

Деректерді респонденттердің материалдық жағдайы белгісі бойынша талдау, жалпы алғанда наразылық шараларының орын алу ықтималдылығы азаматтардың материалдық жағдайының артуымен жоғарылайды деп шешім шығаруға мүмкіндік береді. Осылайша, толықтай ауқатты өмір сүретін респонденттердің арасында «Иә, әлбетте» және «Иә деуге болады» деген жауап нұсқаларының жиынтық көрсеткіші 49,4% , ал қажет ететін барлық заттар үшін жеткілікті қаражатқа ие, алайда үлкен тұрмыстық техниканы сатып алуға қиыналатындар арасында бұл көрсеткіш 15,3%, азық-түлікке ақшасы жететін, бірақ киім сатып алуға қиналатындар - 9% құрады. Бірақта, сол мезетте кедейлік шегінен төмен өмір сүретін респонденттер арасында наразылық шараларының ықтималдылығы күрт артады- 35,3% респондент. Демек, наразылықтардың әлеуетті өкілдері халықтың кедей және бай топ өкілдері бола алады деп болжам жасауға болады.

10-диаграмма

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, қазір сіздің қалаңызда наразылық шараларының пайда болу ықтималдылығы бар ма?», %

Жалпы алғанда наразылық шараларының жоғары әлеуеті Астана қаласының маңындағы аудандарда (41,7%), Есіл (37,2%) және Сарыарқа (37,4%) аудандарында байқалады. Наразылық көңіл-күй Алматы ауданында төмен байқалады, мұнда «Иә, әлбетте» және «Иә деуге болады» деген жауаптардың жиынтық көрсеткіші 17,8% құрады (23 кесте).

23-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, қазір сіздің қалаңызда наразылық шараларының пайда болу ықтималдылығы бар ма?», %, (аудан бойынша).

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Иә, әлбетте	5,3%	4,4%	5,0%	9,5%	8,3%
Иә деуге болады	31,9%	13,4%	32,4%	24,2%	33,3%
Жоқ деуге болады	17,3%	13,6%	25,8%	24,6%	12,5%
Жоқ, мүмкін емес	43,3%	60,6%	29,0%	32,8%	41,7%
Жауап беруге қиналамын	2,2%	8,0%	7,8%	8,9%	4,2%

Респонденттердің әлеуметтік мәртебесі бойынша деректерді талдау қалада наразылық шараларының пайда болу ықтималдығын жиі

NEET өкілдері мен оқушылар, студенттер айтатынын көрсетті (сәйкесінше 36,4% және 39,3%) (24-кесте).

24-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, қазір сіздің қалаңызда наразылық шараларының пайда болу ықтималдылығы бар ма?», %, (әлеуметтік мәртебе бойынша)

	Жоқ, мен тек қана оқимын	Оқимын және жұмыс жасаймын	Иә, мен жұмыс жасаймын	Мен оқымаймын, жұмыс жасамаймын және жұмыс іздеп жүргенім жоқ	Мен оқымаймын, жұмыс жасамаймын	Жауап беруге қиналамын
Иә, әлбетте	7,6%	5,5%	3,9%	2,9%	9,1%	0,0%
Иә деуге болады	31,7%	25,0%	12,8%	14,5%	27,3%	20,0%
Жоқ деуге болады	23,5%	23,3%	13,2%	15,9%	9,1%	40,0%
Жоқ, мүмкін емес	29,2%	40,7%	63,6%	60,9%	45,5%	40,0%
Жауап беруге қиналамын	8,0%	5,5%	6,5%	5,8%	9,1%	0,0%

Сұралған респонденттердің көзқарасы бойынша әртүрлі мәселелер Астана қаласында жастардың наразылығын тудыруы мүмкін. Олардың ішінде - әділетсіз сот шешімі, азық-түлік тауарларына, жанар-жағармай материалдарына бағаның қымбаттауы және тұрғын үй мәселелері тиісінше 9%, 8,9% және 8,8%. Бұған қоса, қоғамдық наразылықтардың себебі ретінде медициналық мекемелердің қызметкерлерінің салғырттығы мен кәсіпқой еместігі (8,6%), жалақы, шәкіртақы, жәрдемақы төлеудегі кідірістер (8,5%), биліктің әрекеттеріне көңіл толмаушылық (8,5%), мектеп / колледж / университеттегі мәселелер (8,3%) шығуы мүмкін. Жастардың 46,3% қандай жағдай болса да өзінің жаппай наразылық (көрсетулер, ереуілдер, митингтер және т.б.) шараларына қатысатынын жоққа шығарды. Сонымен қатар, респонденттердің әртүрлі жас топтарына қарай бөлінісінде деректерді талдау респонденттің жасы қаншалықты үлкен болған сайын ол

наразылық көңіл-күйін білдіруге қатысты пассивті позиция ұстанады деп қорытынды шығаруға мүмкіндік береді. Осылайша, «Ешнарсе мені ашық наразылық жасауға мәжбүрлей алмайды» деген жауапты 14-18 жас аралығындағы сұралған респонденттердің 32,1%, 19-23 жас тобындағылардың 49,3%, 24-29 жас аралығындағы респонденттердің 64,5% таңдады. (25-кесте).

25-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қандай мәселе Сізді жаппай наразылық танытуға мәжбүрлеуі мүмкін?», %

Әділетсіз сот шешімдері	9,0%
Азық-түлік, жанар-жағармай, дәрі-дәрмекке бағалардың өсуі	8,9%
Тұрғын үй мәселесі	8,8%
Медициналық мекеме қызметкерлерінің салғырттығы мен кәсіби еместігі	8,6%
Жалақы, стипендия, жәрдемақы төлеудегі кідірістер	8,5%
Биліктің әрекеттеріне көңіл толмаушылық	8,5%
Мектеп / колледж / университеттегі мәселелер	8,3%
Негізсіз айыппұлдар	6,4%
Жұмыстағы қысқартулар, жұмыстан босату	6,2%
Коммуналдық қызметтер тарифтерін негізсіз қымбаттату	5,9%
Экологиялық жағдайдың нашарлауы	5,7%
Несие немесе ипотека бойынша төлемдерді көбейту	4,4%
Қабылданған реформалармен келіспеушілік	3,9%
Этникалық негізде құқық бұзушылық	3,0%
Мені ешнарсе ашық наразылық танытуға мәжбүрлей алмайды	46,3%
Басқасы	1%
Жауап беруге қиналамын	16,1%

3.4 Жастардың өз қалаларын дамытуға қолайлы қатысу түрлері

Жастардың әлеуметтік белсенділігіне жастар ұйымдарына мүшелігінен басқа, жастардың өз қаласын басқаруы және дамытуы қосылады. Сауалнама барысында респонденттерден: **«Сіз қалай ойлайсыз, Сіз қаланың дамуына қалай қатыса аласыз?»** деп сұралды. Алынған мәліметтерге сәйкес қаланың өміріне араласудың ең қолайлы түрі еріктілік болып табылады, респонденттердің 20,9% «Ерікті ретінде көмекке мұқтаж тұрғындар санатына көмектесу» деген жауап нұсқасын таңдады. Сонымен қатар, білімі басқа деңгейдегі жастарға қарағанда, ерікті болғысы келетін жастардың қатарында жоғары білімді және ғылыми дәрежесі бар жастар көбірек.

Респонденттердің 10,5% астананы дамытуға қатысты өз ұсыныстарын жасағысы келеді, оның ішінде жас ғалымдардың айтарлықтай үлесі бар (14%). 9,8% қандай да бір қалалық мәселелерді шешу үшін жобаларды немесе бағдарламаларды талқылау арқылы

қатысу түрін таңдайды. Жастардың тағы 7,8% қоғамдық жұмыстарға қатысуды таңдады, айта кететіні респонденттердің білім деңгейі неғұрлым төмен болған сайын, олардың қоғамдық жұмыстарға қатысуға деген құлшыныстары соғұрлым жоғары.

Сұралған респонденттердің 1/3 Астананы дамытуға қалай қатыса алатыны туралы ештеңе білмейді (26-кесте).

Аудан бойынша деректерді талдау нәтижелері қаланың дамуына өз ұсыныстарын енгізу арқылы Есіл және Байқоңыр аудандарының жастары қатысқысы келетінін көрсетті. Жобаларды талқылауға Есіл мен Сарыарқа аудандарының жастары ең көп қызығушылық танытуда. Астана қаласының маңында тұратын жастар арасында қоғамдық жұмыстарға қатысуға ұмтылыс басым. Респонденттердің әлеуметтік мәртебесі бойынша деректерді талдау нәтижесінде NEET санатының әрбір үшінші өкілі Астана қаласын дамыту үшін еріктілік жол арқылы немесе қалалық мәселелерді шешу жобаларын талқылауға қатысу арқылы, ал қолы бос емес жастар (студенттер, жұмыс жасайтындар) өздерінің бос еместігі және бос уақыттарының болмауына байланысты аз белсенділік танытатын сияқты.

26-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қалай ойлайсыз, Сіз қаланың дамуына қалай қатыса аласыз?», %

Ерікті ретінде көмекке мұқтаж тұрғындар санатына көмектесу	20,9%
Ұсыныстар жасау	10,5%
Қандай да бір қалалық мәселелерді шешу үшін жобалар мен бағдарламаларды талқылауға қатысу	9,8%
Қоғамдық жұмыстарға қатысу	7,8%
Қалалық мәселелерді шешуге арналған жобаларды дайындауға тікелей қатысу	5,4%
Қаланы қолдау қорына қаражат аудару	4,8%
Мен бұған қатысуға қатысты ешқандай түсінігім жоқ	33,0%
Басқасы	2,2%
Жауап беруге қиналамын	5,6%

Бөлім бойынша қорытынды:

1. Зерттеу Астана жастарының арасында патриотизмнің жоғары деңгейін анықтады, сұралған респонденттердің 84,3% Қазақстан азаматтары екенін мақтан тұтады.

2. Патриотизм, ең алдымен, Отанға деген сүйіспеншілікпен сипатталады. Әрбір бесінші респондент үшін патриот болу бұл азаматтық міндеттерін орындау, мемлекеттің заңдарын сақтау болып табылады. Респонденттердің тағы бір бөлігі «елдің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш» нұсқасын таңдады.

3. Зерттеу барысында елордалық жас тұрғындардың 89% өздерін мемлекеттің патриоттары деп тапты.

4. Астана қаласының жастары Қазақстанның дамуына өздерінің қосар үлестерін әртүрлі түсінеді: кейбіреулері қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға қатысу түрінде. Жастардың тағы бір бөлігі бұл жақсы оқып, жақсы білім алып, елдегі белгілі бір саланы дамыта алатын болса, елге пайда әкелетініне сенеді. Жастардың тағы 1/3 салауатты өмір салтын ұстанып және басқаларды да тартуға дайын. Респонденттердің 1/5 бөлігі кәсіби маман болып, жұмыс жасап, салық төлеуден өздерінің пайдалылығын көреді.

5. Елордада жастардың басым көпшілігі әлеуметтік белсенділікпен айналыспайтындығын атап өтті, өйткені олардың бос уақыттары жоқ. Басқалары қоғамдық ұйымдардың жұмысына қатыспайды, өйткені олар үшін мұндай белсенділік қызықты емес. Жастардың тек 12% жастар ұйымдарының мүшелері болып табылады, және 12,7% спорттық ұйымдардың жұмысына қатысады.

6. Жастардың жастар ұйымдарына қатысуының негізгі себебі - қоғамға, адамдарға пайдалы болудағы қалаулары. Екінші орындағы себеп жұмыс тәжірибесін алу, жалпы алғанда, өмірдегі тәжірибе, ал үшіншіден, мансап сатысынан көтерілу.

7. Жастар ұйымдарының қызметіне қатысты елордалық жас тұрғындар келесі жастар ұйымдарының қызметін ең жоғары бағалауда: «Нұр Отан» партиясы жанындағы «Жас Отан» жастар қанаты, Қазақстан КТК одағы, Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы стипендиаттарының қауымдастығы.

8. Ең төмен көрсеткішке Ұлттық Дельфийлік Комитет және Қазақстанның Студенттер Альянсы сияқты жастар ұйымдары ие болды.

9. Астанадағы сауалнамаға қатысқан жастардың басым бөлігі жастарға қолдау көрсету мәселелеріне мемлекеттің аударатын назарын жеткілікті деп бағалайды.

10. Астанадағы респонденттердің басым көпшілігі Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылу барысына қанағаттанушылық білдірді.

11. Астананың әрбір үшінші жас тұрғыны қазіргі уақытта қалада наразылық шараларының орын алу ықтималдылығының бар екендігін айтуда. Сонымен қатар, мынадай үрдіс байқалуда: респонденттің жасы қаншалықты үлкен болған сайын оның наразылық шараларының орын алу ықтималдылығы туралы ойы төмендейді. Жалпы, Астана қаласының маңында, Есіл және Сарыарқа аудандарында белсенді наразылық шараларының жоғары әлеуеті байқалады.

12. Респонденттердің көзқарасы бойынша, әртүрлі мәселелер жастардың наразылығын тудыруы мүмкін. Оларға әділетсіз сот шешімдері, азық-түлік, жанар-жағармай материалдарының бағасының

қымбаттауы және тұрғын үй мәселесі жатады. Бұған қоса, медициналық мекемелердің қызметкерлерінің салғырттығы мен кәсіби еместігі, жалақы, шәкіртақы, жәрдемақы төлеудегі кідірістер, биліктің әрекеттеріне қанағаттанбау, мектептерде / колледжде / университеттегі мәселелер сияқты факторлар қоғамдық наразылықтың себебі болуы мүмкін.

13. Респонденттердің жартысына жуығы өздерінің қандай жағдай болмасын жаппай қарсылық көрсету шараларына (көрсетулер, ереуілдер, шерулер және т.б.) қатыспайтындарын айтуда.

14. Жастардың қала өміріне қатысуының ең қолайлы нысаны - еріктілік. Сонымен қатар, білімі басқа деңгейдегі жастарға қарағанда, ерікті болғысы келетін жастардың қатарында жоғары білімді және ғылыми дәрежесі бар жастар көбірек. Әрбір оныншы астананы дамытуға өз ұсыныстарын енгізуді қалайды, олардың арасында жас ғалымдардың айтарлықтай үлесі көп. 9,8% қандай да бір қалалық мәселелерді шешу үшін жобаларды немесе бағдарламаларды талқылау арқылы қатысу түрін таңдайды. Жастардың тағы 7,8% қоғамдық жұмыстарға қатысқылары келеді.

IV БӨЛІМ. АСТАНА ҚАЛАСЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ ДІНГЕ ДЕГЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ

Мәселе.

Зайырлы мемлекетте дін институты қоғам өмірінде шешуші емес, бірақ азаматтардың жекелеген санаттары үшін барлық әлеуметтік және жеке өмір дінге деген көзқарасқа байланысты. Діннің жас астаналықтардың күнделікті өміріне әсер ету деңгейін анықтау мақсатында дінге қатысты көзқарастар және негізгі діни тәжірибелердің қарқындылығы туралы мәселе әлеуметтанулық құралға енгізілді.

Нәтижелер.

4.1 Жастардың жеке діни ерекшеліктері

Астанадағы жастардың діни деңгейі төмендегідей: өте діндар - 9%. Сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі өздерін діндар деп санайды, бірақ діни өмірге қатыспайды - 32,6%, олардың арасында жоғары білімі бар және ғылыми дәрежесі бар жастардың саны басым. Сауалнамаға қатысқандардың 28,6% діндар адамдар екендігін, бірақта діни өмірге сирек қатысады, мереке күндерімен және белгілі бір ресмилікті сақтаумен шектеледі. Дәстүрлі түрде кейбір діни дәстүрлер мен рәсімдерге қатысатын, бірақ өздерін діндар деп есептемейтіндер - 7,5%. Респонденттердің 5,9% дінге немқұрайлы қарайды. Атеистік көзқарастарды Астананың жас тұрғындарының 5,1% ұстанады. (27-кесте).

27-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз өзіңізді діндар адам деп санайсыз ба?», %

Мен діндармын, бірақта діни өмірге қатыспаймын	32,6%
Мен діндармын, бірақ жиі емес, тек қана мерекелерде, ғибадатханаға барамын, діни жоралғыларды өте сирек сақтаймын	28,6%
Мен діндармын, діни қауымдастық өміріне араласамын, діни нормаларды сақтаймын	9,0%
Мен діндар емеспін, бірақ кейде ғибадатханаға барамын, діни жоралғыларды сақтаймын	7,5%
Мен діндар емеспін, бірақ діндарларды құрметтеймін	6,8%
Мен дінге немқұрайлы қараймын	5,9%
Мен дін қарсыласамын, атеист	5,1%
Басқасы	0,1%
Жауап беруге қиналамын	4,4%

Сауалнама көрсеткендей, елордалық жастардың діншілдік дәрежесі әртүрлі. Енді жастардың діни мінез-құлқының ерекшеліктерін қарастыруға кірісеміз.

Діни мінез-құлықты сипаттау үшін діни жерлерге бару және діни әдебиеттерді оқу жиілігі сынды діни іс әрекеттер тандалды.

Астанадағы жастар діни орындарға қаншалықты жиі барады (Мешіт, православие шіркеуі, костел, дұға үйі және т.б.)? Сауалнама көрсеткендей, мұнда кейбір шашыраңқылық бар: респонденттердің 12% аптасына бір рет діни ғибадатханаға барады. Храмдар, мешіттер мен синагогаларға келушілердің келесі тобы тұрғындардың 21,6% құрайды, олар айына бірнеше рет табынушылық қызметтерге қатысады. Сұралғандардың 22,4% жарты жылда бірнеше рет діни жерлерге барады. Ақтөбе облысындағы діни орындарға сирек келушілер 21,5% құрайды, олар діни орындарға жылына бір рет немесе одан да аз келеді. Респонденттердің 17,3% мүлде бармайды (11-диаграмма).

11-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қаншалықты жиі діни (мешіт, шіркеу, синагога) және басқа да қасиетті орындарға барасыз?», %

Бұл ретте елорда жастары үшін Құдайды үш құрауыштың жиынтығы ретінде түсіну тән: өмірге мән беруші құндылық (29,2%), психологиялық көмек және қолдау (20,9%) және моральды-адамгершілік мінез-құлық үлгісі. Жастардың тағы бір, бірақ көп емес бөлігі, Құдайға деген сенімді мәдениет элементі (5,6%), сән элементі (2,9%) және тылсым бастама (5,3%) деп санайды. Сонымен бірге, респонденттердің ¼ бұрын бұл мәселе туралы ойланбағандарын, сондықтан белгілі бір жауап бере алмайтындарын айтты (28-кесте).

Сұрақ бойынша жауаптар: «Өтініш, Құдайға сену туралы ойыңызды көрсетіңізші?», %

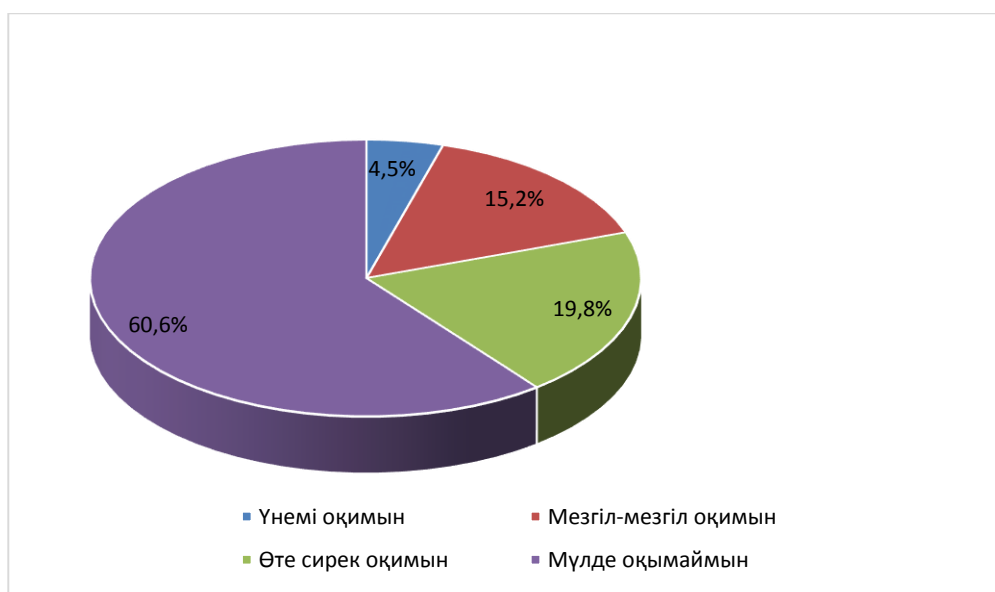
Өмірдің мәнін құраушы құндылық	29,2%
Білмеймін, ойланған жоқпын, бұл туралы ойланған жоқпын	22,5%
Психологиялық көмек және демеу	20,9%
Моральды-адамгершілік мінез-құлық үлгісі	11,8%
Мәдениет элементі	5,6%
Тылсым	5,3%
Сән элементі	2,9%
Басқасы	1,8%

4.2 Елорда жастарының діни әдебиетке және оны сатып алу көздеріне қарым-қатынасы

Діни әдебиеттерді оқуға келетін болсақ, деректерді талдау көрсеткендей, Астана жастарының басым көпшілігі діни әдебиеттерді оқымайды (60,6%). Респонденттердің 15,2% мезгіл-мезгіл діни әдебиеттерді оқиды. 19,8% өте сирек. Сауалнамаға қатысқан жастардың тек 1/20 ғана діни кітаптардың тұрақты оқырмандары болып табылады. Діни кітаптарды оқып-үйрену еңбекті көп қажет ететін іс болып табылады, сондықтан халық арасындағы діндарлықты білдірудің ең танымал емес тәсілі (12-диаграмма).

12-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз діни әдебиетті оқисыз ба? Қаншалықты жиі?», %

Сонымен қатар, жастардың басым бөлігі діни әдебиеттерді интернетте, діни қызметкерлер ұсынған сайттарда оқиды, олардың саны

40%. Респонденттердің 32,4% діни мекемелерде діни әдебиеттерді сатып алады (мешіт, шіркеу, синагога және т.б.). Респонденттердің 1/5 бөлігі кітап дүкендерінің арнайы бөлімдерінде діни кітаптарды сатып алады. Жастар арасында діни әдебиеттерді алудың тағы бір кең таралған нұсқасы «Мен достарымнан, таныстарымнан аламын» болып табылады - респонденттердің 13,6% (29-кесте).

29-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Егер сіз діни әдебиетті оқитын болсаңыз, оны әдетте қайдан аласыз?, %

Діни әдебиеттерді интернетте, діни қызметкерлер ұсынған сайттарда оқимын	40,0%
Мешітте, шіркеуде арнайы бөлімінде, дүңгіршекте	32,4%
Кітап дүкендеріндегі мамандандырылған бөлімде	18,7%
Достарымнан, таныстарымнан аламын	13,6%
Мектепте «Қоғам және дін» сабағында оқимын	5,1%
Қалалық, аудандық, ауылдық кітапханада	4,4%
Колледжде, арнайы пәндер бойынша университетте, арнайы курстарда оқимын	3,7%
Басқасы	4,4%

4.3 Жастардың қаладағы этносаралық және конфессияаралық жағдайды бағалауы

Жас тұрғындардың бағалауы бойынша, қалада этносаралық және дінаралық ахуал айтарлықтай жақсы. Сұралғандардың 56,6%: **«Қаладағы этносаралық және дінаралық ахуалды қалай сипаттайсыз?»** деген сұраққа «Жағдай жақсы, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбітшілік пен келісімде өмір сүруде» деп жауап берді. Респонденттердің 18% «жағдай жақсы деуге болады, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбіт өмір сүруде, бірақ сирек сөйлеседі». Теріс баға 13,7% құрады, оның 10,1% жағдай жақсы емес сияқты деп есептейді, әртүрлі этникалық топтар мен дін өкілдерінің бір-біріне шағымдары бар, бірақ олар оны ашық айтпайды, ал қалған 3,6% әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері дұшпандылықпен өмір сүреді, ашық қарсылық көрсетеді деген ұстанымда (30-кесте).

Этникалық топтар тұрғысынан деректерді таратудың өз ерекшеліктері бар. Қалада этносаралық және дінаралық жағдайды бағалау кезінде орыс ұлт өкілдері қазақ этносы өкілдеріне қарағанда «өте қолайсыз» және «өте шиеленісті» деген жауап нұсқаларын белсенді таңдады. Осылайша, орыс жастарының арасында осы нұсқалардың жиынтық көрсеткіші 19% құрады, ал жас қазақтар арасында бұл көрсеткіш 13,2% құрады.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қаладағы этносаралық және дінаралық ахуалды қалай сипаттайсыз?», %

Жағдай жақсы, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбітшілік пен келісімде өмір сүруде	56,6%
Жағдай жақсы деуге болады, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбіт өмір сүруде, бірақ сирек сөйлеседі	18,0%
Жағдай жақсы емес сияқты, әртүрлі этникалық топтар мен дін өкілдерінің бір-біріне шағымдары бар, бірақ олар оны ашық айтпайды	10,1%
Әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері дұшпандылықпен өмір сүреді, ашық қарсылық көрсетеді	3,6%
Басқасы	0,8%
Жауап беруге қиналамын	10,9%

31-кестеде келтірілген деректерден көріп отырғанымыздай, өңірлер арасында жағдайды қабылдау келесідей: этносаралық және дінаралық ахуалды жақсы деп жиірек Астана қаласының маңында өмір сүретін жастар (87,5%) анықтауда, ал Байқоңыр ауданының жастары жағдайдың жақсы екенін сирек белгілейді (68,3%).

31-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қаладағы этносаралық және дінаралық ахуалды қалай сипаттайсыз?», % (аудандар бойынша)

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Жағдай жақсы, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбітшілік пен келісімде өмір сүруде	58,3%	66,0%	49,6%	49,0%	45,8%
Жағдай жақсы деуге болады, әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбіт өмір сүруде, бірақ сирек сөйлеседі	15,7%	12,8%	24,3%	19,3%	41,7%
Жағдай жақсы емес сияқты, әртүрлі этникалық топтар мен дін өкілдерінің бір-біріне шағымдары бар, бірақ олар оны ашық айтпайды	11,3%	7,8%	11,8%	10,9%	8,3%
Әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері дұшпандылықпен өмір сүреді, ашық қарсылық көрсетеді	4,7%	2,9%	3,0%	4,9%	0,0%

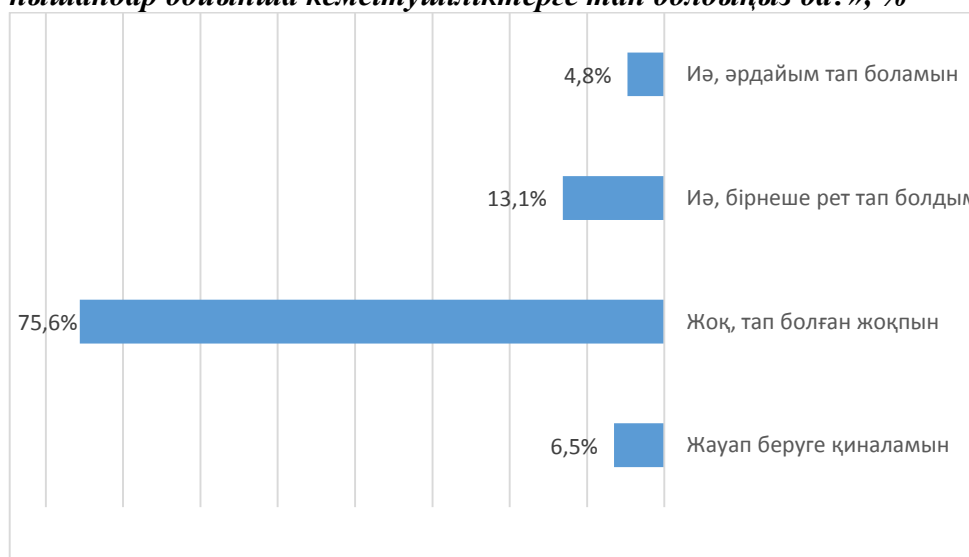
Жауап беруге қиналамын	8,8%	9,8%	10,4%	15,5%	4,2%
------------------------	------	------	-------	-------	------

Жастардың діндарлығы туралы осы тарауда қосымша этнос және діни наным принциптеріне сәйкес жастарды кемсітушілік мәселесі сұрағы да қаралды. «Сізге қарсы ұлттық, діни және басқа да нышандар бойынша кемсітушіліктерге тап болдыңыз ба?» деген сұраққа ең жиі кездесетін жауап «жоқ, тап болған жоқпын» деген жауап болды, яғни көбіне жастар діни көзқарастарына немесе ұлттық ерекшеліктеріне (75,6%) байланысты теріс қатынастарға тап болмайды. Алайда, жастар өмірінде кейде олардың ұлты немесе дініне байланысты теріс қарым қатынасқа тап болады (13,1%). Астанадағы жастардың тек 4,8% ғана әрдайым этникалық немесе діни нышандар бойынша кемсітуге ұшырайды (13-диаграмма).

Этникалық топтар арасында деректерді талдау жас орыстардың ұлттық, діни немесе өзге де нышандар бойынша жас қазақтарға қарағанда жиі кемсітушілікпен бетпе-бет келуі мүмкін деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Осылайша, сауалнама барысында орыстардың 22,2% және қазақтардың 12,3% «Иә, мен бірнеше рет тап болдым» деген жауап нұсқасын таңдады.

13-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сізге қарсы ұлттық, діни және басқа да нышандар бойынша кемсітушіліктерге тап болдыңыз ба?», %

Елорданың аудандары арасындағы деректерді талдау ұлттық, діни негізде кемсітуге тап болғандардың көбі Астананың маңында өмір сүретін жастар болып табылатынын көрсетті. Осылайша, сұралған әр бір үшінші респондент кемсітушілік қарым-қатынасқа тап болған, ал елорданың басқа аудандарында жасайтын жас тұрғындар оң үрдісті көрсетуде (32-кесте).

32-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сізге қарсы ұлттық, діни және басқа да нышандар бойынша кемсітушіліктерге тап болдыңыз ба?», %, (аудандар бойынша)

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Иә, әр дайым тап боламын	4,3%	4,0%	3,6%	7,1%	12,5%
Иә, бірнеше рет тап болғанмын	10,6%	9,7%	15,5%	16,6%	33,3%
Жоқ, тап болмағанмын	78,0%	79,7%	76,3%	68,5%	41,7%
Жауап беруге қиналамын	7,1%	6,6%	4,6%	7,8%	12,5%

Қорытындылай келе, жастар терең діндар адамдардың қандай сезім тудыратыны туралы сұраққа жауап берді. Айта кету керек, бұл жағдайда респонденттердің пікірі бөлінді: жастардың 1/3 дінді терең ұстанатын діни адамдарға немқұрайлы қарайды, діндар адамдар респонденттердің 16,2% қуантады. 15,6% терең діндар болу бұл - үлкен ерік күшіне ие болу деп есептейді, бірақ олар ондай болғылары келмейді. Жастар өкілінің әр бір оныншысы «діндар жастар мені қорқытады, мен олармен қарым-қатынастан аулақ болуға тырысамын» деген жауапты таңдады. Сұралғандардың 16,6% бұл сұраққа жауап беру қиынға соқты (33-кесте). Сондықтан, жастардың жауаптарының біркелкі еместігіне сәйкес, жастардың терең діндар адамдарға қатынасының арифметикалық ортасын алу мүмкін емес. Әрбір пікір тобына сипаттама беруге ғана мүмкіншілік бар.

33-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қатты діни адамдар Сізде қандай сезім тудырады?», %

Маған бәрібір, мен оларға немқұрайлы қараймын	33,5%
Таңырқау сезімін тудырады, мен оларды құрметтеймін және оларға еліктеу керек деп санаймын	16,2%
Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ, мен олар секілді болғым келмейді	15,6%
Діншіл жастар мені қорқытады, мен олармен қарым-қатынасқа түсуден қашуға тырысамын	9,9%
Өте діндар адамдар тілдесуде қиындықтарға тап	6,4%

Басқасы	2,3%
Жауап беруге қиналамын	16,1%

Бөлім бойынша қорытынды:

1. Астаналық жастардың діни көзқарастарын бір мәнді айқындауға болмайды: респонденттердің жартысынан көбі өздерін діндар деп санайды, бірақ діни өмірге қатыспайды немесе сирек қатысады. 9% терең діндарлар. Дінге, бей-жай қарайтын топтар, атеисттер де бар.

2. Бұл ретте елорда жастары үшін Құдайды үш құрауыштың жиынтығы ретінде түсіну тән: өмірге мән беруші құндылық, психологиялық көмек және қолдау және моральды-адамгершілік мінез-құлық үлгісі.

3. Астана жастарының басым көпшілігі діни әдебиеттерді оқымайды. Сауалнамаға қатысқан жастардың тек 1/20 ғана діни кітаптардың тұрақты оқырмандары болып табылады. Осындай үрдіс діни ғибадат орындарына баруда да байқалуда - жастар діни мекемеге сирек барады.

4. Жастардың басым бөлігі діни әдебиеттерді интернетте, діни қызметкерлер ұсынған сайттарда оқиды. Респонденттердің 1/3 бөлігі діни әдебиеттерді діни мекемелерден сатып алады (мешіт, шіркеу, синагога және т.б.). Респонденттердің 1/5 бөлігі кітап дүкендерінің арнайы бөлімдерінен діни кітаптарды сатып алады.

5. Жас тұрғындардың бағалауына сәйкес, қалада этносаралық және конфессияаралық ахуал негізінен жақсы, яғни әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбітшілік пен келісімде өмір сүруде. Теріс баға 13,7% құрады.

6. Жалпы, жастар өздерінің діни көзқарастарына немесе ұлттық нышандарына байланысты теріс қатынастарға тап болмайды. Дегенмен, жастардың өмірінде кейде олардың ұлтына немесе діни тиістілігіне байланысты оларға қатысты теріс қатынастар кездеседі.

V БӨЛІМ. ҚАЛА ЖАСТАРЫНЫҢ ЖАСТАР СУБМӘДЕНИЕТІНЕ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ

Мәселе.

Жасөспірімдер субмәдениетін зерттеу бұрыннан бері жастар әлеуметтануының маңызды бағыты болып табылады. Жастар субмәдениеті жастардың нақты қажеттіліктеріне байланысты пайда болып және өмір сүруде. Оның негізінде өмірге деген қатынастың ерекше тәсілі рухани құндылықтарымен бірге жатыр. Ол рухани құндылықтар жүйесі бар әлемдік қарым-қатынастардың ерекше жолына негізделген. Қазіргі уақытта көптеген жастар бірлестіктері бар, олардың саны үнемі өсіп келеді, жастар арасында субмәдениеттің жаңа бағыттары мен ағымдары пайда болуда. Бұл зерттеу барысында біз Астана жастарының жастар субмәдениетіне қалай қарайтынын анықтауға тырыстық.

Нәтижелер.

5.1 Астана қаласындағы субмәдениеттердің таралу деңгейі және жастардың оларға қарым-қатынасы

Астанада жастар субмәдениетінің таралу деңгейін айтарлықтай жоғары деп атуға болмайды. **«Сіз өз қалаңыздың көшелерінде бейресми көрінетін, басқа көпшілік адамдардан ерекшеленетін жастарды жиі кездестіресіз бе?»** деген сауалнаманың сұрағына жауап беру барысында сұралғандардың 43,8% субмәдениет өкілдерін кей кездері кездестіретіндерін атап өтті (14-диаграмма).

14-диаграмма

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз өз қалаңыздың көшелерінде бейресми көрінетін, басқа көпшілік адамдардан ерекшеленетін жастарды жиі кездестіресіз бе?», %

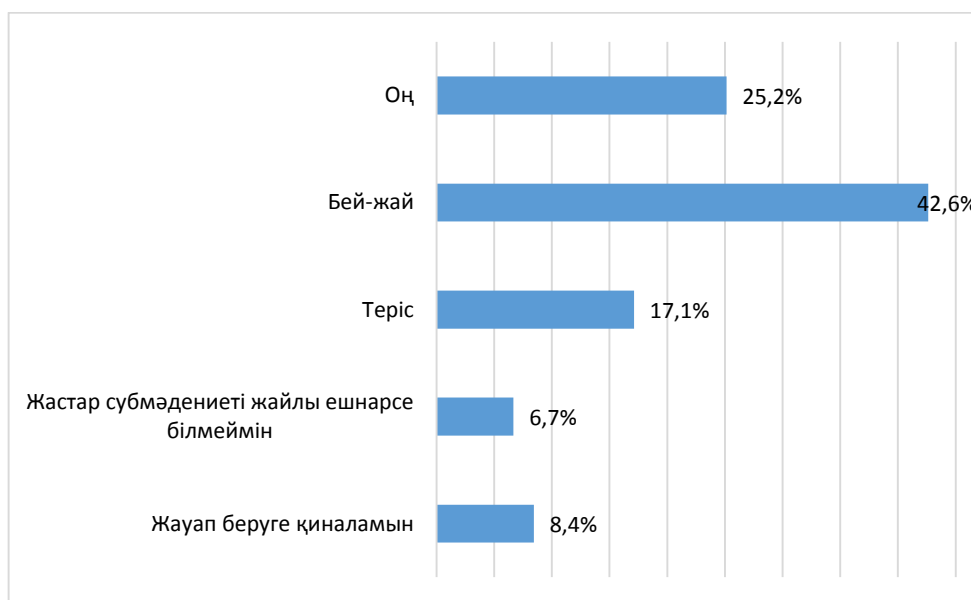

Бейресми көрінетін жастармен көшелерде респонденттердің тек 6,8% ғана үнемі кездесіп отырады. «Айтарлықтай жиі» деген жауап нұсқасын жас азаматтардың 17,5% таңдады. Астаналық жастардың 23,1% өздерінің жастар субмәдениеті өкілдерімен сирек кездесетіні жайлы айтты.

Жастардың жастар субмәдениетіне деген көзқарасы бір қалыпты емес. Респонденттердің 42,6% өздерінің бұл сұраққа бей-жай қарайтынын білдірді, жалпы сұралғандардың 17,1% әр түрлі субмәдениеттерге теріс көзқараста, ал 25,2% жастар субмәдениетіне оң көзқараста. Сұралған жас респонденттердің 6,7 жастар субмәдениетінің әрекет етуі жайлы ешнарсе білмейді (15-диаграмма).

15-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Жалпы алғанда, Сіздің жастар субмәдениетіне көз қарасыңыз қандай?», %

5.2 Басым субмәдениеттер арасындағы мүшелік деңгейі

Астана жастарының жастар субмәдениетіне мүшелік деңгейін анықтау мақсатында сауалнамада мынадай сұрақ қойылды: «**Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба?**» Сұралғандардың жартысынан көбі (56%) «жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын» деген жауап нұсқасын таңдады. Мақұлдап жауап бергендердің ішінде футбол жанкүйерлері субмәдениеті өкілдерінің үлесі айтарлықтай көп (12,5%). Сондай-ақ жас астаналықтар арасында аниме субмәдениетінің өкілдері кездеседі - 5,7%. Елорданың жас тұрғындарының 5,8% өздерін ойыншылар субмәдениетіне жатқызады. Рэпперлердің жалпы үлесі 3,8% құрайды.

Жастардың 3,6% граффити субмәдениеті өкілдері екендігі жайлы айтты. Қалған бөлімдер 34-кестеде көрсетілген.

Осылайша Астана жастарының арасында негізінен спортқа жақын, спорт жанкүйерлері, музыкалық, балама шығармашылық және ойыншылар субмәдениеті өкілдері кездеседі.

34-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба?», %

Футбол жанкүйерлері	12,5%
Ойыншылар	5,8%
Аниме	5,7%
Рэпперлер	3,8%
Граффити	3,6%
Байкерлер	2,1%
Рокерлер	1,9%
Гламур	1,7%
Эмо	1,4%
Паркур	1,4%
Автошабандоз	1,3%
Хип-хоп	1,2%
Треш	1,0%
Гот	0,9%
Хиппи	0,9%
Хипстерлер	0,8%
Скинхедтер	0,8%
Брейк-данс	0,7%
Панкилер	0,6%
Барды	0,5%
Басқасы	12,7%
Жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын	56,0%
Жауап беруге қиналамын	4,3%

Жастар субмәдениетінің өкілдері өздерінің осы қауымдастыққа тиесілілігін «хобби, уақытты көңілді өткізу жолы» деп қарастырады, субмәдениет өкілдерінің 52,7% осылай санайды. Субмәдениетке тиесілі респонденттердің 14% өздері үшін субмәдениет өкілі болу өте маңызды екендігін атап өтті. 10,9% сән әсеріне ереді, сондықтан субмәдениет қоғамдастығының мүшесі болып табылады. 11,9% белгілі бір субмәдениеттің өкілі болу маңызды емес екенін, олар осылайша бос уақытын өткізетіндігін айтты (16-диаграмма).

16-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз үшін осы қоғамдастықтың мүшесі болу қаншалықты маңызды?», %

5.3 Жастар субмәдениетіне кірігу себептері

Зерттеу барысында респонденттер: «Сіздің ойыңызша жастар не үшін жастар субмәдениетіне кірігеді?» деген сұраққа жауап берді. Сұралғандардың 38,4%: жастар субмәдениетке қызығушылықтан және әуесқойлықтан кірігеді-деп есептейді. Респонденттердің 25,6% көзқарасы бойынша жастар әртүрлі жастар бірлестіктеріне, өзіндерін тұлға ретінде қалыптастыру, тануға ұмтылу, шығармашылық қабілеттерін ашу үшін кірігеді. Респонденттердің 15,2% жастар субмәдениетінің өкілі болу сәнді деп есептейді. 10,1% олардың себебі - қоғамда ерекшеленуді, басқа адамдардың жалпы назарын аударуды қалау екендігіне сенімді. Респонденттердің 9,9% және 8,1% «өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылықтарын көрсету үшін» және «жақындары және достарымен қарым-қатынаста қиындықтар туындағандықтан, олардың тарапынан түсініспеушіліктің орын алуы» деген жауаптарды таңдаған (35-кесте).

35-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша жастар не үшін жастар субмәдениетіне кірігеді?», %

Қызығушылықтан және әуесқойлықтан	38,4%
Өзіндерін тұлға ретінде қалыптастыру, тануға ұмтылу, шығармашылық қабілеттерін ашу үшін	25,6%
Жастар субмәдениетінің өкілі болу сәнді	15,2%

Қоғамда ерекшелену үшін, басқа адамдардың жалпы назарын аудару үшін	10,1%
Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылықтарын көрсету үшін	9,9%
Жақындары және достарымен қарым-қатынаста қиындықтар туындағандықтан, олардың тарапынан түсініспеушіліктің орын алуынан	8,1%
Басқасы	2,9%
Жауап беруге қиналамын	14,5%

Бөлім бойынша қорытынды:

1. Астанада жастар субмәдениетінің таралу деңгейін айтарлықтай жоғары деп атуға болмайды. Сұралғандардың 43,8% субмәдениет өкілдерін кей кездері кездестіретіндерін атап өтті. Бейресми көрінетін жастармен көшелерде респонденттердің тек 6,8% ғана үнемі кездесіп қалады.

2. Астана жастарының жастар субмәдениетіне қарым-қатынасын бірдей деп айтуға болмайды. Бұл сұраққа респонденттердің жартысы дерлік немқұрайлы қарайтынын айтты, жалпы сұралғандардың 1/5 үлесі әр түрлі субмәдениеттерге теріс көзқараста, респонденттердің 1/4 бөлігі жастар субмәдениетіне оң қарайды.

3. Сұралғандардың айтарлықтай бөлігі өздерін ешқандай да субмәдениетке жатқызған жоқ. Бірақта Астана жастарының арасында спортқа жақын, спорт жанкүйерлері, музыкалық, балама шығармашылық және ойыншылар бағытындағы субмәдениет өкілдері кездеседі.

4. Жастар субмәдениетінің өкілдері өздерінің осы қауымдастыққа тиесілілігін «хобби, уақытты көңілді өткізу жолы» деп қарастырады.

5. Жастар бірінші кезекте субмәдениетке қызығушылықтан және әуесқойлықтан кірігеді. Сондай-ақ жастарды субмәдениетке кіруге өздерін тұлға ретінде қалыптастыру, тануға ұмтылу, шығармашылық қабілеттерін ашу және қоғамда ерекшелену үшін, басқа адамдардың жалпы назарын аудару қалаулары түрткі болады.

VI БӨЛІМ. ҚАЛА ЖАСТАРЫНЫҢ ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ТҮРІ

Мәселе.

Соңғы жылдары девианттық мінез-құлықты ауытқушы мінез-құлық деп анықтай бастады. Кейбір ғалымдар девиацияны өзімен бірге оқшаулануды, емделуді, түрмеге қамалуды немесе индивидті басқаша жазалауды алып келетін нормадан ауытқу деп есептеуге бейім (Н.Дж. Смелзер), кейбір ғалымдар девиацияны өзімен бірге оқшаулануды, емделуді, түрмеге қамалуды немесе индивидті басқаша жазалауды алып келетін нормадан ауытқу деп есептеуге бейім (Н.Дж. Смелзер), ал басқалар қоғам мақсаты мен әлеуметтік құпталатын құралдардың осы мақсаттармен қабыспауы себебінен көреді (Р.Мертон), ал үшіншілері мінез-құлықтағы ауытқулар мәдени нормалардың қақтығысы себепті пайда болады деп айрықша айтуда. Гилинский девиацияны белгілі бір қоғамда ресми түрде қалыптасқан немесе іс жүзінде бекітілген нормаларға сәйкес келмейтін адамның амалдары, іс-әрекеттері деп түсінеді.

Бұл бөлімнің өзектілігі жастардың арасында девиантты мінез-құлықтың жиі кездесетіні болып табылады. Ақпараттық жүйенің дамуына орай бұрын тұрақталған мінез-құлық жүйесі құлады, сондықтан қазіргі кезде жас ұрпақты басқару мүмкін емес. Алкогольдің, темекі өнімдерінің оңай қолжетімділігі мұндай тәуелділік түрлеріне ерте жаста үйренісіп кетуге мүмкіндік береді. Бұл бөлім аясында жастар арасында физикалық зорлық-зомбылық, темекі бұйымдарын пайдалану, маскүнемдік, есірткі және суицид мәселесі сияқты сұрақтар қаралатын болады.

Нәтижелер.

6.1 Жастар ортасындағы физикалық күш көрсету мәселесі

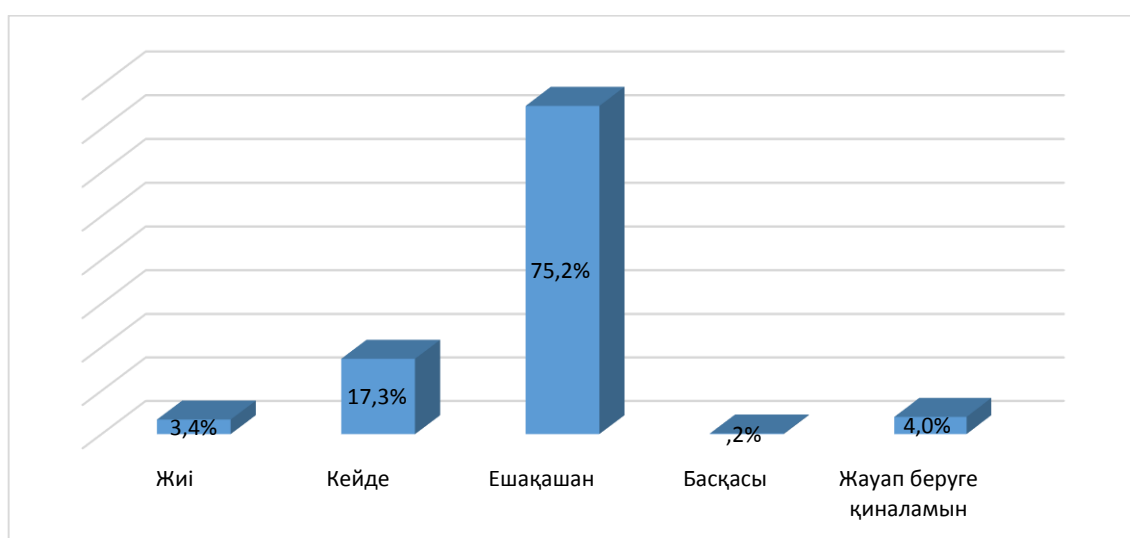
Сауалнама нәтижелеріне сәйкес, соңғы үш айда елордалық жастардың басым көпшілігі құрдастарына, сыныптастарына және достарына қатысты ешқандай физикалық немесе басқа да зорлық-зомбылық түрлерін көрмеген, бұл туралы респонденттердің 75,2% айтты. Респонденттердің 17,3% «кейде», 3,4% «жиі» деген жауап нұсқасын таңдаған кезде (17-диаграмма). Этностық тұрғыдан сұралғандардың физикалық және басқа да зорлық-зомбылық түрлеріне куә болғандар қатарында орыс ұлтының өкілдері мен басқа ұлт өкілдері қазақ этносы өкілдеріне қарағанда жиі кездесті. Осылайша, орыс жастары арасында «жиі» және «кейде» жауаптарының жиынтық

көрсеткіші 27,3%, басқа этностар арасында 22% құраған кезде, жас қазақтар арасында бұл көрсеткіш 19,9% құрады.

Респонденттердің жас ерекшеліктеріне сәйкес деректерді үлестіру арқылы 14-18 жастағы Астана жастарының оларға қарағанда үлкенрек жастардан гөрі жиі зорлық-зомбылықтың куәгерлері болатыны жайлы қорытынды шығаруға болады. Осылайша, 14-18 жас аралығындағы жас тобында «Жиі» және «Кейде» жауаптарының жиынтық көрсеткіші 24,8%, 19-23 жас - 20,4%, 24-28 жас - 14,8% құрады.

17-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Соңғы үш айда сіздің құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға жасалған физикалық немесе басқа зорлық-зомбылық әрекеттеріне қаншалықты жиі куә болдыңыз?», %

Респонденттердің аумақтық тиістілік белгісі бойынша деректерге салыстырмалы талдау Астананың маңындағы аудандарда тұратын жастардың көбінесе физикалық зорлық-зомбылыққа куә болатыны туралы айтуға мүмкіндік береді, себебі респонденттердің әр бір төртіншісі «жиі» немесе «кейде» деген жауап нұсқасын таңдады. Алматы ауданында кері жағдай байқалуда, мұнда жастар зорлық-зомбылыққа сирек куә болады (36-кесте).

36-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Соңғы үш айда сіздің құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға жасалған физикалық немесе басқа зорлық-зомбылық әрекеттеріне қаншалықты жиі куә болдыңыз?», %, (аудандар бойынша)

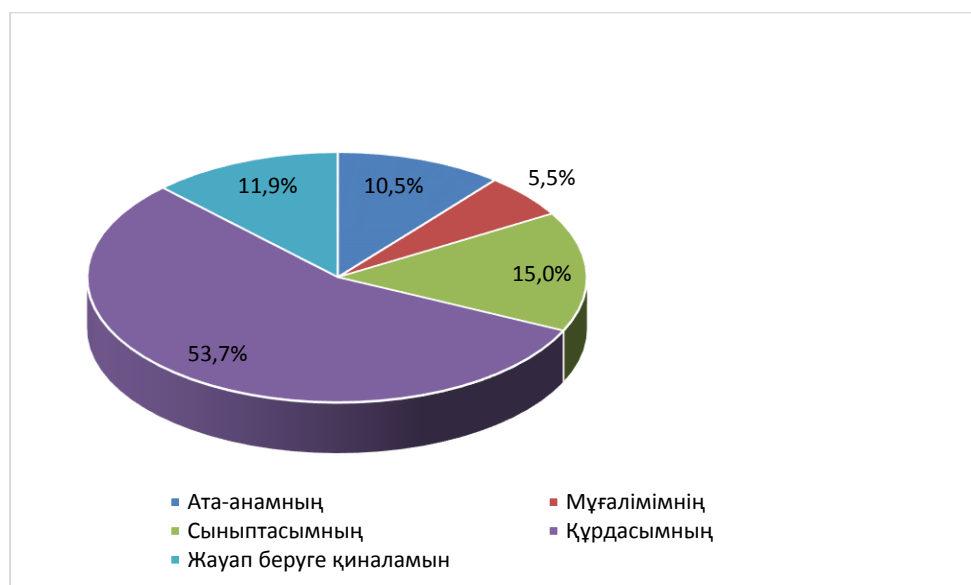
	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Жиі	3,5%	2,5%	2,7%	5,1%	8,3%
Кейде	17,6%	14,1%	21,2%	18,0%	16,7%
Ешқашан	74,8%	79,0%	72,7%	72,4%	75,0%

Басқаасы	0,0%	,3%	0,0%	,2%	0,0%
Жауап беруге қиналамын	4,2%	4,2%	3,5%	4,2%	0,0%

Сонымен бірге, респонденттің құрдастарына қатысты жасалған 100 физикалық зорлық-зомбылықтың жартысы оның басқа құрдасы тарапынан жасалған (53,7%). Әрбір оныншы респондент ата-ананың жасаған физикалық зорлық-зомбылығына куә болған. Респонденттердің тағы 15% «сыныптасыммен» деген жауапты таңдады. 5,5% мұғалімнің жасаған физикалық зорлық-зомбылығына куә болған. Елорданың жас тұрғындарының 11,9% бұл сұраққа жауап беру қиынға соқты (18-диаграмма). Қорытындылай келе зорлық-зомбылық негізінен құрдастар, сыныптастар тарапынан жасалатын болса, жастар арасында физикалық зорлық-зомбылық мәселесінің орны бар деп айтуға болады. Ата-ана тарапынан жасалатын зорлық-зомбылық жағдайлары да аз емес.

18-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, сіздің құрдастарыңызға қарсы физикалық немесе басқа да зорлық-зомбылық түрлері кімнің тарапынан жасалды?», %

Сосын жастардан: *«Сіздің пікіріңізіше, жастардың төмен табысы қылмыс жасауға себеп болуы мүмкін бе?»* - деп сұрады. Көптеген жауаптардың нәтижесіне қарағанда, жастар арасында табыстың деңгейі мен қылмыс жасау арасында сөссіз арақатынас бар. Осылайша, респонденттердің бір бөлігі: «иә, сөзссіз, төмен қаржылық жағдай қылмыс деңгейімен тығыз байланысты» (22,3%). Кейбір толықтырулармен жас азаматтардың 33,7% «иә деуге болады, себебі көбіне кейдешіліктің себебінен қылмыскерге айналады, бірақ басқа да

себептердің болуына байланысты» деген жауапты таңдады. Алайда респонденттердің тағы бір бөлігі қаржылық жағдай мен қылмыстық әлеует арасында байланыстылық байқалмайтынын, ал 21,8% «жоқ деуге болады, төмен табыс деңгейі қылмыс жасауға түрткі бола алмайды » деген нұсқаны белгіледі. Респонденттердің 10,3% жастардың қаржылық жағдайы мен қылмыстылығы арасында мүлде байланыс жоқ екендігін айтты (37-кесте).

37-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, жастардың төмен табысы қылмыс жасауға себеп болуы мүмкін бе?», %

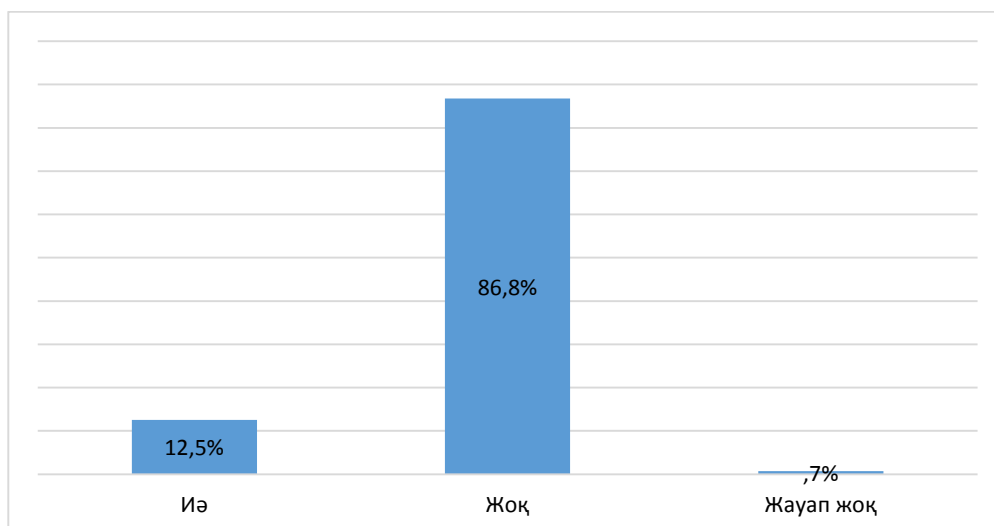
Иә деуге болады, себебі көбіне кейдешіліктің себебінен қылмыскерге айналады, бірақ басқа да себептердің болуына байланысты	33,7%
Иә, сөзсіз, төмен қаржылық жағдай қылмыс деңгейімен тығыз байланысты	22,3%
Жоқ деуге болады, төмен табыс деңгейі қылмыс жасауға түрткі бола алмайды	21,8%
Түбегейлі жоқ, жастардың қаржылық жағдайы қылмыстарға бейімділікпен мүлде байланысты емес	10,3%
Жауап беруге қиналамын	11,9%

6.2 Қала жастарының шылым шегу мен маскүнемдікке қарым-қатынасы

Жастардың темекі шегу мен алкогольизмке қатынасын әртүрлі сипаттауға болады. «Айтыңызшы, сіз шегесіз бе?» деген сұраққа жауаптардың басым көпшілігі «жоқ» (86,8%) нұсқасы түрінде алынды. Тиісінше жастардың 12,5% шылым шегеді (19-диаграмма).

19-диаграмма.

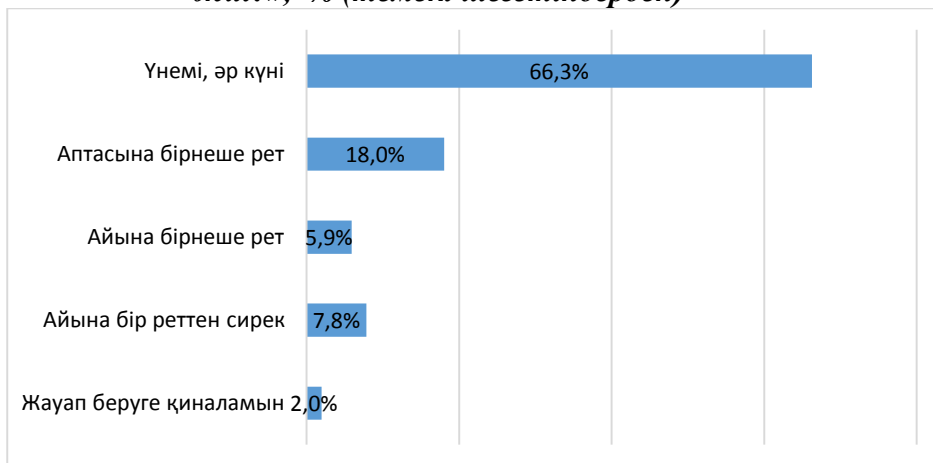
Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, сіз шегесіз бе?», %

Шылым шегетін жастар ортасында олардың көп бөлігі үнемі темекі шегушілер болып табылады (66,3%). Респонденттердің 18% «аптасына бірнеше рет» деген жауап нұсқасын таңдады. Жастардың одан да аз бөлігі (5,9%) темекіні айына бірнеше рет шегеді. Айына бір реттен кем шегу елордалық жастардың 7,8% тән (20-диаграмма).

20-диаграмма.

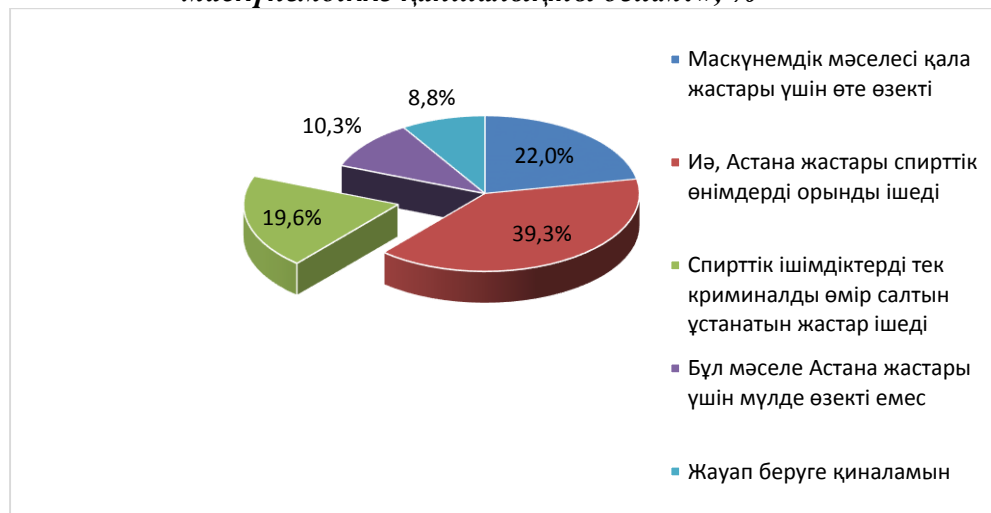
Сұрақ бойынша жауаптар: «Егер сіз шегетін болсаңыз қаншалықты жиі?», % (темекі шегетіндерден)

Астана жастарының спирттік ішімдіктерді ішуге бейімділігі жайлы айтар болсақ елордалық тұрғындар ішінде негізінен жастар ішімдік ішеді, бірақ орынды пайдаланады деп айтуға болады, сондықтан маскүнемдік мәселе ретінде елорда жастарына тән емес, мұндай ойды 39,3% ұстанады. Респонденттердің 22% «маскүнемдік мәселесі қаланың жастары үшін өте өзекті» деген жауапты тандай отырып өздерінің теріс ұстанымдарын білдіруде. Респонденттердің тағы 19,6% бұл мәселені тек қылмыстық өмір салтын ұстанатын жастармен байланыстырады. Қатысушылардың 10,3% жастардың алкогольизмге бейімділігі жоқ деген ойларын жеткізді (21-диаграмма).

21-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қалай ойлайсыз Астана жастары маскүнемдікке қаншалықты бейім?», %

6.3 Астана жастарының арасында есірткінің таралу мәселесі

Астана жастары арасында есірткі саудасы мәселесін зерттеу мақсатында сауалнамада: «Сіз қай кезде болса да есірткіні пайдаланудың куәсі болдыңыз ба?» деген сұрақ қойылды. Жас азаматтардың 81,1% мұндай жағдайларға ешқашан куә болмағандығын айтып теріс жауап берді. 9,6% жауап беруге қиналды. 5,6% «кейде» есірткіні қолданудың куәсі болған. Астана жастарының 2,7% көрсетілген үрдіске жиі куә болатындары туралы айтты. (22-диаграмма).

22-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қай кезде болса да есірткіні пайдаланудың куәсі болдыңыз ба?», %

Астана қаласының аудандары арасында деректерді талдау салыстырмалы түрде Байқоңыр, Сарыарқа және Есіл аудандарында тұратын жастар есірткі қолданудың жиі куәсі болатын кезде («жиі» және «кейде» нұсқаларының жиынтық көрсеткіші 12%, 9,4% және 8% тиісінше), Алматы ауданында және елорданың маңында өмір сүретін жастар мұндай жағдайларға сирек тап болады (38-кесте).

Респонденттердің жас ерекшеліктеріне сәйкес деректерді үлестіру кіші жастағы топ өкілдері ересек жастарға қарағанда есірткі тұтынудың жиі куәгерлері болатынын көрсетті. Осылайша, 14-18 жас арасында «Жиі» және «Кейде» жауаптарының жиынтық көрсеткіші 11,9%, 19-23 жас - 8,5%, 24-28 жас тобында - 2,6% құрады.

38-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қай кезде болса да есірткіні пайдаланудың куәсі болдыңыз ба?», %, (аудандар бойынша)

	Есіл	Алматы	Сарыарқа	Байқоңыр	Қала маңы
Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін	2,2%	1,7%	4,2%	2,9%	0,0%
Мен кейде есірткі қолданудың куәсі боламын	5,9%	3,4%	5,2%	9,1%	4,2%
Жоқ, мен ешқашан мұндай жағдайларды көрмегенмін	80,7%	78,5%	84,7%	81,2%	87,5%
Жауап беруге қиналамын	9,3%	15,5%	5,0%	6,0%	8,3%

Сонымен қатар, егер олар есірткіні қолданғылары келсе, жастар өздерінің айтуы бойынша оларды достарынан (13,9%), дискотекада (10%), базардан (9%) және вокзалдан (7,4%) иелене алады. Оқу орындарында есірткі алу мүмкіндігі туралы сұралғандардың 3,1% айтты. Алайда, Астана жастарының басым көпшілігі есірткі заттарын қайдан сатып алуға болатындығын білмейді (72,6%) (39-кесте).

39-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қалай ойлайсыз, егер сіздің қалаңыздың жастары есірткі татып көргілері келсе, олар оны қайдан алуы мүмкін?», %

Достарынан	13,9%
Дискотекада	10,0%
Базарда	9,0%
Вокзалда	7,4%
Оқу орнында, оқитын жерінде	3,1%
Мен жастардың есірткіні қайдан алатынын білмеймін	72,6%
Басқасы	2,1%

Жастар неліктен есірткі қолданып бастайды? Астана жастарының пікірінше, негізгі себеп артық ақшалары мен бос уақыттарының (26,6%) болуына байланысты әуестікпен және «күшті» көрінуге талпыну, сәннен қалмау (23,1%). Респонденттердің 22,6% «өмірдегі қиындықтардан

арман әлеміне қашуға деген ұмтылыс» негізгі фактор болып табылады деп санайды. Басқа ұстаным бойынша бәріне себепші- «денсаулыққа және өмірге деген жауапкершіліксіз қатынас» (20,5%). Респонденттердің тағы 8,6% «есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік-жігер жетпейді» деп айтқан (40-кесте).

40-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қалай ойлайсыз, неліктен сіздің қалаңыздың кейбір жастары есірткі қолданып бастайды?», %

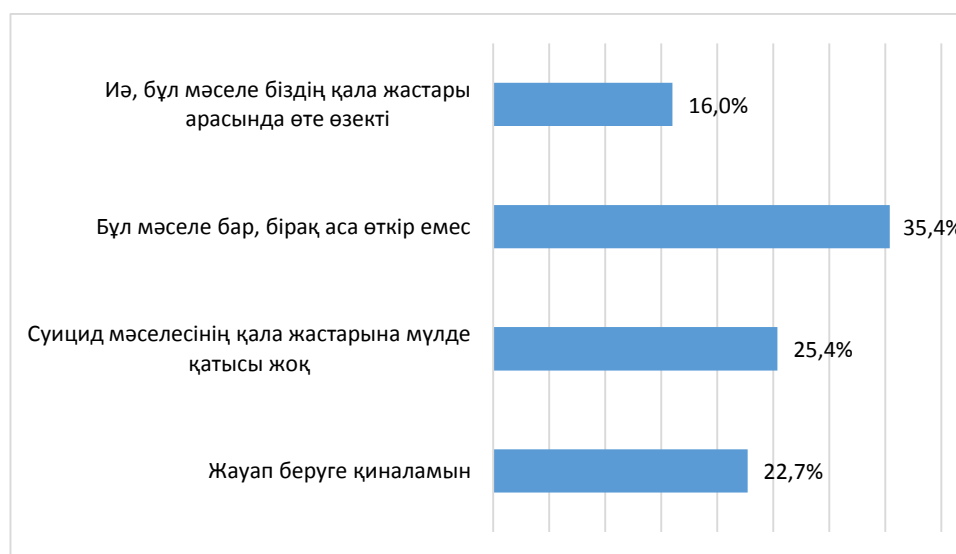
Артық ақшалары мен бос уақыттарының болуына байланысты әуестікпен бастайды	26,6%
«Күшті» көрінуге талпыну, сәннен қалмау	23,1%
Өмірдегі қиындықтардан арман әлеміне қашуға деген ұмтылыс	22,6%
Денсаулыққа және өмірге деген жауапкершіліксіз қатынас	20,5%
Есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік-жігер жетпейді	8,6%
Басқасы	2,4%
Жауап беруге қиналамын	24,8%

6.4 Елордалық жастар арасында суицид мәселесінің өзектілігі

Астана жастары үшін суицид мәселесі өзекті болып табылады ма? Жастардың пікірінше, бұл мәселе бар, бірақ бұл өте өткір мәселе ретінде емес (35,4%). Респонденттердің ¼ үлесі суицид мәселесі қаланың жастарына мүлде қатысты емес деп санайды. Респонденттердің 16% кері көзқараста, суицид мәселесін елордалық жастар үшін өте өзекті мәселе ретінде анықтайды. Қалған 22.7% сұраққа жауап беру қиынға соқты (23-диаграмма).

23-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, Астана жастары үшін өзіне қол жұмсау мәселесі өзекті болып табылады ма?», %

Суицид мәселесін кіші жас топтары ересек жастарға қарағанда жиі өзектендіретінін айта кету қажет. Осылайша, 14-18 жас аралығындағы респонденттердің 21%, 19-23 жас 14,6%, 24-28 жас 9,8% «Иә, бұл мәселе біздің қаламыздың жастары үшін өте өзеті» деген жауап нұсқасын таңдады.

Содан кейін сауалнамада: **«Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма?»**, -деген сұраққа сұралған жастардың жартысынан көбі теріс жауап берді- "мен ешқашан мұндай жағдайлар туралы естіген жоқпын" (52,5%). Респонденттердің 24,9% мұндай жағдайлар туралы естіген, бірақ олар бөтен, танымайтын адамдарға қатысты болған. 6,7% «иә, мен жақын адамдарымның арасында болған мұндай жағдайларын білемін» деген жауапты таңдады (24-диаграмма).

24-диаграмма.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма?», %

Жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерінің негізгі себептері - психологиялық мәселелер мен жеке сипаттағы, отбасылық қарым-қатынастарға байланысты мәселелер. Осылайша, респонденттердің 36,5% жастардағы күйзеліс суицидке себеп болады деп есептейді. 23,9% бұл жағдайда ата-анамен қақтығысты басты себеп деп санайды. Респонденттердің 19,6% «табыспаған махаббат» деген себепті таңдады. Кедейлік, өмір сүру деңгейінің төмендігі, жалғыздық немесе оның алдындағы қорқыныш 17,2% және 17,3% сәйкесінше

көзқарасы бойынша өзін-өзі өлтіру себебі болып табылады. Әр оныншы адам суицид себебін жастар арасында жұмыссыздық, есірткі немесе ішімдікке тәуелділіктен, болашаққа деген белгісіздіктен, ата-анасының және жақын туыстарының болмауынан көреді (41-кесте).

41-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасауға не себеп болуы мүмкін?», %

Күйзеліс	36,5%
Ата-анамен жанжалдар	23,9%
Табыспаған махаббат	19,6%
Жалғыздық немесе оның алдындағы қорқыныш	17,3%
Кедейшілік, төмен өмір сүру деңгейі	17,2%
Ата-ананың, жақын туыстардың болмауы	13,7%
Қорқыныш, болашаққа деген белгісіздік	12,8%
Жұмыссыздық, жұмыс таба алмау және өзіңізді және отбасыңызды тамақтандыра алмау	11,3%
Есірткіге немесе ішімдікке тәуелділік	10,6%
Айналадағы адамдармен жанжалдар	9,3%
Басқасы	13,2%
Жауап беруге қиналамын	15,6%

6.5 Қала жастарының экстремистік ұйымдардың іс-әрекетінің қауіп қатерін сезінуі

Сондай-ақ әлеуметтанулық сауалнама барысында респонденттерге: «Сіз өзіңізді Астанадағы радикалды, діни экстремистік ұйымдардың іс-әрекеттерінен қауіпсіз сезінесіз бе?»-деген сұрақ қойылды. Сұрау нәтижелері жас тұрғындардың қауіпсіздігі мен қорғалуына қатысты айтарлықтай оң үрдісті көрсетті. Респонденттердің 51,9% өздерін экстремистік діни ұйымдардың іс-әрекеттерінен толықтай қауіпсіз сезінетінін атап өтті. Тағы 25% «қауіпсіз деуге болады» деп, бірақ кейде басқа адамдардан бұл мәселенің қалада бар екендігін еститінін атап өтті. Ал 12,9% өздерінің жеке қауіпсіздігіне сенімді емес екендігін, оның 9% мәселенің нашар бақылануына байланысты, ал қалған 3,9% қалада экстремистерді бақылаудың мүлде жоқтығына байланысты деп жауап берді (42-кесте).

42-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз өзіңізді Астанадағы радикалды, діни экстремистік ұйымдардың іс-әрекеттерінен қауіпсіз сезінесіз бе?», %

Иә, мен өзімді қалада толықтай діни экстремистік ұйымдардың іс-әрекеттерінен қауіпсіз сезінемін	51,9%

Иә деуге болады, бірақта кейде мен басқа адамдардан осы мәселенің бар екендігін естимін	25,0%
Жоқ деуге болады, қала билігі бұл мәселені нашар бақылауда деп ойлаймын	9,0%
Жоқ, өзімді қауіпсіз сезінбеймін, экстремисттерді қалада ешкім бақыламайды деп қорқамын	3,9%
Басқасы	0,3%
Жауап беруге қиналамын	9,9%

Экстремисттік, радикалды көңіл-күйді дамытуға ықпал ететін негізгі әлеуметтік мәселелер - жұмыссыздық (35,7%), әлеуметтік теңсіздік, кедейлер мен байлар арасындағы үлкен алшақтық (13,5%), маскүнемдік (12,3%) және қылмыстылық (12,2%) болып табылады. Қоғамда радикалды көңіл-күйді нығайтатын басқа факторлар жастар арасындағы есірткіге тәуелділік (10,1%), сыбайлас жемқорлық (9,6%) және моральдық құлдырау, теледидардағы, кинодағы зорлық-зомбылық пен қатыгездік сахналарының көптігі (9,5%) болып табылады. Сондай-ақ, «отбасыға, балаларға қатысты қатігез қарым-қатынас» және «әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері арасындағы қақтығыстық қатынастары» сияқты жауап нұсқаларын тиісінше 8,7% және 8,4% белгіледі. Алайда сұралған жас тұрғындардың 1/3 бұл сұраққа жауап бере алмады, себебі олар бұрын бұл туралы ойланбаған (43-кесте).

43-кесте.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің ойыңызша қандай әлеуметтік мәселелер экстремисттік, радикалды көзқарастың дамуына ықпал етеді?», %

Жұмыссыздық	35,7%
Әлеуметтік теңсіздік, кедейлер мен байлардың арасындағы үлкен алшақтық	13,5%
Маскүнемдік	12,3%
Қылмыстылық	12,2%
Жастар арасындағы есірткіге тәуелділік	10,1%
Сыбайлас жемқорлық	9,6%
Моральдық құлдырау, теледидардағы, кинодағы зорлық-зомбылық пен қатыгездік сахналарының көптігі	9,5%
Отбасыға, балаларға қатысты қатігез қарым-қатынас	8,7%
Әртүрлі ұлт және дін өкілдерінің арасындағы қақтығыстық қатынастар	8,4%
Шенеуліктер мен құқықсақтау органдарының өз биліктерін асыра пайдалануы	4,4%
Демократияның, сөз еркіндігінің жоқтығы	4,4%
Басқасы	0,8%
Білмеймін, ойланбаппын, бұл туралы ойланған жоқпын	33,9%

Бөлім бойынша қорытынды:

1. Соңғы үш айда елордалық жастардың басым көпшілігі құрдастарына, сыныптастарына және достарына қатысты ешқандай физикалық немесе басқа да зорлық-зомбылық түрлерін көрмеген. Қалғандары осыған ұқсас жағдайларға кейде немесе жиі тап болған. Респонденттердің аумақтық тиістілік белгісі бойынша деректерге салыстырмалы талдау Астананың маңындағы аудандарда тұратын жастардың көбінесе физикалық зорлық-зомбылыққа куә болатыны туралы айтуға мүмкіндік береді.

2. Респонденттің құрдастарына қатысты жасалған 100 физикалық зорлық-зомбылықтың жартысы оның басқа құрдасы тарапынан жасалған, ата-ана, сыныптастар тарапынан жиірек.

3. Көптеген жауаптардың нәтижесіне қарағанда, жастар арасында табыстың деңгейі мен қылмыс жасау арасында сөссіз арақатынас бар. Бірақта респонденттердің тағы бір бөлігі материалды жағдай мен қылымыстылық әлеуетінің қатынасы байқалмайды деген ойда.

4. Сауалнама Астана жастарының 12,5% темекі шегетінін, олардың көп бөлігі тұрақты темекі шегетіндер екендігін көрсетті.

5. Астана жастарының спирттік ішімдіктерді ішуге бейімділігі жайлы айтар болсақ елордалық тұрғындар ішінде негізінен жастар ішімдік ішеді, бірақ орынды пайдаланады деп айтуға болады, сондықтан маскүнемдік мәселе ретінде елорда жастарына тән емес.

6. Сондай-ақ, сауалнама барысында жастардың басым көпшілігі есірткі қолдануға куә болмағандықтары жайлы жауап берді. 5,6% "кейде" есірткіні қолданудың куәсі болған. Астана жастарының 2,7% бұл үрдістерге жиі куә болғаны жайлы айтты.

7. Сонымен қатар, жастар есірткіні қолданғылары келсе, оларды достарынан, дискотекада, базардан және вокзалдан иелене алады. Бірақта Астана жастарының көп бөлігі есірткі заттарын қайдан алуға болатынын білмейді.

8. Жастардың есірткі қолдануына негізгі себеп - әуестілік, артық ақшалары мен бос уақыттарының болуы, «күшті» көрінуге талпыну және сәннен қалмау. Респонденттердің 1/5 негізгі себеп «өмірдегі қиындықтардан арман әлеміне қашуға деген ұмтылыс» деп болжайды. Басқа көзқарасқа сәйкес барлығына кінәлі «денсаулыққа және өмірге деген жауапкершіліксіз қатынас».

9. Астана жастары елорда жастары арасындағы суицид мәселенің өзектілігін әртүрлі анықтады: кейбіреулері бұл мәселе аса өзекті деп есептейді, кейбіреулері бұл мәселе бар, бірақ бұл өте өткір мәселе ретінде еместігін жобалайды. Басқа бөлігі Астана жастарына бұл мәселенің мүлде қатысы жоқ деген ұстанымда.

10. Жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерінің негізгі себептері - психологиялық мәселелер мен жеке сипаттағы, отбасылық

қарым-қатынастарға байланысты мәселелер. Респонденттердің 1/5 «табыспаған махаббат» деген себепті таңдады. Сондай-ақ кедейлік, өмір сүру деңгейінің төмендігі, жалғыздық суицидтің себебі бола алады.

11. Сауалнама нәтижелері жас тұрғындардың қауіпсіздік және қорғалғандық сезімі туралы айтарлықтай оң үрдісті көрсетеді. Респонденттердің жартысынан көбі діни экстремистік ұйымдардың іс-әрекеттерінен өздерін толықтай қауіпсіз сезінетінін көрсетті.

12. Экстремистік, радикалды көзқарасты дамытуға ықпал ететін негізгі әлеуметтік мәселелер - жұмыссыздық, әлеуметтік теңсіздік, кедейлер мен байлар арасындағы үлкен алшақтық, маскүнемдік пен қылмыстылық. Қоғамдағы радикалды көзқарастарды нығайтатын басқа факторлар - жастар арасындағы нашақорлық, жемқорлық пен моральдық құлдырау, теледидарда, кинода зорлық-зомбылық пен қатыгездік сахналарының көптігі.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бұл талдамалық құжатта әлеуметтанулық зерттеудің нәтижелері келтірілген, оның басты мақсаты Астана қаласы жастарының әлеуметтік хал-жағдайын зерттеу, оның негізгі мәселелері, жастар ұйымдары жұмыстарын бағалау және жастар арасында тәуекелдерді зерттеу болды.

Жүргізілген зерттеу аясында жас ұрпақтың тіршілік әрекетінің әр түрлі қырларына қатысты кең ауқымды сұрақтар зерттелді. Зерттеу нәтижелеріне сәйкес келесі қорытындылар жасалды:

Біріншіден, жастардың құндылық бағдарларын зерттеу маңызды көрсеткіштердің бірі болды. Сауалнама деректеріне талдау жасай отырып, елордалық жастар үшін отбасы өмірдегі ең үлкен құндылық болып табылады деп қорытынды жасауға болады. Оның үстіне, респонденттің жасы үлкен болған сайын, ол үшін отбасының құндылығы соншалықты жоғары. Жастардың санасында маңыздылық жөнінен денсаулық екінші орында. Жастар үшін үшінші маңызды құндылық - достық. Сондай-ақ сауалнамаға қатысқан жастардың жеке өмірлері мен келешегіне көзқарастары айтарлықтай оптимистік. Жастар негізгі өмірлік ұмтылыстарына сапалы білім алуды, мамандық бойынша жұмысқа орналасуды, лайықты жұмыстың бар болуын, өзінің жеке бизнесін ашуды жатқызады.

Екіншіден, зерттеу елордамызда тұратын заманауи жастардың өзекті мәселелерін анықтауға бағытталды. Астанадағы жастардың негізгі мәселелерінің ішінде, ең алдымен, материалды және тұрғын үй мәселелерін айтуға болады. Жұмыспен қамту мәселелері, азық-түліктің қымбат болуы, халықтың тұтынушы тауарлары әр бір үшінші респондентті аландатады.

Сауалнамаға қатысқан жастардың басым көпшілігі жұмыс табу мен жұмысқа орналасуда қиындықтар көретіндерін айтты. Мұндай қиындықтардың жоқтығы туралы сұралғандардың 7,3% ғана айтты. Аудан арасында деректерді талдау Байқоңыр ауданының жастары жұмысқа орналасуда үнемі қиындықтар көретінін көрсетті. Сауалнамаға қатысушылардың басым көпшілігі жұмысқа орналасуға негізгі кедергісі - жастарда тәжірибенің болмауы деп санайды. Негізгі кедергілер тізімінде екінші орынға «төмен жалақы» индикаторы орнықты. Осыған ұқсас мәселелер себебінің үштігі – алған білімі мен бос орынның функционалдық талаптары арасындағы сәйкессіздік. Бұл ретте, NEET санатындағы жастар тәжірибенің жоқтығы, төмен жалақы және тұрғылықты жерде жұмыс орындарының болмауы жастардың жұмысқа орналасуына кедергі келтіреді деп санайды.

Үшіншіден, зерттеудің негізгі міндеттерінің бірі - жастар арасында әлеуметтік шиеленістер мен наразылық көзқарастарды анықтау бойынша көрсеткіштерді талдау болды. Осылайша, респонденттердің

үштен бір бөлігі өздерінің тұратын аймақтарында наразылықтар ықтималдығын жоғары деңгейде деп бағалауда. Сонымен қатар мынадай үрдіс байқалады: респонденттің жасы неғұрлым үлкен болған сайын, наразылық шараларының ықтималдығы туралы ойы соншалықты төмен. Жалпы, Астана қаласының маңында, Есіл және Сарыарқа аудандарында наразылық шараларының жоғары әлеуеті байқалады. Респонденттердің көзқарасы бойынша, жастардың наразылығын әртүрлі мәселелер тудыруы мүмкін. Олардың қатарында - әділетсіз сот шешімдері, азық-түлікке, жанар-жағармай материалдары бағасының қымбаттауы және тұрғын үй мәселелері бар. Бұған қоса, медициналық мекемелер қызметкерлерінің салғырттығы мен кәсіби еместігі, жалақы, шәкіртақы, жәрдемақыны төлеудегі кідірістер, биліктің әрекеттеріне қанағаттанбау, мектептегі / колледждегі / университеттегі мәселелер сияқты факторлар қоғамдық наразылықтың себебі болуы мүмкін. Респонденттердің жартысына жуығы жаппай қарсы шығу шараларына (көріністер, ереуілдер, митингтер және т.б.) қандай жағдай болса да қатыспайтынын айтты.

Төртіншіден, өткізілген зерттеу өзінің мақсаттарының бірі ретінде жастардың көші-қон мәселесіне көзқарасын зерттеуді анықтады. Жастардың көзқарасы бойынша, бүгінгі таңда Астана үшін көші-қон мәселесі өзекті, сұралғандардың 1/4 Орталық Азия елдерінен келушілердің үлкен ағымын атап өтті, респонденттердің 1/5 бөлігі алыс шет елдерден келген мигранттарға ерекше көңіл аударды және респонденттердің 16,8% Астанаға Қазақстанның басқа облыстарынан қоныс аударғандарға назар аударды. Көші-қонмен байланысты үрдістер туралы сұраққа респонденттердің басым көпшілігі олардың теріс сипаттарын (жұмыс орындарының жетіспеушілігі, тұрғын үй бағасының өсуі, қылмыстың көбеюі, қаладағы тазалықтың нашарлауы және т.б.) атап өткендігін айта кету қажет.

Бесіншіден, осы зерттеу елордалық жастардың әлеуметтік белсенділігін, соның ішінде патриоттық көзқарастарын және азаматтық қатысуды диагностикалауға бағытталған. Зерттеу барысында Астанада жастар арасында патриотизмнің жоғары деңгейі анықталды, респонденттердің 84,3% Қазақстан азаматы екендігін мақтан тұтады. Бұл ретте патриотизм, ең алдымен, Отанға деген сүйіспеншілік. Жастар Қазақстанның дамуына қосатын өз үлестерін әртүрлі елестетеді: біреу қоғамдық жұмыстарға және әлеуметтік жобаларға қатысу түрінде. Тағы да дәл осындай жастар бөлігі жақсы оқыса, жақсы білім алу және елдегі белгілі бір саланы дамыту арқылы елге пайдамды тигіземін деп есептейді. Жастардың тағы 1/3 басқаша ойлайды: олар салауатты өмір салтын ұстануға және басқаларды осыған тартуға дайын. Сұралғандардың 1/5 үлесі өз пайдалылығын кәсіпқой маман болып, жұмыс жасап және салықтарды төлеу деп біледі.

Қала өміріне жастардың қатысуына ең қолайлы нысан - еріктілік. Сонымен қатар, өз еркімен ерікті болғысы келетіндер қатарында жоғары білімді және ғылыми дәрежесі бар жастар, басқа білім деңгейіндегі жастарға қарағанда көбірек. Әрбір оныншы адам астананы дамытуға өз ұсыныстарын жасағысы келеді, олардың арасында жас ғалымдардың үлесі айтарлықтай көп. 9,8% әртүрлі қалалық мәселелерді шешу үшін жобалар мен бағдарламаларды талқылау арқылы қатысу түрін таңдайды. Жастардың тағы 7,8% қоғамдық жұмыстарға қатысуды қалайды.

Алтыншыдан, зерттеудің негізгі бағыттарының бірі мемлекеттік жастар саясатын нақ жастардың қабылдауын зерттеуге бағытталған. Астанадағы сауалнамаға қатысқан жастардың басым бөлігі жастарға қолдау көрсету мәселелеріне мемлекеттің аударатын назарын жеткілікті дәрежеде деп бағалайды. Астанадағы респонденттердің көпшілігі Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылу барысына қанағаттанады.

Жастар ұйымдарының қызметіне қатысты елордалық жас тұрғындар келесі жастар ұйымдарының қызметін көбірек жоғары бағалайды: «Нұр Отан» партиясы жанындағы «Жас Отан» Жастар қанаты, Қазақстан КВН одағы, Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы стипендиаттарының қауымдастығы. Қызметінің нәтижелілігі жөнінен ең аз көрсеткішті Ұлттық Дельфийлік Комитеті және Қазақстан студенттерінің Альянсы алды.

Жетіншіден, сауалнама барысында Астана жастарының діндарлық деңгейі зерттеліп, қалада этносаралық және дінаралық ахуал бағаланды. Жалпы, жастар дінге орынды қызығушылық танытады. Астаналық жастардың діни көзқарастарын біркелкі айқындауға болмайды: респонденттердің жартысынан көбі өздерін діндар деп санайды, бірақ діни өмірге қатыспайды немесе сирек қатысады. 9% терең діндарлар. Содай-ақ Дінге бей-жай қарайтын топтар, атеистер бар. Діни практиканы жүзеге асыру жүйелілікпен сипатталмайды.

Жас тұрғындардың қаладағы этносаралық және дінаралық ахуалды бағалауына сәйкес, жағдай негізінен жақсы, яғни әртүрлі ұлттар мен дін өкілдері бейбітшілік пен келісімде өмір сүреді. Теріс баға 13,7% құрады.

Тоғызыншыдан, жастар арасында субмәдениеттердің негізгі түрлерін анықтау бойынша зерттеу тапсырмасының орындалуы, Астана жастарының жастар субмәдениетіне деген көзқарастарын бірдей деп айтуға болмайтынын көрсетті. Респонденттердің жартысына жуығы бұл мәселеге қатысты немқұрайлық танытты, барлық респонденттердің 1/5 үлесі әртүрлі субмәдениеттерге қатысты теріс көзқараста, ал респонденттердің 1/4 бөлігі жастар субмәдениетіне оң әсерін көзқараста. Бұл ретте, респонденттердің басым бөлігі өздерін жастардың субмәдениетіне жатқызған жоқ. Бірақта, Астана жастарының арасында

спортқа жақын субмәдениеттер, музыкалық, балама шығармашылық және ойыншылар секілді бағыттағы субмәдениет өкілдері кездеседі.

Оныншыдан, елорда жастарының девиантты мінез-құлықын зерттеу, елорда жастарының өз құрдастарына, сыныптастарына, достарына соңғы үш айда жасалған ешқандай физикалық немесе басқа зорлық-зомбылық түрлеріне куә болмағандығы жайлы қорытынды шығаруға мүмкіндік береді. Қалғандары осыған ұқсас жағдайларға кейде немесе жиі тап болған. Аймақтық тиістілігіне қарай деректерді салыстырмалы талдау Астана маңында өмір сүретін жастардың көбінесе физикалық зорлық-зомбылыққа куә болатыны жайлы айтуға мүмкіндік береді. Респонденттердің көпшілігінің жауаптарына сәйкес, жастардың табыс деңгейі мен қылмыс жасау ықтималдығы арасындағы сөзсіз байланыс бар. Алайда респонденттердің тағы бір бөлігі қаржылық жағдай мен қылмыстық әлеует арасында байланыстылық жоқ деп есептейді. Астана жастарының спирттік ішімдіктерді ішуге бейімділігі жайлы айтар болсақ елордалық тұрғындар ішінде негізінен жастар ішімдік ішеді, бірақ орынды пайдаланады деп айтуға болады, сондықтан маскүнемдік мәселе ретінде елорда жастарына тән емес. Сондай-ақ, сауалнама барысында жастардың басым көпшілігі есірткі қолдануға куә болмағандықтары жайлы жауап берді. 5,6% "кейде" есірткіні қолданудың куәсі болған. Астана жастарының 2,7% бұл үрдістерге жиі куә болғаны жайлы айтты.

Зерттеу барысында Астана жастары елорда жастары үшін суицид мәселесінің өзектілігін әр түрлі айқындады: біреу бұл мәселе өте өзекті деп есептейді, біреу суицид мәселесі бар, бірақ ол өте өткір тұрған жоқ деп болжайды. Басқа бөлігі бұл мәселе Астана жастарына мүлде қатысты емес деген ұстанымда.

Әлеуметтанулық зерттеулер барысында алынған нәтижелерді ескере отырып, Астана жастарының әлеуметтік әл-ауқатын жақсарту үшін келесі **ұсынылады:**

Сұралған жастардың кейбір жастар ұйымдары жайлы нашар хабардар екендігіне байланысты хабарландару іс шараларын жүргізу жұмыстарын жастардың оқу орнында және/немесе жұмыс орнында жандандыру ұсынылады, барлық жастар ұйымдарының мүшелерімен, мақсаты ұйымның жастарды дамыту үшін беретін қызметі, мақсаты және мүмкіндіктері жайлы таныстырылым болатын шығып танысу шараларын ұйымдастыру және өткізу қажет;

- Жастардың басым бөлігі, әсіресе NEET санатындағы жастар, жұмысқа орналасуда қиындықтар көргендіктен және сырттан көмекке мұқтаждықты сезінуіне байланысты, жастар еңбек биржаларының жұмысын - жұмыс іздеудің әр түрлі нәтижелі стратегияларды қолдануға қатысты түсіндіру іс шаралары түрінде жандандыру ұсынылады;

- Бұдан бөлек, білім беру ұйымдарын бітіргеннен кейін бірінші жұмысқа кепілдік беру түрінде жоғары оқу орындары мен колледж түлектерін жұмысқа орналастыруға мемлекеттің қатысуын заңнамалық нормалар ретінде қарастыру және бекіту қажет;

-Астанадағы жастардың ең өзекті және көкейкесті мәселелерінің бірі тұрғын үй мәселесі болып табылатындықтан, жастарға қолжетімді тұрғын үй құрылысы саласының жұмысын жандандыру, жастар оңайрақ жағдайларда үй сатып алатындай арнайы мемлекеттік бағдарламалар жасау ұсынылады;

- Астана жастары еріктілік жол арқылы қаланы дамытуға қатысуға ниет білдіргендіктен, баспа БАҚ-та, теледидарда, әр түрлі бағыттағы оқу орындарында еріктілік жұмысты таныту, оның негізгі бағыттарын, артықшылықтарын, еріктілік тәжірибенің жағымды нәтижелерін көрсету ұсынылады. Сондай-ақ жастар арасында еріктілік мүмкіндіктері туралы ақпаратты ұсыну және тарату, байланыстарды, мекен-жайларды және сенімді тұлғаларды көрсетумен қамтамасыз ету қажет;

- Елордалық жастар арасында кәсіпкерлік ұмтылыстардың болуына байланысты әртүрлі іс-шаралар, конкурстар өткізу, әртүрлі білім беру мекемелерінде тек қана университеттерде емес, сондай-ақ ТжКБ ұйымдарында жастар кәсіпкерлігін қолдаудың қолданыстағы әдістері туралы ақпараттық базаларды құру қажеттілігі туындайды;

- Жастардың санасында терроризмге қарсы, экстремизмге қарсы ойларды нығайту мақсатында теледидарда, танымал әлеуметтік желілерде, ғаламтор қоғамдастықтарында экстремизм мен терроризмге қарсы әлеуметтік роликтерді көрсету қажет.

-Жастарда девиантты мінез құлықты профилактика жасау үшін жанама тәсілдер ұсынылады, мысалы, инфрақұрылым мәселесін шешу, бос уақыт орталықтарын құру, жастарды қоғамдық пайдалы істерге тарту, еріктілік, жастарды қаланы дамытуға бағытталған жобаларды талқылауға тарту және т.с.с.

- Жастар арасында суицидті болдырмау үшін жастармен жұмыс жасайтын психологтарға, ата-аналарға, мекемелерге үнемі «психологиялық қорғау шаралары» бойынша жұмыс істеу ұсынылады, бұл жастардың ақыл-ойында суицидке қарсы кедергі жасайды (жастардың өмірлік өзекті құндылықтарын қалыптастыру, туыстарына, достарына жақындық, жақын болашақты болжау, психологиялық икемділік және бейімділік, өз денсаулығына зейін қою, өзіне физикалық зақым келтіруден қорқу және т.б.);

- Жастар арасында кездесетін жас топтарды шартты түрде оқушыларға, студенттерге және оқудан кейінгі жастарға (негізінен жұмыс жасайтын) бөлуге болады. Зерттеу барысында олардың пікірлері, көзқарастары және олардың мінез-құлқы айтарлықтай ерекшеленетіндігі анықталды.

Мұны жастарға арналған бағдарлама жасау барысында назарға алған жөн, барлық топтардың қызығушылықтарын ескеру.

- Аумақтық үлестікке қатысты деректерді талдау Байқоңыр ауданының жастары ең жоғары пассивтілікті, сенбеушілікті, қанағаттанбаушылықты танытты, сондықтан Астана жастары үшін бос уақытты сапалы ұйымдастыруға белсенді назар аудару керек, атап айтқанда, Байқоңыр ауданында жастардың жұмыссыздық деңгейін бақылау, өмір сапасын жақсартуға жағдай жасау.

ҚОСЫМША 1 ЖАППАЙ СҰРАУҒА АРНАЛҒАН САУАЛНАМА

«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы
010008, Қазақстан Республикасы, Астана қ., Тәуелсіздік, 41
Телефон: + 7 /7172/ 27 81 59, email: infonic@elzhastary.kz

№МСА-тамыз-
2018
жобасы

Жастарды жаппай сұрауға арналған сауалнама

Сауалнама № _____ Қаланың ауданы: _____

Құрметті респондент! Менің аты-жөнім _____. Мен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының (Астана қ.) сұхбат алушысы болып табыламын. Сізден қазақстандық жастардың өзекті мәселелеріне арналған әлеуметтік сауалнамаға қатысуды сұраймыз. Сіздің пікіріңізге бірқатар сұрақтар мен олардың жауап нұсқалары ұсынылған. Өтініш, осы сұрақтар мен оларға ұсынылған жауаптар нұсқаларын соңына дейін тыңдаңыз, Сізді қанағаттандыратын жауапты таңдаңыз. Ұсынылған жауаптардың бірде-біреуі Сізді қанағаттандырмаған жағдайда «басқасы» деген жолда өз нұсқаңызды көрсетіңіз.

Алынған ақпарат тек жалпыланған түрде ғана пайдаланылатын болады. Сіздің пікіріңіздің анонимдігі және құпиялығына кепілдік беріледі.

1 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ХАЛ-ЖАЙЫ

1. Сіз үшін өмірдің аса маңызды құндылығы не? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Наным, дін
2. Отбасы
3. Қандай да бір ләззат алу, көңіл көтеру мүмкіндігі
4. Билік
5. Достық
6. Жан тыныштығы
7. Денсаулық сақтау
8. Білім, оқу
9. Қызықты жұмыс, кәсіп
10. Махаббат
11. Материалдық қамтамасыз етілген өмір
12. Қоғамдық танымалдық, даңқ, бедел
13. Адамдарға көмек көрсету
14. Өзін-өзі дамыту, өзін-өзі бағалау
15. Мансап, қоғамдағы жоғары лауазым
16. Шығармашылық
17. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

2. Жақын арадағы 5 жылда Сіз неге қол жеткізгіңіз келеді? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Сапалы білім алу
2. Оқуды бітіргені туралы диплом немесе куәлік алу
3. Мамандық бойынша жұмыс табу
4. Лайықты жұмыс табу
5. Қызықты жұмыс табу
6. Өз жұмыс орнын ауыстыру/лауазымды өсіру
7. Табысты мансап құру
8. Шығармашылық даму
9. Спортта жетістіктерге жету
10. Қоршағандардың, әріптестердің және т.б. арасында жалпы мойындауға қол жеткізу
11. Екінші жарымды, өмірлік жолсерікті табу
12. Өз таныстарымның ортасын кеңейту
13. Жақсы іскерлік серіктестер табу
14. Жаңа бизнес ашу
15. Тұрғын үй сатып алу
16. Балалы болу/бала туу

17. Басқасы (жазыңыз) _____
(99) Жауап беруге қиналамын

3. Астанадағы жастардың аса өзекті мәселелерін атап беріңізші? (БЕС ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жоғары білім алумен байланысты қиындықтар (жоғары баға және т.с.с.)
 2. Материалдық қиындықтар (төмен еңбек ақы, стипендия және т.б.)
 3. Тамақтану өнімдерінің, халықтық тұтыну тауарларының жоғары бағалары
 4. Жұмысқа орналасу, жұмыссыздық мәселелері
 5. Тұрғын үй мәселелері
 6. Жарамсыз денсаулық, денсаулықтың нашарлауы
 7. Құрылмаған жеке өмір
 8. Ата-аналармен / үлкен әулеттермен дау-жанжал, туыстардың және жақындардың түсініспеушілігі
 9. Ертеңгі күнге дейін сенімділіктің болмауы
 10. Төмен мәдениет деңгейі, жастардың рухсыздығы
 11. Жеке қауіпсіздік қаупі (көшеде жүрудегі қорқыныш және т.с.с.)
 12. Жастар арасындағы қылмыстылық
 13. Жастар арасындағы діни экстремизм
 14. Нашарлық, токсикомания, алкоголизм және шылым шегу
 15. Жастардың бос уақыт өткізу мәселелері, бос уақытты өткізетін жердің болмауы
 16. Жылдамдығы жоғары Интернетке, сапалы мобильді байланысқа қолжетімдіктің болмауы
 17. Басқасы (жазыңыз) _____
 18. Ешқандай мәселелері жоқ
- (99) Жауап беруге қиналамын

4. Сіздің жеке өзіңіздің тұрғын үйіңіз бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, жеке өзімнің тұрғын үйім бар
2. Жоқ, мен ата-анаммен бірге тұрамын
3. Жоқ, мен туыстармен (достармен және / немесе таныстармен) бірге тұрамын
4. Жоқ, мен пәтер, бөлме жалдаймын
5. Жоқ, мен студенттер жатақханасында тұрамын
6. Басқасы (жазыңыз) _____

5. Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын үй жағдайыңызбен қанағаттанасыз ба? (БІР жауап)

1. Иә, толығымен қанағаттанамын ----- → № 7 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 2. Иә, жартылай қанағаттанамын
 3. Жоқ, қанағаттанбаймын
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

6. Айтыңызшы, Сіз неліктен өзіңіздің тұрғын үй жайыңызға қанағаттанбайсыз? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жайсыз тұрғын үй (үйде су құбырының және кәріз жүйесінің болмауы)
 2. Ескірген тұрғын үй (жер үй, пәтер)
 3. Беделсіз аудан (орталықтан қашық болу, нашар экологиялық жағдай және т.б.)
 4. Ауданда дамыған инфрақұрылымның болмауы (бала-бақшалардың, мектептердің, ауруханалардың, супермаркеттердің және т.б. болмауы)
 5. Тұғындардың көп санына байланысты тар болуы
 6. Коммуналдық қызметтердің жоғары бағасы
 7. Жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары бағасы
 8. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

7. Сіз болашаққа қандай сезіммен қарайсыз? (БІР жауап)

1. Үміт және оптимизм сезімімен
2. Байсалды қараймын, алайда өзім үшін аса ерекше өзгерістерді күтпеймін
3. Үрейлене және алаңдаумен
4. Қорқынышпен және үмітсіздікпен
5. Басқасы (көрсетіңіз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

8. Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің ауданыңыздағы жастардың бүгінгі күнгі көңіл күйі (сезімі) қандай? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Белсенділік
2. Үрейлік
3. Мейірімділік
4. Агрессия
5. Оптимизм
6. Үмітсіздік
7. Түңілу
8. Қуаныш
9. Шаршау
10. Байсалдық
11. Пассивтілік
12. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

9. Сіз өз ауданыңыздың жалпы дамуымен қаншалықты қанағаттанасыз? (БІР жауап)

1. Толығымен қанағаттанамын
2. Қанағаттанамын деуге болады
3. Қанағаттанбаймын деуге болады
4. Толығымен қанағаттанбаймын

(99) Жауап беруге қиналамын

10. Астана қалалық қызметтерінің өз ауданыңыздағы жұмысын бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (мұндағы 1 – өте нашар, 2 – қанағаттандырырлықсыз, 3 – қанағаттандырырлықтай, 4 – жақсы, 5 – өте жақсы) (әрбір жол бойынша БІР ЖАУАП. СҰХБАТ АЛУШЫ карточканы көрсетіңіз)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттандырырлықсыз	Қанағаттандырырлықтай	Жақсы	Өте жақсы
1.	Абаттандыру және көгалдандыру	1	2	3	4	5
2.	Тұрмыстық қызметтер (химиялық тазалау, киім, аяқ киімдер тігу және жөндеу бойынша ателье және т.с.с)	1	2	3	4	5
3.	Жастардың дамуы үшін мүмкіндіктер	1	2	3	4	5
4.	Жол құрылысы және жергілікті жолдардың жағдайы	1	2	3	4	5
5.	Денсаулық сақтау, медициналық қызмет көрсету	1	2	3	4	5
6.	Мәдениет, бос уақытты өткізуді ұйымдастыру	1	2	3	4	5
7.	Білім беру, оның ішінде қосымша білім беру курстарын қоса алғанда	1	2	3	4	5
8.	Қоғамдық қауіпсіздік (құқық тәртібін қорғау)	1	2	3	4	5
9.	Әлеуметтік қорғау органдары	1	2	3	4	5
10.	Қоғамдық көлік, оның ішінде автобустар сапасын, аялдамаларды, автобустар кестесін қоса алғанда	1	2	3	4	5
11.	Шағын және орта бизнесті қолдау	1	2	3	4	5
12.	Тұрмыстық-коммуналдық шаруашылық қызметтері	1	2	3	4	5
13.	Спорт, туризм	1	2	3	4	5
14.	Сауда және қоғамдық тамақтану	1	2	3	4	5
15.	Парк, саябақ жұмыстарын ұйымдастыру					
16.	Басқасы (жазыңыз) _____	1	2	3	4	5

11. Сіз қаланың дамуына қалай қатыса алар едіңіз? (БІР жауап)

1. Ұсыныс енгізу (жазбаша)
2. Қандай да бір қалалық мәселелерді шешу бойынша жобаларды немесе бағдарламаларды талқылауға қатысу
3. Қаланы қолдау қорына қаржылық қаражаттарды аудару
4. Қалалық мәселелерді шешу бойынша бағдарлама жобаларын әзірлеуге тікелей қатысу
5. Қоғамдық жұмыстарға (тұрғын үйлерге жанасатын аумақтарды абаттандыру) қатысу
6. Мұқтажды халық санаттарына (егде мүмкіндігі шектеулі адамдарға және т.б.) еріктілер ретінде көмектесу
7. Бұған қалай қатысатындығым туралы еш түсінігім жоқ
8. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

12. Сіз қалай ойлайсыз, Астанада мигранттармен байланысты мәселелер бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, қалада алыс шетелден (Қытай, Пәкістан, Үндістан, т.б.) келген мигранттар көп
2. Иә, ТМД мемлекеттерінен (Ресей, Молдова, Украина, Беларусь) келген мигранттар көбейді
3. Иә, Астанада Орталық Азия мемлекеттерінен (Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және т.б.) келушілердің саны өте көп
4. Иә, қалада Қазақстанның басқа облыстарынан келушілер көп
5. Иә, қалада Алматы облысынан келген мигранттар көп
6. Жоқ, Астанада қоныс аудару мәселесі жоқ-----→ № 14 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

7. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

13. Астанада қоныс аударумен байланысты қандай мәселелер туындайды? (БІР жауап)

1. Мигранттар барлық жұмыс орындарын иеленеді
2. Қылмыстылықтың өсуі
3. Тұрғын үй бағасының өсуі
4. Тәртіпсіздік пен митингтердің пайда болуы
5. Қаланың ластануы (антисанитария)
6. Қала инвесторлар, туристер үшін тартымсыз бола бастайды
7. Мигранттар ешқандай мәселелер тудырмайды
8. Мигранттар қаланың дамуына оң әсер етеді
9. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

14. Сіз Астанада қашаннан бері тұрасыз? (БІР жауап)

1. Мен және менің ата-анам осы жерде туған
2. Мен осы жерде дүниеге келдім
3. Мен Астанада 20 жылдан астам тұрамын
4. Мен Астанада 10 жылдан астам тұрамын
5. Мен Астанада 5 жылдан астам тұрамын
6. Астанада кемінде 5 жыл тұрамын
7. Астанаға уақытша келдім (оқуға немесе жұмысқа)

15. Жақында Астанаға көшіп келген азаматтар қандай мәселелермен қақтығысады? (ҮШ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Жеке тұрғын үйдің болмауы
2. Жұмыс іздеудегі қиындықтар
3. Бастапқы қажетті тауарларының жоғары бағасы
4. Таныстардың, әлеуметтік байланыстардың болмауы
5. Жоғары білімнің, кәсіптің болмауы
6. Қазақ тілін білмеуі
7. Орыс тілін білмеуі
8. Климатқа бейімделу қиындықтары
9. Жергілікті халық қабылдамайды, келушілерге жағымсыз қарайды, мигранттарға сенбейді

10. Негізгі нысандардың орналасуын білмеуі

11. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

16. Сіз өзіңіздің жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе? (БІР жауап)

1. Иә, сенімдімін
2. Сенімдімін деуге болады
3. Сенімді емеспін деуге болады
4. Жоқ, сенімді емеспін

(99) Жауап беруге қиналамын

17. Сіздің ойыңызша Астанада қазіргі уақытта наразылық акциясы өтуі мүмкін бе? (БІР жауап)

1. Иә, әлбетте
2. Болуы мүмкін
3. Болу ықтималдығы төмен
4. Жоқ, мүмкін емес

(99) Жауап беруге қиналамын

18. Қандай мәселе сізді көпшілік наразылық акциясына баруға мәжбүрлеуі мүмкін? (КЕЗ КЕЛГЕН ЖАУАП САНЫ. СҰХБАТ АЛУШЫ КАРТОЧКАЛАРДЫ таратады)

1. Мектептегі / колледждегі / жоғары оқу орнындағы мәселелер
2. Жұмыстағы қысқарту / жұмыстан босату
3. Коммуналдық қызметтерге негізсіз тарифтерді көтеру
4. Еңбек ақыны/стипендияны/ жәрдемақын төлемдерінің кешіктірілуі
5. Медициналық мекеме жұмыскерлерінің немқұрайлығы және кәсіпқой еместігі
6. Несиелер және ипотека бойынша төлемдердің артуы
7. Негізсіз айыппұлдар
8. Экологиялық жағдайдың нашарлауы
9. Билік әрекеттерімен қанағаттанбау
10. Әділсіз сот шешімдері
11. Қабылданатын реформалармен келіспеушілік
12. Этникалық негіздегі құқықтардың бұзылуы
13. Тұрғын үй мәселелері
14. Тамақ өнімдері, жанар-жағармай (ЖЖМ), дәрілердің бағасының
15. Басқасы (жазыңыз) _____
16. Мені ашық қарсы шығуға ешнәрсе мәжбүрлей алмайды

(99) Жауап беруге қиналамын

2 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ САЛАСЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

19. Сіздің ойыңызша, Астана жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады ма? (БІР жауап)

1. Иә, жастар үнемі жұмысқа орналасуда қиындықтарға кездесіп отырады
2. Жастар мамандықтары бойынша жұмысқа орналасумен қиындықтар көреді. Арнайы кәсіби дағдыларды талап етпейтін жұмысты табу қиынға түспейді.
3. Менің қаламның жастарында жұмысқа орналасумен проблема жоқ
4. Басқасы (жазыңыз) _____
5. Мен оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын

20. Жұмыссыз қалған жағдайда Сіз өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты тез таба аласыз? (БІР жауап)

1. Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын
2. Жұмыс іздеу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын
3. Жаңа жұмыс іздеу – бұл жас адамның ең үлкен мәселесі, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын
4. Басқасы (жазыңыз) _____
5. Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын

21. Сіздің пікіріңізше, Астанада жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Еңбек нарығындағы жас мамандардың төмен бәсекеге қабілеттілігі
2. Алынған білім мен бос орынның функционалдық талаптарының сәйкес келмеуі
3. Жұмыс тәжірибесінің болмауы
4. Жұмыс берушілердің парақорлығы, сыбайлас жемқорлығы
5. Этникалық (ұлттық) белгілері бойынша кемсіту
6. Әйелдер немесе ерлер жыныстарына қатысты кемсіту
7. Денсаулық жағдайы
8. Төмен еңбек ақы
9. Жас баланың болуы
10. Жас мамандардың жоғары кеудемсоқтығы
11. Тұратын ауданда жұмыс орындардың болмауы
12. Ешқандай кедергі жоқ
13. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

22. Сіз қалай ойлайсыз, мемлекет оқу орындарының түлектерін жұмысқа орналастыруға қалай қатысуы керек? (БІР жауап)

1. Мемлекет бастапқы жұмыс орындарына кепілдік беруі керек
2. Мемлекет тек мемлекеттік құрылымдардағы жұмыс орындарға кепілдік беруі керек
3. Мемлекет түлектің қалауы бойынша жұмыс іздеуде қолдау көрсету керек
4. Мемлекет жастарды жұмысқа орналастыру үдерісіне араласпауы керек
5. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

3 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІ

23. Қазақстанда тұратыныңызға қаншалықты мақтан етесіз? (БІР жауап)

1. Мен Қазақстанда тұрақты тұрмаймын
2. Өте мақтан етемін
3. Мақтан етемін деуге болады
4. Маған бәрібір, немқұрайлымын
5. Аса қатты мақтан етпеймін
6. Мүлдем мақтан етпеймін

(99) Жауап беруге қиналамын

24. Сіздің ойыңызша, Қазақстанның патриоты болу дегеніміз не? (БІР жауап)

1. Мемлекеттің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш
2. Қажет болған жағдайда қолға қару алып мемлекетті қорғау
3. Азамат міндеттерін орындау, мемлекет заңдарын сақтау
4. Отанға деген махаббат
5. Мемлекеттің зор болашағына үміт
6. Мемлекетті ішінен бүлдіретін қауіптермен белсенді күрес
7. Отаннан тыс жерде болғандағы сағыныш
8. Мемлекет мәдениетін білу және мақтан ету
9. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

25. Сіз өзіңізді Қазақстанның патриотымын деп есептейсіз бе? (БІР жауап)

1. Иә
2. Иә деуге болады
3. Жоқ деуге болады
4. Жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын

26. Айтыңызшы, Сіз біздің мемлекетімізді дамыту үшін, болашақ жастар үшін не жасай аласыз? Сіз Қазақстанның өркендеген мемлекет болуы үшін қазір не жасауға дайынсыз? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға (сенбіліктер, мұқтаждарға көмектесу, донорлық және басқа) қатысу
2. Салауатты өмір салтын ұстану және басқаларды осыған шақыру
3. Кәсіпқой болу, жұмыс істеу және салықтар төлеу
4. Жақсы оқу, жақсы білім алу және мемлекетте белгілі бір саланы дамыту (мысалы, медицинаны, жеңіл өнеркәсіпті, ауыл шаруашылығын және т.с.с.)
5. Өз мемлекетімнің патриоты болу, өз мемлекетім туралы шетелдік достарыма, әлеуметтік желілердегі таныстарыма айтып беру
6. Ерікті болу және көпшілік орындар, мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы жас адамдарға айтып беру
7. Басқасы (жазыңыз) _____
8. Қазір мен өз мемлекетіме ешнәрсе бере алмаймын, себебі өзіме көмек керек
(99) Жауап беруге қиналамын

27. Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік органдар жастарды қолдау мәселесіне жеткілікті көңіл бөледі ме? (БІР жауап)

1. Иә, жеткілікті
2. Жеткілікті деуге болады
3. Жеткіліксіз деуге болады
4. Жоқ, жеткіліксіз
(99) Жауап беруге қиналамын

28. Айтыңызшы, Сіз Астанадағы мемлекеттік жастар саясатының іске асырылуымен қанағаттанасыз ба? (БІР жауап)

1. Толығымен қанағаттанамын
2. Қанағаттанамын деуге болады
3. Қанағаттанбаймын деуге болады
4. Мүлдем қанағаттанбаймын
5. Басқасы (жазыңыз) _____
6. Мемлекеттік жастар саясаты туралы ешнәрсе білмеймін
(99) Жауап беруге қиналамын

29. Сіз қандай да бір қоғамдық ұйымның мүшесі болып табыласыз ба? (КЕЗ КЕЛГЕН ЖАУАП САНЫ.)

1. Жастар ұйымы
2. Саяси бірлестік, партия
3. Ұлттық мәдени бірлестік
4. Спорт ұйымы
5. Қызығушылықтар (автоәуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.) бойынша үйірме
6. Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер
7. Діни бірлестіктер
8. Басқасы (жазыңыз) _____
9. Жоқ, болып табылмаймын, себебі бұл маған қызықты емес -----→№31 СҰРАҚҚА КӨШУ
10. Жоқ, мүшесі болып табылмаймын, себебі менің қоғамдық қызметтерге қатысатын уақытым жоқ -----→№31 СҰРАҚҚА КӨШУ
(99) Жауап беруге қиналамын

30. Сізді бұл ұйымдарға қатысуға не ынталандырады? (БІРНЕШЕ ЖАУАП)

1. Қоғамға, адамдарға пайдалы болу
2. Жұмыс тәжірибесін және жалпы өмірлік тәжірибені алу
3. Басшы лауазымына қол жеткізу
4. Аса жоғары әлеуметтік мәртебе алуға талпыныс
5. Мансаптық саты бойынша жылжу талпынысы
6. Басқасы (жазыңыз) _____
(99) Жауап беруге қиналамын

31. Республикалық жастар ұйымдарының және олардың қалалық филиалдарының қызметін бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (мұндағы 1 – өте нашар, 2 – қанағаттандырырлықсыз, 3 – қанағаттандырырлықтай, 4 – жақсы, 5 – өте жақсы) (әрбір жол бойынша БІР ЖАУАП. СҰХБАТ АЛУШЫ қарточканы көрсетіңізші)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттандырырлықсыз	Қанағаттандырырлықтай	Жақсы	Өте жақсы	Ештем е білмеймін, естімедім
1.	Қазақстан студенттерінің альянсы	1	2	3	4	5	6
2.	Қазақстан КВН одағы	1	2	3	4	5	6
3.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы стипендиаттарының қауымдастығы	1	2	3	4	5	6
4.	«Жасыл ел» жастар еңбек жасақтары республикалық штабы	1	2	3	4	5	6
5.	«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	1	2	3	4	5	6
6.	Бірыңғай «Жас Ұлан» балалар мен жасөспірімдер ұйымы	1	2	3	4	5	6
7.	Қазақстан жастар конгресі	1	2	3	4	5	6
8.	Ұлттық еріктілер желісі	1	2	3	4	5	6
9.	Ұлттық Дельфий комитеті	1	2	3	4	5	6

4 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ДІНГЕ ҚАТЫНАСЫ

32. Сіз өзіңізді діндар адам деп есептейсіз бе?

1. Мен діншілмін, діни қауымдардың өміріне қатысамын, діни нормаларды орындаймын
 2. Мен діншілмін, бірақ дін нормаларын сирек орындаймын және діни орындарға тек мейрамдарда ғана барамын
 3. Мен діншілмін, бірақ діни өмірге қатыспаймын
 4. Мен діншіл емеспін, бірақ кейде діни орындарға барамын, діни нормаларды сақтаймын
 5. Мен діншіл емеспін, бірақ діншілдерді құрметтеймін
 6. Мен дінге немқұрайлы қараймын
 7. Мен дінге қарсымын, атеизмді жақтаушымын
 8. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

33. Сіз қаншалықты жиі діни (мешіт, шіркеу, синагога) және басқа киелі жерлерге барасыз? (БІР жауап)

1. Аптасына бір рет
 2. Айына бірнеше рет
 3. Жарты жылда бірнеше рет
 4. Жылына бір рет
 5. Жылына бір реттен сирек
 6. Басқасы (көрсетіңіз) _____
 7. Діни және әулие орындарға бармаймын
- (99) Жауап беруге қиналамын

34. Өзіңіздің Құдайға деген сеніміңіз қалай сипаттар едіңіз? (БІР жауап)

1. Өмірдегі мән түзетін құндылық, яғни Құдайға сену өмірдегі барлық нәрселерге мән мен құндылық береді
2. Психологиялық көмек және қолдау
3. Моральдық-адамгершілік мінез-құлық үлгісі
4. Мәдениет элементі
5. Мода элементі
6. Ғажайып нәрсе
7. Басқасы (жазыңыз) _____
8. Білмеймін, бұл жөнінде ойланған емеспін

35. Сіз діни әдебиетті қаншалықты жиі оқисыз? (БІР жауап)

1. Үнемі оқимын
2. Кейде оқимын
3. Өте сирек
4. Мүлдем оқымаймын -----→ № 37 СҰРАҚҚА КӨШУ

36. Егер Сіз діни әдебиетті оқитын болсаңыз, Сіз оны әдетте қайдан аласыз, сатып аласыз? (ЕКІ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Арнайы бөлімшедегі кітап дүкенінде
2. Мешітте, шіркеуде арнайы бөлімшеде, дүңгіршекте
3. Интернеттен, діни басқармамен райалған сайттардан оқимын
4. Қалалық, аудандық, ауылдық кітапханада
5. «Қоғам және дін» сабағында мектепте оқимын
6. Колледжде, университетте арнайы пәндер, курстар оқимын
7. Достарымнан, таныстарымнан аламын
8. Басқасы (жазыңыз) _____

37. Дінді терең ұстанатын діни адамдар Сізде қандай сезімдер тудырады? (БІР жауап)

1. Қуаныш, мен оларды құрметтеймін және оларды қолдау керек деп есептеймін
2. Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ мен мұндай болғым келмейді
3. Терең діни адамдардың тілдесуде проблемалары болады
4. Діншіл жастар мені қорқытады, мен олармен тілдесуден қашуға тырысамын
5. Маған бәрібір, мен оларға немқұрайлы қараймын
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

38. Сіз Өзіңізге қатысты ұлт, дін немесе басқа белгілер бойынша кемсітушілікпен қақтығыстыңыз ба? (БІР жауап)

1. Иә, үнемі қақтығысамын
 2. Иә, бірнеше рет қақтығыстым
 3. Жоқ, қақтығыспадым
- (99) Жауап беруге қиналамын

39. Сіз қаладағы этносаралық және дінаралық жағдайды қалай сипаттар едіңіз? (БІР жауап)

1. Жағымды жағдай, әртүрлі ұлт және дін адамдары бейбітшілікте және келісімде тұрады
2. Жағымды жағдай деуге болады, әртүрлі ұлт және дінге сенген адамдар бейбітшілікте өмір сүреді, бірақ сирек тілдеседі
3. Жағымсыз жағдай деуге болады, әртүрлі этнос және дін адамдарының бір-біріне наразылықтары бар, бірақ оларды ашық айтпайды
4. Аса шиеленісті жағдай, әртүрлі ұлт және дін адамдары қастықпен өмір сүруде, ашық қарама-қарсы әрекеттер жасайды
5. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

5 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ СУБМӨДЕНИЕТТЕРІ

40. Сіз өз көшеңізде бейресми көрінетін, көптеген басқа адамдардан ерекшеленетін жас адамдарды жиі кездестіресіз бе? (БІР жауап)

1. Үнемі
2. Аса жиі
3. Кейде
4. Өте сирек

5. Ешқашан деуге болады
(99) Жауап беруге қиналамын

41. Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба? (ҮШ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Эмо
 2. Готтар
 3. Треш
 4. Хипстерлер
 5. Аниме
 6. Гламур
 7. Хиппи
 8. Панки
 9. Рэперлер
 10. Рокерлер
 11. Футбол жанкүйерлері
 12. Геймерлер
 13. Паркур
 14. Байкерлер
 15. Автошабандоздар
 16. Брейк-данс
 17. Граффити
 18. Хип-хоп
 19. Барды
 20. Басқасы (жазыңыз) _____
 21. Жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын-----→ №43 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
- (99) Жауап беруге қиналамын

42. Сіз үшін берілген қоғамдастықтың мүшесі болу қаншалықты маңызды? (БІР жауап)

1. Өте маңызды, өмірімнің барлық мәні сонда
 2. Бұл хобби, уақытты қызықты өткізудің әдісі
 3. Бұл жастар арасында мода болып келеді
 4. Маңызды емес, жай уақыт өткізгім келеді
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

43. Сіз қалай ойлайсыз, неліктен жастар субмәдениетке кірігеді? (ЕКІ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Жастар субмәдениетінің өкілі болу мода болып келеді
 2. Құмарлық пен қызығушылықтан
 3. Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылығын көрсету үшін
 4. Өзін жеке тұлға ретінде дамыту, өзінің шығармашылық таланттарын ашу
 5. Жақындармен және достармен сөйлесу қиындықтарынан, олардың тарапынан түсінбеушіліктен
 6. Қоғамнан бөлініп шығу, жалпы барлығының назарын аударту үшін
 7. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

44. Сіз жалпы жастардың субмәдениетіне қалай қарайсыз? (БІР жауап)

1. Жағымды
 2. Немқұрайлы
 3. Жағымсыз
 4. Жастардың субмәдениеті туралы ешнәрсе білмеймін
- (99) Жауап беруге қиналамын

6 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ӨУМЕСЕРЛІК МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫ

45. Соңғы үш айда Сіз қаншалықты жиі құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға қатысты жасалған физикалық немесе басқа озбырлықтың куәгері болдыңыз? (БІР жауап)

1. Жиі

2. Кейде
 3. Ешқашан -----→ № 47 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын -----→ № 47 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

46. Айтыңызшы, Сіздің құрдасыңызға қатысты физикалық немесе басқа озбырлық кіммен жасалды? (БІР жауап)

1. Ата-ана
 2. Мұғалім
 3. Сыныптас / сыныптас қыз
 4. Құрдас
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

47. Сіздің ойыңызша, жастардың төмен табыс деңгейі қылмыс жасаудың себебі бола алады ма? (БІР жауап)

1. Әрине, сөзсіз бола алады, төмен материалдық жағдай қылмыстылық деңгейімен тығыз байланысты
 2. Иә деуге болады, себебі негізінен кедейшіліктен қылмысқа барады, бірақ оның басқа да себептері бар
 3. Жоқ деуге болады, төмен табыс деңгейі қылмыс жасау себебі бола алмайды
 4. Үзілді-кесілді жоқ, жастардың материалдық жағдайы қылмысқа деген бейімділікпен ешбір байланысты емес
- (99) Жауап беруге қиналамын

48. Сіз Астанада өзіңізді радикалды, экстремисттік діни ұйымдардан қауіпсіз және қорғалғанмын деп сезінесіз бе? (БІР жауап)

1. Иә, мен қалада экстремисттік діни ұйымдардың әрекеттерінен толығымен қауіпсіз сезінемін
 2. Иә деуге болады, алайда кейде басқа адамдардан қалада осындай мәселенің бар екендігін естимін
 3. Жоқ деуге болады, қала биліктері берілген мәселені әлсіз қадағалайды деп ойлаймын
 4. Жоқ, өзімді қауіпсіз сезінбеймін, қаладағы экстремисттерді ешкім бақыламайды деп қорқамын
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

49. Сіз қалай ойлайсыз, қандай әлеуметтік мәселелер экстремисттік, радикалды көңіл-күйдің дамуына жағдай жасайды? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жұмыссыздық
2. Маскүнемдік (алкоголизм)
3. Жастар арасындағы нашақорлық
4. Әлеуметтік теңсіздік, кедейлер мен байлар арасындағы үлкен айырмашылық
5. Қылмыс
6. Сыбайлас жемқорлық
7. Шенеуніктердің, құқық қорғау органдарының билікті асыра пайдалануы
8. Әдет-ғұрыптың әлсіреуі, телевидениедегі, кинодағы зорлық және зұлымдық сценарийлерінің көп болуы
9. Өртүрлі ұлт, дін адамдары арасындағы жанжалды қатынастар
10. Отбасындағы, балалармен зұлымдық қатынастар
11. Демократияның, сөз сөйлеу еркіндігінің жетіспеушілігі
12. Басқасы (жазыңыз) _____
13. Білмеймін, бұл жөнінде ойламаппын

50. Айтыңызшы, Сіз шылым шегесіз бе? (БІР жауап)

1. Иә
 2. Жоқ-----→ № 52 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
- (98) Жауап жоқ-----→ № 52 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

51. Егер шылым шексеңіз, қаншалықты жиі шегесіз? (БІР жауап)

1. Тұрақты, әр күн сайын
 2. Аптасына бірнеше рет
 3. Айына бірнеше рет
 4. Айына бір реттен сирегірек
- (99) Жауап беруге қиналамын

52. Сіз қалай ойлайсыз, Астана жастары қаншалықты алкогольизмге бейім болып келеді? (БІР жауап)

1. Алкоголизм мәселесі қала жастары үшін өте өзекті
 2. Иә, АСТАНА жастары алкогольді шектеулі көлемде ітеді, бірақ бұл мәселе емес
 3. Алкогольді тек криминалды өмір салтын ұстанатын жастар ғана ітеді
 4. Берілген мәселе АСТАНА жастары үшін мүлдем өзекті емес
- (99) Жауап беруге қиналамын

53. Сіз өміріңізде есірткіні пайдаланудың куәгері болып көрдіңіз бе? (БІР жауап)

1. Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін
 2. Мен кейде есірткіні пайдаланудың куәгері боламын
 3. Жоқ, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

54. Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалану құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып алар еді? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Оқитын білім беру орындарында
2. Достарынан
3. Дискотекада
4. Базарда
5. Вокзалда
6. Басқасы (жазыңыз) _____
7. Мен жастардың есірткіні қайдан сатып алатынын білмеймін

55. Сіздің ойыңызша, Астана жастары есірткіге қандай себептермен тартылуы мүмкін? (ЕКІ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Артық ақша мен бос уақыттың болуы кезіндегі қызығушылықтан
 2. Есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік күші жетпейді
 3. Өмір қиындықтарынан қиял әлеміне кету құмары
 4. Сәннен қалмау, «крутой» болып көрінуге ұмтылыс
 5. Денсаулыққа және өмірдің өзіне жауапсыз қарау
 6. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

56. Сіздің пікіріңізше, өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Астана жастары үшін өзекті болып табылады ма? (БІР жауап)

1. Иә, бұл мәселе біздің қаламыздың жастары үшін аса өзекті
 2. Бұл мәселе бар, бірақ ол соншалықты өткір емес
 3. Суицид мәселесі қала жастарына мүлдем қатысты емес
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

57. Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, мен таныс адамдарымның арасындағы осындай жағдайды білемін
 2. Мен мұндай жағдайлар туралы естідім, бірақ олар маған таныс емес адамдарға қатысты болды
 3. Мен мұндай жағдайлар туралы ешқашан естімегенмін
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

58. Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

5. Ақша тамаққа жетеді, бірақ киімдер сатып алу қиындау
 6. Ақша әрдайым тамаққа жетіп отырмайды
- (99) Жауап беруге қиналамын

D9. Қазіргі уақытта Сіз жұмыс істейсіз бе?

1. Жоқ, мен тек оқимын -----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
 2. Оқимын және бір уақытта жұмыс істеймін (қосымша ақша табамын)
 3. Иә, мен жұмыс істеймін
 4. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін және жұмысты іздемеймін ----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
 5. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін (жұмысты іздеудемін) -----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
- (99) Жауап беруге қиналамын

D10. Негізгі қызмет түріңізді көрсетіңізші?

1. Мемлекеттік қызмет, мемлекеттік орган бөлімшелері
 2. Ішкі Істер министрлігінің құрылымдары, ҰҚК, қарулы күштер
 3. Өнеркәсіптік өндіріс (зауыт, фабрика)
 4. Медицина
 5. Білім және ғылым
 6. Мәдениет және спорт
 7. Сауда
 8. Қызмет көрсету аясы (сән салоны, тігін шеберханасы, фитнес клубтар және т.б.)
 9. Құрылыс
 10. Қаржы саласы (сақтандыру, банктер және т.б.)
 11. Ауыл-шаруашылығы
 12. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

СІЗГЕ САУАЛНАМАҒА ҚАТЫСҚАНЫҒЫЗ ҮШІН АЛҒЫС АЙТАМЫЗ!

Біздің Астана қаласындағы телефонымыз (7172) 27 81 59. Сіз бізге қоңырау шала аласыз және өз сұрақтарыңызды қоя аласыз.

СҰХБАТ АЛУШЫНЫҢ ЖҰМЫСЫН БАҚЫЛАУ ҮШІН САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРҒАННАН КЕЙІН СҰРАУДЫҢ ӨТКІЗІЛГЕНІН МАҚҰЛДАУ МАҚСАТЫНДА СІЗГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУЫ МҮМКІН. ОЛ ҮШІН СІЗДЕН ӨЗІҢІЗДІҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРІҢІЗДІ ХАБАРЛАУДЫ СҰРАЙМЫЗ.

Сұхбат алушының ТАӘ	Сұхбат алушының №
Сұрау күні	Сұхбат алушының қолы

КОД _____ ЕНГІЗУ _____

Сіз үшін өмірдің аса маңызды құндылығы не?

	Саны	%
Наным, дін	158	7,9
Отбасы	1596	79,8
Қандай да бір ләззат алу, көңіл көтеру мүмкіндігі	126	6,3
Билік	47	2,4
Достық	460	23,0
Жан тыныштығы	133	6,7
Денсаулық сақтау	914	45,7
Білім, оқу	375	18,8
Қызықты жұмыс, кәсіп	203	10,2
Махаббат	400	20,0
Материалдық қамтамасыз етілген өмір	322	16,1
Қоғамдық танымалдық, даңқ, бедел	29	1,5
Адамдарға көмек көрсету	134	6,7
Өзін-өзі дамыту, өзін-өзі бағалау	249	12,5
Мансап, қоғамдағы жоғары лауазым	125	6,3
Шығармашылық	65	3,3
Басқасы	13	1,0
Жауап беруге қиналамын	33	1,1

Жақын арадағы 5 жылда Сіз неге қол жеткізгіңіз келеді?

	Саны	%
Сапалы білім алу	765	38,3
Оқуды бітіргені туралы диплом немесе куәлік алу	332	16,6
Мамандық бойынша жұмыс табу	312	15,6
Лайықты жұмыс табу	430	21,5
Қызықты жұмыс табу	254	12,7
Өз жұмыс орнын ауыстыру / лауазымды өсіру	66	3,3
Табысты мансап құру	424	21,2
Шығармашылық даму	243	12,2
Спортта жетістіктерге жету	137	6,9

Қоршағандардың, әріптестердің және т.б. арасында жалпы мойындауға қол жеткізу	75	3,8
Екінші жарымды, өмірлік жолсерікті табу	283	14,2
Өз таныстарымның ортасын кеңейту	138	6,9
Жақсы іскерлік серіктестер табу	98	4,9
Жаңа бизнес ашу	456	22,8
Тұрғын үй сатып алу	491	24,6
Балалы болу/бала туу	153	7,7
Басқасы	39	4,5
Жауап беруге қиналамын	92	4,6

Астанадағы жастардың аса өзекті мәселелерін атап беріңізші?

	Саны	%
Жоғары білім алумен байланысты қиындықтар (жоғары баға және т.с.с.)	568	28,6%
Материалдық қиындықтар (төмен еңбек ақы, стипендия және т.б.)	966	48,6%
Тамақтану өнімдерінің, халықтық тұтыну тауарларының жоғары бағалары	578	29,1%
Жұмысқа орналасу, жұмыссыздық мәселелері	644	32,4%
Тұрғын үй мәселелері	842	42,4%
Жарамсыз денсаулық, денсаулықтың нашарлауы	186	9,4%
Құрылмаған жеке өмір	255	12,8%
Ата-аналармен / үлкен әулеттермен дау-жанжал, туыстардың және жақындардың түсініспеушілігі	250	12,6%
Ертеңгі күнге дейін сенімділіктің болмауы	273	13,7%
Төмен мәдениет деңгейі, жастардың рухсыздығы	233	11,7%
Жеке қауіпсіздік қаупі (көшеде жүрудегі қорқыныш және т.с.с.)	94	4,7%
Жастар арасындағы қылмыстылық	155	7,8%
Жастар арасындағы діни экстремизм	52	2,6%
Нашақорлық, токсикомания, алкоголизм және шылым шегу	273	13,7%
Жастардың бос уақыт өткізу мәселелері, бос уақытты өткізетін жердің болмауы	113	5,7%
Жылдамдығы жоғары Интернетке, сапалы мобильді байланысқа қолжетімдіктің болмауы	65	3,3%

Басқасы	35	1,9
Жауап беруге қиналамын	31	1,6

Сіздің жеке өзіңіздің тұрғын үйіңіз бар ма?

	Саны	%
Иә, жеке өзімнің тұрғын үйім бар	285	14,3
Жоқ, мен ата-анаммен бірге тұрамын	896	44,8
Жоқ, мен туыстармен (достармен және / немесе таныстармен) бірге тұрамын	212	10,6
Жоқ, мен пәтер, бөлме жалдаймын	494	24,7
Жоқ, мен студенттер жатақханасында тұрамын	105	5,3
Басқасы	7	0,3

Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын үй жағдайыңызбен қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Иә, толығымен қанағаттанамын	1084	54,4
Иә, жартылай қанағаттанамын	485	24,4
Жоқ, қанағаттанбаймын	387	19,4
Басқасы	6	0,3
Жауап беруге қиналамын	29	1,5

Айтыңызшы, Сіз неліктен өзіңіздің тұрғын үй жайыңызға қанағаттанбайсыз?

	Саны	%
Жайсыз тұрғын үй (үйде су құбырының және кәріз жүйесінің болмауы)	39	4,3
Ескірген тұрғын үй (жер үй, пәтер)	122	13,6
Беделсіз аудан (орталықтан қашық болу, нашар экологиялық жағдай және т.б.)	76	8,4
Ауданда дамыған инфрақұрылымның болмауы (балабақшалардың, мектептердің, ауруханалардың, супермаркеттердің және т.б. болмауы)	65	7,2
Тұғындардың көп санына байланысты тар болуы	214	23,8
Коммуналдық қызметтердің жоғары бағасы	249	27,7
Жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары бағасы	409	45,4
Басқасы	27	2,9
Жауап беруге қиналамын	107	11,9

Сіз болашаққа қандай сезіммен қарайсыз?

	Саны	%
Үміт және оптимизм сезімімен	1278	64,1
Байсалды қараймын, алайда өзім үшін аса ерекше өзгерістерді күтпеймін	471	23,6

Үрейлене және алаңдаумен	119	6,0
Қорқынышпен және үмітсіздікпен	35	1,8
Басқасы	27	2,0
Жауап беруге қиналамын	65	3,3

Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің ауданыңыздағы жастардың бүгінгі күнгі көңіл күйі (сезімі) қандай?

	Саны	%
Белсенділік	745	37,3
Үрейлік	120	6,0
Мейірімділік	412	20,6
Агрессия	236	11,8
Оптимизм	772	38,6
Үмітсіздік	92	4,6
Түңілу	97	4,9
Қуаныш	383	19,2
Шаршау	330	16,5
Байсалдық	364	18,2
Пассивтілік	187	9,4
Басқасы	10	0,7
Жауап беруге қиналамын	164	8,2

Сіз өз ауданыңыздың жалпы дамуымен қаншалықты қанағаттанасыз?

	Саны	%
Толығымен қанағаттанамын	738	37,1
Қанағаттанамын деуге болады	965	48,5
Қанағаттанбаймын деуге болады	130	6,5
Толығымен қанағаттанбаймын	51	2,6
Жауап беруге қиналамын	104	5,2

Астана қалалық қызметтерінің өз ауданыңыздағы жұмысын бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (Саны)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағат тандыр арлықсыз	Қанағат тандыр арлықтай	Жақсы	Өте жақсы
1.	Абаттандыру және көгалдандыру	43	110	459	632	446
2.	Тұрмыстық қызметтер (химиялық тазалау, киім, аяқ киімдер тігу)	37	105	409	640	489

	және жөндеу бойынша ателье және т.с.с)					
3.	Жастардың дамуы үшін мүмкіндіктер	51	139	397	647	447
4.	Жол құрылысы және жергілікті жолдардың жағдайы	104	182	497	545	370
5.	Денсаулық сақтау, медициналық қызмет көрсету	65	171	521	562	371
6.	Мәдениет, бос уақытты өткізуді ұйымдастыру	57	135	443	630	419
7.	Білім беру, оның ішінде қосымша білім беру курстарын қоса алғанда	32	94	471	629	454
8.	Қоғамдық қауіпсіздік (құқық тәртібін қорғау)	67	112	365	739	400
9.	Әлеуметтік қорғау органдары	47	125	400	732	353
10.	Қоғамдық көлік, оның ішінде автобустар сапасын, аялдамаларды, автобустар кестесін қоса алғанда	122	181	381	568	442
11.	Шағын және орта бизнесі қолдау	39	119	502	683	326
12.	Тұрмыстық- коммуналдық шаруашылық қызметтері	45	134	478	699	321
13.	Спорт, туризм	46	116	397	617	500
14.	Сауда және қоғамдық тамақтану	43	101	345	653	538
15.	Парк, саябақ жұмыстарын ұйымдастыру	48	73	267	509	532

Астана қалалық қызметтерінің өз ауданыңыздағы жұмысын бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (%)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағат тандыр арлықсыз	Қанағат тандыр арлықтай	Жақсы	Өте жақсы
1.	Абаттандыру және көгалдандыру	2,5	6,5	27,2	37,4	26,4
2.	Тұрмыстық қызметтер (химиялық тазалау, киім, аяқ киімдер тігу және жөндеу бойынша ателье және т.с.с)	2,2	6,3	24,3	38,1	29,1
3.	Жастардың дамуы үшін мүмкіндіктер	3,0	8,3	23,6	38,5	26,6

4.	Жол құрылысы және жергілікті жолдардың жағдайы	6,1	10,7	29,3	32,1	21,8
5.	Денсаулық сақтау, медициналық қызмет көрсету	3,8	10,1	30,8	33,3	22,0
6.	Мәдениет, бос уақытты өткізуді ұйымдастыру	3,4	8,0	26,3	37,4	24,9
7.	Білім беру, оның ішінде қосымша білім беру курстарын қоса алғанда	1,9	5,6	28,0	37,4	27,0
8.	Қоғамдық қауіпсіздік (құқық тәртібін қорғау)	4,0	6,7	21,7	43,9	23,8
9.	Әлеуметтік қорғау органдары	2,8	7,5	24,1	44,2	21,3
10.	Қоғамдық көлік, оның ішінде автобустар сапасын, аялдамаларды, автобустар кестесін қоса алғанда	7,2	10,7	22,5	33,5	26,1
11.	Шағын және орта бизнесті қолдау	2,3	7,1	30,1	40,9	19,5
12.	Тұрмыстық-коммуналдық шаруашылық қызметтері	2,7	8,0	28,5	41,7	19,1
13.	Спорт, туризм	2,7	6,9	20,5	38,9	32,0
14.	Сауда және қоғамдық тамақтану	2,6	6,0	20,5	38,9	32,0
15.	Парк, саябақ жұмыстарын ұйымдастыру	3,4	5,1	18,7	35,6	37,2

Сіз қаланың дамуына қалай қатыса алар едіңіз?

	Саны	%
Ұсыныс енгізу (жазбаша)	210	10,5
Қандай да бір қалалық мәселелерді шешу бойынша жобаларды немесе бағдарламаларды талқылауға қатысу	195	9,8
Қаланы қолдау қорына қаржылық қаражаттарды аудару	95	4,8
Қалалық мәселелерді шешу бойынша бағдарлама жобаларын әзірлеуге тікелей қатысу	107	5,4
Қоғамдық жұмыстарға (тұрғын үйлерге жанасатын аумақтарды абаттандыру) қатысу	155	7,8
Мұқтажды халық санаттарына (егде мүмкіндігі шектеулі адамдарға және т.б.) еріктілер ретінде көмектесу	417	20,9
Бұған қалай қатысатындығым туралы еш түсінігім жоқ	659	33,0

Басқасы	33	2,2
Жауап беруге қиналамын	125	5,6

Сіз қалай ойлайсыз, Астанада мигранттармен байланысты мәселелер бар ма?

	Саны	%
Иә, қалада алыс шетелден (Қытай, Пәкістан, Үндістан, т.б.) келген мигранттар көп	400	20,0
Иә, ТМД мемлекеттерінен (Ресей, Молдова, Украина, Беларусь) келген мигранттар көбейді	134	6,7
Иә, Астанада Орталық Азия мемлекеттерінен (Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және т.б.) келушілердің саны өте көп	504	25,3
Иә, қалада Қазақстанның басқа облыстарынан келушілер көп	335	16,8
Иә, қалада Алматы облысынан келген мигранттар көп	15	0,8
Жоқ, Астанада қоныс аудару мәселесі жоқ	476	23,8
Басқасы	6	0,4
Жауап беруге қиналамын	126	6,2

Астанада қоныс аударумен байланысты қандай мәселелер туындайды?

	Саны	%
Мигранттар барлық жұмыс орындарын иеленеді	343	22,6
Қылмыстылықтың өсуі	130	8,6
Тұрғын үй бағасының өсуі	313	20,6
Тәртіпсіздік пен митингтердің пайда болуы	68	4,5
Қаланың ластануы (антисанитария)	148	9,8
Қала инвесторлар, туристер үшін тартымсыз бола бастайды	43	2,8
Мигранттар ешқандай мәселелер тудырмайды	201	13,2
Мигранттар қаланың дамуына оң әсер етеді	122	8,0
Басқасы	10	0,7
Жауап беруге қиналамын	139	9,2

Сіз Астанада қашаннан бері тұрасыз?

	Саны	%
Мен және менің ата-анам осы жерде туған	232	11,8
Мен осы жерде дүниеге келдім	343	17,5
Мен Астанада 20 жылдан астам тұрамын	59	3,0
Мен Астанада 10 жылдан астам тұрамын	378	19,3

Мен Астанада 5 жылдан астам тұрамын	327	16,7
Астанада кемінде 5 жыл тұрамын	259	13,2
Астанаға уақытша келдім (оқуға немесе жұмысқа)	365	18,5

Жақында Астанаға көшіп келген азаматтар қандай мәселелермен қақтығысады?

	Саны	%
Жеке тұрғын үйдің болмауы	1021	51,2
Жұмыс іздеудегі қиындықтар	1012	50,7
Бастапқы қажетті тауарларының жоғары бағасы	512	25,7
Таныстардың, әлеуметтік байланыстардың болмауы	321	16,1
Жоғары білімнің, кәсіптің болмауы	130	6,5
Қазақ тілін білмеуі	157	7,9
Орыс тілін білмеуі	327	16,4
Климатқа бейімделу қиындықтары	327	16,4
Жергілікті халық қабылдамайды, келушілерге жағымсыз қарайды, мигранттарға сенбейді	83	4,2
Негізгі нысандардың орналасуын білмеуі	271	13,6
Басқасы	5	0,4
Жауап беруге қиналамын	162	8,1

Сіз өзіңіздің жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе?

	Саны	%
Иә, сенімдімін	1169	58,7
Сенімдімін деуге болады	633	31,8
Сенімді емеспін деуге болады	95	4,8
Жоқ, сенімді емеспін	65	3,3
Жауап беруге қиналамын	31	1,4

Сіздің ойыңызша Астанада қазіргі уақытта наразылық акциясы өтуі мүмкін бе?

	Саны	%
Иә, әлбетте	118	5,9
Болуы мүмкін	475	23,8
Болу ықтималдығы төмен	393	19,7
Жоқ, мүмкін емес	867	43,4
Жауап беруге қиналамын	143	7,2

Қандай мәселе сізді көпшілік наразылық акциясына баруға мәжбүрлеуі мүмкін?

	Саны	%
Мектептегі / колледждегі / жоғары оқу орнындағы мәселелер	165	8,3
Жұмыстағы қысқарту / жұмыстан босату	123	6,2
Коммуналдық қызметтерге негізсіз тарифтерді көтеру	117	5,9

Еңбек ақыны/стипендияны/жәрдемақын төлемдерінің кешіктірілуі	169	8,5
Медициналық мекеме жұмыскерлерінің немқұрайлығы және кәсіпқой еместігі	172	8,6
Несиелер және ипотека бойынша төлемдердің артуы	87	4,4
Негізсіз айыппұлдар	128	6,4
Экологиялық жағдайдың нашарлауы	113	5,7
Билік әрекеттерімен қанағаттанбау	169	8,5
Әділсіз сот шешімдері	179	9,0
Қабылданатын реформалармен келіспеушілік	78	3,9
Этникалық негіздегі құқықтардың бұзылуы	60	3,0
Тұрғын үй мәселелері	175	8,8
Тамақ өнімдері, жанар-жағармай (ЖЖМ), дәрілердің бағасының	177	8,9
Басқасы	20	1,5
Мені ашық қарсы шығуға ешнәрсе мәжбүрлей алмайды	923	46,3
Жауап беруге қиналамын	321	16,1

Сіздің ойыңызша, Астана жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға тап болады ма?)

	Саны	%
Иә, жастар үнемі жұмысқа орналасуда қиындықтарға кездесіп отырады	723	36,2
Жастар мамандықтары бойынша жұмысқа орналасумен қиындықтар көреді. Арнайы кәсіби дағдыларды талап етпейтін жұмысты табу қиынға түспейді.	693	34,7
Менің қаламның жастарында жұмысқа орналасумен проблема жоқ	146	7,3
Басқасы	8	0,5
Мен оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	240	12,0
Жауап беруге қиналамын	188	9,3

Жұмыссыз қалған жағдайда Сіз өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты тез таба аласыз?

	Саны	%
Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын	416	20,9
Жұмыс іздеу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын	523	26,2

Жаңа жұмыс іздеу – бұл жас адамның ең үлкен мәселесі, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын	393	19,7
Басқасы	17	1,0
Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	436	21,9
Жауап беруге қиналамын	208	10,3

Сіздің пікіріңізше, Астанада жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді?

	Саны	%
Еңбек нарығындағы жас мамандардың төмен бәсекеге қабілеттілігі	298	14,9
Алынған білім мен бос орынның функционалдық талаптарының сәйкес келмеуі	457	22,9
Жұмыс тәжірибесінің болмауы	981	49,1
Жұмыс берушілердің парақорлығы, сыбайлас жемқорлығы	351	17,6
Этникалық (ұлттық) белгілері бойынша кемсіту	78	3,9
Әйелдер немесе ерлер жыныстарына қатысты кемсіту	64	3,2
Денсаулық жағдайы	123	6,2
Төмен еңбек ақы	757	37,9
Жас баланың болуы	122	6,1
Жас мамандардың жоғары кеудемсоқтығы	152	7,6
Тұратын ауданда жұмыс орындардың болмауы	158	7,9
Ешқандай кедергі жоқ	88	4,4
Басқасы	15	1,9
Жауап беруге қиналамын	178	8,9

Сіз қалай ойлайсыз, мемлекет оқу орындарының түлектерін жұмысқа орналастыруға қалай қатысуы керек?

	Саны	%
Мемлекет бастапқы жұмыс орындарына кепілдік беруі керек	874	44,0
Мемлекет тек мемлекеттік құрылымдардағы жұмыс орындарға кепілдік беруі керек	228	11,5
Мемлекет түлектің қалауы бойынша жұмыс іздеуде қолдау көрсету керек	472	23,7

Мемлекет жастарды жұмысқа орналастыру үдерісіне араласпауы керек	162	8,1
Басқасы	1	0,1
Жауап беруге қиналамын	251	12,6

Қазақстанда тұратыныңызға қаншалықты мақтан етесіз?

	Саны	%
Мен Қазақстанда тұрақты тұрмаймын	53	2,7
Өте мақтан етемін	1058	53,0
Мақтан етемін деуге болады	625	31,3
Маған бәрібір, немқұрайлымын	121	6,1
Аса қатты мақтан етпеймін	60	3,0
Мүлдем мақтан етпеймін	24	1,2
Жауап беруге қиналамын	54	2,7

Сіздің ойыңызша, Қазақстанның патриоты болу дегеніміз не?

	Саны	%
Мемлекеттің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш	328	16,4
Қажет болған жағдайда қолға қару алып мемлекетті қорғау	138	6,9
Азамат міндеттерін орындау, мемлекет заңдарын сақтау	371	18,6
Отанға деген махаббат	750	37,5
Мемлекеттің зор болашағына үміт	125	6,3
Мемлекетті ішінен бүлдіретін қауіптермен белсенді күрес	52	2,6
Отаннан тыс жерде болғандағы сағыныш	21	1,1
Мемлекет мәдениетін білу және мақтан ету	72	3,6
Басқасы	8	0,4
Жауап беруге қиналамын	134	6,6

Сіз өзіңді Қазақстанның патриотымын деп есептейсіз бе?

	Саны	%
Иә	1109	55,5
Иә деуге болады	669	33,5
Жоқ деуге болады	89	4,5
Жоқ	56	2,8
Жауап беруге қиналамын	76	3,8

Айтыңызшы, Сіз біздің мемлекетімізді дамыту үшін, болашақ жастар үшін не жасай аласыз? Сіз Қазақстанның өркендеген мемлекет болуы үшін қазір не жасауға дайынсыз?

	Саны	%
Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға (сенбіліктер, мұқтаждарға көмектесу, донорлық және басқа) қатысу	631	31,8
Салауатты өмір салтын ұстану және басқаларды осыған шақыру	554	27,9

Кәсіпқой болу, жұмыс істеу және салықтар төлеу	448	22,6
Жақсы оқу, жақсы білім алу және мемлекетте белгілі бір саланы дамыту (мысалы, медицинаны, жеңіл өнеркәсіпті, ауыл шаруашылығын және т.с.с.)	620	31,2
Өз мемлекетімнің патриоты болу, өз мемлекетім туралы шетелдік достарыма, әлеуметтік желілердегі таныстарыма айтып беру	404	20,3
Ерікті болу және көпшілік орындар, мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы жас адамдарға айтып беру	211	10,6
Басқасы	29	1,9
Қазір мен өз мемлекетіме ешнәрсе бере алмаймын, себебі өзіме көмек керек	232	11,7
Жауап беруге қиналамын	184	9,3

Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік органдар жастарды қолдау мәселесіне жеткілікті көңіл бөледі ме?

	Саны	%
Иә, жеткілікті	625	31,3
Жеткілікті деуге болады	750	37,5
Жеткіліксіз деуге болады	354	17,7
Жоқ, жеткіліксіз	123	6,2
Жауап беруге қиналамын	146	7,3

Айтыңызшы, Сіз Астанадағы мемлекеттік жастар саясатының іске асырылуымен қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Толығымен қанағаттанамын	306	19,0
Қанағаттанамын деуге болады	918	56,9
Қанағаттанбаймын деуге болады	299	18,5
Мүлдем қанағаттанбаймын	91	5,6

Сіз қандай да бір қоғамдық ұйымның мүшесі болып табыласыз ба?

	Саны	%
Жастар ұйымы	238	12,0
Саяси бірлестік, партия	82	4,1
Ұлттық мәдени бірлестік	58	2,9
Спорт ұйымы	253	12,7
Қызығушылықтар (автоәуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.) бойынша үйірме	91	4,6
Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер	75	3,8
Діни бірлестіктер	14	0,7
Басқасы	18	1,2
Жоқ, болып табылмаймын, себебі бұл маған қызықты емес	299	15,1

Жоқ, мүшесі болып табылмаймын, себебі менің қоғамдық қызметтерге қатысатын уақытым жоқ	938	47,3
Жауап беруге қиналамын	87	4,4

Сізді бұл ұйымдарға қатысуға не ынталандырады?

	Саны	%
Қоғамға, адамдарға пайдалы болу	306	41,4
Жұмыс тәжірибесін және жалпы өмірлік тәжірибені алу	286	38,6
Басшы лауазымына қол жеткізу	52	7,0
Аса жоғары әлеуметтік мәртебе алуға талпыныс	57	7,7
Мансаптық саты бойынша жылжу талпынысы	58	7,8
Басқасы	36	34,6
Жауап беруге қиналамын	85	11,5

Республикалық жастар ұйымдарының және олардың қалалық филиалдарының қызметін бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (мұндағы 1 – өте нашар, 2 – қанағаттандырырлықсыз, 3 – қанағаттандырырлықтай, 4 – жақсы, 5 – өте жақсы) (Саны)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттандырырлықсыз	Қанағаттандырырлықтай	Жақсы	Өте жақсы	Ештем е білмеймін, естімедім
1.	Қазақстан студенттерінің альянсы	39	46	268	437	185	807
2.	Қазақстан КВН одағы	17	39	177	455	587	486
3.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы стипендиаттарының қауымдастығы	20	43	229	507	463	519
4.	«Жасыл ел» жастар еңбек жасақтары республикалық штабы	26	35	240	500	344	635
5.	«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	23	49	204	522	525	457
6.	Бірыңғай «Жас Ұлан» балалар мен жасөспірімдер ұйымы	24	37	198	501	466	553
7.	Қазақстан жастар конгресі	19	19	234	427	269	810
8.	Ұлттық еріктілер желісі	19	27	216	415	339	763
9.	Ұлттық Дельфий комитеті	21	25	187	358	203	984

Республикалық жастар ұйымдарының және олардың қалалық филиалдарының қызметін бес ұпайлық шкала бойынша бағалаңыз (мұндағы 1 – өте нашар, 2 – қанағаттандырырлықсыз, 3 – қанағаттандырырлықтай, 4 – жақсы, 5 – өте жақсы) (%)

№	Қызметтер	Өте нашар	Қанағаттандырылғысыз	Қанағаттандырылғықтай	Жақсы	Өте жақсы	Ештем е білмеймін, естімедім
1.	Қазақстан студенттерінің альянсы	2,2	2,6	15,0	24,5	10,4	45,3
2.	Қазақстан КВН одағы	1,0	2,2	10,1	25,8	33,3	27,6
3.	Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы стипендиаттарының қауымдастығы	1,1	2,4	12,9	28,5	26,0	29,1
4.	«Жасыл ел» жастар еңбек жасақтары республикалық штабы	1,5	2,0	13,5	28,1	19,3	35,7
5.	«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	1,3	2,8	11,5	29,3	29,5	25,7
6.	Бірыңғай «Жас Ұлан» балалар мен жасөспірімдер ұйымы	1,3	2,1	11,1	28,2	26,2	31,1
7.	Қазақстан жастар конгресі	1,1	1,1	13,2	24,0	15,1	45,6
8.	Ұлттық еріктілер желісі	1,1	1,5	12,1	23,3	19,1	42,9
9.	Ұлттық Дельфий комитеті	1,2	1,4	10,5	20,1	11,4	55,3

Сіз өзіңізді діндар адам деп есептейсіз бе?

	Саны	%
Мен діншілмін, діни қауымдардың өміріне қатысамын, діни нормаларды орындаймын	180	9,0
Мен діншілмін, бірақ дін нормаларын сирек орындаймын және діни орындарға тек мейрамдарда ғана барамын	572	28,6
Мен діншілмін, бірақ діни өмірге қатыспаймын	652	32,6
Мен діншіл емеспін, бірақ кейде діни орындарға барамын, діни нормаларды сақтаймын	149	7,5
Мен діншіл емеспін, бірақ діншілдерді құрметтеймін	136	6,8
Мен дінге немқұрайлы қараймын	118	5,9
Мен дінге қарсымын, атеизмді жақтаушымын	102	5,1
Басқасы (өз білгенімше сенемін)	1	0,1
Жауап беруге қиналамын	88	4,4

Сіз қаншалықты жиі діни (мешіт, шіркеу, синагога) және басқа киелі жерлерге барасыз?

	Саны	%
Аптасына бір рет	239	12,0
Айына бірнеше рет	432	21,6

Жарты жылда бірнеше рет	447	22,4
Жылына бір рет	238	11,9
Жылына бір реттен сирек	191	9,6
Басқасы	20	1,1
Діни және әулие орындарға бармаймын	345	17,3
Жауап беруге қиналамын	85	4,3

Өзіңіздің Құдайға деген сеніміңіз қалай сипаттар едіңіз?

	Саны	%
Өмірдегі мән түзетін құндылық, яғни Құдайға сену өмірдегі барлық нәрселерге мән мен құндылық береді	582	29,2
Психологиялық көмек және қолдау	416	20,9
Моральдық-адамгершілік мінез-құлық үлгісі	236	11,8
Мәдениет элементі	112	5,6
Мода элементі	58	2,9
Ғажайып нәрсе	106	5,3
Басқасы	24	1,8
Білмеймін, бұл жөнінде ойланған емеспін	458	22,5

Сіз діни әдебиетті қаншалықты жиі оқисыз?

	Саны	%
Үнемі оқимын	89	4,5
Кейде оқимын	302	15,2
Өте сирек	394	19,8
Мүлдем оқымаймын	1206	60,5

Егер Сіз діни әдебиетті оқитын болсаңыз, Сіз оны әдетте қайдан аласыз, сатып аласыз?

	Саны	%
Арнайы бөлімшедегі кітап дүкенінде	143	18,7
Мешітте, шіркеуде арнайы бөлімшеде, дүңгіршекте	248	32,4
Интернеттен, діни басқармамен райалған сайттардан оқимын	306	40,0
Қалалық, аудандық, ауылдық кітапханада	34	4,4
«Қоғам және дін» сабағында мектепте оқимын	39	5,1
Колледжде, университетте арнайы пәндер, курстар оқимын	28	3,7
Достарымнан, таныстарымнан аламын	104	13,6
Басқасы	34	4,4

Дінді терең ұстанатын діни адамдар Сізде қандай сезімдер тудырады?

	Саны	%
Қуаныш, мен оларды құрметтеймін және оларды қолдау керек деп есептеймін	324	16,2

Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ мен мұндай болғым келмейді	312	15,6
Терең діни адамдардың тілдесуде проблемалары болады	128	6,4
Діншіл жастар мені қорқытады, мен олармен тілдесуден қашуға тырысамын	198	9,9
Маған бәрібір, мен оларға немқұрайлы қараймын	667	33,5
Басқасы	34	2,3
Жауап беруге қиналамын	331	16,1

Сіз Өзіңізге қатысты ұлт, дін немесе басқа белгілер бойынша кемсітушілікпен қақтығыстыңыз ба?

	Саны	%
Иә, үнемі қақтығысамын	95	4,8
Иә, бірнеше рет қақтығыстым	262	13,1
Жоқ, қақтығыспадым	1508	75,6
Жауап беруге қиналамын	130	6,5

Сіз қаладағы этносаралық және дінаралық жағдайды қалай сипаттар едіңіз?

	Саны	%
Жағымды жағдай, әртүрлі ұлт және дін адамдары бейбітшілікте және келісімде тұрады	1128	56,6
Жағымды жағдай деуге болады, әртүрлі ұлт және дінге сенген адамдар бейбітшілікте өмір сүреді, бірақ сирек тілдеседі	358	18,0
Жағымсыз жағдай деуге болады, әртүрлі этнос және дін адамдарының бір-біріне наразылықтары бар, бірақ оларды ашық айтпайды	201	10,1
Аса шиеленісті жағдай, әртүрлі ұлт және дін адамдары қастықпен өмір сүруде, ашық қарама-қарсы әрекеттер жасайды	72	3,6
Басқасы ()	14	0,8
Жауап беруге қиналамын	220	10,9

Сіз өз көшеңізде бейресми көрінетін, көптеген басқа адамдардан ерекшеленетін жас адамдарды жиі кездестіресіз бе?

	Саны	%
Үнемі	135	6,8
Аса жиі	349	17,5
Кейде	874	43,8
Өте сирек	303	15,2
Ешқашан деуге болады	157	7,9
Жауап беруге қиналамын	178	8,9

Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба?

	Саны	%
Эмо	28	1,4
Готтар	18	0,9

Треш	19	1,0
Хипстерлер	15	0,8
Аниме	113	5,7
Гламур	33	1,7
Хиппи	18	0,9
Панки	11	0,6
Рэперлер	74	3,8
Рокерлер	38	1,9
Футбол жанкүйерлері	246	12,5
Геймерлер	114	5,8
Паркур	27	1,4
Байкерлер	41	2,1
Автошабандоздар	26	1,3
Брейк-данс	13	0,7
Граффити	70	3,6
Хип-хоп	24	1,2
Барды	9	0,5
Басқасы	265	13,8
Жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын	1103	56,0
Жауап беруге қиналамын	84	4,3

Сіз үшін берілген қоғамдастықтың мүшесі болу қаншалықты маңызды?

	Саны	%
Өте маңызды, өмірімнің барлық мәні сонда	100	14,0
Бұл хобби, уақытты қызықты өткізудің әдісі	377	52,7
Бұл жастар арасында мода болып келеді	78	10,9
Маңызды емес, жай уақыт өткізгім келеді	85	11,9
Басқасы ()	9	1
Жауап беруге қиналамын	66	9,5

Сіз қалай ойлайсыз, неліктен жастар субмәдениетке кірігеді?

	Саны	%
Жастар субмәдениетінің өкілі болу мода болып келеді	304	15,2
Құмарлық пен қызығушылықтан	767	38,4

Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылығын көрсету үшін	197	9,9
Өзін жеке тұлға ретінде дамыту, өзінің шығармашылық таланттарын ашу	511	25,6
Жақындармен және достармен сөйлесу қиындықтарынан, олардың тарапынан түсінбеушіліктен	162	8,1
Қоғамнан бөлініп шығу, жалпы барлығының назарын аударту үшін	201	10,1
Басқасы ()	58	3,6
Жауап беруге қиналамын	290	14,5

Сіз жалпы жастардың субмәдениетіне қалай қарайсыз?

	Саны	%
Жағымды	498	25,2
Немқұрайлы	844	42,6
Жағымсыз	339	17,1
Жастардың субмәдениеті туралы ешнәрсе білмеймін	132	6,7
Жауап беруге қиналамын	167	8,4

Соңғы үш айда Сіз қаншалықты жиі құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға қатысты жасалған физикалық немесе басқа озбырлықтың куәгері болдыңыз?

	Саны	%
Жиі	66	3,4
Кейде	341	17,3
Ешқашан	1479	75,2
Басқасы ()	3	0,1
Жауап беруге қиналамын	78	4,0

Айтыңызшы, Сіздің құрдасыңызға қатысты физикалық немесе басқа озбырлық кіммен жасалды?

	Саны	%
Ата-ана	44	10,5
Мұғалім	23	5,5
Сыныптас / сыныптас қыз	63	15,0
Құрдас	226	53,7
Басқасы	15	3,4
Жауап беруге қиналамын	50	11,9

Сіздің ойыңызша, жастардың төмен табыс деңгейі қылмыс жасаудың себебі бола алады ма?

	Саны	%
Әрине, сөзсіз бола алады, төмен материалдық жағдай қылмыстылық деңгейімен тығыз байланысты	445	22,3
Иә деуге болады, себебі негізінен кедейшіліктен қылмысқа барады, бірақ оның басқа да себептері бар	673	33,7

Жоқ деуге болады, төмен табыс деңгейі қылмыс жасау себебі бола алмайды	435	21,8
Үзілді-кесілді жоқ, жастардың материалдық жағдайы қылмысқа деген бейімділікпен ешбір байланысты емес	206	10,3
Жауап беруге қиналамын	236	11,9

Сіз Астанада өзіңізді радикалды, экстремисттік діни ұйымдардан қауіпсіз және қорғалғанмын деп сезінесіз бе?

	Саны	%
Иә, мен қалада экстремисттік діни ұйымдардың әрекеттерінен толығымен қауіпсіз сезінемін	1036	51,9
Иә деуге болады, алайда кейде басқа адамдардан қалада осындай мәселенің бар екендігін естимін	498	25,0
Жоқ деуге болады, қала биліктері берілген мәселені әлсіз қадағалайды деп ойлаймын	179	9,0
Жоқ, өзімді қауіпсіз сезінбеймін, қаладағы экстремисттерді ешкім бақыламайды деп қорқамын	77	3,9
Басқасы ()	6	0,3
Жауап беруге қиналамын	199	9,9

Сіз қалай ойлайсыз, қандай әлеуметтік мәселелер экстремисттік, радикалды көңіл-күйдің дамуына жағдай жасайды?

	Саны	%
Жұмыссыздық	712	35,7
Маскүнемдік (алкоголизм)	246	12,3
Жастар арасындағы нашақорлық	201	10,1
Әлеуметтік теңсіздік, кедейлер мен байлар арасындағы үлкен айырмашылық	270	13,5
Қылмыс	243	12,2
Сыбайлас жемқорлық	192	9,6
Шенеуніктердің, құқық қорғау органдарының билікті асыра пайдалануы	88	4,4
Әдет-ғұрыптың әлсіреуі, телевидениедегі, кинодағы зорлық және зұлымдық сценарийлерінің көп болуы	190	9,5
Өртүрлі ұлт, дін адамдары арасындағы жанжалды қатынастар	168	8,4
Отбасындағы, балалармен зұлымдық қатынастар	174	8,7
Демократияның, сөз сөйлеу еркіндігінің жетіспеушілігі	87	4,4
Басқасы	11	0,8
Білмеймін, бұл жөнінде ойламаппын	677	33,9

Айтыңызшы, Сіз шылым шегесіз бе?

	Саны	%
--	------	---

Иә	249	12,5
Жоқ	1727	86,8
Жауап жоқ	14	0,7

Егер шылым шексеңіз, қаншалықты жиі шегесіз?

	Саны	%
Тұрақты, әр күн сайын	169	66,3
Аптасына бірнеше рет	46	18,0
Айына бірнеше рет	15	5,9
Айына бір реттен сирегірек	20	7,8
Жауап беруге қиналамын	5	2,0

Сіз қалай ойлайсыз, Астана жастары қаншалықты алкогольизмге бейім болып келеді?

	Саны	%
Алкоголизм мәселесі қала жастары үшін өте өзекті	438	22,0
Иә, АСТАНА жастары алкогольді шектеулі көлемде ітеді, бірақ бұл мәселе емес	782	39,3
Алкогольді тек криминалды өмір салтын ұстанатын жастар ғана ітеді	389	19,6
Берілген мәселе АСТАНА жастары үшін мүлдем өзекті емес	204	10,3
Жауап беруге қиналамын	176	8,8

Сіз өміріңізде есірткіні пайдаланудың куәгері болып көрдіңіз бе?

	Саны	%
Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін	53	2,7
Мен кейде есірткіні пайдаланудың куәгері боламын	111	5,6
Жоқ, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін	1616	81,1
Басқасы	20	1,1
Жауап беруге қиналамын	192	9,5

Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалану құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып алар еді?

	Саны	%
Оқитын білім беру орындарында	61	3,1
Достарынан	278	13,9
Дискотекада	199	10,0
Базарда	179	9,0
Вокзалда	148	7,4
Басқасы	33	2,1
Мен жастардың есірткіні қайдан сатып алатынын білмеймін	1450	72,6

Сіздің ойыңызша, Астана жастары есірткіге қандай себептермен тартылуы мүмкін?

	Саны	%
Артық ақша мен бос уақыттың болуы кезіндегі қызығушылықтан	531	26,6

Есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік күші жетпейді	171	8,6
Өмір қиындықтарынан қиял әлеміне кету құмары	451	22,6
Сәннен қалмау, «крутой» болып көрінуге ұмтылыс	161	23,1
Денсаулыққа және өмірдің өзіне жауапсыз қарау	409	20,5
Басқасы	41	2,4
Жауап беруге қиналамын	496	24,8

Сіздің пікіріңізше, өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Астана жастары үшін өзекті болып табылады ма?

	Саны	%
Иә, бұл мәселе біздің қаламыздың жастары үшін аса өзекті	318	16,0
Бұл мәселе бар, бірақ ол соншалықты өткір емес	703	35,4
Суицид мәселесі қала жастарына мүлдем қатысты емес	504	25,4
Басқасы	10	0,5
Жауап беруге қиналамын	451	22,7

Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма?

	Саны	%
Иә, мен таныс адамдарымның арасындағы осындай жағдайды білемін	134	6,7
Мен мұндай жағдайлар туралы естідім, бірақ олар маған таныс емес адамдарға қатысты болды	494	24,9
Мен мұндай жағдайлар туралы ешқашан естімегенмін	1043	52,5
Басқасы	16	0,8
Жауап беруге қиналамын	300	15,1

Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін?

	Саны	%
Жұмыссыздық, жұмыс табу және өзін және өз отбасын тамақтандыра алу мүмкіндігінің болмауы	225	11,3
Кедейшілік, төмен өмір сүру деңгейі	341	17,2
Ата-аналардың, жақын туыстардың болмауы (немесе олардан айырылу)	272	13,7
Табыспаған жауапсыз махаббат	389	19,6
Ата-аналармен, отбасы мүшелерімен дау-жанжалдар	474	23,9
Жалғыздық немесе оның алдындағы қорқыныш	344	17,3

Есірткі немесе алкогольдік тәуелділік	211	10,6
Қорқыныш және болашақтағы белгісіздік	255	12,8
Депрессия	725	36,5
Қоршаған адамдармен дау-жанжалдар	184	9,3
Басқасы	44	13,2
Жауап беруге қиналамын	310	15,6

2-ТАРАУ ФОКУС-ТОПТАР

I-БӨЛІМ. ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Астана қаласындағы жастардың жағдайын зерттеу эмпириялық ақпаратты жинаудың әр түрлі әдістерін пайдалану арқылы кешенді зерттеу болып табылады.

Кешенді социологиялық зерттеулер шеңберінде фокус-топтар әдісі пайдаланылды. Фокус-топтардың әдісі немесе тереңдетілген сұхбат топтары социологиялық зерттеулердің «икемді» немесе «сапалы» әдістерінің бірі болып табылады. Фокус-топ - қандай да бір тәсілмен алдын ала ойластырылған сценарий бойынша еркін формада өткізілетін топтық сұхбат. Фокус-топ - бұл «кім» және «қанша?» деген сұрақтарға жауап беретін, (мысалы, «социологиялық сауалнама» сияқты) сандық зерттеу әдісі емес, ол сапалы және «қалайша» және «неге?» деген сұрақтарға жауап береді.

Эмпириялық ақпараттарды жинаудың фокус-топ әдісін пайдалану, ең алдымен, бұл әдіс мәселені ішкі жағынан зерттеуге, респонденттердің көзімен қарауға мүмкіндік береді, ал бұл жағдайда, фокус-топ қатысушыларының көзімен қарауға болады.

Фокус-топ әдісін қолданған кезде талдау бірлігі респондент емес, пікір болып табылады. Әрбір респондент көптеген мәлімдемелердің тасымалдаушысы болғандықтан, бұл, ең болмағанда, бастапқы аналитикалық бірліктердің массивін статистикалық тұрғыдан маңызды етіп, бір ретке көбейтеді. Сапалы зерттеу міндеті қоғамда немесе оның сегментінде белгілі бір көзқарастағы тасымалдаушылардың санын немесе үлесін анықтауды қамтымайды. Осы тап мәселесіне қатысты сапалы әдістер жарамсыз.

Сапалы әдістердің міндеті - «өмір сүру болжамдары» деп аталатын тізімді қалыптастыру, яғни, қоғамда бар пікір, бағалау немесе мәлімдемелер тізімі және шамамен, нөлдік емес дәрежеде таратылуы бар.

Фокус-топ зерттеуінің объектісі Астана жастары болып табылады.

Зерттеудің пәні Астанадағы жастардың елордадағы өзгерістерге, әлеуметтік жай-күйіне талдау жасауға және елордалық жастардың өмірдің түрлі салаларындағы мәселелерін зерттеуіне қатысты.

8 фокус-топ өткізілді: 4 фокус-топ мемлекеттік тілде, 4 фокус-топ орыс тілінде өткізілді. 8 фокус-топқа барлығы 91 адам қатысты.

Қатысушыларды рекруттау квота белгілеген параметрлерге, соның ішінде жынысына, жасына, этникалық сәйкестілігіне, тұрғылықты жеріне, қызмет түріне сәйкес жүргізілді.

Социологиялық ақпаратты жинақтау 2018 жылдың қыркүйегінде жүргізілді.

Фокус-топтың тақырыптық гайды (жоспары) екі деңгейлі қағидаға негізделіп жасалды: кең ауқымды тақырыптар мен әлеуметтік жай-күйге қатысты нақты сұрақтар, жастардың негізгі құндылықтарын, қажеттіліктері мен қызығушылықтарын анықтау, жастардың негізгі мәселелерін талдау, жастардың қаладағы жағдайды бағалауы, қаладағы жастардың бейімделу мәселелерін анықтау, жастардың жұмыспен қамту саласындағы мәселелері, жастардың жұмыссыздық себептерін анықтау, жастардың дінге деген қарым-қатынасын талдау.

Фокус-топтарды уақытша ұйымдастыру: кіріспе сұрақтары мен қорытынды шешімдерімен шамамен 2 сағат.

Фокус-топтардың нәтижелерін талдау үшін аудио-бейнежазба жүргізілді.

II-БӨЛІМ. АСТАНА ЖАСТАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАЙ-КҮЙІН ТАЛДАУ

2.1 Қазіргі өмірлік жағдайды бағалау

Халықтың әлеуметтік әл-ауқатының және әлеуметтік көңіл-күйінің ең маңызды көрсеткіштерінің бірі қазіргі кездегі адамдардың сүріп жатқан өміріне қанағаттанатынында.

Әлеуметтік көңіл-күй - бұл нақты экономикалық, саяси және рухани үдерістердің әсерінен қалыптасқан және тәжірибелік қызметте жүзеге асырылатын күшке ие индивидтің, әлеуметтік топтың, халықтың әлеуметтік қондырғыларды, әлеуметтік мақсат пен мүдделерді қабылдауы және эмоционалды-рационалды қабылдау деңгейін, ұзақтығын және дәрежесін көрсететін өмірді сезінудің біртұтас формасы, шынымен жұмыс істейтін қоғамдық сана мен мінез-құлықтың басым түрі.

Бұл көрсеткіш басқару органдары жұмысының тиімділігін бағалауға және қоғамның тұрақтылық деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Біздің ойымызша, өмірге қанағаттанбаудың әлеуметтік көңіл-күйі, жабырқау сезімі қоғамдағы шиеленіс пен тұрақсыздық деңгейін арттырады, ал болашаққа деген сенім қоғамның тұрақтылығына жағымды әсер етеді.

Елордалық жастардың әлеуметтік жай-күйін зерттеу ағымдағы өмір жағдайын бағалау арқылы жанама түрде жүзеге асырылды. Фокус-топтың қатысушыларының жауаптарын талдау соңғы 6 айда (өткен жылы) олардың өміріндегі өзгерістердің негізінен оңды екендігін көрсетті. Фокус-топ қатысушыларының көпшілігі үшін өткен жыл сәтті өтті және жағымды әсер қалдырды.

«...Я считаю последние полгода для меня пришли довольно-таки удачно, потому что я поступил в университет, многого добился многого и в как в плане учебы, так и вообще» (парень, студент, 19 лет).

«...За эти полгода, я научился организовывать мероприятия, познакомился со многими людьми, что намного улучшило во мне коммуникабельность, я перестал стесняться, начал учиться и т.д. То есть, я, можно сказать за повышение в каком - то роде в своем деле» (парень, школьник, 16 лет).

«...Последние полгода, мне кажется, моя жизнь изменилась в лучшую сторону, конечно были изменения, в том плане, что я закончил в школу, и как раз таки изменения в лучшую сторону пошли в том плане, что я поступила в ЕНУ на грант. Конечно, это предоставило возможности учиться в солидном заведении можно сказать» (парень, студент, 18 лет).

«...Это новые знакомства и потом путешествия, а также заработок и приобретение машины» (парень, студент, 18 лет).

Қатысушылардың жекелеген санаттары үшін өткен жыл өмірлерінде ерекшеленбеді, олардың бағалауы бойынша бұл жаман емес, сондай-ақ тұрақтылықтың көрсеткіші.

Қатысушылардың тағы бір санаты соңғы алты айдағы оқиғалардың оңай еместігін атап өтті, бірақ олардың нәтижесі қазір оң болды.

«...Последние полгода для меня были достаточно тяжелыми. Это потому, что у меня были государственные экзамены. У нас был такой период, особенно июнь месяц, когда мы каждый день готовились с 8 утра, до 8-ми вечера мы ходили в школу. А, что касается личной жизни, то у меня очень поменялся очень сильно круг общения. Наверное, потому, что я начала осознавать, что некоторые люди бывают токсичны» (девушка, школьница 16 лет).

Фокус-топ қатысушыларының соңғы 6 айда (өткен жылы) өмірінде болған негізгі оқиғалар көбінесе демалыс, жаңа таныстар, ҰБТ тапсыру, университетке түсумен байланысты.

«...Последние полгода были и удачными, но было тяжело для меня потому что я сейчас учусь уже на второй профессии своей в ЕНУ. Я заканчивал училище искусств. Были экзамены, гос экзамены сдавал, комиссию проходил. Было тяжело, но потом я сдал КТА и поступил в ЕНУ» ((парень, студент, 20 лет).

«...У меня все хорошо и полгода все было прекрасно. Много хороших событий. Много хороших воспоминаний с семьей, с бабушкой и с дедушкой» (девушка, студентка, 19 лет).

«...Этот год запомнился мне тем, что я познакомился с «Астана Жастары» и стал их членом, узнал много нового и также открыл в себе новые возможности и таланты» (парень, школьник 15 лет).

Фокус-топ қатысушыларының басым көпшілігі өздерінің өміріне қанағаттанатынын білдірді.

Фокус-топтардың кейбір қатысушылары өздерінің өміріне қанағаттанбайтындығын атат-аналарымен болатын жанжалмен түсіндірді.

«...За последние шесть месяцев у меня в жизни все кардинально изменилось. Раз я начала откровенничать, скажу. Я переехала от мамы и живу сейчас у тети. Мы с ней поругались. За эти 6 месяцев я поняла, что это было глупо. Мама – это единственный человек, который тебя поймет в этой жизни. Поэтому не стоит этого делать. Сейчас я понимаю, что это глупо, но ничего изменить не могу и, поэтому я живу с тетей, а не с мамой» (девушка, школьница, 16 лет).

Осылайша, елордалық жастардың әлеуметтік жай-күйін бағалау оның тұрақтылығын көрсетті. Фокус-топ қатысушыларының жауаптары қазіргі өмір жағдайын теріс бағалауды қамтыған жоқ, елордалық жастардың әлеуметтік жай-күйіне әсер етуі мүмкін резонанстық әлеуметтік мәселелер айтылмады.

2.2 Жастардың негізгі құндылықтарын, қажеттіліктерін, қызығушылықтарын анықтау

Елордалық жастардың өмірлік жағдайын анықтайтын негізгі көрсеткіштердің тізімі субъективті (денсаулық жағдайы, отбасылық жағдай және т.б.) және объективті (елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай және т.б.) түрде келтірілген құрауыштарды қамтиды.

Сонымен қатар, фокус-топтардың нәтижелері көрсеткендей, респонденттердің өмірлік жағдайлары негізінен субъективті факторлармен анықталады.

Фокус-топтың барлық қатысушылары үшін басты құндылық – **отбасы (ата-аналық немесе өзінің)**.

«...Отбасы. Бірінші ол өзің шыққан отбасын, кейін өзін құрайтын» (девушка, специалист в системе образования, 27 лет).

«...Отбасы, екінші рухани жетістіктер. Өзіңді алға жетелейтін заттар.Мақсаттар» (парень, студент 21 год).

«...Иа ол да дұрысбарлығын бірге ұстауға болады,бірақ мелінше отбасға көп көңіл бөлу керек. Ата анамыз бізді осы уақытқа дейін бағып қағып тәрбиелеп келді,ендігі кезекте жұмысқа тұрғанан соң оларды асырау ссенін міндетің. 2 ші денсаулық дегенім, отбасынды қанша асырасан да денсаулығына күтінбейтін болсан, адам бүгін бар ертен жоқ. Сондықтан адам өзін күтінуі қажет деп ойлаймын.ал 3 дін, белгілі бір нормалардан асып кетпей керек, дінді ұстанып қатты кірігіп те кетпеу керек, қатты алишақтап та кетпеу керек. Тепе тен болу керек. Нашақорлық, ішімдіктен алыс ұстайды дін. Салауатты өмір салтына, тәрбиеге, тазалыққа үйретеді. Дін ұстанған адам жаман болсайды» (парень, студент 21 год).

«...Семья, друзья, близкие люди, любовь и здоровье» (девушка, студентка, 18 лет).

«...Для меня тоже важным является семья. Второе, достичь своих целей, которые я поставила перед собой» (девушка, студентка, 18 лет).

«...Семья (быть благодарным и помогать тем, кто сейчас помогает мне встать на ноги, поддерживает меня) , образование (закончить отлично школу, поступить и закончить университет), любовь (построить крепкую семью, после образования)» (парень, студент, 18 лет).

Денсаулық та (өзінің және жақындарының) маңызды құндылықтардың бірі болып табылады.

«...сейчас для меня важно здоровье, потому у молодежи много соблазнов и вредных привычек, поэтому нужно следить за здоровьем. Второе, чтобы рядом всегда находились близкие тебе люди» (парень, школьник, 16 лет).

Елордалық жастар үшін маңызды құндылық - материалдық әл-ауқат құндылығы болып табылады: қаржылық әл-ауқат, жоғары еңбекақысы бар жұмыс, мансап.

«...Если честно я мечтаю открыть свой бизнес, в Астане, а если быть точнее в Казахстане для этого существуют специальные фонды. ярким примером является бизнес-центр Москва, люди приносят свои бизнес-план, они исправляют дыры в

этом бизнес-плане. Также есть фонд Даму. Планирую сделать всё в течение полугода, поэтому радикально всё это изучаю» (парень, студент, 18 лет).

«... Я так же могу сказать, что для меня самое главное в жизни – это моя семья. Вообще, через 5 лет, я вижу себя, не знаю, успешной, реализованной девушкой, которая твердо стоит на ногах. У которой есть работа, есть квартира, машина, которая при всем при этом, в совокупности, на все сама заработала» (девушка, 22 года, в\о, работает).

Елордалық жастардың айрықша ерекшелігі - олар өздері атап өткен құндылықтардың бірі, өзін-өзі көрсету және даму құндылығы.

«... Ең маңызды, өмірде өз орнынды табу, не ұнайды сонымен айналысу» (девушка, студентка, 21 год).

«...самое главное для меня: саморазвитие, не изменять своим принципам, двигаться дальше. За это лето я работал и изменился, у меня поменялся образ мышления, я знаю что я хочу достичь. Получил заряд мотивации и хочется идти только вперед» (парень, школьник, 15 лет).

«...моя цель, закончить школу на золотую медаль, и закончить в выбранный мой университет» (парень, школьник, 15 лет).

«... развиваться духовно, читать не только для учебы, но и для себя, для своего развития, чтобы поднимать свой интеллект, расширять кругозор» (парень, студент, 18 лет).

Фокус-топ қатысушыларының жасын ескере отырып, олардың саяхат және әлемді зерттеуге деген ұмтылысы мен ниеті түсінікті.

Жастардың негізгі мәселелерін талдау

Елордалық жастардың негізгі мәселелері туралы сөз қозғағанда, фокус-топтың қатысушылары: тұрғын үй, жұмысқа орналасу, оқу секілді әлеуметтік-экономикалық сипаттағы мәселелерді жиі атап өтті.

«...Менің ойымша, баспана мәселесі шешілсе бәрі де болады деп. Жұмыста, жағдай да» (девушка, журналист, 22 года).

«... менің ойымша, бірінші орында қазір үй мәселесі тұр» (девушка, студентка, 19 лет).

«...Безработица, потому что все кто заканчивают университет их не берут, потому что нет стаж» (девушка, студентка, 16 лет).

Студенттер басты мәселе ретінде студенттік жатақханалардың жетіспеушілігі мен олардың бағасының өсуін анықтады.

«...1,2,3 курстардың жатақхана мәселесі деп ойлаймын. Себебі, университетке ҰБТ жүйесін өзгерткеннен 2-3 есе студенттер көп түсіп, жатақхана мәселесі алдынала ойластырылмады. Гранттар саны көбейтіп, тұратын жері дұрыстап қаралмады. Бұған дейін 1-2 жыл көлемінде 3 курстар міндетті түрде жатақханаға орналастырылып жүрді. 20-25 пайызын 3 курс студенттері алатын, қазір 5 пайызға да жетпейді. Тіпті 1 жатақханада тек 1 курс студенттері ғана орналаса алды. Ал қалған студенттер қайда барады. Кейбіреулердің туыстары бар болуы

мүмкін, кейбіреулерде мүлдем ешкімі болмауы да мүмкін зой. Сондай жағдайлар қарастырылмаған» (девушка, студентка, 19 лет).

«...мысалға менің естігенім бар, ЕҰУ-де жатақхана бағасы көтерілді деген» (парень, студент, 19 лет)..

«...Жатақхан мәселесін алсақ, ондағы санитарлық жағдай, клопы, түрлі жәндіктер жүреді. Мен 1 курста тұрғанмын 2 жатақханада, ондағы клопы мәселесі адам шошытарлық. Таңертең тұрсаң денен қышиды, одан да оқығымыз келмейді, көңіл-күйі де болмайды, сондай түрлі мәселелер бар. Оларды қозғайтын адам жоқ» (девушка, студентка, 19 лет).

Фокус-топ қатысушылар қазіргі тұрғын үй жағдайымен қанағаттанады ма?

Фокус-топтардың нәтижелері, жас ерекшелігінің тұрғын үйге әсері бар екендігін көрсетті. Кіші жастағы когортқа (14-18 жастағы) қатысты қатысушылардың бүгінгі күні өздерінің тұрғын үйлері жоқ. Бұл санат, әдетте, ата-аналармен немесе туыстарымен бірге тұрады және тұрғын үймен байланысты мәселелерді бастан кешірмейді (немесе әлі түсінбейді).

Орта жас тобы (19-23 жас) - олардың кейбіреулері ата-аналарымен немесе туыстарымен, кейбіреулер жатақханаларда тұрады, ал енді бірі ата-аналарының көмегімен үй жалдап тұрады (бөлмелер, пәтерлер).

«...Жатақханада орташа 8 адам тұрады 1 бөлмеде. Кішкентай бөлме душымен жабдықталған. 2 қабатты төсектерде, чемодандарымыз төсек астында жататын. Негізі жатақханада 250 адам жату керек, бірақ студенттер сыймағаннан одан көп тұрады» (парень, студент, 21 год).

Егде жастағы топтың (24-29 жас) жеке өкілдерінің кейбірінде ғана жеке тұрғын үйі бар. Фокус-топтың қатысушыларының жалпы құрылымында бұл санат мүшелері көп болған жоқ, өйткені жастардың көпшілігі үшін елордада өздерінің тұрғын үйлерінің болуы өте қиын.

«...Өте өзекті мәселенің бірі Астада оқитын жастар әр қалалардан келеді оқу жылының басында, оқу бағасының көтерілуі, жатақхана жетіспеушілігі. Жатақханаға орналаса алмаған студенттер жалдамалы пәтерде тұруға мәжбүр. Кейбіреулерінің ата-аналарының жағдайы жетеді, ал кейбіреулерінікі жетпейді. Сол себепті олар күндіз оқып. Түнде жұмыс істеуге мәжбүр болады. Түнде жұмыс жасағандықтан оқу көрсеткіші де төмендейді. сондықтан да еі өзекті мәселе, жатақхана, оқу бағасы, білім деңгейінде. Жыл сайын оқу бағасы жоғарылауда. Қазір ЕҰУ де студенттер ректор атына петиция жинап жатыр, ол барлық университеттер деңгейінде көтеріліп жатыр. Ол долларға, мүмкін ел экономикасына да байланысты шығар. Биыл 20 мың грант көбірек бөлінді соған да байланысты көтерілген шығар. Біздің университетте студенттердің наразылық білдіру себебі негізі договор бойынша оқу бағасын 3-4 пайызға көтеруге болады екен, ал бізде бірден 10 пайызға көтеріп тастаған екен. Сол мәселе университетте ең өзекті болып жатыр және жатақхана. Осы жылы 1,2 курс қана орналаса алды, 3,4 курс сирек. Олар тек әлеуметтік жағдайы бойынша ғана. Сол үшін оқу деңгейі

төмендейді. Гранттарды бөлмес бұрын жатақхана мәселесін шешу керек (парень, студент, 21 год).

Көптеген фокус-топтың қатысушыларының айтуынша, «мұндай жас кезде жақын болашақта пәтердің болуы немесе сатып алу мүмкін емес», өйткені тұрақты табыс көзі жоқ және олар ата-аналарына материалдық тәуелді.

Тұрғын үй саласындағы жалпы жағдай, жастардың пікірінше, әсіресе сырттан келушілерге қатысты (тұрғын үй жалдаудың өте жоғары бағасы) оңай емес.

«...это ооооочень актуальная проблема, на это нужно обратить большое внимание, особенно тем, кто будет это слушать. Проблема, которая занимает 80% мозга. Когда только начинаешь работать, заработная плата маленькая и расход на жилье превышает саму заработную плату. 80% из коллег снимают квартиру и всегда сталкиваются с проблемой жилья» (парень, ИП, 26 лет).

Осылайша, тұрғын үй мәселесін талқылау бұл мәселені әртүрлі қабылдау мен бағалауды көрсетеді. Тұрғын үй мәселесін бағалау мен қабылдаудағы айырмашылықтарды түсіндіру, біздің ойымызша, келесідей. Жеке тұрғын үй жағдайы елордадағы тұрғын үй жағдайын бағалауға тікелей әсер етеді. Жеке тұрғын үйі жоқ респонденттер пессимистік бағалауын айналадағы шындыққа аударады.

2.3 Жастардың қаладағы жағдайды бағалауы

Астана - қарқынды дамып келе жатқан мегаполис, сәулет, өмірдің түрлі стильдері бір-бірімен тығыз орналасқан қала. Астананың қарқынды дамуы оны әкімшілік аудандарға бөліп, тиімді басқару және қалалық жоспарлауға әкелді. Қазіргі уақытта Астана 4 әкімшілік ауданға бөлінген: Алматы, Сарыарқа, Есіл, Байқоңыр.

Фокус-топтардың гайдтағы маңызды мәселелердің бірі елордалық жастардың қаланы дифференциациясына қатысты пікірін зерттеу болды. Фокус-топ қатысушыларының елордадағы 4 ауданға дифференциациялануын бағалау келесі топтарға бөлінуі мүмкін.

Бірінші топ қаланы 4 ауданға бөлу қағаз жүзінде ғана емес, сондай-ақ осы бөлудің нәтижесінде қала байлар мен кедейлерге арналған ауданға бөлінді.

«...Я часто разгуливаю в на левом берегу в основном. Там красивые красивые, высокие здания в общем глаз радуют, а если, допустим, ходить по таким районам вроде Артёма, то там сразу чувствуется бедность: старые дома, люди какие-то другие, внешне по-другому одеты, то есть если, допустим, на левом берегу Вы увидите хорошо одетых, красивых людей, то в районе Артёма они одеты как-то бедно и неопрятно» (парень, студент, 18 лет).

«... Если сравнить Есиль и Сарыарку, то они совершенно два разных мира. Где на одном острове многоэтажки, богатый район. А Сарыырка такой более-менее ниже уровнем» (парень, студень, 20 лет).

«...Оң жағалау мен сол жағалауды бөлген кезде де айырмашылығы өте жоғары, яғни сол жағалаудағы тұратын адамдар мен оң жағалауда тұратын адамдардың деңгейі де мысалы статусы да әлеуметтік деңгейі жағынан да өзгеше болып келеді. Яғни оң жағалауда тұратын болса, орта деңгейлі болады, немесе жағдайы төмен мен адамдар оң жағалауда тұрады. Немесе әлеуметтік деңгейі жеткілікті адамдар сол жағалауда тұрады. Өзінің қаржылай мәселесі қанағаттандырылғаннан да көбірек сатыда тұратын адамдар деп ойлаймын» (девушка, студентка, 21 год).

«...Это просто элитный район, это как, в любом взять, даже в Турции, есть обычный город, есть район богачей. Ну там где дорогие дома, где не знаю коттеджи» (парень, студент, 20 лет).

«...Ескі қала ол, Целиноград, ескі жақ оң жағалау. Ал сол жағалау ол, жаңадан соғылған. Ғимараттар, үйлер жаға. Ол жақта инфраструктура бар, сол себептен баға да жоғары болады. Торговый центрлар бар, оң жақта олай емес» (девушка, студентка, 20 лет).

«... Сол жағалау, ол әкімшілік жер деп ойлаймын. Сол жағалауда тұрақты тұру үшін бай, ауқатты болу керек. Ал, оң жағалауда көп ұлтты, бұрыннан тұратындар. Адамдар бір-бірімен араласып тұрады. Ал, сол жағалауда тек жұмысқа барады, келеді. Бір сондай жасаулы түрде сияқты» (девушка, специалист в сфере образования, 27 лет).

Екінші топ ерекшелік бар екенін және бұл сезілетінімен келіседі, бірақ сол уақытта, әдемі ғимараттардан, ойын-сауық орталықтарынан, беделінен бөлек, Сол жағалаудағы (Есіл ауданының) тұрғындардың, осы жерде өмір сүретін мәдениеттің жоғары деңгейімен ерекшеленетінін айтты.

«...Мен студент кезінде Алматы ауданында тұрдым. Кейін Есіл ауданына жұмыспен көштім. Айырмашылық өте көп десем болады. Дүкендегі бағаларды айтпасақ та адамдардың мәдениетінің өзі басқаша. Неге десек, сол жағалаудағы адамдар мәдениеттірек. Көшеде жүрген адамдар да жоқ» (девушка, журналист, 22 года).

«... Различия в каком плане. В плане в том, что, те, кто живут на Набережной, там часто очень проводятся мероприятия, то есть это Арбат, да. На Арбате большой приток туристов, всегда, то есть, если это обуславливает левый берег большую часть в основном, да, то правый берег - это в основном, в первую очередь касается район Набережной» (девушка, студентка, 18 лет).

Үшінші топ бұл мәлімдемемен келіспей, мәдениет деңгейі тұрғылықты жеріне емес, тәрбиеге, өмірлік құндылығына байланысты екенін атап өтті және бұл дифференциацияның теріс аспектілері жоқ екенін, қарқынды дамып келе жатқан қаланың қалыпты қадамы екенін атап өтті.

«...Мне кажется это не зависит от района. Вот именно поведение людей не зависит от района. Зависит от общества от окружения» (девушка, школьница, 15 лет).

«...я мен байқадым. Кезінде аудан ауданмен жүрдік. Сарыарқада ашулы болып келеді 3 адамдары, көңіл-күйлері жоқ, ол материалды жағдайға да байланысты деп

ойлаймын. Ал Есіл ауданына барғанда, ол жақта адамдар жай-барақат жүреді, ашуланишақ емес» (девушка, студент, 22 года).

«... Нет, абсолютной разницы где человек проживает. Это больше зависит от его окружения, от воспитания, от образования того же. Допустим, мне кажется вообще, абсолютно никакой разницы нет, где он проживает. У меня есть живые примеры, многие мои там друзья, например. Вот недавно они проживали там, всю жизнь на правом берегу, сейчас они уже переехали на левый, мне кажется, абсолютно никакой разницы в этом нет» (девушка, 22 года, в\о, работает).

«...А мне кажется нет такой сильной разницы между правобережными и левобережными. Ну, что тебе мешает, допустим, поехать на правый берег на ту же Набережную побегать там, потанцевать брэйк - данс, да, допустим. Как бы мы один город и мы так обсуждаем эту тему, как будто мы разные страны. Как бы молодежь одна и мы все потребляем одну и ту же информацию в интернете и я думаю это зависит от тех ресурсов и от окружения» (девушка, студент, 19 лет).

Қызықты дерек, фокус-топтардың көптеген қатысушылары қаланы 4 ауданға бөлуді сәйкестендірмейді, оны Сол және Оң жағалауға, Жаңа және Ескі қалаға бөледі. Сәйкесінше, елордалық жастардың санасында барлық айырмашылықтар (сәулет, демалыс орындары, әкімшілік ғимараттар, алыс аудандар, инфрақұрылым және т.б.) осыған байланысты.

«...Есіл ауданы басқа аудандарға қарағанда сырт келбетінен де, өмір тұрғысынан да жақсы сияқты» (девушка, студент, 19 лет).

«...бірақ негізі адамға қолайлы Алматы ауданы. Есіл ауданының бағалары тым жоғары, адамға қолжетімсіз болып келсе, Алматы ауданының адамға мүмкіндіктері де көп. Мысалы, балалы отбасыларға өте көп мүмкіндіктер бар, үйірмелер көп. Бұл ауданда, әсіресе 13 магистральда жүрсен, расымен де осы ауданда тұрғын келіп кетеді. Ал Есіл ауданында олай барлығы қолжетімді деп айта алмаймын, мысалға мұнда жүрсен ярморкаға барып келе аласын. Көптеген сондай мүмкіндіктер. Есіл ауданында түрі бәрі әдемі болғанымен, айтады ғой «саны бар сапасы жоқ» сондай сияқты ол жер» (парень, магистрант, 26 лет).

«... Ол жерде, там не большинство на половину людей жарты адам сойлеу, ойлау қабылеты басқа. Ну как бы сказать там, другие люди. Здесь в Есильском районе более цивилизованнее более кажется, я точно не могу сказать» (парень, студент, 20 лет).

«...Отличаются, мне кажется на левом берегу намного чище, чем на правом берегу. Например я живу в Сарыаркинском районе, конечно, не так грязно, но те же листья, которые убирают здесь, тут я вижу что люди ходят и подметают их рабочие, а на моём районе такого нет» (парень, студент, 18 лет).

Бұдан бөлек, ескі қала туралы айтқан кезде, фокус-топтың қатысушылары оны анық «Алматы» мен «Сарыарқа» аудандарымен байланыстырды. Байқоңыр ауданы әлі де жастардың санасында бекітілмеген.

«...Ен дамыған аудан, ол Есіл ауданы. Алматы ауданы ол бұрында Есіл ауданы болмай тұрғанда, ну как сказать, бірінші орында тұрған. Сарыаркинский район, ол Сарыарқа ауданы старый район, давний центр Целиноградский. Там опасно ходить» (парень, студент, 20 лет).

Жалпы алғанда, қаланы 4 ауданға бөлуді жас тұрғындар норма ретінде қабылдайды, бірақ бұл аудандарды бағалау Жаңа немесе Ескі екеніне байланысты өзгереді.

«...Мен өзім жаңадан ашыылған аудан Байқоңыр ауданында тұрамын. Ал егер де оны салыстыратын болсам, негізгі басқа аудандармен салыстарған кезде инфраструктурасы жағынан ең төмеңгі аудан болып табылады. Себебі, инфраструктура жағынан жақсы дамыған, ол Есіл ауданы. Неге дейтін болсақ? Себебі, біздің министрліктер, акиматтардың және де құзырлы органдардың бәрі де сол жақта орналасқан. Үлкен ғимараттар, әсем ғимараттар табысы көптеген сауда орталықтардың бәрі сол жағалауда орналасқандықтан, бізде басқа аудандардың мүмкіндіктері аз. Сол себепті, басқа жақтың ауданының адамдары Есіл ауданына барады ойын сауыққа, кино болсын, қыдыру үшін, бәйтерекке бару үшін де Есіл ауданына апарамыз. Басқа ауданның инфраструктурасы әлі әлсіз дамып жатыр енді-енді жаңадан парктер ашылып жатыр енді ғана гүлденіп жатыр. Мысалы парктарды алатын болсақ осы төрт ауданның жағдайынан гөрі қаланың шеткі жағдайдары нашар болады. Себебі оларда свет жоқ жол дамымаған тіпті су жоқ» (парень, студент, 21 год).

«... Мен тұратын Сарыарқа ауданында инфрақұрылым онша емес. жол мәселесі, су, жарық әрқашан да сөніп отырады. Жер үйлер мәселесі өзекті. Жолдарды жөндеп жатса да баяу. Сондықтан толықтай қанағаттанамын деп айта алмаймын (девушка, студент, 21 год).

«...Сильно отличаются. Сарыарка- это более неблагоприятный район, так как там много частных домов. Например, район Даулет» (парень, студент, 18 лет).

«...Сарыарка – это старый район, эта та Астана, которая была изначально. Там живут коренные жители» (девушка, работает, в\о, 23 года).

«...иа мен байқадым. Кезінде аудан ауданмен жүрдік. Сарыарқада ашулы болып келеді адамдары, көңіл-күйлері жоқ, ол материалды жағдайға да байланысты деп ойлаймын. Ал Есіл ауданына барғанда, ол жақта адамдар жай-барақат жүреді, ашуланишақ емес» (девушка, студент, 19 лет).

Елордалық жастардың белгілі бір бөлігі жаңа қаланы («Есіл» ауданы) тұруға ыңғайлы деп санамайтыны қызықты.

«...бірақ негізі адамға қолайлы Алматы ауданы. Есіл ауданының бағалары тым жоғары, адамға қолжетімсіз болып келсе, Алматы ауданының адамға мүмкіндіктері де көп. Мысалы, балалы отбасыларға өте көп мүмкіндіктер бар, үйірмелер көп. Бұл ауданда, әсіресе 13 магистральда жүрсен, расымен де осы ауданда тұрғын келіп кетеді. Ал Есіл ауданында олай барлығы қолжетімді деп айта алмаймын, мысалға мұнда жүрсен ярморкаға барып келе аласын. Көптеген сондай мүмкіндіктер. Есіл ауданында түрі бәрі әдемі болғанымен, айтады ғой «саны бар сапасы жоқ» сондай сияқты ол жер» (парень, магистрант, 26 лет).

Фокус-топ қатысушыларының өздерін қоршаған ортадағы көңіл-күйді бағалауы негізінен оң. Бұл жағдайда, респонденттер өздерінің жеке позитивті бағалауын беруге аударады.

Көптеген фокус-топ қатысушыларының келешегін бағалау оң болып табылады және бұл, негізінен ағымдағы өмір жағдайын бағалауға байланысты.

«...Біз оқушымыз қатты қорқыныш жоқ. Жастарда оптимизм жоғары. Болашаққа деген үміт бар» (девушка, ученица, 16 лет)

Фокус-топтың қатысушылары қалалық билік барлық аудандарға бірдей назар аудармайды деген пікір білдірді, олар респонденттердің пікірінше, «түсінікті, себебі әрдайым орталыққа көп көңіл бөлінеді».

«...Я часто разгуливаю в на левом берегу в основном. Там красивые красивые, высокие здания в общем глаз радуют, а если, допустим, ходит по таким районам вроде Артёма, то там сразу чувствуется бедность: старые дома, люди какие-то другие, внешне по-другому одеты, то есть если, допустим, на левом берегу Вы увидите хорошо одетых, красивых людей, то в районе Артёма они одеты как-то бедно и неопрятно» (парень, студент, 18 лет).

Фокус-топтың қатысушыларының жауаптарына сүйене отырып, дамыған инфрақұрылымды, беделді және т.б. сияқты қалалық билік тарапынан көбірек назар аударылатын «әспетті» аймақтарға және жастардың айтуынша жеткілікті көңіл бөлінбейтін «өгей» аудандарға бөлуге болады.

«Әспетті» аудандарға респонденттер – Сол жағалау, Республика проспекті, «өгей» аудандарға – Лесозавод, Юго-Восток, Көктал, Ильинка ауылы, Гете көшесін атап өтті.

«...Осы төрт ауданды алатын болсақ ең үлкен бөлім ол сол жағалау мен оң жағалау. Мысалы қарапайым түрде алатын болсақ сол жағалауда административті үлкен ғимараттар сауда орталықтары сияқты. Егер де жәй имоционалды түрде қарайтын болсақ өте ғимараттар көп салынады инвестиция көп бөлінеді. Ал оң жағалауда салынып жатырған үйлер ескі үйлер болса немесе солардың орына салынғандар болса және де адамдардың табысы жағына қарайтын болсақ сол жағалаудағы адамдар аз жұмыс істейтін болса, оң жағалауда істейтін адамға қарағанда аз істейді. Жаңа транспорт пайда болды ғой, жердің үстінде жүретін, сол үкен калоналардың бәрі сол жағалауда салынған, ал егер жалпы оспарды қарасақ ол оң жағалауда да бар. Тағы да олар оны сол жағалаудан бастайды» (парень, студент, 20 лет).

Фокус-топтың аясында, Астана қаласының Сол жағалауы (Есіл ауданы) ашық, жаһанданған және заманауи болып көрінеді, мысалы, оның көшелерінде жастардың субмәдениет өкілдерін жиі көре аласыздар деген секілді қызық пікірлер болды.

«...Және де визуалды түрде қарасақ. Мен Сарыарқа ауданында тұрамын. Есіл ауданы алатын болсақ год, немесе к-рор субмәдениеттің өкілдерін көрмейсін, яғни оң жағалауда әлі дамымаған. Олар оң жағалаудың балалары көріп аң-таң болады.

Өзінің ішкі жағы қалыптаспаған. Мәдениет қалыптаспаған. Ал, мысалы сол жағалауды алатын болсақ онда адамдар кездеседі. Сыртқы келбетінде айырмашылық бар деп» (девушка, студент, 21 год).

Сонымен қатар, олар үшін Жаңа қаланың негізгі сипаттамасы қазіргі сәулет дизайны, жайлылығы болып табылады.

2.4 Қалалық қызметтердің жұмысын бағалау

Осы зерттеудің мақсаттарының бірі елорданың **қалалық қызметтердің жұмысын** бағалау болды. Фокус-топ қатысушыларынан, олардың пікірі бойынша, қандай да бір қызметтерді жақсы жұмысын немесе алға қойылған міндеттерін орындай алмайтын қызметтерді белгілеу ұсынылды.

Фокус-топтардың нәтижелері фокус-топтың қатысушыларының қаланың дамуына қанағаттану деңгейі тұрғылықты жеріне байланысты екенін көрсетеді.

Әдетте, қаланың орталығында тұратын жастар тұрғылықты жердің дамуына қанағаттанған.

Қаланың шет жағында, жеке секторда тұратын респонденттер тұрғындардың тұрғылықты жерінің даму деңгейіне қанағаттанбағандарын жиі атап өтті.

«... Да, Ильинка относится к городу, к Астане, но находится за 10 километров и к примеру, университет у нас находится на правом берегу и чтобы добраться от университета до дома у меня уходит где – то полтора – два часа. Это, я езжу сначала на одном автобусе, потом пересаживаюсь на левом берегу на другом и вот, по трассе домой. Для меня это проблема, потому что, если мне приходится задерживаться в университете часов до 9, до 10, то добираться домой – это проблематично, потому что после 10 туда автотранспорт не едет, в смысле автобус, общественный транспорт и приходится ловить такси, но в темное время суток это, думаю для девушек не совсем безопасно» (девушка, студентка, 23 года).

Астанадағы жастардың әлеуметтік жай-күйін бағалаудағы маңызды мәселе қалалық қызметтер жұмысының тиімділігі болып табылады.

Фокус-топқа қатысушылар көше тазалау сияқты қалалық қызметтер жұмысының тиімділігін атап өтті. Респонденттердің жауаптары тұратын жеріне байланысты өзгеріп отырды. Респонденттер қалалық қызметтердің жұмысы ауданға тәуелді екенін атап өтті, мысалы, сол жағалауда, барлық қалалық қызметтер жақсы жұмыс істейді және респонденттердің айтуынша, жұмысшылар көп мөлшерде жұмысқа тартылады.

«... Отличаются, мне кажется на левом берегу намного чище, чем на правом берегу. Например я живу в Сарыаркинском районе, конечно, не так грязно, но те же листья, которые убирают здесь, тут я вижу что люди ходят и подметают их рабочие, а на моём районе такого нет» (парень, студент, 18 лет).

Фокус-топ қатысушылары жоғары бағаны қалалық қызметтердің абаттандыру және көгалдандыру саласына бағыттады. Бұл қаланың жас

тұрғындары қаланы абаттандыру саласындағы өзгерістерді байқайтындығын білдіреді.

Қаланың билік органдарына Астананы әлемдегі ең бәсекеге қабілетті 30 қалаға кіргізу міндеті тұр. Бәсекеге қабілеттілік қалалық ортаны тұрақты дамытуды білдіреді. Тұрақты даму - бұл экономикалық өсу мен экология арасындағы тепе-теңдік. Бұдан басқа, Астананы жасыл қала ретінде көгалдандыру позициясы қазақстандық елорданың халықаралық имиджіне оң әсерін тигізеді. Осылайша, Астанадағы көгалдандыруды дамыту қалалық биліктің ең перспективалы және қажет бағыттарының бірі болып табылады.

Жасөспірімдердің айтарлықтай үлесі жедел жәрдем қызметтерінің жұмысына жоғары баға берді. Респонденттердің жауаптарына, шамасы, елорданың жедел жәрдем қызметінің жұмысына енгізілген инновациялар әсер еткен².

Фокус-топ қатысушыларының бос уақытты өзкізу саласын бағалауы ерекшеленді. Бір жағынан жастар көптеген ойын-сауық орталықтарын, парктерді атап өтті. Екінші жағынан, қалай болғанда да, жастар бос уақытының көп бөлігін ойын-сауда орталықтарында жұмсайды.

«...Бірақ сауда ойын сауық орталықтарына барсаңыз шынымен де көпшілік бос уақытын өткізуге барған жастар қарапайым киноға барады, сонымен болды. Сауда ойын-сауық орталықтарында басқа ешнәрсе жоқ» (парень, магистрант, 22 года).

Елорданың қоғамдық көлік жұмысын жастар тарапынан бағалау да ерекшелінді: кейбіреулер жұмысты оң деп бағалады, кейбіреулері қанағаттанбайтынын білдірді.

«...иә жалпы қаладағы инфрақұрылым дейді ғой, қарапайым жолдың, аялдаманың, ақпарат беріп отыратын автобустар туралы информациялық таблоның болуы адамдар өмірін біраз жеңілдетеді. Сіз телефонды ашпай, таблоға қарап автобустың отырып кете бересіз. Адамдар өмірін жеңілдетуіңіз әлеметтік инфрақұрылымды өте жақсы деп айтуға болады Астана бойынша (парень, магистрант, 22 года).

«...Мен мысалы универге жету үшін пересадка жасаймын, бұл өте ыңғайлы жолыма 200 м ғана кетеді. Автопарк жайлы айтатын болсақ 2 автопарктың автобустары өте жақсы яғни 8,46,19 деген автобустар әр 10 минут сайын жүреді. мен қанағаттанамын» (девушка, студент, 21 год).

Фокус топтарының қатысушылары қоғамдық көліктің жұмысы мен сапасы қызмет ететін қаланың ауданына байланысты екенін мысалмен көрсетті.

«...Мысалы, автобусты алатын болсақ, біз онымен жан-жақтан жүреміз ғой, біздің тұратын Алматы районында 33,14 деген автобустар бар да, олар ескі

² 2018 жылдың 5 мамырында енгізілген жедел жәрдем қызметтерінің жаңа стандарттары туралы айтылып отыр, осыған сәйкес, шұғыл медициналық қызмет көрсету жүргізушілері арнайы дыбыстық сигнал беруі керек және 8:00-ден 23:00-ге дейін жыпылықтайтын шамды қолдануы керек, ал түнгі сағат 23:00-ден 08:00-ге дейін, тек маяк қосылуы мүмкін.

автобустар, қанша ма жыл қызмет атқарған автобустарда , ал ондай автобустарды Есіл ауданының маңайынан көрмейміз. Соның өзі бір мысал. Ол адамды бөлуділік деп ойлаймын, қарапайым адамдарда, қарапайым автобустар жазда ыстық, қыста суық. Бір өзіңді комфортно ұстай алмайсың» (парень, студент, 18 лет).

Респонденттер көрсеткен қаланың проблемалы салалары:

- нөсерлік жүйенің сапасыз жұмысы немесе жоқтығы;

«... Мен қосайыншы, осы қала құрылысы жайлы. Астанада су жиналады қаланың көшелерінде. Астана Венеция болып кетеді. Біраз айтты істейміз деп. Жаңбыр суын, көктем суын бір арнаға жіберу керек деп ойламын. Жерге сіңіп кететіндей қылып» (девушка, магистрант, 25 лет).

- нашар жолдар (тар жолдар, жол құрылысы кезінде сапасыз жұмыстар);

«...Сапасыз сияқты. Мысалы, алдынала хабарлайтын, мынандай жолдарды жөңдейді деп бұл жолы хабарламад, соның кесірінен кептілістере тұрып қаламыз, жұмыстанда кешігеміз. Өзінің кері әсерін тигізеді. Жол жөндеу мәселесін шешу керек сияқты» (девушка, журналист, 22 года).

- жол кептелістері;

«...Я сейчас ехала с Назарбаев Университета, там до Дома министерств постоянно пробки (7\24). В 15.30 дня я застряла на 40 минут» (девушка, школьница, 16 лет).

- тұмша және канализация суағарларының иісі;

«... Канализационный запах на нашем районе. Я живу на улице Победы. Запах идет с Потанина. Еще проблема смога» (девушка, школьница, 16 лет).

- қоғамдық көліктің жұмысы;

«...Автобусы редко ходят кстати» (девушка, студент, 17 лет).

«...Это кажется району байланысты, левый берега мысалы более свободные автобусы правый берега караганда адам көп болады чем левый берега караганда (девушка, студент, 18 лет).

- құрылыс сапасы;

«... Меніңше үй құрылысы. Сапасыз. Көп үйді аз уақытта салады да. Кейбір үйлер құлап жатады. Кейбір үйлердің қабырғалары жұқа болуы мүмкін. Көбінесе қанағаттанбаймын» (девушка, ученица, 16 лет).

- Астра платтың жұмысы;

«...Менің қосарым, карточка деген жақсы нәрсе кондуктор керек еместігі,у каждого своя совесть деген сияқты. Мен таңертең жұмысқа 30-35 минутта баратын болсам, қазіргі танда маған 1 сағат уақыт керек себебі жүргізуші ортанғы және соңғы есіктерді ашпайды, барлығы алдыдан кіріп басқанша уақыт кетеді. Менің ойымша 5-6 айда адамдар үйреніп тез тез қарқынды дамиды деп ойлаймын. Бірақ негізі ол уақыт жағызнан ол өте тиімсіз» (девушка, студент, 21 год).

«...Тарифтік жүйені де енгізу керек деп ойлаймын. Мектеп жастағы балаларға тегін дегенімен тек 15 жастағы балаларға ейін есептелінеді, ал одан жоғары сыныптар толық взрослый төлейді, неге ол балалар біз сияқты взрослый төлеуі керек. Ол мектеп оқушысы, оны ата анасы асырап отырғандықтан 40 теңгемен немесе тегін жүрмеске. Неге студенттік тарифты қоспасқа, студенттерге де 90 теңгенің өзі көп (парень, студент, 21 год).

-спорттық алаңдардың (футболдық алаңдар) нашар жағдайы және жетіспеушілігі;

«... Болғанымен ойнатқызбайды онда, мәселе сонда болып тұр» (парень, студент, 20 лет).

«... Ютубер бар Ислам Батруков деген , Астанада өзінің фитнес дайындалатын жері бар, турник, брусья деген сияқтылары бар . бізде Қазақстан жақта бар, бірақ оған ремонт жасамағалы 1,5 жыл болған шығар, майсып қалған турник әлі күнге дейін майысып жтыр, аулалардағы турниктер де майсып қалған, оларға ешкім ремонт жасамайды. Салынып, ұмытылып кеткендіктен жаттығатын жерлер жетіспейді» (парень, студент, 18 лет).

«... Спорттық кешендер жоқ. Барып тұрамын. Ақы жағғынан да тиімсіз» (парень, студент, 20 лет).

Сонымен қатар, фокус-топтардың нәтижесі көрсеткендей, барлық тұрғындар үшін де бірдей маңызды мәселелер тізімі бар және тұрғылықты ауданға өзекті мәселелердің тізімі бар.

Фокус-топ қатысушылары қоғамдық көлік жұмысына қанағаттанбайтындығын білдірді. Негізгі ескертулер жол жүру ақысын төлеудің жаңа жүйесін енгізумен байланысты болды. Ең бастысы, жол жүрудің жоғары құны және студенттік жеңілдіктердің болмауы болды. Электрондық төлем карталарын іске қосу және толықтыру үшін автоматтарды орнату жұмысы сынға ұшырады. Фокус-топтың қатысушылары автоматтардың жеткіліксіз екенін және тұрғындар үшін ыңғайсыз орналасқанын атап өтті.

«... Карточкалар ыңғайлы бірақ оларды толтыру қиын, аппаратың алдында ылғи өте көп адам тұрады, бірнеше сағатын өтеді. Ал егер Каспи Голд арқылы терминалмен салсан 72 сағат ішінде ғана келеді. Толтыру аппараттарын көптеп өйіса жақсы болар еді (девушка, студент, 21 год).

«...Вспомнил, вот недавно 21 августа ввели автобусные карточки, есть проблема с Астра терминалом. Их недостаточно» (парень, студент, 18 лет).

Сондай-ақ, елордалық жастар тарапынан күндізгі уақытта жол жөндеуге қатысты қалалық қызметтерге «барлық өркениетті елдерде жол жөндеу жұмыстары түнде жүргізіледі» деген ескерту жасалды. Бұдан басқа, жастар қаладағы жолдардың негізгі жөндеу жұмыстары демалыс күндері жасалуы керектігін атап өтті.

«...Проблемы дорожного движения. Ремонт дорог производят неэффективно. Например, в прошлом году, когда все начали возвращаться на работу в школу, только тогда начали ремонт дорог, ведь они могли это сделать гораздо раньше» (парень, студент, 18 лет).

Фокус-топ қатысушыларымен талқыланған тағы бір мәселе - әлеуметтік қызмет көрсету. Астананың жас тұрғындары елорданың кейбір аудандарында медициналық мекемелер мен медицинаның түрлі салаларындағы жоғары білікті мамандардың жоқтығын атап өтті.

«...Также у нас есть проблемы здравоохранение. Очереди в больнице гигантские» (парень, студент, 18 лет).

Қаланың кейбір аудандарындағы медициналық мекемелерінен басқа мектептер, мектепке дейінгі мекемелер мен оқушылар сарайы жетіспейді.

«...Образовательных учреждений не хватает в нашем районе. Это как Дворцы школьников. Именно творческих» (девушка, школьница, 15 лет).

«... Менің ауданымда материалдық жағдайы төмен отбасылар тұрады, асвэльт төсеген, отбасылар сол асвэльт үстімен серуендейді, балалар площадкалары жетіспейді. Кішкене балаларға арналған ешнәрсе жоқ» (девушка, студент, 21 год).

Осылайша, фокус-топтық зерттеу жас астаналықтардың қаладағы өзгерістер туралы, елордалық қызметтердің жұмысына баға беру, Астананың дамуындағы күшті және әлсіз жақтарын анықтауға мүмкіндік берді.

Қала – бұл ең алдымен, арнайы ұйымдастырылған өмірлік кеңістік. Ол күнделікті талаптары шын мәнінде жасанды қалалық ландшафттарды жасау үшін әлеуметтік «негіз» болып табылатын адамдардың қызметі арқылы жасалады. Қалалық ортаның кез-келген фрагменті «коммуникативті» болса, демек, егер олар адамға ыңғайлылық сезімін беріп, тоқтап, айналасына қарап, үстелге отыру немесе жай серуендеуді қаласа, мағыналы дегенді білдіреді. Егер тіршілік ортасы басқа адамдармен қарым-қатынас жасау мүмкіндігіне ие болмаса, егер адамдар қалалық кеңістікті тек жұмыс орнына, мектепке немесе үйге тезірек жету үшін пайдаланса, тез арада жолдағы ең қажет нәрселерді сатып алса, бұл көбіне қалалық ортаның нашар жабдықталғанын білдіреді.

Қалалық қызметтер туралы жастардың пікірлерін біліп, біз олардан, *тұрып жатқан ауданында жастардың дамуы үшін жеткілікті мүмкіндіктер бар ма деп сұрадық?*

Респонденттердің жауабы олардың әлеуметтік-экономикалық мәртебесіне байланысты сараланды. Мысалы, студенттер тұрғылықты жерінде жастардың дамуы үшін жеткілікті мүмкіндіктер бар екенін атап өтті. Бұл жағдайда респонденттердің берген жауаптарына тұрғылықты ауданы да (Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ аймағы) әсер етті. Университеттің, оқу ғимараттарының, жатақханалардың, спорттық кешендердің («Қазақстан», «Алатау» СО, т.б.) орналасқан жері, ойын-сауық және сауда орталықтары, саябақтар студент жастардың өзін-өзі дамытуына және өзін-өзі айқындауға өз үлесін қосады.

«... в районе нашего общежития и учебного корпуса есть вся необходимая для молодежи инфраструктура и условия. Район ЕНУим.Л.Н.Гумилева (Аблайхана)» (парень, студент, 20 лет).

Кіші жас тобындағы жастар (әдетте, мектептер мен колледждерде оқитын) спорттық нысандардың жетіспеушілігін және бос уақытты өткізудің жоғары құнын атап өтті.

Егде жастар, әдетте, отбасылы спорт және балалар алаңдарының, автотұрақтардың және паркингтердің жоқтығын атап өтті. Бұдан басқа, осы санаттағылар аулалардағы алаңдар мен көшелер қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесін атап өтті.

Ескі қалада тұратын респонденттер ойын-сауық кешендерінің жоқтығын атап өтті. Ескі қала тұрғындарының барлығы дерлік, түнгі жарықтандырудың және қауіпсіздік камераларының жоқтығы немесе болмауы және жолдардың сапасының төмендігі немесе жоқтығын мәселе деп қарастырып отыр.

«... Я живу в район Юго-Востока, это Алматинский район. Там не то что дворов, там дорог нет. Чуть пройдет дождь и все, не выйдешь из дома. Нет спортивных площадок. Младших братишек, сестреноч я вывожу погулять за два квартала, пока они дойдут до площадки устают» (девушка, школьница, 16 лет).

Қалалық билік органдары әртүрлі өңірлердегі жастардың елорданың даму жағдайын әртүрлі бағалайтындығына назар аударуы керек. Астана тұрғындарының белгілі бір бөлігінің қаланың кейбір аудандарын, жабық, қол жетімсіз, элита үшін тұрғылықты жерлер деп қарастыру қаупі бар.

Қалалық кеңістіктегі өзгерістерді зерттей отырып, фокус-топтың қатысушыларының жауаптарын төмендегідей етіп келтіруге болады: олар «жаңа» (Сол жағалау) қаланы әкімшілік орталық және билік орталығы ретінде көреді, онда қымбат және сапалы тұрғын үй және қызмет көрсету шоғыры бар.

Әрине, белгілі бір кеңістіктегі сегрегациядан қашып құтылуға болмайды, бірақ астаналық билік алдында Астана қаласының аудандарын теңдей дамыту міндеті қойылған. Қазіргі уақытта елорданың тұрғындары Сол жағалауды бай адамдардың өмір сүретін орны деп санау қаупі бар, бұл әлеуметтік шиеленіске әкелуі мүмкін. Осы секілді жағдайдың дамуына жол бермеу, ойын-сауық орталықтарын, әкімшілік мекемелерді қаланың тек жаңа бөлігіне шоғырландырмай, қаладағы бірнеше орталықтарды құру арқылы мүмкін.

Фокус-топтардың нәтижелері көрсеткендей, қала тұрғындарының тұрғылықты ауданын дамытуға қызығушылық танытатындығын көрсетті. Студенттер, оқушылар секілді жастардың осындай санаттары, олардың аймағында даму мәселелеріне көбірек қызығушылық таныту үшін жұмыс істеуге қажет мақсатты аудиторияны білдіреді. Осындай жұмыстың келешегі – астаналық тұрғындардың нақ осы санаты алдағы уақытта Астананың әлемдік деңгейдегі елордасы ретінде дамуына қатысу бұйырып тұр.

2.5 Елорданың даму мәселелеріне жастардың қатысуы

Шекспирдің әйгілі сөздерінде: «Қала – бұл үйлер емес, адамдар» - жеке басының бостандығына ие, кәсіби және мәдени құндылықтарға ие адамдардың қауымдастығы ретінде қарастырылатын қаланың фундаменталды тұжырымдамасы.

Қала тұрғындарға өзін-өзі танытуға деген уникалды мүмкіндіктерді береді, ал оның орнына өзара қарым-қатынастың күрделі жүйесіне қатысуын, бірлескен түрде шешім қабылдауды, қоғамдық бірлесіп тұрудың күрделі формалары мен нормаларын өндіруін, өзара тиімді мәмілені іздеуді талап етеді. Аристотель қаланы жайдан жай «ұқсамайтындардың бірлігі» деп сипаттап кеткен.

Қалалық өмір заңдарына мойынсұну арқылы адамдар өздерінің үйінің, олардың төңірегінің әл-ауқаты үшін белгілі бір жауапкершілік алады. Осылайша, қала өзін-өзі таныту, жергілікті өзін-өзі басқару үшін ең құнды жер болып табылады.

Бүгінгі күні қалалық билік әлеуметтік ойлау парадигмасын белсенді түрде өзгерте бастауда. Жаңа парадигманың басты мақсаты – адамның барлық қоғамдық өзгерістердің өлшемі ретінде қызмет етуі керектігін түсіну. Барлық қалалық реформалардың ортасында адам тұруы керек. Әрине, қала, техника мен кәсіптің қолайлылығы үшін емес, өмір сүру жағдайларын жақсарту үшін адамға арнап адам құрған.

Бүгінгі күні қалалық билік пен азаматтар арасындағы қаншама, күшті және тұрақты байланыстар бар? Қала тұрғындары, әсіресе жастар, қалалық мәселелерді шешуге қатысады ма, егер солай болса, қандай мәселелер? Осы және басқа сұрақтардың жауабы елордалық жастардың қаланы дамытуға қатысу деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Қаланың билікке бұл мәселеде жас ерекшеліктеріне байланысты мобильді, білімді және креативті жастар секілді халық санатына көбірек назар аударуы керек. Бұл елорданың аудандарын дамыту мәселелерін талқылауға жастарды ашу және тарту үшін қажет әлеует. Шындығында, статистикалық мәліметтер қалалардың жас аспектісі бойынша Астананы жас қала ретінде белгілеуге мүмкіндік береді.

Қалалық билік Астананың жас тұрғындарының бойында өздерінің туған елі үшін жауапкершілікті сезінуін дамытуы керек. Бұл үй, аула, көше және жалпы аудан, микроаудан, қала секілді локалды сипаттағы жер ретінде көрініс табатын туған жерге деген сезімін дамыту арқылы ғана жасалуы мүмкін. Аудан әкімдіктері аудан тұрғындарын біріктіретін ортақ идеяны әзірлеу арқылы әрекет ете алады. Бұл әлеуметтік бастама, іс-шараларды ұйымдастыру, бұқаралық спорт және мәдени іс-шараларды ұйымдастыруы мүмкін, бұл ауданның тұрғындарына басқа адамдармен сәйкестілік сезімін береді. Бұл идеяның жаһандық болуы міндетті емес, ең бастысы – соның айналасына ауданның тұрғындары бірігуі керек. Бұл қарапайым ағаш отырғызу акциясы болуы мүмкін.

Тіпті мұндай қарапайым іс-шараны белгілі бір ауданда ұйымдастыратын болса, дәл сол сәтте сауатты патриоттыққа бағытталған насихат жүргізетін болса, онда тұрғындар оған қатыса алады.

Азаматтардың ой-пікірін өзгерту қажет, бұл олардың ішкі сезімдерін, күн сайын адамдармен байланыста болатын нәрселерді қозғағанда ғана мүмкін. Мысалы, бұқаралық ақпарат құралдарында (әлеуметтік желілерде, топтарда) тұрғылықты аймағы туралы ең күшті әңгіме туралы акция өткізу. Мұндай әңгімелер арқылы қала билігі қаланың, ауданның астаналық тұрғындарға қалай көрінетінін, қалай көргісі келетіні және т.б. туралы біле алады.

Қаланың билік қаланың дамуына арналған стратегиялық бағдарламалар мен тұжырымдамалардың тұтынушылары болуға тиіс қала тұрғындары екенін түсінуі керек. Сондықтан әлеуметтік-бағдарлы даму тұжырымдамасын бүкіл қалаға ғана емес, қалалық бірліктерге де - аудандарға, жайлылығымен қоса, халықтың құрамы және сұранысымен де ерекшеленеді.

Астана қаласының жас тұрғындары қаланың дамуына қалай қатыса алады?

Бұл мәселе қалалық билік пен астана жастарының өзара әрекеттесуінің негізгі формаларын анықтауға арналған. Қаланы дамытуға қатысу – азаматтық позиция көріністерінің бірі болып табылады, бұл қала тұрғындарының инфрақұрылымды дамытуға, қалалық кеңістікті ұйымдастыруына және қаланың басқа да салаларына әсер ету мүмкіндігі.

Елордалық жастар астананың дамуына қатысудың нақты мысалдарын келтірді, яғни мұндай тәжірибе бар: сенбіліктерге қатысу, еріктілер жобаларына қатысу, жастар ұйымдарының қызметіне қатысу. *«...Мысалы Астана жастары мүгедек адамдарға және кәрі адамдарға үйін жинап береді. Мен өзім үш жылдай координатор болдым, солай күнде шығатынымыз суббота сайын» (девушка, студент, 18 лет).*

«... Мы от школы 15 человек ездим в дом престарелых» (девушка, школьница, 16 лет).

Сонымен бірге, фокус-топқа қатысушылардың басым бөлігі болашақта қаланың аудандарын дамытуға қатысуға дайын екендігін білдірді.

«... Жасыл Елмен қала шетіне шығып талдар егуге, сенбіліктерге шығып тұруға, зейнеткерлерге, мүгедектерге, балалар үйлеріне көмектесу акцияларына көмектесуге дайынмын» (парень, студент, 21 год).

Фокус-топтың қатысушылары қала басшылығымен өзара әрекеттесудің сәтсіз әрекеттері туралы әңгімеледі.

«...Мен 2 курс оқығанда ролик түсіргім келді, қылмыс жасамауға шақыратын, маған сол үшін полиция машинасы керек болды оны жалдауға болмайды тек ресми

түрде мен Сарыарқа ауданы департаментіне барып өтініш жаздым ешқандай жауап қайтпады. Мен ұсыныс жасадым маған 2 адамдай бөліп 5-10 минутқа машинаны түсіру керек туралы»(парень, студент, 20 лет).

Алынған нәтижелер қаладағы аудандардың басшылығына және дамуына барынша қызығушылық танытып және қатысуға дайын болып келе жатқан Астана жастарының жаппай санасында өзгерістер болып жатқандығын көрсетеді.

Сонымен бірге, фокус-топтың қатысушылары қоғамдық орындарда жастардың мінез-құлқына, қалалық өмірге қатысу жастардың сәніне және тенденцияларына бағынышты екендігін мысалға келтірді.

«Многие хорошие дела сейчас делаются для хайпа. Есть сейчас такая эгида «Сделай добро»» (девушка, работает, 23 года).

Фокус-топтарды ұйымдастыруда елордалық жастар «Астана жастары» КММ қызметіне сілтеме жасай отырып, бұл ұйымның елордалық жастардың белгілі бір топтарымен байланысы бар екенін көрсетеді.

«... знаю Астана Жастары, волонтерство на Экспо» (парень, школьник, 15 лет).

Қаланың билікке, жастарды қалалық өмірге қатыстыруға қызықтырғысы және шақырғысы келсе, осы қатысуды (әлеуметтік желілер арқылы, қоғамдық пікірдің көшбасшыларының қатысуымен, сәнді challenge, флэш-мобтарды жасау арқылы) популяризациялаудың қазіргі заманғы жолдарын қарастыру қажет.

2.6 Сырттан келуші жастардың қалаға бейімделу мәселелерін көрсету, қала жастарының елдің басқа аймақтарынан келушілерге деген көзқарасын айқындау

Қазіргі кезде көші-қон процестері әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан өте маңызды. Осыған байланысты Астана елорда ретінде – бұл тек жай ғана геосаяси, экономикалық және мәдени тарту орталығы емес. Астана – адам ресурстарына тартуға арналған негізгі орталықтардың бірі болып табылады. Барлық мемлекеттерде, әсіресе жаңадан қалыптасқан астананың «тартылыс күші» жақсы таныс. Яғни, адамдар жақсы өмір бар, жұмыс табу перспективасы, ақша табу, балаларға білім беру, интеллектуалды даму үшін жақсы жағдайлар және т.б. бар жерге талпынады. Осы параметрлер бойынша елорда шынымен, тартымды. Дамып келе жатқан инвестициялық тартымдылық, сауда-саттықтың жылдам дамуы, бизнесті дамыту үшін қолайлы жағдайлар және жұмыс орындарын құру халықтың елордаға деген иммиграциондық тартылыс басымдылығы – мықты стимул болып табылады.

Осы тұрғыда келушілердің бейімделу мәселесі, еліміздің басқа өңірлерінен келушілерге жастардың көзқарасы өзекті бола түседі.

Фокус-топтың қатысушылары, Астана мигранттардың көп бөлігін тартатынымен келісті. Сонымен қоса, кейбір қатысушылардың өздері

басқа аймақтан келгендігін атап өтті. Астанаға келудің негізгі себептері - оқу, жұмыс табу және жаңа мүмкіндіктерді іздеу.

Фокус-топ қатысушыларының жауаптарын талдау жастардың көпшілігі мигранттарға қатысты оң көзбен қарайтынын көрсетті. Бірінші кезекте, біз бұл жағдайды фокус-топтың қатысушылардың өздері басқа өңірлерден астанаға келуімен түсіндіреміз.

Фокус-топ қатысушылары Астанадағы өмір сүрген жылдарына байланысты жауаптардан айырмашылықтар байқалды. Астананың байырғы тұрғындары мигранттарға қарағанда, олармен салыстырғанда тең және кейде үлкен құқықтар мен мүмкіндіктерге ие екендігіне теріс ойда.

«... Я не согласна с тем, что людям, которые приезжают к нам сразу дают работу, жилье. Почему своим людям, которые здесь живут со времен СССР ничего не дают? Люди, которые всю жизнь здесь трудились живут в каких-то маленьких домиках. Почему наши чиновники не заботятся о них? А приезжим все предоставляют» (девушка, школьница, 16 лет).

Астанаға көші-қон ағынын шектеу мүмкіндігі туралы айтқан кезде Астананың жас тұрғындары, ең алдымен, «біз демократиялық мемлекетте өмір сүріп жатырмыз және мұндай шектеулер қоғамдағы белгілі бір мәселелерге әкеп соғуы мүмкін» деген жайтқа назар аударады. Фокус топтың қатысушылары қаланың көші-қон ағынымен өздері күресе алатынына сенеді. Бұл жағдайда, фокус-топ қатысушыларының пікірінше, егер мигрант елорданың өміріне бейімделе алмаса, жеткілікті материалдық ресурстары болмаса (тек материалдық ғана емес, сонымен қатар мәдени), ол дербес шешім қабылдап, елордадан кетеді.

Фокус-топпен белгіленген көші-қонның артықшылықтары: елорда тұрғындарының жаңаруы, белсенді жастардың тартылуы, еңбек нарығындағы бәсекелестік, нәтижесінде қала кәсібилігі жоғарырақ маманға ие болады.

«...Плюс – это развитие экономики. Они приезжают и оставляют здесь свои деньги. Приток капитала» (парень, студент, 20 лет).

«...Надо напротив, привлечь всех, чтобы была жёсткая конкуренция и шел отбор» (девушка, работет, 26 лет)

Көші-қонның кемшіліктері: келуші жастар санының артуы жұмысқа орналаса алу мүмкіндігін азайтады, пәтер ақысының қымбаттауы, қылмыстылықтың жоғарылауы.

Жергілікті тұрғын болып есептелу үшін қанша жыл Астанада өмір сүру керек екендігіне қатысты фокус-топ қатысушыларының ойы қызықты.

«... Нужно прожить лет 5, чтобы стать местным. Ты уже будешь знать менталитет людей, будешь знать город. Можно быть коренным жителем, но не быть местным. А можно быть местным, но не быть коренным жителем» (девушка, школьница, 16 лет).

«...Это зависит еще от того откуда приехал человек. Если он приехал с Кокшетау, то нет никакой разницы. А вот южане, они такие веселые» (девушка, школьница, 15 лет).

«... Культура отличается» (парень, студент, 20 лет).

Фокус-топтардың нәтижелері Астананың байырғы тұрғындары мен келушілер арасында қарым-қатынаста ешқандай мәселе жоқ екенін көрсетті. Бұл жағдайда елордада өмір сүрген жылдар саны жанжалға себеп болып табылмайды. Фокус-топ қатысушылары Астанада қанша жыл өмір сүргеніне қарамастан, кез-келген адамдар арасында мәселелер туындауы мүмкін екенін атап өтті. Басқа аймақтар өкілдерімен, әсіресе оңтүстік пен солтүстіктің өкілдері арасында менталитет, мінез-құлық және сөйлесуде айырмашылық байқалды. Қазақ тілі мәселесі ерекше атап өтілді.

«...Иә, ожидание и реальность. Керемет суық екен. Одан кейін сөздеры келіспейді, орталықтың батыспен сияқты. Бірбірімізді түсінбейжатамыз. Одан кейін бөліну. Біреуі Батыстан, анау Шығыстан деп. Шымкентские деп, Южанские» (девушка, студент, 20 лет).

«...Ал бызде Батыста южандарды уры деп көрет, арам деп көрет. Сондай стереотип деп. Мысалы менім қасымда Шымкенттің қызы жатыр десем, абайлап жүр, сақ бол, көп жолама оған дейді» (парень, студент, 22 года).

Келушілер қандай мәселелерді бастан кешіреді? Келушілердің негізгі мәселесі— тұрғын үйді сатып алуға және жалдауға бағалардың қымбат болуы. Әсіресе бұл мәселе жастар үшін өте өзекті.

2.7 Жастар ортасында заманауи тәуекелдерді және қауіпсіздік қатерлерін зерттеу

Қоғамдық қауіпсіздік адам өмірінің ең маңызды саласын қамтиды. Адам қалада әлеуметтік және технологиялық тәуекелдермен қоршалған, ол оларды әлеуметтік жүйе ретінде – тәуекелді «жоғары осы заман» (сенім, тәуекел, айқын емесетілік және жаһандану) төрт атрибуттік белгісінің біреуі ретінде есептеп қарастырады. «Жоғары осы заман» жағдайында мәні "Өзінде, басқарылмайтын жағдайлар пайда болатын, тек қана жеке индивидтерге ғана емес, соған қоса үлкен жүйелерге, соның қатарында мемлекетке де қауіпін жасыратын" жаңа ерекше құбылыс пайда болады.

Бұл жағдайда жеке тұлғалардың қоғамдық қауіпсіздігін ұйымдастыру мәселесі көтеріледі, өйткені әлеуметтік қауіпсіздік және қорғалу сезімі қала тұрғындарының әлеуметтік жай-күйінің бір құрауыш бөлігі болып табылады. Қала әлеуметтік кеңістік ұйымдастырудың ерекше түрі ретінде "кең тәуекелдер алаңын" қамтиды және бұл алаңдағы ыңғайлы өмір, қалалық қоғамдық қауіпсіздік саласымен қамтамасыз етіледі.

Фокус-топ қатысушыларының қауіпсіздік сезімін бағалау тұрғылықты жеріне тікелей байланысты. Жастар қаланың аумақтарын

қауіпсіз және қауіпті жерлерге анық саралайды. Мысалы, жастардың санасында қауіпті аудандар қаланың шет аймақтарын қамтиды: Лесозавод ауданы, Чугунки, Көктал.

Жастар әкімшілік аудандарды (Есіл, Байқоңыр, Сарыарқа, Алматы) қауіпті және қауіпсіз етіп бөлмейді. Сонымен бірге фокус-топтың барлық қатысушылары дерлік, елорданың Есіл ауданында (Сол жақ жағалау) болу, басқаларына қарағанда қауіпсіздеу екендігін атап өтті, себебі бұл ауданда жарықтандыру жақсы, қаланы күзететін қызметкерлер көптеу.

«... Есть темные районы и в них чувствуешь себя не безопасно. Пеший патруль чаще встречаешь на левом берегу, чем на правом. На левом берегу жизнь дороже, молодежь обеспеченная и нет криминала» (парень, школьник, 16 лет).

«... Мен қоса кетейін, 3 жылдың арасында көшеде әскери адамдар жүретін болыпты. 3-4 ре адамдар жүреді. Менің ойымша кішкене болсада бұл қауіпсіздік береді деп» (девушка, школьница, 16 лет).

«... Опасно в районах Арман, лесозавод, Юго-Восток» (девушка, школьница, 15 лет)..

Жастар арасында наразылық акциясының ықтималдығын бағалау барысында, фокус-топтың қатысушылары көп жағдайда мұндай жағдайдың орын алуын екіталай деп белгіледі. Бұл ретте жастардың наразылық акцияларына шығуына басты кедергі-мемлекеттің және құқық қорғау органдарының тарапынан жазаланудан қорқу болып табылады.

«...Жастарға байланысты айтып жатырмыз ғой, үлкен адамдарды емес. Жастарда оңдай көңіл күй жоқ» (девушка, магистрант, 25 лет).

«...Содан кейінгі қорқыту мәселесі, егер митингіге шықсан оқудан шығарыласын, мен Темірланға қосыламын адам миінгіге шықса өз ойын айтады, біреуді барып ұрып соғауын деп жатқан жоқ. Билік пен халық арасында қарым-қатынас жоқ, билік өз өмірін сүріп жатыр, халық өз өмірін сүріп жатыр. Халықпен тілдесу керек, не назарлылығы бар не ұнамайды. Ондай жоқ» (девушка, студент, 21 год).

«...Я считаю, что нет. Что связано с подростками, они зависят от родителей, которые работают в нац. Компании или еще где-то. То есть родители зависят от работодателей, студенты зависят от руководства ВУЗа» (девушка, работает, 25 лет).

Қоғамдық наразылықтың пайда болуына себеп болатын негізгі мәселелер ұлтаралық және діни қақтығыстардың, әлеуметтік-экономикалық жағдайдың нашарлауына байланысты.

«...Стипендия, жалақының аздығы, жұмыссыздық. Айтатын басқа мүмкіншілік болмағаннан наразылық туады деп ойлаймын (девушка, студент, 21 год).

«...Қыздардың басқа ұлттарға тұрмысқа шығу мәселесі көтеріліп жатыр, теледидарға шықпайды тек әлеметтік желілерде ғана таралып кетеді» (парень, студент, 21 год).

Фокус-топ қатысушылары бүгінгі таңда наразылық танытудың ең танымал түрі петиция жинау болып табылады деп көрсетті (әдетте ғаламтор желісінде, әлеуметтік желілерде). Жастардың пікірінше, бұл наразылық әлеуетін білдірудің жаңа формасы барынша адекватты.

«...сбор петиций. Петиции набирают популярность. Многие абитуриенты столкнулись с этим во время поступлений» (девушка, студент, 18 лет).

Мұндай наразылық танытудың түріне назар аудару қажет - әлеуметтік желілерде қол жинауға қатысты бақылау жүргізу. Наразылық пен қолдау танытудың бұл түрі жастардың алаңдарға шығуына байланысты белсенді түрге ұласып кетуі мүмкін. Дәл осы себепті елордалық жастардың әлеуметтік топтарының мағлұматтарын талдауға назар аударуды ұсынамыз.

Тұтастай алғанда, қалалық билік қазіргі заманғы жастарда қарым-қатынастың, өз болмысын көрсетудің басқа түрлері бар екендігін білуі қажет. Елордадағы жастар жағдайын бақылау үшін жастардың негізгі сән үрдістерін (мінез-құлқындағы, өмір салтындағы, сәнді және жиі баратын ойын-сауық мекемелеріндегі) айқын түсіну және білу қажет. Бұдан бөлек, ресми және бейресми жастар басшыларымен қатынаста болу жастар өмірінің негізгі мәселелі қырлары туралы және олармен бірге елордада жастар ортасын дамытуға байланысты белгілі бір күн тәртібін жасау үшін маңызды.

ІІІ-БӨЛІМ. ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІН ТАЛДАУ

3.1 Жастардың жұмыспен қамтамасыз еткенін талдау

Жастар еңбек нарығы - қазақстандық экономиканың ерекше сегменті. Оның ерекшелігі, біріншіден, жастар қоғамдағы біріңғай әлеуметтік топ болуына байланысты (тек оған тиесілі қасиеттермен, құндылықтармен, мұраттарымен, дүниетанымымен, күнделікті тәжірибелерімен және т.б.), екіншіден, жастар саясатын жүзеге асыруда мемлекет нұсқаулық ретінде пайдаланатын стратегия .

Астана - қызу дамып жатқан мегаполис, бүкіл елдегі көптеген адамдардың тартылыс орталығы. Астана жастарға ерекше қызығушылық тудырады. Астанада жұмыс табу қаншалықты оңай?

Фокус-топ қатысушыларының жауаптары елорданың еңбек нарығы, олардың пікірі бойынша, барлық қалаушыларды сыйдыра алады деп көрсетті.

Астана жастары жұмыс іздеу және орналасуға қатысты қиындықтарға тап болады ма?

Фокус-топтардағы талқылау нәтижелері Астана жастары үшін жұмысқа орналасу мәселесі айтарлықтай өзекті болып табылатынын көрсетті.

Жұмысқа орналасу барысында жастардың атап өткен негізгі 3 қиындығы:

- 1) жұмыс тәжірибесінің болмауы;
- 2) байланыстар мен таныстардың болмауы;
- 3) төмен жалақы.

«... мемлекет осы нәрсені шешу керек сияқты. Тәжиребеніз бар ма деген сұрақ барлығын құртады шын мәнінде. Ол сұрақты меніңше қойып отқан адамдар да ақымақ сияқты, себебі өздері біліп отыр жаңа оқу бітірген адамға сіздің біліктілігіңіз бар ма деп қалай сұрайды. Осыны заң түрінде парламент шешу керек сияқты, міндеттеу керек сияқты қаласаныз да қаламасыңыз да жаңадан оқу бітіріп келген маман келіп тұрса, сіздің ондай сұрақ қоюға ешқандай құқығыңыз жоқ деген сияқты. Ал егер сіз оның білікті болғанын қаласаныз стажировка сияқты алғашқы 1-2 айда үйретіңіз. Хабарласамыз деп сол бойы жоқ болып кетеді» (парень, магистрант, 22 года).

Фокус-топтардың қазақ тілді аудиториясы жұмысқа орналасу мәселелерінің бірі орыс тілін білмеу екенін атап өтті.

«...1 жыл тұрды, күдерін үзді. Ол уже түсінді, барлық жерге орыс тілінің керек екенін. Бәрібір орыс тілін білмей ешқайда бара алмайды екенін» (парень, магистрант, 26 лет).

«...иә, әсіресе осы Қытайдан, Моңғолиядан келіп түскен студенттермен сөйлесіп жатсан, қандай мәселе 1 орында тұр десе тіл мәселесін айтады, одан кейін коррупцияның бірінші не екенін білдік деп айтады. Барлық жерге ақша бермесен, ешнәрсе шешілмейді екен» (парень, магистрант, 22 года).

Жастардың жұмыспен қамту жағдайына қатысты бағалауы

Заманауи адам үшін жұмыс - тек қана ақша табудың жолы емес, оған қоса өзін жүзеге асыруға мүмкіндік. Фокус-топтық зерттеудің оқу-әдістемелік нұсқаулық блоктарының бірі қала жастарының жұмысқа орналасу мәселесіне арналды. Фокус-топ қатысушыларына Астанада жұмыспен қамту жағдайын бағалауға, осы саладағы мәселелерді талқылауға және т.б. ұсыныс жасалды. Келесідей нәтижелер алынды.

Астанада жұмыспен қамтудың жалпы жағдайын бағалауда жастардың бір бөлігі қалада жұмыспен қамту мәселелері бүгінгі күні жоқ деген ойды атты. Тағы бір мәселе - бұл өте беделді емес жұмыс болуы мүмкін. Бірақ, тұтастай алғанда, фокус-топ қатысушылары атап өткендей, Астанада жас ерекшеліктеріне қарай көптеген қызықты жұмыстар бар.

Білім деңгейі мен жұмысқа орналасу мүмкіндігі туралы сұраққа фокус-топтың қатысушылары жоғары білімнің жоғары ақы төленетін жұмысқа көбірек мүмкіндік беретінін атап өтті.

«...У каждого свое. После среднего пойдешь на швею, повара. А после высшего на солидную работу» (парень, студент, 18 лет).

«...Если хочешь подниматься выше по лестнице, то надо идти учиться дальше. Образование влияет» (девушка, работает, 26 лет).

Фокус-топтардың қатысушыларының ойынша, Астанада басқа қалалармен салыстырғанда, еңбек нарығындағы жағдай айтарлықтай қолайлы. Жұмыс орындары өте көп, әсіресе жеке секторда (құрылыс, сауда, шағын және орта бизнес, қызметтер саласы және т.б.). Қалада барлық жағдай жасалған, және мемлекеттік сектор мен жеке секторда да жұмыс жасау мүмкіндігі бар. Фокус-топтардың қатысушыларының айтуы бойынша, мамандық бойынша жұмыс табу үшін келесі талаптарға сай болу керек: жоғары білімді болу, қазіргі жағдайға бейімделу (теория және тәжірибе байланысы), мемлекеттік тілді білу, шет ел тілдерін білу, жұмыс тәжірибесінің, өтілдің болуы.

Жастардың тағы бір тобы Астанадағы жұмыспен қамту жағдайына жалпы баға оңтайлы екенін атап өтті. Фокус-топтардың қатысушыларының пікірінше, «кез-келген жерге жұмысқа тұруға болады, бірақ сенің үміттерің әрдайым басқалардың бағалауымен сәйкес келмейді».

Сондай-ақ Астанада үлкен әлеует, үлкен мүмкіндіктер бар және "сен бір нәрсе жасауды қаласаң және білсең, мархабат, жұмыс жаса" деген ойлар да айтылды. Бір жағынан, жұмыспен қамту мәселелері айтарлықтай көп емес, бірақ жастарды жұмыспен қамту мәселелері бар.

Астананың еңбек нарығы - бұл ашық жүйе, жұмыс пен қызметтер кең шоғырланған, бірақ көбінесе жұмыс берушілердің өздері қызметкерлерге шамадан тыс талап қояды (жұмыс тәжірибесінің болуы, жоғары білімнің, тіпті қажет етілмейтін салаларда да болуы, ұзақ сынақ

кезеңі, тұрақты жұмысқа ие болуға кепілдік жоқ). Жас қызметкерлер арасында мамандардың жоғары деңгейде тұрақтамауы мәселесі бар, өмірлік тәжірибенің болмағандығынан жиі оларды арзан, кейде тегін жұмысшы ретінде пайдаланылады.

«... И знайте, что молодому специалисту без опыта работы очень сложно найти работу. Тем более, в Астане, потому что, если это какие – то такие частные компании, та ТОО, ИП, я как бухгалтер с этим столкнулась. Они, например, не хотят много платить, потому что, это не гос. Учреждение. Они, например, набирают себе сотрудника, например, говорят: «У вас там испытательный срок от месяца до трех месяцев». Ты отработываешь этот месяц, тебя не оформляют полностью и все, говорят типа: «Вы не подходите». Очень часто с этим сталкиваются. Получается и потом, могут, даже не заплатить в крайних случаях. Ну, конечно, я с этим не столкнулась, но так же мои друзья, знакомые, они с этим столкнулись» (девушка, 22 года, в\о, работает).

Фокус-топ қатысушылары атап өткендей, мамандық бойынша жұмысқа орналасу үшін бейресми қарым-қатынастар жүйесіне қосылу қажет. Дипломы бар жас түлектерге қатысты басты мәселе - жұмыс берушілердің жұмыс тәжірибесі мен еңбек өтілін талап етуі.

Осылайша, фокус-топтардың қатысушыларының пікірінше, мамандық бойынша жұмысқа орналасудың негізгі шарты - бұл біріншіден, таныстардың болуы, бейресми байланыстар, екіншіден, жоғары білімнің болуы, ал үшіншіден, жұмыс тәжірибесі.

«... мамандық бойынша келсе егер міндетті түрде таныс арқылы, егер қаласа. Барлық жұмысқа таныс арқылы орналасу мүмкін емес, қарапайым қымат көрсету саласындағы жұмыстар бар.сауда ойын-сауық орталықтарында немесе ресторандарда, ол жерде міндетті түрде таныс керек емес, сауатты түрде барып өзіңіз келісіп жұмысқа тұра аласыз жұмысқа. Оны, үстіне оларда жұмысқа өзіне жастарды алады.егер еңбек етем десеңіз жұмысты міндетті түрде табасыз. Ешқандай таныссыз, тәжірибесіз де табуға болады. Ал егер мамандық бойынша келгенде таныссыз мүмкін емес, біліктілік,жалақы сияқты нәрселер 1 орында тұрады» (парень, магистрант, 22 года).

Фокус-топтардың қатысушыларының еңбек нарығындағы мүмкіндіктерге қатысты бағалаулары оптимистік және пессимистік болып бөлінді. Мектеп оқушылары мен ЖОО-ның алғашқы курс студенттерді өздерінің болашақта жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін нақты деп бағалауда. Олардың көпшілігі мамандығы бойынша жұмыс тәжірибесі, сонымен қатар білімі туралы дипломы жоқ бола тұра егерде олар жұмысынан айырылатын болса, олар үшін қысқа уақытта жұмыс табу қиындық тудырмайтыны жайлы айтты. Бұл жастар тобы өзін-өзі жоғары бағалаумен сипатталады, бұл олардың фокус-топқа қатысуы кезіндегі жұмысқа тұру қажеттілігі жоқтығы және жеткілікті тұрақты қаржы жағдайымен түсіндіріледі, себебі бұл жас санатының көбі ата-аналарының қарауында.

Жастардың басқа тобы жұмыс орындарынан айрылған кезде жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін бағалауда шыншылдау. Әдетте, бұл топқа жұмыс жасайтын жастар, университеттер мен колледж түлектері

кіреді. Жұмысқа орналасу тәжірибесі бар жастардың бұл санаты айтарлықтай оптимистік бағытталмаған. Кейбір жастар қысқа уақыт ішінде өздері жұмыс таба алатындарына күмән келтірді. Бір бөлігі мамандық бойынша жұмыс табуда қиындықтар пайда болатынын, бірақ Астанада кез-келген басқа жұмыс іздеудің қиындық тудырмайтынын атап өтті.

«... думаю, что найти работу в короткие сроки будет проблематично. В данном случае опираюсь на собственный опыт поиска работы» (девушка, работает, 23 года).

Сонымен қатар, жастардың осы санаты (атап айтқанда, жас аналар) жұмыс істеуге қиындықтар кішкентай балалар бар екендігіне байланысты туындайтынын атап өтті.

«...Не так быстро. Это связано с моими запросами: у меня маленький ребенок, я буду отпрашиваться, буду выходить на больничный, мне нужен неполный рабочий день» (девушка, работает, 26 лет).

Жастардың жұмыспен қамтылу мәселелері туралы сөз қозғағанда, фокус-топтардың қатысушылары мамандық бойынша жұмыс іздеген кезде жастар үшін негізгі қиындықтар туындайды деген пікір білдірді. Елорда жастары өз мамандықтары бойынша жұмыс істеуге қаншалықты дайын? Жастар өз мамандығын ауыстыруға қаншалықты дайын? Жастар үшін жұмыста не маңызды: беделділік немесе жоғары жалақы? Осы сұрақтардың жауаптары елордалық жастардың өзгерістер мен ауысуларға дайындығын, жастардың еңбек нарығындағы мобильдік және бейімделгіштік дәрежесін анықтауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, мектеп оқушыларының мәселелерін жеке атап көрсетеміз: егер жасың 15 толмаған болса жұмысқа тұрудағы қиындықтар, жұмыс жасау орнын таңдаудың аз мүмкіндігі, жұмыс берушілер тарапынан елемеушілік.

«...Не каждый работодатель хочет брать на работу молодого человека, не достигшего 18 лет» (девушка, школьница, 16 лет)

«... мне 16 лет, я летом работал упаковщиком, хотя найти работу очень тяжело из-за возраста. Благодаря брату, я работал курьером. В нашей стране тяжело пробиться без связей, если есть связи то дорог больше открывается» (парень, школьник, 16 лет).

Мектеп оқушыларын жұмыспен қамту мәселесін шешуге байланысты келесі пікірлер айтылды:

«...Среди девушек, это популярно. У нас в школе, девочки закончили курсы по коррекции бровей, наращивание ресниц и за счет своего хобби получают деньги» (девушка, студентка, 18 лет).

Фокус-топтарды талдау елордалық жастарда еңбек нарығындағы келесідей іс-әрекет стратегияларын атап өтуге болатынын көрсетті.

Жастардың бір тобы бірден мамандық бойынша емес жұмыс істеу мүмкіндігін жоққа шығарды, мысалы, қызмет көрсету саласы және төмен білікті еңбекте. Бұл топ қандай жағдайда да жоғарыда көрсетілген

салаларда жұмыс жасамайды. Топтың әлеуметтік сипаты: қаржылық-ауқатты жас индивидтер, ЖОО-да оқитындар, ата-анасының қарауындағылар.

«...Сфера обслуживания, почему бы я не пошла работать имея диплом, потому что, я должна себя развивать именно в той сфере, если я осознанно выбрала работу по диплому, правильно. То есть, сначала у человека, который обучался 4 года, у него была прекрасная возможность каждый год, идти и проходить практику в каком – то, допустим, учреждении. Делать так, чтобы работодатель к этому присмотрелся. Набираться за 4 года навыков, выучить какие – то иностранные языки поэтому я бы не пошла работать в сферу обслуживания первая причина. Вторая причина, я бы пошла, допустим, если бы я работала каким – нибудь менеджером в офисе. Не менеджера какого – то там директора, да. То, естественно, я бы согласилась идти, сидеть на кассе. Я как бы и так зарабатываю в сфере обслуживания, но, по своей специальности. Я бы пошла с низов, но в своей карьере. В своей сфере» (девушка, студентка, 18 лет)

Фокус-топтың негізгі қатысушылары үшін қызмет көрсету саласында және төмен білікті еңбек саласында жұмыс істеу жаман нәрсе болып танылмайды. Жастар өз мамандығы бойынша болмаса да жұмыс істеуге дайын, егер бұл еңбек нарығында тұрақтылыққа қол жеткізуге көмектесе, олар қайта даярлануға дайын. Осы топтың жас адамдарында өмірлік стратегияның 2 түрі басым:

- 1) Жастардың бір бөлігі қызмет көрсету саласында және төмен білікті еңбек саласында жұмыс жасау уақытша ғана мүмкін деп санайды;

«...Я считаю, нужно братья за любую работу. Ну, не прям за любую, там полы мыть, например, ну это, даже, в принципе, тоже, не сказать, что так плохо или так это. Просто люди так это воспринимают сейчас» (девушка, 22 года, во, работает).

«...Уақытша және ақша табу көзі болса барар едім, студент кезімде барар едім. Ал, универ біткен соң мен оңдайға бармаймын» (парень, студент, 21 год).

- 2) басқа бөлігі, керісінше, мұндай жұмыстың өз мүмкіндіктеріңді тануға, белгілі бір салаларды «негіздерінен» және т.б. зерттеуге мүмкіндік беретінін атап өтті.

«... Ия, мен жасар едім ресторанда. Болашақта ресторан деламды ашқым келеді, әрине опыт болу үшін істер едім студенттік кезімде» (девушка, школьница, 16 лет).

«...Ну да. Нужен же опыт. В сфере обслуживания, допустим, я хочу открыть свою организацию анимации. Чтобы открывать организацию анимации, нужно работать аниматором и что – то из себя представлять. Я хочу открыть ресторан, мне нужно поработать официантом потому что мне нужно знать, что это такое» (парень, школьник, 16 лет).

Қызмет көрсету саласы мен төмен білікті еңбек туралы ең көп тараған пікір-бұл жұмыс уақытша болып табылады. Кейбір жас индивидтер үшін ол уақытша болып табылады, себебі ол жұмыссыз болмауға мүмкіндік береді, бірақ олар бірінші мүмкіндік пайда болған кезде оны өзгертуге ұмтылады. Жастардың басқа санаты үшін бұл

жұмыстың уақытша болуы, олар мейлі осы сала шеңберінде болса да мансаптық өсуге үміт етеді.

Фокус-топ қатысушыларының айтарлықтай үлесінде қызмет көрсету саласында немесе төмен білікті еңбекте тәжірибелері бар. Әдетте, бұл студенттер, немесе оқуды аяқтаған жастар, мектеп оқушыларының саны аз. Фокус-топ қатысушыларының негізгі бөлігі оқу кезінде немесе демалыс кезінде жұмыс істеген.

Фокус тобының қатысушылары қызмет көрсету саласындағы тәжірибені жоғары бағалады. Сонымен қатар, бұл жұмыс физикалық тұрғыдан ауыр екенін атап өтті, себебі мөлшерленбеген жұмыс кестесі талап етілген. Позитивті тұрғыдан жастар: жаңа достар, танысулар, тату әріптестер, жаңа білім, жаңа мінез-құлық қасиеттерін тәрбиелеу (шыдамдылық, икемділік, ұстамдылық, қарым-қатынас, өзін-өзіне сенімділік).

Жастар олардың теріс қырларынан, мөлшерленбеген кестелерден басқа, жастардың пасық жұмыс берушілерден қорғалмағандығын атап өтті (жалақының кешіктірілуі немесе жалақының төленбеуі және т.б.).

3.2 Жастар жұмыссыздығының себептерін анықтау, қаланың ЖОО мен ТЖБ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық бейімделу мәселелері

Жастар - еңбек ресурстарын үнемі өзгерте алатын жоғары әлеуметтік және еңбек мобильдігімен сипатталатын еңбек ресурстарының ерекше тобы. Сонымен қатар, жас адамдар шамадан тыс әсершілігімен, тұрақсыз мінез-құлқымен, еңбек өтілінің жоқтығымен және жұмыс тәжірибесінің жоқтығымен, кәсіби деңгейінің төмендігімен ерекшеленеді.

Тәжірибенің жетіспеушілігі жастардың өз жұмысында инновацияларды пайдалану қабілетінде байқалады. Бір жағынан, жастар сол немесе басқа инновациялық тәжірибенің артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауда азырақ біліксіз болып табылады, сондықтан инновацияларға қатысты шешім азырақ релевантты болуы мүмкін. Орта жас топтары қызметкерлері болып жатқан жағдайдың барлық артықшылықтары мен кемшіліктерін мұқият бағалай алады. Жас маман оны өзінің теориялық білімі мен кең көзқарасы қаншалықты терең болса да жасай алмайды. Сонымен қатар, жас қызметкерлер жаңа тәжірибелерді қолдануға көбірек ынталы. Бұл тек қана олардың бейілділігімен емес, үлкен жастағы топтың өкілдері жиі басшылыққа алатын еңбек функциясын орындаудың ескі әдістерін жеткіліксіз ұстанумен де түсіндіріледі.

Жастар табысқа жетудің басты кедергілері ретінде мыналарды айтады:

✓ жас адамдарға жұмыс тәжірибесіне ие болу талаптары (атап айтқанда, түлектердің жұмыс тәжірибесі жеткіліксіз);

✓ Табысты жұмыс істеу үшін қажетті әлеуметтік байланыстардың жоқтығы;в

✓ Жұмыспен қамтудағы сыбайлас жемқорлық мәселесі;

✓ Жас шектеуі және қолайсыз (реттелмейтін) жұмыс кестесі.

«...Если говорить со стороны работодателя, то это отсутствие знакомых, коррупция. Отсутствие опыта работы. Какая-то узко квалифицированная квалификация» (девушка, работает, 25 лет).

Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін дамыту қажет пе? Елордалық жастар үшін ТЖКБ жүйесі қаншалықты болашақ мамандық алу мүмкіндігі ретінде қарастырылады?

Фокус-топтар қатысушыларының жауаптарын талдау елордалық жастардың көпшілігі үшін кәсіптік-техникалық білім беделді болып саналмайтындығын және жоғары ақы төленетін жұмысқа ие болу мүмкіндігі деп қарастырылмайтынын көрсетті. Бұл білім ҰБТ тиісті ұпай жинай алмаған жағдайда негізінен оқуды жалғастыру мүмкіндігі ретінде бағаланады. Негізгі мәселе - ТЖКБ жүйесінің жастардың және олардың ата-аналарының көзқарасында беделінің болмауы.

«... Во-первых, чтобы развеять то, что работать механизатором или сварщиком стыдно. Надо повышать престиж. Это надо раскрыть» (девушка, работает, 23 года).

«... В целом надо развивать эту сферу. К сожалению, на данный момент это не так. Чтобы эта сфера была высокооплачиваемая надо продвигать идею, что это круто. (девушка, работает, 25 лет).

«... неге? Айлығы аз деп айта алмаймын, беделі төмен, айлығы оғары. Мамандығының беделі болмағандықтан. бізде дұрыс түсінік қалыптаспаған ғой, ауылды жерде мүмкіндігі жетпесе де ата-анасы жанталасып жоғары оқу орнына кіргізіп, сонын қарынзына кіріп кетеді. Неше түрлі бағдарламалар бар, «Серпін» мыслға, техникалық мамандықты алып сонын шебері болса да ол жағары білімі бар адамнан да өмірі жақсы болып ктеріне мен 100 пйыз кепілдік бере аламын. Бірақ бізде дұрыс түсінік қалыптаспаған, ата-аналар жанталасып балам жоғарғы оқу орнында оқу керек, елден ұят болады дейді. Сонда ешқандай да пиар менеджерлер бізде жұмыс істемейді, сол мамандықтардың беделін көтермейді. Жалпыға ортақ еңбек қозғамы дейді, Елбасы өте жақсы бастамалар жасады, бірақ оны дұрыс жолға қойып алға жылжытып жүрген политехнологтар аз. Сондықтан елдер біле бермейді сондай мамандықтар арқылы да өмірін жақсартта алатынын, себебі оның беделімен ешкім жұмыс істемейді» (парень, магистрант, 26 лет).

Фокус-топ қатысушылары еңбек нарығының және білім беру жүйесінің талаптарын өзара байланыстырудың маңыздылығын көтерді. Еңбек нарығындағы сұранысты зерттеу қажет.

«... сұраныс пен ұсынысты ретттеу керек. Жоғары оқу орнында ыарлығын бірдей оқыта беріп, соншама мемлекеттік грантты ысырап қылып, қаниама жастар жоғары оқу орнын бітірді, бюджеттен қаниама ақша бөлінді, бірақ олар

мамандығы бойынша жұмыс істемейді. Жеке кәсіпкерлікпен кетеді немесе мүлдем басқа салаға кетеді. Ал нағыз қажетті мамандықтарға аса қатты көңіл бөлініп жатыр деп айта алмаймын. Сондықтан сұраныс пен ұсынысты ретттек керек. Ал қаншама заңгер оқып жатыр, содан шығатын мәселе» (парень, магистрант, 26 лет).

Жастар жұмыссыздығына қарсы күрес кешенді болуы қажет, оның қатысушылары мемлекет, білім беру мекемелері (мектеп, колледждер, ЖОО), жастар ұйымдары және ата-аналар болуы тиіс.

Атап айтқанда, жастар ұйымдары мен білім беру ұйымдары (мектептер, гимназиялар, колледждер, ЖОО) жастарға қосымша білім беруі тиіс, яғни қосымша дағдылар. Жастарда кәсіби дағдыларды қоспағанда, қосымша дағдыларды дамыту жастардың табысты әлеуметтенуінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Бүгінгі таңда жастар саясаты саласындағы сарапшылар жастардың өмірінде өте маңызды болып табылатын қосымша кәсіби емес дағдыларды дамыту қажеттілігі туралы жиі айтуда.

Өмірлік қажет дағдылар - адамның басқалармен өнімді қарым-қатынас жасауға және күнделікті өмірдегі өзгерістер мен талаптарды сәтті шешуге мүмкіндік беретін, әлеуметтік тұрғыдан дұрыс мінез-құлықпен қамтамасыз ететін кешенді мінез-құлық қабілеттері. Өмірлік қажетті дағдыларға мектеп кезден үйрету керек, өйткені, біріншіден, қазіргі заманда адамдар күйзеліс пен қиындықтарға төтеп беруі керек, ал жасөспірімдерге қажетті дағдыларды үйрету оларға осындай қиындықтарды жеңуге көмектесе алады. Екіншіден, өмірлік маңызды дағдыларды үйрету салауатты өмір салтын қалыптастыруға, өз әрекеттеріне жауапкершілік алу қабілеттеріне ие болуға және дамытуға жәрдемдеседі. Үшіншіден, қарым-қатынас жасау, мәселелерді шешу, шығармашылық ойлау және күйзелісті жеңе білуді қажет ететін көптеген заманауи мамандықтарды игеруге өмірлік маңызды дағдылар кешені маңызды негіз болып табылады.

Жастар ата-ана және мемлекеттің жұмыс беруін және қаржылай қамтамасыз етуін күтпей, тәуелсіз болуға, өз шешімдеріне жауапты болуға, мәселелі жағдайдан шығуды үйренуі қажет.

3.3 Жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдары мен механизмдерін анықтау

Фокус-топты зерттеудің маңызды міндеті жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдарын және тетіктерін анықтау болды. Осы мақсатта фокус-топтың қатысушыларына: «Сіздің ойыңызша, мемлекет білім беру мекемелерінің түлектерін жұмыспен қамтуға қалай қатысуы керек?». «Мемлекет жастарға жұмысқа орналасуға көмектесуі керек пе?» деген сұрақ қойылды.

Жастардың көпшілігі бұл сұраққа оң жауап берді. Олардың пікірінше, мемлекет түлектерге алғашқы жұмыс орнын табуға көмектесуі

керек, әсіресе мемлекеттік грант бойынша білім беру мекемесінде оқыған жағдайда.

«...немесе Кеңес Одағының тәжірибесін пайдалану керек, оқу аяқтағаннан соң міндетті түрде жұмысқа жібереді, басқа өңірге болсын, тұратын жері мен жұмыс орнын тауып беретіндей. Ол үшін мемлекет тікелей сұранысты реттеу керек» (парень, магистрант, 22 года).

Сонымен қатар, фокус-топтың қатысушыларының мемлекеттік бағдарламалар мен жастарға қолдау көрсету жөніндегі жобалар туралы хабардарлығы төмен. Фокус-топтың тек бірнеше жеке қатысушысы ғана жастарға қолдау көрсететін мемлекеттік жобаларды айта алды, оларға бірең-сараң адам ғана қатысқан.

«...Мен дипломмен ауылға деген бағдарламаны естігенмін. Баспанамен қамтамасыз ету. Солар арқылы мамандығы бойынша жұмысқа орналастырады» (парень, студент, 21 год).

«...Жасыл ел, Астанада бар ғой, жұмысқа орналыстаратын жер. Сол жер бар, звондайды сізге (девушка, журналист, 22 года).

«...Елорда дамуы,7-20-25 сияқты сияқты түрлі бағдарламалар бар» (парень, студент, 21 год).

«...На данный момент государство хорошо помогает: это программа «С дипломом в село». Это молодежь сама не хочет ехать в село, я бы тоже не захотела. Государство может выучить на грант и отработай три года в селе» (девушка, работает, 25 лет).

«... «Серпин»» (парень, студент, 20 лет).

«...Молодежная практика» (девушка, работает, 25 лет).

«...Я в «Жасыл ел» проходила молодежную практику. Это было полезно. Это было в Министерстве труда. Не жалею» (девушка, работает, 23 года).

Жастардың көпшілігі оның қолдауына қарай мемлекеттік жобалар мен бағдарламаларды айта алмады.

«...агитациясы дұрыс жүріп жатқан жоқ қой. Мысалы біздің арамызда аса қатты мен қажеттілік бар деп ойламаймын, жоғары оқу орнын аяқтаған жастар ата-анасының қолдауы бар. Ауылды жерде бос жүрген жастар көп қой, олар мұнын барлығын білмейді. Өйткені ақпараттандыру деңгейі өте төмен. Агитация дұрыс жүргізілмегендіктен, жастар білмейді» (парень, магистрант, 26 лет).

Мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларға қатысу тәжірибесі туралы айту барысында фокус-топ қатысушылары «Жасыл ел» жасақтарының жұмысына қатысқанын атап өтті. Еріктілер ұйымдары мен жастар бірлестіктерінің жұмысына жастардың белгілі бір тобы қатысты.

БӨЛІМ IV. ЖАСТАРДЫҢ ДІНГЕ ДЕГЕН КӨЗҚАРАСЫН ТАЛДАУ

4.1 Елордалық жастардың діншілдік деңгейі

Зерттеу мақсаттарының бірі елордадағы жастардың дінге деген көзқарасын анықтау және елордадағы этносаралық және дінаралық ахуалды бағалау болып табылды. Елордалық жастар қаншалықты діншіл? Жастар діндар адамдарға қандай көзқараста?

Діни сана мәселелерін зерттеу тәжірибесінде көп назар діншілдік түсінігіне аударылады. Өздерінің конфессиялық артықшылықтарын мойындау - оның белгілерінің бірі ғана. Сол арада діншілдік - бұл діннің адам өміріндегі маңыздылығы. Чарльз Глок 1959 жылы оны бес өлшеммен бағалауды ұсынды:

1. эмпирикалық діншілдік индивидтің сеніміндегі эмоционалдық деңгейімен белгіленеді.
2. рәсім - бұл дұға жасау немесе ғибадатханаға бару жиілігі;
3. идеологиялық - адамның діни доктринаға деген сенім дәрежесі;
4. жүйелі - күнделікті өмірде діни нанымдардың қаншалықты айқын көрінетінін көрсетеді;
5. интеллектуалдық - өзін жатқызатын діннің догматтары мен тарихына қатысты адамның білім шамасы.

Осы әлеуметтанулық зерттеуде фокус-топ қатысушыларының өзіндік діни сезінуі өлшенді.

Фокус-топтардың нәтижесі жастардың өз діншілдік дәрежесін бағалауын 3 топқа бөлінетіндігін көрсетті.

Бір топ үшін сенім өмірдің маңызды бөлігі болып табылады. Бұл топтың өкілдері өздерін сенушілер деп санайды. Отбасы - діннің құндылығын қайталайтын негізгі әлеуметтік институт. Бұл топқа, негізінен, жоғары оқу орындарын бітірген және жұмыс тәжірибесі бар жасы үлкен жасөспірімдер кіреді.

«... Жұма сайын, ораза бекіткенкезде уақытында тарауық намазына барамын. Сенімге байланысты зой, но мен аллага сенемін, жаңағы барлығына ұстанам. Бірақ хиджаю киюіне ен бастысы деп ойламаймын» (девушка, студент, 17 лет).

Екінші топтың өкілдері үшін сенім мен дін - бұл трендде тұрған көрсеткіш қана. Осы топтың діни тәжірибелері негізінен көресетілімділік болып табылады және сенуші және діншіл адам кейіпін басқа «маңызды адамдарға» көресетуге бағыттайды. Бұл топқа негізінен кіші және орта жастағы жасөспірімдер (мектеп оқушылары, жоғары оқу орындарының бастауыш курстарының студенттері) кіреді.

«... Тут раскалывается на два: есть те, кто говорит, что я не верю в бога и этим хайпуют, а есть те, кто говорит, что я надела хиджаб, я читаю молитву – уважайте теперь меня» (девушка, школьница, 15 лет).

Жастардың үшінші тобы өздерін атеист пен агностиктерге тиістігін атап өтті. Бұл топтың басты дәлелі дін олардың өмірінде ешқандай рөл атқармайды. Бұл топтың өкілдері, негізінен оқушылар. Осы топтың ерекшелігі, ата-аналар мен жақын туыстарының діни көзқарастарына қарамастан, отбасындағы дәстүрлерді сақтау, белгілі бір рәсімдерді орындау, бұл топтың өкілдері сенім мен дінді толық мойындамайды.

«... 50/50. В основном мое поколение атеисты. Я сам верю» (парень, студент, 18 лет).

«... это опять мода, сейчас модно быть атеистом, так как многие блоггеры и звезды – атеисты» (парень, школьник, 15 лет).

«... Сейчас многие атеисты, потому что это модно. Я религиозная, когда была маленькая, в 3 классе хотела читать коран, но я жила на юге, там это более развито. В момент подготовки ЕНТ часто ходила в мечеть. Главное верить и не надо показывать и доказывать это (девушка, студент, 17 лет).

«... Сейчас много разных культур, и сейчас популярно быть - агностиком, пока не уведешь - не поверишь (парень, студент, 18 лет).

«... Среди молодежи, да, очень часто атеисты встречаются. На самом деле, у нас с прогрессом» (девушка, студентка, 23 года).

Фокус-топтардың елордадағы жастар ортасындағы діни ахуалды бағалау олардың діншілдік деңгейіне байланысты болды. Жастардың бір бөлігі елордалық жастардың өте діндар екенін атап өтті.

«...Өте көп, 50 пайыздан жоғары десем болады. Мешіттерге барсаң да басым көпшілігі жастар» (девушка, журналист, 22 года).

«... Менің ойыма жылдан жылға жастардың дінге деген көзқарасы өзгеріп бара жатыр. Мешіттерде көбіне жастарды көруге болады» (девушка, студент, 21 год).

Басқа бөлігі, керісінше, жастардың діншілдігі бұл шынайы сенім емес, жасанды құрылым деген ойда.

«...Діншіл емес деп ойлаймын себебі жұма күні барғанда контингенттің көбісі орта жастан асқан адамдар» (парень, студент, 20 лет).

«...Астанада енді бәрібір де төмендеу, егер де діншілдікті дәстүрлі емес дін жолында жүргендерді айтатын болсақ, хиджабтағы, балағы қысқа, сақал қойғандарды айтатын болсақ, әрине Сатпаев қаласына барсақ онда мүлдем басқаша картина. Ал Астанада көп емес, бірақ қауіп бар» (парень, магистрант, 26 лет).

«...Я бы по-другому сказал. Все религию взяли за моду. Ораза держать стало модно или похвастаться» (парень, студент, 20 лет).

Жастардың діни мекемелерге (мешіт, шіркеу, синагога) баруы олардың діни дәрежесіне байланысты.

Дін елордалық жастар үшін, әсіресе, кіші жас және орта жас топтары үшін айқындаушы құндылық емес. Діннің отбасына, жұмысқа, достармен қарым-қатынасына тигізетін әсері жастарға аса маңызды емес. Негізгі дін жасына байланысты көбірек діндар және жиі діни жоралғыларды орындайтын ата-ана және үлен жастағы туыстармен қарым-қатынасқа өзінің әсерін тигізеді.

«... У меня больше старшее поколение: Апашки, Аташки религиозны. А родители тоже, но не так. К ко мне они относятся спокойно, говорят: хочешь верь, не хочешь не верь» (девушка, школьница, 16 лет).

«...У меня все родственники религиозны, а друзья нет» (парень, студент, 18 лет).

«...Мои родители очень религиозные. Они знают, что я атеист, но ничего против не говорят» (парень, студент, 18 лет).

«...Мои родители плохо относятся к тому, что я атеист» (парень, студент, 18 лет).

Фокус-топтың қатысушыларының жауаптарына қарағанда дәстүрлі бес өлшемді әлеуметтанулық модельге негізделген діни бағалаулар орта нәтижелер көрсетті. Осылайша, дін елордалық жастардың күнделікті өміріне кішкентай енеді, жас индивидтер көбіне арнайы жағдайларда ғана дұға етеді және діни мекемелерге барады. Орташадан жоғары деп тек эмпирикалық діни деңгейді ғана санауға болады (адамның сенімдегі эмоционалдық дәрежесі). Басқа барлық параметрлері - рәсімдік, идеологиялық, жүйелі және интеллектуалды - шеңбердің төмен деңгейде орналасады. Бұл нәтижелер жастардың әлеуметтік секулярланған санасына тән құрылымдарға жақсы сәйкес келеді.

Фокус-топтардың қатысушыларының астанадағы діни ахуалға берген бағалары тұрақты. Жастар сыртқы бейне діншіл адамды көпшілік арасынан (қыздарда орамалдар, хиджабтар, ұзын көйлектер, жігіттерде ақ ұзын көйлек, қысқа шалбар, сақал және т.б.) ажыратуына көмектеседі деп белгіледі. Мұндай адамдар қаланың барлық жерінде кездеседі, бірақ көбінесе елорданың кейбір аудандарында (негізінен мешіттердің жанында) және аптаның белгілі күндерінде (көбіне жұма күні) кездеседі.

Жастардың ойынша, діни мейрамдар (Рамадан айы, Ораза-айт, Құрбан айт) кезінде халықтың діни белсенділігі артады. Осы кезеңдерде діншілдік көбірек көрсетілімді болып кетеді.

Шынайы діндар адамдар жастар арасында көбіне оң эмоциялар тудырады: мысалы, құрмет.

4.2 Қаладағы этносаралық және дінаралық ахуалдың бағасын жастардың анықтауы

Дәстүрлі түрде этносаралық қатынастар әртүрлі ұлт өкілдері, этникалық топтар арасындағы субъективті тәжірибелі қатынастар ретінде қарастырылады. Бұл қатынастар өмірдің әртүрлі салаларында - саясат, еңбек жұмысы, күнделікті, отбасылық, достық, бейресми қарым-қатынас саласында қалыптасады және әртүрлі салалардағы ұлтаралық байланыстарға, ұлттық стереотиптерге, жалпы жағдай мен мінез-құлықтарға, адамдардың іс-әрекеттерінде және нақты этникалық қауымдастықтарда көрініс табады. Этносаралық қатынастардың достық, бейтарап немесе жанжал сипатын ажыратады.

Астана - көптеген ұлттар мен діндердің өкілдері тұратын көп ұлтты, көп мәдениетті қала. Фокус-топтар қатысушылары елордадағы және тұтастай алғанда республикадағы этносаралық ахуалды оң бағалады. Фокус тобының қатысушылары еліміздің оңтүстік өңірлерінде этносаралық және дінаралық жанжалдардың ықтималдығы жоғары екенін соған қоса басқа мемлекеттер өкілдерінің (азаматтардың) қатысуымен (атап айтқанда, Абу Даби Плаза құрылыс алаңында орын алған оқиға мысал ретінде келтірілді).

«...Еңбек мигранттары бойынша ондай жағдайлар негізі көп орын алады. Батыста қарақалпақтарда, оңтүстік өзбектерде де (парень, студент, 21 год).

«... Абу даби плазада индустармен келіспеушілік болып еді, ол қазақтар арасында көреалмаушылық себебінен. Олар жұмыс істеп ақшаларын алып жатса, қазақтар жалқау болғандықтан көре алмайды. Өзбектер үй салса да дұрыс салып жатқан жоқ деді. Біз 1-2 жыл бұрын үй салдық құрылысшылар дұрыс салып жатқан жоқ деп айтқан болатын (парень, студент, 19 лет).

«...Сталкивался в Шымкенте. Там такого очень много. Агрессии очень много проявляли казахи, я ведь внешне не похож на них» (парень, студент, 20 лет).

Сонымен қатар, фокус-топтардың қатысушыларының пікірінше, этносаралық қақтығыстар тіл негізде туындауы мүмкін.

«...Қазақстанда этносаралық қақтығыс болаты болса ,міндетті түрде тілден болады, басқа еш жерден болмайды. Кез-келген ұлт өкілі өзінің дінің ешқандай қудалаусыз еркін ұстай алады. Оларда барлық мүмкіндіктер бар, шиелініс болса міндетті түрде тілден болады» (парень, магистрант, 22 года).

Елордалық жастар ұлттық, діни сәйкестілігіне байланысты жиі кемсітушіліктерге кездеспейді. Мұндай қақтығыстардың себептері, әдетте, тұлғалық ұнатпаушылық және нашар тәрбие болып табылады.

«... Сейчас нет, но года 2-3- назад было. В школе была фраза «Эй орыс иди сюда?» (парень, школьник, 15 лет)

«...У нас в школе девочку немку до 6 класса, называли фашисткой» (девушка, студент, 16 лет).

ҚОРЫТЫНДЫ

Үкімет және қала билігі алдында Қазақстанның жас астанасын 2030 жылға дейін әлемдегі ең бәсекеге қабілетті 30 қаланың қатарына кіргізу мәселесі тұр. Қойылған міндетті орындау халықтың өмір сүру сапасын жақсартады, әлемдік стандарттарға сай өмір сүру инфрақұрылымын, халықтың және қала экономикасының барабар өсуін қамтамасыз ете алатын қолайлы ортамен қамтамасыз етуге, елдің экономикасына елорданың интеграциялық рөлін арттыруға алып келеді. Жоғарыда аталған тапсырманы орындау үшін қалалық билік органдары бірқатар шараларды қабылдауы қажет.

Ең алдымен, қалалық билік әртүрлі аудандардың тұрғындары елорданың даму жағдайын әртүрлі бағалайтындығына назар аударуы керек. Астана тұрғындарының белгілі бір бөлігі қаланың кейбір аудандарын, жабық, қол жетімсіз, элита үшін тұрғылықты жерлер қатарында деп есептейді деген қауіп бар. Әрине, белгілі бір кеңістіктік сегрегациядан қашу мүмкін емес, бірақ егер астаналық билік алдында Астана аудандарының біртұтас дамуы міндеті тұрса, онда негізгі қауіп тұрғындар Жаңа қаланы (сол жағалау) ауқатты тұрғындар тұратын жер деп қабылдап, бұл әлеуметтік шиеленістерге алып келуі мүмкін.

Елорданың әлеуметтік инфрақұрылымын дамыту - білім, денсаулық сақтау. Бірінші кезекте бұл мектепке дейінгі мекемелер мен мектептер құрылысы. Елорданың қарқынды дамуын, халықтың өсуін ескере отырып, мұндай әлеуметтік мекемелердің жоқтығы мәселесі тек күшейе түсуі мүмкін. Бұдан басқа, білім беру сапасын арттыруға, Астананың білім беру жүйесіне жоғары білікті педагог мамандарды тартуға назар аудару қажет. Елордадағы білім беру жүйесі инновациялық және ең күштісі болуы керек. Нақ елорда жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеу стандарттарын орнату керек. Фокус-топтарының қатысушылары (оқушылар мен студенттер) заманауи мектеп білім беруді қамтамасыз етеді, бірақ өмірлік дағдыларды үйретпейді деп айтты. Бұл жағдайда кәсіби өмірлік дағды ретінде - мектепте алынған белгілі бір кәсіп (тағам дайындау, тігу, ағашпен жұмыс жасау, жүргізу және т.б.) және одан әрі өмірге қажетті дағдылар (өзін-өзі таныстыру, түйіндеме жазу, қақтығыс жағдайларынан шығу мүмкіндігі, этикеттің нормалары және т.б.).

Фокус-топты зерттеу нәтижелерін қорытындылай келе, келесі тармақтарды бөліп көрсету қажет. Фокус-топтарды эмпирикалық мәліметтерді жинау әдісі ретінде пайдалану ақпараттандыруға толы болды. Ең алдымен, мәлімет көзі ретінде шыққан елорда тұрғындарын бөліп көрсету керек. Жеке өзін-өзі бағалау әлеуметтік шындықты бағалауда шешуші рөл атқаратыны жалпыға мәлім. Мұның бәрін осыған ұқсаған әлеуметтанулық зерттеулерді жүргізу кезінде ескеру қажет.

Дегенмен, бұл дерек алынған ақпараттың маңыздылығын төмендетпейді, өйткені оның мәні «құрғақ» статистикалық деректер емес, нақты өмірлік жағдайлар.

Жастардың айтуынша, медициналық мекемелердің көпшілігі Есіл ауданында шоғырланған, тиісінше оларда білікті медицина қызметкерлері жұмыс істейді. Қаланың қалған бөліктерінде фокус-топтың қатысушыларының айтуынша, медициналық қызметтердің көрсетілуіне көңіл бөлу керек (медициналық мекемелер мен дәрігерлердің біліктілігінің жетіспеушілігі).

Сондай-ақ, жастардың пікірінше, спорттық және есік алды аулалар жеткіліксіз. Аулаларды дамытуға (көгалдандыру және қауіпсіздік) назар аудару керек.

Фокус-топтың барлық дерлік қатысушылары қаладағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесі түнгі жарықтандыру, бейнебақылау және күзет қызметтері жеткіліксіз болатын қала маңындағы елді мекендер мен алыс елді мекендерге әсіресе маңызды деп атап өтті. Қаланың орталық бөлігінде, әсіресе сол жағалауда, мұндай проблема жоқ десе де болады.

Қызу талқылау барысында елордада қоғамдық көліктің жұмысы туралы мәселе көтерілді. Астананың жас тұрғындары, қоғамдық көліктерге төлем жасаудың жаңа жүйесін талқылап, бұл жүйе жақсартуды қажет етеді деп санайды. Әсіресе, жол жүру карточкаларына толтырым жасайтын автоматтардың жетіспеушілігін атап кетті. Қалада осы автоматтардың санын көбейту қажет және карталарды толтырудың жаңа жүйелерін енгізу қажет (Интернет-қосымшалар және т.б.). Астананың «Smart City» атағына ұмтылысы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып қалалық инфрақұрылымды дамытуды, қалалық тұрғындардың өмір сүру сапасын жақсартуды және озық технологиялық шешімдердің көмегімен қалалық ортаның тиімділігін арттыруды көздейді. Осы үдерістің шеңберінде қаланың электрондық картасына Astra plat электрондық карталарын (автомат) енгізу мүмкін болады.

Елорданы көгалдандыруға байланысты оң баға берілді. Елорданың жас тұрғындары бұл саланың жыл сайын дамып келе жатқанын атап өтті.

Жастар арасында наразылық туралы айтқан фокус-топ қатысушылары митингтердің ықтималдығы өте төмен екенін атап өтті. Сонымен бірге, халықтың, әсіресе жастарды наразылық акциясына үгіттеу әдістерінің бірі ғаламторды пайдалану болып табылады. Жастар петицияны дайындау және тарату сияқты наразылық әлеуетін білдірудің жаңа тәсілдері туралы әңгімеледі. Қалалық билік осы материалдарды таратуға қатысты әлеуметтік желілерде контент-талдау жүргізу керек.

Қалалық биліктің басты міндеті - астананың тұрақты дамуын қамтамасыз ету. Үйлесімді дамыған елордалық ортаны қалыптастыру

қаржы инвестицияларын тарту, инфрақұрылымды дамыту, халықтың өмір сүру сапасын көтеру үшін жағдай жасау, сонымен қатар, қала тұрғындарын қаланы жоспарлау мен дамытуға тартуды көздейді. Бұл ретте негізгі құндылық елорда жастары екенін түсіну және есепке алу қажет. Олай болмаған жағдайда, Астананың дамуына қауіп төнуі мүмкін - қала қалалық қауымдастық ретінде емес, бір аумақта адамдардың механикалық бірлестігі ретінде өмір сүреді. Адамдардың әлеуеті, олардың шығармашылық күші қаланың дамуында көрініс табуы керек. Бұл елорда тұрғындарының өмірмен қанағаттануының қажетті шарты.

Елорда көп жағдайда бүкіл мемлекеттің дамуын айқындайды. Ең маңызды саяси шешімдер елордада қабылданады, технологиялық және әлеуметтік инновациялар пайда болады. Алайда, Астананың басты байлығы-бұл әдемі құрылыстар, жол магистральдары, қаржылық инвестициялар емес, ол қала тұрғындары. Ал басты мақсат - Астана еліміздің тек экономикалық, қаржы және мәдени орталығы болуы ғана емес, сонымен қатар елорда тұрғындары өздерін оның ішінде жайлы әрі ыңғайлы сезінуі қажет.

1-ҚОСЫМШАҒА АРНАЛҒАН ФОКУС-ТОП ГАЙДЫ

Модератор: Басынан бастап топтық дискуссияға қатысушылардың біздің қазақстандық жастар және жастар саясатының дамуына қатысты өте маңызды сұрақтарды талқылағымыз келетініне назар аударуы өте маңызды.

РЕСПОНДЕНТТЕРГЕ ЖҮГІНУ!

Құрметті қатысушылар! Менің аты-жөнім _____.
Мен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы атынан уәкілдік етемін. Біздің орталық Қазақстан бойынша әлеуметтанулық зерттеулер жүргізеді: жастарды өзекті мәселелері бойынша сауалнама, эксперттік сауалнама, топтық дискуссиялар - фокус-топтар. Біздің кездесуге келгеніңіз үшін үлкен рақмет. Бүгін біз қаламыздағы жастар, оларды толғандыратын мәселелер туралы, олардың әлеуметтік көңіл-күйі, әртүрлі салалардағы белсенділігі туралы әңгімелейтін боламыз.

Ережелерді, сұхбат ұзақтығын түсіндіру:

- Аудио/бейне жазбаларға сілтеме жасау
- Ақпараттың құпиялығын көрсету
- Дұрыс және дұрыс емес жауаптар жоқ
- Эмоциялар, сезімдер, әсерлер маңызды
- Әрбір қатысушының пікірі маңызы («Егер бізге бір қатысушының пікірі ғана қажет болса, біз сегіз адамды емес, бір адамды ғана шақырар едік», «Егер жетеуі бір нәрсені айтып отырса, ал сіз басқаша ойлап отырсаңыз, бұл жөнінде айтыңыз»)
- Көршілер немесе достардың пікірі емес, тура Сіздің пікіріңіз маңызды
- Дауыстап және анық айтыңыз
- Ұялы телефондарды өшіріп тастаңыз

ӘРБІР РЕСПОНДЕНТТІҢ ТАНЫСТЫРУ СӨЗІ (АТЫ-ЖӨНІ, ЖАСЫ, БІЛІМІ, ҚЫЗМЕТ ТҮРІ)

КІРІСПЕ БӨЛІМІ.

1-блок Жастардың әлеуметтік хал-жағдайын талдау

1.1 Жастардың үрейлік деңгейін анықтау, депрессия белгілерін айқындау

Айтыңызшы, соңғы алты айда (соңғы жылда) Сіздің өміріңізде және Сіздің отбасыңыздың өмірінде қандай өзгерістер болды?

Не көбірек болды – жақсы немесе жаман өзгерістер?

Өткен жыл алдыңғыға қарағанда табыстырақ болды ма?

Қалай ойлайсыз неліктен?

Айтыңызшы, Сіз өз өміріңізге қанағаттанасыз ба?

Неліктен өз өміріңізге қанағаттанасыз? (*Модератор назар аударыңыз! Нақтылау, ашылып көрсетілген жауаптар міндетті*)

Егер өміріңізге қанағаттанбасаңыз, неліктен Сіз өміріңізге қанағаттанбайсыз? (*Модератор назар аударыңыз! Нақтылау, ашылып көрсетілген жауаптар міндетті*)

Біздің қаламыз төрт ауданға бөлінеді - Алматы, Сарыарқа, Есіл және Байқоңыр.

Қаланың түрлі аудандарында өмір сүру басқаларынан өзгеше деп ойлайсыз ба?

Немен?

Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің ауданыңыздағы жастарда бүгінгі күні қандай көңіл-күй (сезімдер) басым болып келеді? (оптимизм, пессимизм, үрейлік, болашаққа деген үміт, депрессия...)

Сіз жақын жылдағы өз болашағыңызды қалай көресіз?

Сіздің өміріңізде не өзгереді?

Неліктен сіз олай ойлайсыз?

Сіз қалай ойлайсыз, келесі жыл осыдан табыстырақ бола ма?

1.2 Жастардың басты құндылықтарын, қажеттіліктерін және қызығушылықтарын анықтау

Айтыңызшы, Сіз үшін өмірде не маңызды болып табылады?

Жақын арадағы 5 жылда сіз неге қол жеткізгіңіз келеді?

Ол үшін Сізге не керек?

Бұл кімге (неге) байланысты?

1.3 Жастардың негізгі мәселелерін талдау

Астанадағы жастардың аса өзекті мәселелерін атап беріңізші?

Астаналық жастар үшін тұрғын үй мәселесі қандай мәнге ие? Ол қаншалықты өзекті?

Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын үй жағдайыңызбен қанағаттанасыз ба?

Айтыңызшы, неліктен Сіз өз тұрғын жайыңызбен қанағаттанбайсыз?

Сізді нақты не қанағаттандырмайды?

Айтыңызшы, Сіздің жеке тұрғын үйіңіз бар ма?

Сіздің жеке тұрғын үй сатып алу мүмкіндігіңіз бар ма?

Сіз үшін тұрғын үйді сатып алудың қандай нұсқалары қолжетімді?

1.4 Қаладағы жастар жағдайын талдау

Сіз қаншалықты жалпы қаланың дамуымен қанағаттанасыз?

Егер Сіз тұратын аудан туралы айтатын болсақ, Сіз қаншалықты оның дамып келе жатқанынан қанағаттанасыз?

Қандай қалалық қызметтер барлығынан жақсы жұмыс істейді?

Біз немен мақтана аламыз?

Оларды не аса тиімдірек етеді? (заманауи басқару жүйесі, үлкен қаржыландыру көлемі, білікті кадрлар...)

Сіздің пікіріңізше қаланы дамытудың қандай салалары аса маңызды мәселелі болып табылады?

Берілген қызметтердің әлсіз жұмыс істеуінің себебі неде?

Сіз қалай ойласыз қазіргі уақытта Сіздің ауданыңызда жастардың дамуы үшін жеткілікті мүмкіндіктер бар ма?

Сіздің ауданыңызда жастарды дамыту үшін не жетіспейді?

Қала халқы қаланы дамыту мәселелеріне қаншалықты белсенді қатысады?

Ал Сіздің ауданыңыздағы жағдай қандай?

Бұған жастар қатысады ма?

Өз аудандарын дамыту үшін жастар не жасауда? Мысал келтіре аласыз ба?

Сіз қалалық даму және басқару мәселелерін талқылауға жеке қатысуға дайынсыз ба?

Сіз нақты қалай қаланың дамуына қатыса аласыз?

Сіз не жасай аласыз?

1.5 Қаладағы келуші жастардың бейімделу мәселелерін анықтау, қала жастарының мемлекеттің басқа өңірлерінен келген келушілерге қатынасын анықтау

Астана әлемнің кез-келген басқа астанасы секілді еліміздің басқа өңірлерінен де, әлемнің басқа елдерінен келген қонақтарды көптеп тартады. Қалаға қоныс аударудың жағымды және жағымсыз жақтары да, қалаға пайдасы мен зияны да бар. Бұл дамытуға түрткі болуы мүмкін және оның қиындықтары болуы мүмкін.

Сіз Астанаға Қазақстанның басқа өңірлерінен көптеген адамдардың келуіне қалай қарайсыз?

Астанада қоныс аудармен байланысты қандай мәселелер туындайды?

Сіз қалай ойлайсыз, қалаға келушілер ағынын шектеу керек пе? Қалай?

Қоныс аударудың қалаға және оның тұрғындарына қандай жағымды жақтары бар?

Егер астанадағы қоныс аударудың жағымды жақтары болса, Сіз оны қалаға басқа өңірлердің тұрғындарын тарту үшін ынталандыру керек деп есептейсіз бе?

Сіз Астанада қашаннан тұрасыз?

Келушілерге сұрақ – Сіз Астанада өзіңізді үйдегідей сезінесіз бе? Жергілікті болып саналу үшін Астанада қанша жыл тұру керек?

Байырғы астаналықтармен (осында туған) және келушілермен тілдесуде қандай да бір қиындықтар бар ма?

Бұл қандай қиындықтар?

Олардың шешімін неден көресіз?

Астанада келушілер қандай мәселелермен қақтығысады?

Мұндай мәселелерде кім кінәлі? Олар бұл мәселелерді қалай шешеді?

1.6 Жастар ортасындағы қазіргі заманғы тәуекелдер мен және қауіпсіздік деңгейін зерттеу

Сіз өзіңіздің жеке қауіпсіздігіңізге сенімдісіз бе?

Сізге мұндай сенімді не береді?

Сіздің ойыңызша, қазір Сіздің қалаңызда жастар арасында наразылық акциясының пайда болу ықтималдылығы бар ма?

Неліктен Сіз олай ойлайсыз?

Сізді көпшіліктің наразылық акциясына баруға қандай мәселе мәжбүрлейді?

Сіз қандай түрде өз мүдделеріңізді қорғауға дайынсыз?

2-блок Қала жастарының жұмысқа орналасу саласындағы мәселелерін талдау

2.1 Жастардың жұмыспен қамтылуын талдау

Астанада жұмыс табу оңай ма?

Астана жас адамға / жас қызға жұмыс табу оңай ма?

Астана жастары жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуда қиындықтарға шалдығады ма?

Жұмысқа орналасу кезінде туындайтын үш негізгі мәселелер қандай? Солар туралы сөйлесейік .

Модератор назар аударыңыз! *Топтың әрбір мүшесінен жауап алу қажет. Оларды қызықтыратын барлық нәрселер туралы айтсын, бірақ жұмысқа орналасуға қатысты ғана. Жеке тәжірибесінен, достар, таныстарыңыздың және т.б. тәжірибесінен мысалдар келтіруді сұраңыз! Жастардың жұмысқа орналасуы кезіндегі мәселелер: жұмыс тәжірибесінің жетіспеушілігі, біліктіліктің жетіспеушілігі, таныстардың болмауы, төмен жалақы және т.б.*

Егер Сіз жұмыссыз қалатын болсаңыз, Сіздің пікіріңізше сіз қаншалықты тез өзіңізге лайықты жұмысты таба аласыз?

2.2 Жастар жұмыссыздығының себептерін, қаладағы ЖОО және КжТББ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық бейімделу мәселелерін анықтау

Сіздің пікіріңізше, сіздің қалаңыздағы жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді?

Сіз қалай ойлайсыз, жастардың еңбек нарығында кімдер аса талап етіледі – жоғары білімі бар жастар ма, әлде кәсіби, орта мамандандырылған, орта техникалық білімі бар мамандар ма?

Неліктен Сіз олай ойлайсыз?

Өз тәжірибеңізден немесе достарыңыздың, таныстарыңыздың тәжірибесінен нақты мысалдар келтіре аласыз ба?

Еңбек нарығында жас мамандардың қандай артықшылықтары бар?

Жастардың басқа жас топтарымен салыстырғанда жұмысқа орналасуында қандай шектеулері бар??

Астана жастарының арасындағы жұмыссыздық себептері немен негізделеді?

Егер Сіз өз мамандығыңыз, ЖОО немесе колледжде алған мамандығыңыз бойынша жұмыс таба алмасаңыз, Сіз басқа мамандық бойынша жұмыс істеуге келісесіз бе?

Неліктен және сізді не мәжбүрлейді?

Қандай жағдайда Сіз келісесіз?

Қандай салада?

Егер жұмыс қызмет көрсету саласында (бармен, официант, таксист және т.б.) немесе біліктілігі төмен еңбек ету саласында (көшелерді жинау, әртүрлі жұмыскерлер, қоғамдық көліктегі контроллер және т.б.) болатын болса, мамандық бойынша емес жұмыс істеуге дайынсыз ба?

Егер иә болса, неліктен?

Егер жоқ болса, неліктен?

Сіздің қызмет көрсету және біліктілігі төмен еңбектер саласында жұмыс тәжірибеңіз бар ма?

Сіз қаншалықты ұзақ мұндай жұмыспен айналыстыңыз?

Берілген тәжірибені Сіз қалай бағалайсыз?

Сіз қалай ойлайсыз, бұл жұмыс не берді?

Модератор назар аударыңыз! Топтың әрбір мүшесінен жауап алу қажет. Респонденттің қандай тәжірибе алғанын түсіну керек. Ол берілген тәжірибені пайдалы деп есептей ме? Егер жоқ болса, неліктен?

Ойланып айтыңызшы, Сіз үшін қызмет көрсету саласында жұмыс істеу жайлы ма ?

Мүмкін Сіз туыстар және таныстар алдында осы жұмыста істейтіңізден ұяласыз? Сіз өзіңізді жайсыз сезіндіңіз бе?

Сізден жұмыс үшін белгілі бір қандай да дағдылар талап етілді ме?

Сізді жалақы қанағаттандырды ма?

Модератор назар аударыңыз! Топтың әрбір мүшесінен жауап алу қажет.

Сіз өзіңізді болашақта қызмет көрсету және біліктілігі төмен еңбек саласында көресіз бе?

Егер иә болса, неліктен?

Егер жоқ болса, неліктен?

Сіз үшін жұмыста ең алдымен не маңызды?

Сіз алдымен қандай жағдайларға назар аударасыз:

Материалдық қамтамасыз ету тұрғысынан (азық-түлік сатып алу, тұрғын үйді жалға алу, дәрі-дәрмектерді сатып алу және т.б. үшін қаражаттың жеткіліктігі) Қолайлылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету тұрғысында (жұмыс жағдайы, тұрақтылық және болашаққа деген сенім, жұмыс орнының орналасуы, жұмыс кестесі және т.б.)

Қоршаған ортаны қолдау және тілдесуге деген қажеттіліктерді қанағаттандыру тұрғысында

Тәжірибе мен өзін-өзі дамытуды иеленуде (жұмыс тәжірибесі, қоршағандардың дағдылары мен біліктерді бағалауды мойындауы)

Жаңа білімдерді, дағдыларды, біліктерді игеруде

Сіз қалай ойлайсыз Қазақстанда орта кәсіби техникалық білім беру жүйесін дамыту керек пе?

Жастар арасында, мектеп түлектері арасында орта мамандандырылған білім беруді дамыту керек пе?

Біз ағаш ұстасы, слесарь, тігінші, аспазшы, мейірбике және т.с.с. сияқты мамандықтардың беделін арттыру керек пе деп отырмыз?

Неліктен Сіз олай ойлайсыз?

Қазіргі сәтте жұмысы және өз мамандығы бойынша жеткілікті тәжірибесі жоқ жас адамдарға қандай кеңес бере аласыз?

Қайда жұмысқа орналасуды ұсынар едіңіз? Неліктен?

Қалай жұмысқа орналасуды ұсынар едіңіз?

Жұмысты қайдан іздеу керек?

2.3 Жастардың жұмысқа орналасу мәселелерін шешу жолдары мен тетіктерін анықтау (оның ішінде гуманитарлық мамандықтан техникалық мамандықтарға өзгерту)

Жастардың жұмыспен қамтылу және жұмыссыздық мәселелерін шешудегі мемлекеттің және мемлекеттік органдардың рөлі туралы сөйлесейік

Сіз қалай ойлайсыз, оқу орындарының түлектерін жұмысқа орналастыруға мемлекет қалай қатысуы керек?

Мемлекет жас адамдарға жұмысқа орналасуда көмектесуі керек пе?

Егер иә болса, қандай көмек көрсетуі керек?

Сіз қалай ойлайсыз, мемлекет жастарға жұмысқа орналасумен көмектесу үшін нақты қандай істер жасап жатыр?

Айтыңызшы, Сізге жастарды қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары туралы не белгілі?

Сіз бір кездері мемлекеттік бағдарламаларға қатыстыңыз ба?

Егер иә болса, қандай? Сіз осындай бағдарламаға қатысуыңызды қалай бағалайсыз – қатысу пайда болды ма, қатысу пайдасыз болды ма, басқа мемлекеттік бағдарламаларға қатыстыңыз келе ме?

Егер мемлекеттік бағдарламаларға қатыспасаңыз, неліктен?

3. Жастардың дінге қатынасын талдау

3.1 Қала жастарының діншілдік дәрежесін анықтау

Біздің сұхбатымыздың келесі блогы дінге арналған. Сіз қалай ойлайсыз, Астана жастары қаншалықты діншіл болып келеді?

Неліктен Сіз олай ойлайсыз?

Оны қайдан көруге болады?

Айтыңызшы, Сіз өзіңізді діншіл адаммын деп санайсыз ба?

Діншіл жастар діншіл емес жастардан немен ажыратылады?

Сіз қаншалықты жиі діни (мешіт, шіркеу, синагога) және басқа әулие орындарына барасыз?

Сіз қандай жағдайларда барасыз?

Сіздің өміріңізде дін қандай орынға ие? Оның қалған өмірге әсері қандай (отбасыға, жұмысқа, достармен қатынасуға)?

Сізді қоршағандар қаншалықты діншіл? (жақын туыстар, оқудағы, жұмыстағы адамдар, көршілер, достар)

Сіз қалай ойлайсыз, Астанада жас адамның мансабына діншілдік әсер етеді ме?

Қалай әсер етеді?

Көмектеседі ме әлде кедергі келтіреді ме?

Неліктен?

Сіз діни әдебиетті оқисыз ба?

Қаншалықты жиі?

Егер Сіз діни әдебиетті оқитын болсаңыз, Сіз оны әдетте қайдан аласыз, сатып аласыз?

3.2 Жас адамдардың діни адамдарға қатынастарын талдау

Сіз қала жастарының діншілдік деңгейін қалай бағалай аласыз?

Ол аға ұрпаққа қарағанда аса діншіл ме әлде керісінше ме?

Неліктен?

Оны қайдан көруге болады?

Сіз қаншалықты жиі қалаңызды көшесінде діншіл адамдарды көресіз?

Олар сыртқы келбеті бойынша немен ажыратылады?

Сізде терең діни адамдар қандай сезімдер тудырады?

3.3 Қаладағы этносаралық және дін аралық жағдайды қала жастарымен бағалауды анықтау

Астана - көпұлтты, көп мәдениетті қала. Ол көптеген ұлттар мен діндердің өкілдері тұрады.

Сіз қаладағы этносаралық жағдайды қалай сипаттай аласыз? (жағымды, байсалды, шиенелісті)

Ол қаншалықты жағымды?

Сіздің пікіріңізше, Қазақстанда тура Сіздің ұлтыңыздағы адамдардың мүдделері қорғалған ба?

Ал Астанада ше?

Сіз біздің қаламызда Өзіңізге қатысты ұлт, дін немесе басқа белгілер бойынша кемсітушілікпен қақтығыстыңыз ба?

Бұл қандай жағдайда болды?

Мұндай жағдайдың себебі не болып табылады?

Сіз қалай ойлайсыз, мұндай жағдайдың туындауына кім кінәлі?

3-ТАРАУ ЭКСПЕРТТІК САУАЛНАМА

I. ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Бұл есеп эксперттік бағалауды талдау негізінде дайындалған. Эксперттік сұраудың **мақсаты** - Астана жастарының әлеуметтік әл-ауқатын, оның негізгі мәселелерін, жастар ұйымдарының қызметіне баға беруді және эксперттік бағалаудың призмасы арқылы жастар арасындағы тәуекелдерді зерттеу.

Эксперттік сұрау зерттеу саласындағы мамандар арасында жүргізілді. Таңдамалы жиынтық көлемі - 12 адам. Эксперттік сұрау, сарапшылар құрамына ақпараттық-аналитикалық орталықтардың өкілдері, жастар ұйымдары, ҮЕҰ, Қазақстан жастарының Конгрессі, жұмыспен қамту орталықтары, «Жас Отан» Жастар қанаты және т.б. кіретін жастармен жұмыс істеу саласындағы мамандармен жүргізілді.

Эксперттік сұрау үш негізгі бағыт бойынша жүргізілді: жастардың азаматтық белсенділігі, жұмыспен қамту саласындағы жастар мәселелері, жастар ортасындағы тәуекел мен қауіп-қатерлер.

Эксперттік сұраудың **міндеттері** келесідей негізгі блоктарға бөлінді:

1. Жастардың әлеуметтік әл-ауқатын талдау:

- жастардың негізгі құндылықтары, қажеттіліктері және қызығушылықтарын көрсету;
- жастардың негізгі мәселелерін талдау;
- жастар арасындағы алаңдаушылық деңгейін анықтау, күйзеліс белгілерін көрсету;
- жастардың қаладағы жағдайды бағалауы;
- қаладағы сырттан келген жастардың бейімделу мәселелерін айқындау, қала жастарының елдің басқа аймақтарынан келушілерге деген қарым-қатынасын анықтау;
- жастар ортасындағы заманауи тәуекелдер мен қауіп-қатерлерді, қауіпсіздікті зерттеу;

2. Қаладағы жастардың жұмыспен қамту саласындағы мәселелерін талдау:

- жастардың жұмыспен қамтылуын талдау;
- жастар жұмыссыздығының себептерін айқындау;
- жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдары мен механизмдерін анықтау (оның ішінде гуманитарлық мамандықтардан техникалық мамандықтарға қайта даярлау);
- қаладағы ЖОО мен ТЖКБ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық мәселелерін көрсету.

3. Қаладағы жастардың әлеуметтік белсенділігінің деңгейін зерттеу:
- жастардың патриотизм және азаматтылық деңгейін анықтау;
 - жастардың мемлекеттік жастар саясатына деген қанағаттану деңгейін өлшеу;
 - жастар ұйымдарының қызметіне қатысатын жастардың үлесін анықтау;
 - жастардың әр түрлі санаттарының республикалық жастар ұйымдары (РЖҰ) және олардың қалалық филиалдарының қызметін салыстырмалы бағалауын айқындау.

4. Жастардың дінге деген көзқарасын талдау:

- қала жастарының діншілдік деңгейін анықтау;
- жастардың діншіл адамдарға деген көзқарасын талдау;
- қаладағы жастардың этносаралық және дінаралық ахуалды бағалауын көрсету.

Зерттеу болжамы.

Астанадағы жастардың әлеуметтік көңіл-күйі, психологиялық жай-күйдің жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайына тікелей байланысты екенін қоса алғанда, бұл өз кезегінде жұмыспен қамту және тұрғын үй саласындағы мәселелердің бар-жоқтығымен анықталады.

Әлеуметтік белсенділіктің деңгейі, девианттық мінез-құлыққа бейімділік көп жағдайда жастардың тұрғылықты жеріне байланысты анықталады, бұл елорда аудандарының нақты әлеуметтік стратификациясын көрсетеді. Бұл қаланың әртүрлі аудандарында әлеуметтік инфрақұрылымның түрлі дәрежедегі (жастар үшін бос уақытты өткізу орындарының болуы, спорттық кешендер, кинотеатрлар, кітапханалар және т.б.) дамығандығына байланысты.

Деректерді жинау 2018 жылдың тамыз айында жүргізілді.

Сарапшылар туралы ақпарат қосымшада келтірілген.

Қысқартулар тізімі:

ЖОО – жоғары оқу орны

МЖС – мемлекеттік жастар саясаты

СӨС – салауатты өмір салты

ЖІК – жастар ісі жөніндегі комитет

ХҮЕҰ – халықаралық үкіметтік емес ұйымдар

ЖРО – Жастар ресурстық орталығы

ҮЕҰ – үкіметтік емес ұйымдар

БЗЗ – беттік белсенді заттар

РПДФПО – Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталығы

ТжКБ – техникалық және кәсіби білім

II-БӨЛІМ. ЖАСТАРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІ

2.1 Мемлекеттік жастар саясаты туралы хабардар болу.

Сарапшылар түрлі деңгейде Астана жастарының мемлекеттік жастар саясаты туралы хабардарлық деңгейін бағалайды. Сарапшылардың бағалауы олардың қызметіне қатысты салаға байланысты. Оң баға беріп отырған сарапшыларға қызмет аясы жастар саясатымен тығыз байланысты, жастарды кеңінен тарту арқылы бұқаралық іс-шараларды өткізуі тән. Неғұрлым қарапайым бағалауды негізінен жеке меншік сектордың немесе іргелес салалардың сарапшылары беріп жатыр.

Кейбір сарапшылар үшін Астаналық жастардың мемлекеттік жастар саясаты туралы хабардарлық деңгейі өте жоғары – 10 баллдың 8. Атап айтқанда, «Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанатының өкілі, сарапшы осы пікірді ұстанды. Басқа бағалаулар бойынша, бұл көрсеткіш 30-35% құрайды. Бұл пікір қазақстандық спортты әлемдік деңгейде көрсететін сарапшыға тән.

Басқа сарапшылар белгілі бір дәрежеде жоғарыда аталған бағалауларға тілектестік білдіреді және басқа жағдайларға назар аударады. Мысалы, Астана жастары жастар ұйымдарының қызметіне, жастар жобаларына қатысып, осы қызметті «мемлекеттік» жастар саясатымен байланыстырмауы мүмкін немесе бөлек іс-шаралар және жалпы жастар саясатының мазмұны мен негізгі мәнісін қарастырмайды.

«Жалпы алғанда, әртүрлі деңгейде жастар қозғалыстары, жастарға арналған мүмкіндіктер туралы хабардармын, бірақ «мемлекеттік жастар саясаты туралы» тұжырымдама қандай да болмасын түсінік бермейді» (*Жастар корпусын дамыту жөніндегі Жобаларды Үйлестіру Агенттігінің өкілі*).

«Астана қаласының жастары «мемлекеттік жастар саясаты» терминін білмейді, бірақ «мемлекеттік жастар саясатының» іс-шаралары туралы естіген. Мысалы, «Жасыл ел» бағдарламасы бойынша жұмысқа орналасу, «Жаңа Белес» студенттік іс-шаралары, «Елорда премиясы» бағдарламасы, «Жас отбасы» бағдарламасы және т.б. (*«Астана жастары» ЖРО өкілі*).

«Елорда жастары мемлекеттік жастар саясатының аясында ағымдағы іс-шаралар туралы толығымен (Қазақстан Республикасының басқа өңірлері мен қалалары арасында) хабардар. Айта кету керек, елордалық жастар саясат секілді іс-шаралардың да мазмұнын білмейді. Бұл, менің пікірімше, ОМО (орталық мемлекеттік орган) мазмұнын жеткізудегі жалпы мәселелермен байланысты (*Халықаралық жастар ұйымының өкілі*)».

Осыған сүйене отырып, сарапшылар елорда жастары жастар ұйымдарының қызметіне соншалықты белсенді қатыспайды және жастар ұйымдарының жұмысына толыққанды қатысатын адамдар аз деп есептейді. Сонымен бірге, қалалық жерлердегі жастардың елеулі бөлігі

кемінде бір рет ҮЕҰ іс-шараларына немесе жобаларына қатысқандығы туралы пікір айтты. Жастарды қамту айтарлықтай кең. Бір бағалауға сәйкес, 20% деңгейінде, басқалары бойынша - 70% деңгейінде.

Эксперттік бағалаудан кеңінен қамту әрдайым маңызды рөл атқармайтындығы анық. Мәселен, халықаралық жастар жобаларының өкілі мыналарды атап өтеді:

«Менің пікірімше, жастардың шамамен 1% жастар қозғалысының белсенділері азаматтық қоғамның осы сегментінің дамуы туралы әңгімелеп беруге жеткілікті. Сонымен қатар «Жас Отан», «Жасыл ел» ресми деректері үлкен мағынаға ие болады - алайда әңгіме белсенді қатысушылар туралы емес, бенефициарлар туралы қозғалады» *(әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі)*.

Сарапшылар жастар ұйымдарының қызметі мектеп оқушылары мен студенттік жастарды көп дәрежеде қамтыды деп санайды - олар жиі қатысушылар немесе бенефициарлар. Жұмыс істейтін жастар үшін кәсіподақ ұйымдары мен «Нұр Отан» бастауыш ұйымдары, ЖІК кәсіпорындарынан басқа, қатыстыру механизмдері көрсетілмеген.

2.2 Жастар ұйымдарының қызметіне белсенді қатысатын жастардың әлеуметтік-демографиялық портреті

Сарапшылардың бағалауы бойынша, Астана жастарының әлеуметтік-демографиялық портретінің 3 түрі көрсетілген:

1 тип. 14-15 жастағы мектепте оқитын астаналықтар, жергілікті тұрғындар, түрлі әлеуметтік немесе қалалық іс-шараларға қатысушылар. Олар үшін жастар ұйымдарының іс-шараларына қатысу шетелдік ЖОО түсу кезінде есепке алынуы мүмкін алғыс хаттар жинаумен; бос уақытты ұйымдастырумен; жаңа достар табу немесе қарым-қатынас жасаумен байланысты.

«Мектеп оқушылары көбінесе көшбасшылық тәжірибеге ие бола алатын немесе мектеп жастарының арасында өзін-өзі танытуға немесе ұйымдастыру дағдыларын иеленетін немесе үйден тыс бос уақытты өткізуге арналған, қалалық іс-шараларды ұйымдастыруға бағытталған жастар ұйымдарына қатысады. Студенттік жастар, негізінен қосымша балл жинау үшін университеттегі қозғалыстарға немесе жастар ұйымдарына қатысады. Белсенді жастардың тағы бір бөлігі ҮЕҰ-да және басқа да жастар ұйымдарына (аз көлемде) әртүрлі жобаларды іске асыру үшін тәжірибе жинақтау мақсатында қатысады *(ер, ЖРО өкілі)*.

2 тип. 18-19 жастағы басқа аймақтардан келген ЖОО студенттері. Бұл жастар тобы университеттік клубтарға қатысады, университеттегі студенттік қауымдастықтардың басым мүшелері болып табылады. Белсенділердің бұл тобына негізінен техникалық, кәсіптік немесе жоғары білім алу үшін елордаға келген орташа табысты отбасылардан шыққан жас жігіттерді қамтиды.

«Өздерін іздеген студенттер, жана тәжірибеге ашық келеді. Көбінесе бұл орташа табысты отбасынан шыққан балалар. Толық қамтылған отбасыдан шыққан балалар көбінесе көңіл көтерудің басқа түрлерін табады, белгілі бір дәрежеде ерке болып келеді, біздің МЖС жүйесі аясында қоғам үшін бірдеңе жасау қажеттілігін көрмейді. Осындай жастардың қатысуы шығармашылық және бос уақытты өзкізу секцияларында, тілдік клубтарда және кез келген субмәдениеттерде байқалады. Аз қамтылған отбасылардан шыққан балалар көбінесе қосымша ақша табумен айналысады және әлеуметтік белсенділікке уақыты қалмайды. Жастар ұйымдарындағы жігіттер белсенді қарым-қатынас пен көшбасшылық қасиеттерге ие, ал қыздар, менің ойымша, көбінесе орындаушылар, ұйымдардағы «тылдың» мүшелері. Балалардың басым бөлігі өңірлерден келген, мұнда жастар қозғалысында өзін-өзі жүзеге асыруда көбірек мүмкіндіктерді көреді, өйткені ұйымдар, іс-шаралар және ресурстар айтарлықтай көп» *(әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі)*.

3 тип. МЖС іске асыруға қатысатын 24-25 жастағы жұмыс істейтін жастар. Жастардың бұл бөлігі кішкентай қызығушылық топтарын артығырақ көреді – балалар үйінде, қарттар үйіндегі еріктілер жұмысы, мәдени іс-шаралар және т.б.

2.3 Жастардың жастар ұйымдарының жұмысына қатысу деңгейі

Сарапшылар елордаға көптеген түрлі үкіметтік емес ұйымдардың шоғырлануын атап өтті, бұл көптеген түрлі іс-шараларға мүмкіндік береді; білім беру ұйымдары базасында өткізілетін іс-шаралар. Сарапшылардың пікірінше, қалалық жастардың басым бөлігі «Жас Отан», «Жас Ұлан», «Жасыл Ел», «ҚСА» сияқты жастар ұйымдарына, кәсіптік-бірлестіктерде (бизнес-жастар, стартап-конкурстар), еріктілер қозғалысы мен қызығушылық бойынша әртүрлі қоғамдастықтар.

Сарапшылардың ойынша елордалық жастардың азаматтық белсенділігінің деңгейі әртүрлі. Олардың пікірінше, астаналық жастардың азаматтық белсенділігі еліміздің басқа аймақтарымен салыстырғанда жоғары, бірақ Алматыға қарағанда төмен. Бұл Астана бүгінгі күні еліміздің мәдени орталықтарының бірі болып табылатындығында, соның арқасында көптеген іс-шаралар өткізілуде.

«Астанадағы жастардың қатысу деңгейі республикалық қалалардан сәл төмен, себебі жастардың көпшілігі сырттан келген және жұмыс істеуді немесе оқып-үйренуді қалайды» *(ер, ЖРО өкілі)*

«Мүмкін, бұл жерде жастар ұйымдарының студенттік қауымдастығы мен орталық кеңселері осында шоғырланған, сонымен қатар, жиі қабілетті және белсенді сырттан келушілер көп» *(әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі)*.

«Жалпы, республикалық деңгейден әлдеқайда жоғары. Бірақ Алматыға қарағанда төмен. Іс-шаралар санының аздығына қарай, ХҮЕҰ жұмыс сапасы байланысты» *(ер, Халықаралық жастар ұйымы)*.

2.4 Жастар ұйымдарының жоғары және төмен деңгейдегі тартымдылығы факторлары

Жастар ұйымдарының қызметіне деген қызығушылық көбінесе жастардың жеке мүдделерімен байланысты. Олардың арасында қоғам тарапынан қолдау, ұйымдастырушылық және көшбасшылық дағдыларды иелену, жеке мақсаттар үшін қажетті сертификаттарды алу, жаңа нәрсені іздестіру, жаңа таныстар табу және т.б. мүмкіндіктер бар. Жастар ұйымдарының қызметіне қатысу өңірлердің жастарына арналған әлеуметтік лифт ретінде қызмет етуі мүмкін.

Сарапшылардың кейбір пікірлерін келтірейік:

«Студенттердің мотиві - қызықты қарым-қатынас, демалыс, достар, әлеуметтік лифт. Көбінесе шеткі аймақтағы балалар өздерінің дағдыларын пайдаланатын саланы тауып, жастар қозғалыстарында жетекші орын алады, осылайша өздеріне жоғары мансаптық мүмкіндікті қамтамасыз етеді. Қатысудың мотиві ретінде дағдылар мен нетворкингті дамытуға бағытталған жеке қызметтер немесе ұйымдардың жобалары болуы мүмкін. Кейде «Жасыл ел» секілді қаржылық пайда көзі *(әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі)*.

«Сондай-ақ, негізгі себеп жастар қозғалысының нақты көшбасшыларының болмауында. Ұлттық жастар ұйымдарының көшбасшылары жас белсенділер емес, жастардың қызығушылықтары туралы білмейтін, ақсүйектер. Олардың қатысуы іс-шараға қатысуды қамтамасыз ететін фактор емес. Міне, мен жағдайға байланысты жастар саясатына түскен әртістер мен спортшылар туралы емес, ХҮЕҰ кәсіби тұрғыда айналысатын адамдар туралы айтып жатырмын» *(ер, Халықаралық жастар ұйымы)*.

«Әрине, Астанада үлкен мүмкіндіктер бар, іс-шаралар көбірек, шығармашылық шаралар бар, сондықтан МЖС кездестіргендердің көпшілігі белгілі бір дәрежеде жастар саясатының дамуына қанағаттанады».

Сарапшылар жастардың төмен дәрежеде қамтылуына назар аударады, соның ішінде жастардың қызығушылығының жоқтығын, өткізіліп жатқан іс-шаралар мазмұнының олардың өмірлік қызығушылықтарына сәйкес келмейтіндігін, іс-шаралардың біртектілігі, өз мамандығы аясында даму немесе кәсіпкерлікпен айналысумен байланысты деп түсіндіреді. Сонымен қатар, кейбір жастар жастар ұйымдарының жұмысына оқу жағдайына немесе жұмыспен қамтылуына байланысты қатыса алмайды.

«Ұйымдаспаған» жастар белгілі бір дәрежеде жастар саясаты туралы естіген, бірақ осы топтың ерекшеліктеріне қатысты олардың сенімділігі жеткіліксіз.

«Елордаға сай, Астанадағы көптеген ХҮЕҰ арқасында көптеген түрлі іс-шаралар өткізілуде. Сонымен қатар, білім беру мекемелерінің іс-шаралары. Мәселе осындай оқиғалардың бірдейлігі мен біртектілігінде болып табылады.

ХҮЕҰ іс-шаралары негізінен сол мақсатты топты тартады және қалада тұратын жастардың шамамен 10% қамтиды» *(халықаралық ұйым өкілі)*.

«Жастар қарапайым іс-шараларға қатысуға тікелей қызығушылық танытпайды. Тұтастай алғанда, жастар іс-әрекеттерінің көпшілігі қалып болып табылады және тиісті қызығушылық тудырмайды. Бұл белгілі бір жас жігіт немесе қыз үшін нақты және түсінікті пайданың болмауынан туындаған» *(ер, Халықаралық жастар ұйымы)*.

Жастар іс-шараларының шеңберінде ақпараттың контентін және ұсыну формасын сынайтын сарапшылар, бүгінгі күнде стандартты емес форматтағы іс-шаралар және әртүрлі тренингтер мен мастер-класстар үлкен аудитория жинайтынын атап өтті.

Себеп ретінде мыналарды көрсетеді:

- жастар қозғалысының жарқын және харизматикалық көшбасшыларының болмауы;
- ұйымның нақты мақсаты немесе миссиясының болмауы;
- ұйымдаспағандық, бұқаралық жобаларды жүзеге асыру үшін ресурстардың жетіспеушілігі;
- сапалы кадрлардың жетіспеушілігі, қызметкерлердің төмен біліктілігі;
- төмен деңгейдегі ынталандыру;
- жастарға арналған бос қолжетімді шығармашылық кеңістіктің болмауы
- формализм, қаржыландыруы бар жобаларға көңіл бөлу;
- жеке жобалардың жоқтығы;
- менеджмент және стратегиялық жоспарлаудың болмауы;
- жастар белсенділігін дамыту трендтерін түсінудің болмауы;
- азаматтық белсенділерімен жұмыстың болмауы;
- идеологиялық бағдарламалардың әлсіз мағыналық толықтырылуы;
- кәсіпкерлік тарапынан жастар бастамаларын қолдаудағы қызығушылықтың жоқтығы

«Жастарға арналған сол жердегі коворкинг-орталықтары, спортзалдар, шығармашылық бұрыштар, аудиториялар, бассейндері бар бос қолжетімді шығармашылық кеңістіктің болмауы» *(ер, ЖРО өкілі)*.

«Жастар қозғалысы мен қоғамдастықтар жұмысының нақты ережелері мен тиімді механизмдерінің болмауы. Әрбір қозғалыс жастарға не үшін қажет екенін, қандай қызметтер көрсететініне және қандай қажеттіліктерін қанағаттандыратынына қатысты сұрақтарға жауап беруі керек» *(әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі)*.

Жастар ортасында өзін-өзі ұйымдастыру процестерін тиімді түрде ынталандыру жолдары және жастардың қоғамдық қызметтерге қатыстыру механизмдері қандай?

Бұл сұраққа сарапшылар келесідей шаралар ұсынады:

«Жас деп 29 жасқа дейінгілер есептелгендіктен. 22-29 жас аралығындағы ересектерді де қатыстыру керек. Университетті бітіргеннен кейін, көпшілігі қызығушылық танытпайды. Компаниялармен, зауыттармен және т.б. тығыз байланыста жұмыс жасау керек» (әйел, «Жас Ұлан» өкілі).

«Мемлекеттік грантқа түсер кезде, ҰБТ және КТА нәтижелерін ғана емес, сонымен қатар қоғамдық сағаттардың жазбаларын енгізу керек» (ер, ЖРО өкілі).

«Құқықтық сауаттылықты арттыру, қоғамдық құқық қорғау жобаларын немесе азаматтық бақылау жобаларын құру бойынша жұмыстар» (ер, Халықаралық жастар ұйымы)

«Мадақтау, ұжымдық еңбек қызметі, ұжымдық демалыс, мансаптық өсу арқылы ынталандыру әдістерін дамыту» (ер, саяси партияның өкілі).

«Біздің жастар ұйымдары, өкінішке орай, өздерінің іс-шараларына қатысу үшін ынталандыру ресурстарына ие емес. Мысалы, Еуропадағы студенттік қозғалыстар өздерінің автобустары, жатақханалары, кампустары бар және осы қозғалыстардың мүшелері жеңілдіктер немесе тегін негіздегі артықшылықтарға ие. Қызығушылықтар қозғалысын ұйымдастыру немесе қолдау, мысалы, туристік қауымдастық, жүгіру клубтары, тілдік қауымдастықтар. Олар шын мәнінде өзін-өзі ұйымдастыратын қоғамдастықтарға жатады. Жалпы алғанда, оларға МЖС жүйесі қажет емес, бірақ егер ірі қозғалыстар оларға нақты қолдау көрсетсе (сөздер мен тұжырымдар емес, мысалы, үй-жайлар, жеңілдіктер, мемлекеттік органдармен байланыс, әлеуметтік лифт), онда консолидациядағы ұйымдардың мүмкіндіктері шынайы болады, алайда, бұл көп еңбекті талап ететін жұмыс. МЖС жүйесінің кадрларын оқыту, халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, жастар үшін қызықты контент пен жобаларды іздестіру. Қайырымдылық жоспарында емес, өзара тиімді ынтымақтастық мақсатында бизнеспен тығыз әріптестік орнату. Алайда, жастар ұйымдарында мемлекеттік органдармен өзара әрекеттесу үшін көп ресурстары кетеді және бұл моделді шектейді» (әйел, Жастар корпусын дамыту Жобасының өкілі).

Сонымен қатар, сарапшылар жастардың іс-шараларына деген қызығушылықты арттыру үшін азаматтық белсенділермен ынтымақтастықты дамыту, іс-шаралардың тематикасын өзекті қылу және сайып келгенде, қызықты жас көшбасшылардың пайда болуына ықпал етуі керектігін атап өтті.

III-БӨЛІМ. ЖАСТАРДЫҢ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТЫЛУ САЛАСЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

3.1 Жастар арасындағы жұмыс іздеу стратегиясы

Сарапшылар жастар арасында жұмыс іздеудің ең кең тараған стратегиясы мемлекеттік органдар мен жеке сектор қызметтері ұсынатын мүмкіндіктер деп атайды. Бүгінгі күні жастар арасында ең көп таралған жұмыс іздестіру түрі – интернет-ресурс. Бұны эксперттік сұраудың барлық қатысушылары дерлік көрсетті. Интернеттің құндылығы навигацияның қолайлылығында, белгілі бір платформаларда ақпараттың шоғырлануында.

Жұмыс іздеген кезде жастар әлеуметтік желілерге, жұмыс іздеу порталдарына және «таныстар арқылы» іздеуге сүйенеді.

Жалпы алғанда, танымал ақпарат көздерінен алынған деректерді талдау интернет рөлінің өсуін көрсетеді. 2017 жылдың басындағы сандық есепте Интернет желісінің ену көрсеткіші 73% болды, бұл Интернетке мүмкіндігі бар халықтың үлесі. Жалпы алғанда, танымал ақпарат көздерінен алынған деректерді талдау Интернеттің өсу ролін көрсетеді. 2017 жылдың басында цифрлы есепте Интернет желісіне ену көрсеткіші 73% болды, бұл Интернетке қатынасы бар халықтың үлесі. Қазақстанда «жұмылдырудың» жоғары көрсеткішін байқауға болады - елде 25,43 млн. сим-карта иелері, бұл жалпы халық санының 142% құрайды. Мобильді құрылғылардың иелерінің 1,8 млн. (10%) әлеуметтік желілерді пайдаланады. Сонымен бірге, елде азаматтардың 17% ғана (3,10 млн.) әлеуметтік желілерге³ қызығушылық танытатыны атап өтілді.

Сондықтан, жұмыс берушілерге кәсіпорындарда бос жұмыс орындарын орналастыруға мүмкіндік беретін электрондық еңбек биржасының пайда болуының қисыны бар, сондай-ақ ізденушінің түйіндемесін орналастыру, қызметкер жинауда және жұмыс іздестіруде халықты жұмыспен қамту орталықтарының байланыстары бар.

«Бүгінде жастар үшін бірнеше жұмыс іздестіру сайттары бар, бірақ бәрібір негізгі интернет алаңдары: OLX.kz, NUR.kz, HeadHunter болып қала береді. Мемлекеттік сектордың ішінде: Жұмыспен қамту орталығы, ЖРО және Жасыл ел. Ең тиімді интернет алаңдар» (ер, ЗТҚ «Қазақстан жастарының конгресі»).

«Менің ойымша, әлеуметтік желілердегі арнайы беттер арқылы жұмыс іздестіру өте қолайлы, себебі бос орындар туралы барлық ақпарат қысқа және

³ Интернеттің Орта Азияға келуі: Тәжікстанда 19% және Қазақстанда 73% дейін. DIGITAL REPORT. 27.01.2017. <https://digital.report/proniknovenie-interneta-v-tsentralnoy-azii-ot-19-v-tadzhiqistane-do-73-v-kazahstane/>

онай ұсынылған, жұмыс іздеуші адам қызықсыз бос орындарды өткізіп жіберіп, қызықты бос орындарды өзіне сақтап алады» (әйел, ЖРО өкілі).

3.2 Астана жастарының жұмыспен қамту саласындағы мәселелері

Бұл саладағы мәселелер объективті және субъективті сипат алып келеді. Сарапшылар жастардың жылдам нәтижеге жетуіне деген ұмтылысын атап өтеді («*Жастар жоғары жалақысы бар жоғары лауазымды иеленуге үміттенеді*») және жалақы деңгейіне жиі шамадан тыс талап қойды.

Дегенмен, «кедергілер» қажетті біліктілік пен тәжірибенің жоқтығы, алынған теориялық білімдердің практика жүзіндегі талаптарға қатысты жеткіліксіз қолданылуы, коммуникация құрудағы қабілетсіздік болуы мүмкін. Бірдей мәселелермен сарапшылар қаланың ТЖКБ ұйымдары мен жоғары оқу орындарын бітірген түлектерінің әлеуметтік және экономикалық бейімделу қиындықтарын байланыстырады.

«Жастардың басым көпшілігі жұмысқа іздеу барысында типтік әдеттегі қиындықтарға тап болады: жұмысқа қабылдаудағы күрделі бәсекелестік; жұмыс тәжірибесінің жоқтығы» (әйел, Астана қаласы әкімдігінің халықты жұмыспен қамту орталығының өкілі).

«Бүгінде Астана жастары практикалық дағдылар мен қабілеттер туралы айтпағанда, тәжірибе мен біліктіліктің жетіспеуі, алынған теориялық білімнің жұмыс берушінің талаптарына толық сәйкес келмеуі сияқты қиындықтарды бастан кешуде» (ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).

Соған қарамастан, Астана жастары үшін жұмыспен қамту саласында осындай «нақты» мәселелер жоқ деген пікірлер бар. Алайда, егер жалақы олардың үміттеріне сай келмеген жағдайдағы, бос орындарға жұмысқа орналасуды қаламау мәселесі бар. Жастар үшін имидж, бедел және жоғары жалақы мәселесі өзекті.

«Адамдар астанаға жақсы өмір үшін келеді. Жақсы жалақы ұсынатын көптеген бос жұмыс орындары бар, бірақ жастар үшін бұл орындардың «төмен беделіне» байланысты қызметкерді табу өте қиын. Соған сәйкес - егер жақсы «беделді» жұмыс, бірақ жалақысы аз болса, онда тағы да қызметкерді табу қиын болады» (әйел, ЖРО өкілі).

«Телефон құқығы» өзінің өзектілігін жоғалтпайды. Сарапшылар жұмыспен қамтылудың «байланыс арқылы» таралуына назар аударады. Олардың бағалауы бойынша мұндай жағдайлар мемлекеттік және квазимемлекеттік ұйымдарда жиі кездеседі.

Өңдеу өнеркәсібі Одағының төрағасы және Алматы желдеткіш зауытының негізін салушы Марат Баққұлов бітіруше түлектердің теориялық білімдерінің өндіріс талаптарына сәйкес келмеуі туралы

пікірімен бөліседі: «Зауытқа инженер ретінде жұмыс істейтін университеттің түлектері тағы бес жыл оқыту керек»⁴. Сарапшы, әсіресе, ауылдық жерлерде орта білім сапасы туралы мәселені көтереді: «Алматыдағы желдеткіш зауытының қызметкерлері қазақ тілінде сөйлейтін ауыл жастары болып табылады, олардың мысалында ауылдық жерлердегі білімнің нашарлауы байқалады. Нұсқаулықты суреттер деңгейіне аударамыз, өйткені ауылдық жерлердегі орта мектепті бітіргеннен кейін бізге келгендердің көбі оқу мен жазуды білмейді».

3.3 Еңбек нарығындағы жас мамандардың артықшылықтары

Жастардың артықшылықтарын талқылау кезінде сарапшылар екі мәселеге назар аударады:

1) жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешуге бағытталған мемлекеттік бағдарламалардың болуы. Ең алдымен, «Өнімді жұмыспен қамту және бұқаралық кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы» туралы, оның аясында еңбек нарығының қажеттіліктерін ескере отырып, техникалық және кәсіптік білімі бар кадрлар дайындалады, еңбек нарығында талап етілетін мамандықтар мен дағдылар бойынша жұмысшы кадрларды қысқа мерзімді кәсіптік оқыту, кәсіпкерлік негіздерін оқыту, ауылдық және қалалық жерлерде микронесиелерді кеңейту, жұмыссыздар мен өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға жұмыспен қамтылуға жәрдемдесу, еңбек ресурстарының мобильдігін арттыру. Барлық бағыттар бойынша басым топ - 29 жасқа дейінгі жастар, сонымен қатар, жұмыссыздар мен өзін-өзі жұмыспен қамтығандар.

«Бітіргеннен кейін жұмыс тәжірибесін алу үшін мемлекет түлектерге алты айлық жастар практикасын ұсынады. Дипломы бар түлек (29 жасқа толмаған) өз қаласындағы жұмыспен қамту орталығымен байланысады, одан кейін олар жастар практикасына жіберіледі - бұл оқыған мамандығы (кәсібі) бойынша бастапқы жұмыс тәжірибесін алу үшін орта, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнен кейін, техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының түлектері жүзеге асыратын жұмыс түрі. Бұл кәсіптік мамандық бойынша бастапқы жұмыс тәжірибесін алу үшін техникалық, кәсіптік білім беру бағдарламаларын, орта, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнен кейінгі білім беру ұйымдарын бітірген түлектердің жұмыс түрі. Осы уақыт ішінде жұмыс беруші потенциалды қызметкердің қабілетін анықтауға және маманның ұйым талаптарына бейімделуіне мүмкіндік алады. Жоғарыда аталған бағдарлама аясында таңдаған мамандығы бойынша жастар дуалды білім түріне бағытталады – білім беру ұйымдарында оқытудың міндетті кезеңдері мен кәсіпорындағы тәжірибені біріктіретін кәсіпорынның, оқу орындары мен студенттердің теңдей жауапкершілігімен студенттерге жұмыс орындарын беру және өтемақы төлеу жүзеге асырылатын кадрларды оқыту формасы. Оқытудың бұл формасы оқыту аяқталғаннан кейін жұмыспен қамтылуға кепілдік береді» (ер, *Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).*

⁴ Николаева Т. Ол жаққа қайтымсыз. 13 шілді 2018 ж. <https://expertonline.kz/a15526/>

2) жастардың сапасы - ынтагерлік, жұмыс істеуге деген ұмтылыс, жаңа дағдылар мен білімге деген ашықтық, жылдам үйрену қабілеті. Бұл тұрғыда жетекшілік мәселесі, жас қызметкерлердің потенциалын ашуда көмек көрсету маңызды.

«Оларда көптеген жаңа идеялар бар және жақсы жетекшілік еткен жағдайда, оларды бағыттап, компанияға пайда әкелетін сауатты қызметкерлер тәрбиелеуге болады» *(әйел, ЖРО өкілі).*

«Артықшылық» ретінде жас мамандардың жұмысқа көп уақыт жұмсауға мүмкіндік беретін балаларының болмауы аталып отыр. Бұл, әрине, Астана қаласының көптеген кәсіпорындарындағы артық істелген уақыт және жұмыс орнында кідіріп қалу «қалыпты жағдай» деп саналуымен байланысты.

3.4 Жұмыссыздық: тәуекел топтар

«Жастардың қай санаттары тәуекелге ұшырайды?» деген сұраққа сарапшылардың жауаптарын қорытындыласақ, төмендегі сипаттамаларды бөліп көрсете аламыз. Бұлар:

- 1) ЖОО (NEET) түсе алмаған мектеп түлектері;
- 2) ЖОО түлектері;
- 3) негізінен әйелдер;
- 4) гуманитарлық және экономикалық мамандықтар бойынша диплом алған түлектер
- 5) 19-25 жас аралығындағы жастар.

Қазақстан Республикасы Статистика комитетінің сарапшысы берген ақпаратқа сүйенсек, бүкіл Қазақстан бойынша жұмыссыздық қаупіне тап болған: 25-28 жас аралығындағы жастар - 43,4 мың адам немесе барлық жұмыссыздардың 10%. 52% әйелдер, 48% ерлер құрайды. 16-24 жас аралығындағы адамдар - 39 мың адам немесе 9%, негізгі үлесі ер адамдар 59%.

Астана қаласы бойынша 16-24 жас аралығындағы - 2 318 жұмыссыз жастар бар, оның ішінде 1 314 ер мен 1 004 әйел. 25-28 жас аралығында - 3 977 адам, оның ішінде 2 103 ер адам, 1 874 әйел адам. Жұмыссыз жастардың жалпы санының негізгі бөлігі 39% орта кәсіптік (арнайы) білімі бар, 36% жоғары және аяқталмаған жоғары, 25% негізгі, орта, жалпы білімі бар *(ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі) ҚР ДСӘДМ).*

2016 жылы 313,6 мың мектеп түлектерінің 124,7 мыңы колледждерге, 91,9 мыңы – жоғары оқу орындарына, 34,6 мыңы шетелге оқуға, ал 62,3 мыңы оқуын жалғастыра алмай қалды. Соңғысының, түлектердің жалпы санынан үлесі 19,8%, NEET жастар индексін қалыптастыруға тікелей қатысатын, білімсіз, жұмыссыз, кәсіптік оқытусыз жастардың пайыздық үлесін көрсетеді (ағылшынша not in education, employment or training). NEET- тұрақты жұмыссыздықты

және өмір сүру сапасын нашарлауын дамытатын тұрақты база болып табылады.

Ехітаг бағалауынша, Қазақстанда NEET индексі шамамен – 37% құрайды, ол 16-24⁵ жас аралығындағы адамдарға оқу және жұмыспен қамту жағдайына байланысты анықталды. Жыл сайынғы мектеп бітірген кезде 20% NEET потенциалы жоғары қорытынды индексті 37%, сондай-ақ өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың жоғары пайызын құрайды.

Мысырлық Ехітаг форсайтінгтік компаниясының директоры Айман Тұрсынхан Қазақстанда өзін-өзі жұмыспен қамтығандар – бұл жинақтау немесе өмір сүру үшін жақсы жағдайларға мүмкіндік бермейтін тұрақсыз кірістерді және кездейсоқ кірістерді білдіреді, дұрысы осал жұмыспен қамтылу түрі деп есептейді. Жастар жұмыспен қамту және білім алудан тыс -тәуекел тобы болып табылады, себебі маргиналдану, кедейлік және әлеуметтік эксклюзияның жоғары тәуекеліне ие.

Астаналық жастар арасындағы дипломды жұмыссыздық дәрежесіне қатысты эксперттік сұрауға қатысушылардың пікірлері әртүрлі. Сарапшылардың бірінің айтуынша, оқуды аяқтаған түлектердің 10% -ы жұмыссыз қалады. Сарапшылардың бірінің айтуынша, оқуды аяқтаған түлектердің 10% жұмыссыз қалады. Басқа пікірлер бойынша 20% құрайды. Статистикалық мәліметтерге негізделген үшінші сарапшы: «2017 жылы ҚР Статистика жөніндегі комитетінің деректері бойынша Астанада 61% немесе 3,4 мың жұмыссыз жастардың жоғары және аяқталмаған жоғары білімі бар» екенін атап өтті. Осыған байланысты келесі сарапшы: «Біздің ұйымға жұмыссыздардың өтініштері бойынша, орта есеппен – 10 адамың 7 жоғары білім бар/алады».

Сарапшылар түлектерді жұмысқа орналастыру мақсатында бос орындар жәрмеңкесін өткізіп, ұйымдармен меморандумдар жасайды. Дегенмен, олар бұл шараларға күмәнмен қарайды, өйткені олар тиімсіз және ресми болып саналады. ЖОО дипломға қосымшаны бермеу қаупімен жұмыспен қамту туралы анықтаманы талап ету тәжірибесі жағдайдың жақсаруына ықпал етпейді. Шындығында, ЖОО осы арқылы өздерінің статистикасын «жақсартады».

«Шындығында, әрбір ЖОО жұмысқа орналасу туралы анықтаманы «талап етеді», содан кейін дипломға қосымша береді. Осылайша, ЖОО өз түлектерін жұмысқа орналасудағы өзінің рейтингін көтереді. Іс жүзінде түрлі бос жұмыс орындар жәрмеңкелері өткізіледі, олардың нәтижелері әдетте жоғары емес. Бұл осындай іс-шараларды өткізудің дұрыс емес тәсілімен байланысты» (ер, «Қазақстан жастарының конгресі» ЗТҚ).

⁵ Николаева Т. Ол жаққа қайтымсыз. 13 шілді 2018 ж. <https://expertonline.kz/a15526/>

«Оқуды бітіргеннен кейін түлек оқу орнына жұмыспен қамтылған жерден міндетті түрде анықтама әкелуі керек. Егер ол жұмысқа тұрмаса, кез келген компаниядан ешқандай міндеттемелер мен жұмыспен қамтылусыз анықтама алып келеді, осылайша ЖОО өздерінің түлектерін жұмысқа орналастыру туралы есебін «жабады»» *(әйел, ЖРО өкілі)*.

Сарапшылардың арасында жастардың жұмысқа орналасуындағы мемлекеттің рөлі туралы ешқандай көзқарас жоқ. Кейбір сарапшылар «мемлекет түлектерді жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етуі керек» деп санайды. Басқа көзқарас – жұмыспен қамтылуда мемлекеттің араласуы қажет емес, өйткені ол білім беруді қамтамасыз етеді және мемлекеттік жастар практикасы аясында жүзеге асырылатын кең ауқымды мүмкіндіктерді ұсынады.

«Шынына келгенде, мемлекеттің қатысуы минималды болуы керек. Мемлекет жас ұрпақты оқытумен және тәрбиелеумен айналысуда. Оған қоса, осы жылдан бастап Қазақстанның әрбір екінші студенті тегін оқи алады. Жастар өздерінің экономикалық мәселелерін өздері шешуі керек» *(ер, «Қазақстан жастарының конгресі» ЗТҚ)*.

Атап айтқанда, Қазақстанда, түлектерді жұмыспен қамту мәселесін шешу үшін, «Дипломмен ауылға!», «Жастар практикасы», «Жастар кадрлық резерві» бағдарламалары жүзеге асырылып отыр.

Жұмыспен қамту орталықтарында жұмыс берушілермен бірге бос орындар жәрмеңкесін өткізілуде. Жас қазақстандық мамандарға айтарлықтай қолдау көрсететін ағымдағы жобалар мен бағдарламалардан бөлек, мәселені шешудегі халықаралық тәжірибеге назар аудару керек.

Тиімді әдістердің бірі ретінде салықтық жеңілдіктер немесе түлектерді жалдаған жұмыс берушілерге қаржылық көмек көрсету. Сондай-ақ, сарапшылар университет түлектеріне жаңа жұмыс орындарын ұсынатын жұмыс берушілерге салықтық жеңілдіктер мүмкіндігін ұсынады.

3.5 Кәсіптік бағдар университет түлектерін жұмысқа орналастырудың тиімді шарасы

Сарапшылардың айтуынша, кәсіптік бағдар беру іс-шаралары тек жоғары білім жүйесінде ғана емес, орта білім беру жүйесінде де күшейтілуі керек. Дипломы бар мамандардың өз мамандықтары бойынша жұмыс істемейтіні кесірінен кәсіби білім беру жүйесіне жиі «кінә» тағылады. Қоғамда жоғары білім беру жүйесі экономиканың «нақты қажеттіліктеріне» нашар бағдарланған деген пікір бар. Кадрлардың дисбаланс перспективасын нақты анықтау керек және тиісінше, артық экономистер, заңгерлер дайындығын қысқарту қажет.

Немесе, керісінше, инженерлерді оқытуды арттыру. Бұл мемлекеттік тапсырыс бойынша ЖОО оқитын студенттер санына байланысты.

Сарапшылардың пікірінше, Астанадағы бос жұмыс орындарының ең көп саны қызмет көрсету секторында, атап айтқанда, сату және қоғамдық тамақтану, интернет-сауда, әлеуметтік желілер арқылы тауарларды жылжытуға арналған салаларда шоғырланған.

Бүгінгі таңда Астана қаласында қызмет көрсету саласында ең көп бос орындар бар – аймақ бойынша бос жұмыс орындардың жалпы санының 20% және білім беру саласында - 15,2%. Жастардың бос жұмыс орындары туралы ақпарат көзі - www.enbek.kz (Электронды еңбек биржасы) *(ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).*

Бұл салалар кәсіби және техникалық, жоғары білімі жоқ жастардың негізгі бөлігіне тартымды.

«Жалпы айтқанда, Астана қаласының Статистика департаментінің мәліметі бойынша, жастардың көпшілігі экономикалық қызметтің келесі салаларында жұмыспен айналысады: 16-24 жас аралығында: 4 419 адам білім алуда, Өнеркәсіпте 6 880 адам, Көтерме және бөлшек сауда; автокөліктер мен мотоциклдерді жөндеу 8 696 адам, өңдеу өнеркәсібінде 6 311 адам, 25-28 жас аралығында, Білім беру 10 594, құрылыс 10 742 адам, көтерме және бөлшек сауда; автокөліктер мен мотоциклдерді жөндеу 9 302 адам, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер бойынша – 9 647 адам» *(ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).*

Сонымен қатар, жұмысшы мамандықтары қала жастары үшін тартымды және беделді емес. Еңбек нарығында жұмысшы мамандықтары сұранысқа ие болғанына қарамастан, олар жастар үшін тартымды емес. Бұл жұмысшы мамандықтарында, төмен жалақы, қиын еңбек жағдайлары, БАҚ және әлеуметтік желілерде жұмысшы мамандығы өкілінің имиджіне нашар көңіл бөлінуіне байланысты.

Кәсіптік бағдар беру, білім алу және т.б. еңбек нарығының жаңа тәуекеліне өз уақытында жауап беруі үшін не істеу қажет? Сарапшылардың жауаптары:

- Қазіргі кәсіптік бағдар беру жүйесін өзгерту
- еңбек нарығындағы үрдістерді алдын ала талдау және есептеу қажет.
- технологияның үнемі өсуіне байланысты еңбек нарығында жұмысшы мамандықтары бұрынғыша сұранысқа ие болып қалуда.

3.6 Жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдары мен тетіктері

Жастарды жұмыспен қамту мәселелерін шешу жолдары мен тетіктері қандай?

- жұмысшы мамандықтарды танымал ету;
- мектептегі білім алу кезеңінен бастап ерте кезден дұрыс кәсіби бағдар беру;
- кәсіпкерлікке, мамандықты ауыстыруға арналған тегін кәсіптік оқыту курстары;
- ЖОО-да оқу кезінде әрі қарай жұмысқа орналасу үшін шынайы тәжірибеден өту;
- сапалы білім;
- сұранысқа ие мамандықтарға оқыту;
- оқу барысында практикалық жұмыс өтілін алу;
- кәсіптік бағдарлау, әлеуметтендіру, жастар тәжірибесінің мемлекеттік бағдарламасы.

Кәсіпкерлікке және мамандықты ауыстыруға арналған тегін курстар өнімді жұмыспен қамту және бұқаралық кәсіпкерлікті дамытудың мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде қолжетімді шара болып табылатынын атап өту керек. Алайда, тізім бірқатар мәселелерді өзекті етудің маңыздылығын көрсетуде.

«Жас азаматтарды жұмыспен қамтудың негізгі мәселесі - жұмыс берушілердің жұмысқа қабылдау кезіндегі біліктілік талаптары оқудың нәтижелерімен тікелей байланысты емес екендігінде. Студенттермен кәсіптік бағдарлау жұмысында жүйелілік жоқ. Сондықтан жастарды жұмысқа дайындау үшін болашақ мамандықты /кәсіпті таңдауға және жоғары сапалы білім беру қызметтерін көрсетуге көмектесетін кәсіби бағдар беру жүйесін дамыту қажет. Сонымен қатар, еңбек нарығында сұранысқа ие жұмысшыларды, мамандықтарды таныту қажет» (ер, *Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі*) ҚР ДСӘДМ).

Сараптамалық зерттеудің нәтижелері гуманитарлық бітірушілерді техникалық маман ретінде қайта дайындау мәселесі бойынша қарама-қарсы пікірлерді анықтауға мүмкіндік береді.

«Жастарды гуманитарлық ғылымдардан техникалық мамандықтарға қайта даярлау тәжірибесі тамаша тәжірибе. Бүгін әлем өзгеруде. Сондай-ақ қажетті мамандар ауыстырылуда. Көптеген заңгер, бухгалтерлер, менеджерлер және т.б. Шындық техникалық мамандықтардың мамандары арасында лайықты ақша табуға болатын көптеген жерлер бар екендігін көрсетеді» (ер, *ЗТҚ «Қазақстан жастарының конгресі»*).

«Қайта біліктіліктен өткізу жас жұмыссыздардың кәсіптік бағдарына сәйкес болуы керек. Гуманитарлық сала мамандарын жай ғана техникалық мамандыққа қайта біліктіліктен өткізу білікті мамандар бермейді» (әйел, *ЖРО өкілі*).

«Ия, шынында, болашақ мамандықты таңдау көбінесе еңбек нарығындағы соңғы үрдістерге сәйкес келмейді - түлектердің үштен екісі гуманитарлық мамандықтар алады. Нәтижесінде бүгінгі таңда кәсіптік білімі бар 73% немесе 323 мың азамат жұмысқа орналаса алмайды» (ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).

Сарапшылар мамандарды даярлау және қайта даярлау мәселесі бойынша балама амалдар мен көзқарастардың қажеттілігіне назар аударады. Бүгінгі таңда өмір бойы білім алу бірінші кезекте. Ғылымның, қоғамның және өндірістің қарқынды дамуы салдарынан мамандардың кәсіптік дайындығына қойылатын талаптар өзгеруде. Мәселе білімнің жылдам ескіруінде болып тұр. Жыл сайын мамандардың білімі 20-30 % құнсызданады, индустриалды дамыған елдерде мамандықтар әр 8 жылда ескіріп отырады, ал өндіріс салаларында әр 5 жыл сайын, кейбір ғылыми пәндерде білім әр 5-10 жылда⁶ жаңарып отырады.

«Бұл мәселенің мониторингі техникалық дағдылардың өзектілік кезеңі төмендейтінін, сондықтан бұл үздіксіз білім алу қажеттілігін арттырады. Бұрын кәсіби техникалық салада алынған білім 10 жылға білімін қайта жетілдіруге жететін болса, бүгінгі таңда көптеген мамандықтарда дағдылардың өзектілігі 2 жылдай ғана сақталады» (ер, Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ).

ЭЫДҰ талдауына сәйкес, Қазақстандағы жұмыс берушілер өз қызметкерлеріне белсенді түрде оқудан өтулеріне ұсыныс жасамайды. Нәтижесінде, Қазақстандағы жұмысшылардың тек 3,4% қосымша оқудан өтті. Еңбек ресурстарының қатарына қосылулары қажет жастардың дағдылары мен құзыреттерін дамыту үшін білім беру жүйесінің сапасын жақсарту қажет, ол жастарды сұранысқа ие дағдылармен, біліктілікпен қамтамасыз етіп, түлектердің жұмысқа орналасу деңгейін арттырып, сондай-ақ түлектерді жұмысқа орналастыруға ат салысқан болар еді.

«Болжамдық деректерге сәйкес, экономикадағы ең үлкен қажеттілік мағлұмат дайындайтын қызметкерде болмақ, құжаттаманы рәсімдеу, бухгалтерлік есеп және техникалық қызмет көрсету салаларындағы қажеттілік 2016 жылмен салыстырғанда 11,2% -ға өседі. Сұранысқа ие болатын мамандарды атап айтқанда, жеке қызметтер көрсететін қызметкерлер - 19,8 мың адам, сәулетші инженерлер, сабақтас кәсіптер мамандары- 18,1 мың адам, азаматтарды және мүлікті қорғау жұмысшылары-15,6 мың адам, кассирлер және сабақтас мамандықтар-15,6 мың адам, орта әкімшілік және басқару персоналы-15,4 мың адам. Тұтастай алғанда, кәсіптік бағдарлау және білім беру жүйесі тұтастай еңбек нарығының жаңа сын-қатерлеріне жедел әрекет ету үшін: оқушылардың барынша ең көп бөлігі оқуын аяқтап, осылайша олардың біліктіліксіз қалмауына ерекше назар аудару қажет. Бұл оқу үлгеріміде немесе

⁶ Әлеуметтік белгісіздік жағдайында студенттерді кәсіби әлеуметтендіруді модельдеу. Ростов-на-Дону, 2016. Кіру: <https://clck.ru/EPo8Q>

сабақтарында қиындығы бар "қын" жастарды ерте анықтау және олармен жеке жұмыс жасауды қажет етеді; сондай-ақ қаржылық қиындықтарға тап болған жастарды анықтап және оларға көмектесу. Білім беру жүйесін дамыту кезінде орташа біліктілігі бар жұмыс күшінің күтілетін тапшылығын азайту үшін ТЖКБ жүйесін дамытуға негізгі назар аударылуы қажет. Білім беру жүйесінің мазмұны жұмыс берушілердің талаптарына сай болуын қамтамасыз ету үшін Ұлттық біліктілік жүйесін дамытуды жалғастыру және жеделдету қажет» (ер, *Жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-аналитикалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ*).

Заманауи шарттар жастардың еңбек нарығында белгілі бір құндылықтарға, дағдыларға және бәсекеге қабілеттілігіне ие болуын талап етеді. Сараптамалық сауалнаманың қатысушылары неге баса назар аударады? Келесілерді бөліп көрсетейік:

Сана-сезімнің ашықтығы, өзіне сын көзбен қараушылық, шындықты ұғыну, жұмыстан қорықпау, демалысты кейінге қалдыру

Жігерлі болу, ынталы, икемді, мобильді, жаңа үрдістерді үйренуге және жаңа ойларды ұсынуға дайын болу.

Жастардың кәсіптік дағдыларының бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін әлемдік тәжірибеде кеңінен таралған әдіс - тәжірибе ұйымдастыру және өткізу.

IV-БӨЛІМ. ЖАСТАР ОРТАСЫНДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕР МЕН ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР

4.1 Жасырын және ашық қауіп-қатерлер

Сарапшылар Астана жастарының арасындағы тәуекелдер мен қауіп-қатерлер туралы айтқанда, кибербуллинг, интернет-тәуелділік және, әсіресе, әлеуметтік желілерге тәуелділік сияқты мәселелерге назар аударуда.

Сонымен қатар олар жұмыссыздық, ішімдік, темекі шегу, есірткі және секталарға тарту сияқты «дәстүрлі» мәселелерге назар аударады.

«Жастар арасында жұмыссыздық деңгейі жоғары. Осы себепті шет елге кетуші білікті мамандардың санының артуы байқалуда. Материалдық жағдайдың төмен болуына байланысты жастар дәстүрлі емес діни ағымдар қатарына кіріп кету қауіпі бар» *(әйел, Дін мәселелерін зерттеу орталығының өкілі).*

«Жаңа есірткі заттарының (синтетикалық есірткілер) таралуы, онлайн-кеңістіктің әсері (кибербуллинг), тұрақсыз әлеуметтік-экономикалық жағдайдың әсері (еңбек нарығындағы бос орындардың жетіспеушілігі, бұрынғыша техникалық мамандықтар қоғамда әлі де төмен сатыда)» *(әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).*

4.2 Тәуекел топтары: маскүнемдік және нашақорлық

Сарапшылар тәуекелдер мен қауіптерге көп ұшыраған жастар қатарына ең алдымен, аз қамтылған отбасылардан шыққан адамдарды, мигранттарды, жұмыссыздарды, діни ұйымдарға тартылған жетім балаларды, сондай-ақ белгілі бір тұрғылықты мекен жайы жоқ адамдарды айтады.

Жүргізілген сұхбат барысында барлық сарапшылар жастардың осы тобын бәрі бірдей атап өткенін айта кету керек.

Мұның себебін сарапшылар бос уақыттың сапасыз, дұрыс ұйымдастырылмауынан, білім беру үрдісінің ресми сипаты және жоғары қарқынды оқу жүктемесінен көреді.

Сарапшылардың «Жастардың қай санаттары зиянды әдеттерге бейім?» деген сұраққа жауаптарынан балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік құпталмайтын тәжірибеге ерте тартылатыны жайлы қорытынды шығаруға болады.

Сарапшылардың бағалауынша, барынша жаман әдеттерге душар болатын адамдар төмендегідей сипатталады:

«11-24 жастағы ерлер, бұл жерде олардың білім деңгейі айтарлықтай үлкен рөл ойнамайды, менің ойымша бейберекет аудандар (базар, вокзал)» *(ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).*

«15-18 жас аралығындағы жасөспірімдер мен жастар. Көбіне балалар ілігеді. Жастарда белгілі бір физиологиялық, психологиялық ерекшеліктер

қалыптасады. Сондықтан, ата-аналар бұл мәселені ескеріп, дұрыс бағыт беруі қажет» (әйел, орта мектептің өкілі).

Нашар білім деңгейімен, тұрақты тұрғылықты мекен-жайсыз, әлеуметтік әлсіз жастар (әйел, Дін мәселелерін зерттеу орталығының өкілі).

Астана жастары арасында **маскүнемдік қаншалықты** өзекті мәселе? Бұл сұраққа қарама-қарсы жауаптар айтылды. Кейбіреулер жасөспірімдер арасында маскүнемдік мәселесі кең таралған деп санайды, ал басқалары, керісінше, бұл мәселе бүгінгі күні өткір емес деп есептейді, себебі спортпен шұғылданатын жастардың үлесі жоғары. Келесідей пікір де айтылды:

«Қазақстанда 12-15 жас аралығындағы жасөспірімдер арасында алкоголь тұтынудың таралу деңгейі 18,1%, 15-17 жас - 37%, бұл созылмалы аурулар мен өлім-жітім санының көбеюіне әкеледі» (сарапшы, Гумилев атындағы ЕҰУ Жастар саясаты орталығы).

Сарапшылар Астана жастарының маскүнемділікке салыну себептеріне әлеуметтік және психологиялық мәселелерді, оған қоса отбасылық тәрибедегі кемшіліктерді, өмір сүру сапасының төмен деңгейін, қылмыс санының көбеюін айтуда.

«Жұмыссыздық, басқа да ББЗ қолданылуы, отбасындағы дисфункционалдық қатынастар, жеке және басқа психологиялық проблемалар, есірткіге қарсы тұру қабілетінің болмауы, генетикалық факторлар» (әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).

«Ішімдік пайдалану себептері әр түрлі. Олардың бірі этил спиртінің психотроптық әсері: мастандырушы, бәсеңдетуші және босансытушы. Мұндай әсерге қол жеткізу қажеттілігі адамдардың көптеген санаттарында кездеседі: ауытқуы бар адамдарда, жүйкенің тозуынан зардап шегетін, қоғамда нашар бейімделген, сондай-ақ эмоциялық және физикалық шамадан артық жүктемемен жұмыс істейтін адамдарда» (ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).

Сарапшылар қаладағы жастар арасындағы есірткі жағдайын сипаттағанда оның деңгейін салыстырмалы түрде төмен бағалайды, бірақта бұл мәселе халықтың ауқатты топтарына тән деген ойда айтылады.

«Бүгінгі таңда есірткі қабылдау үрдісіне іліккен жастар сәтті құрылған, ауқатты, өзін-өзі қамтамасыз ете алатын отбасылар қатарынан байқалады. Былайша айтқанда ақша төлей алатындар. «Алтын» деп аталатын жастар түсіп қалады. (ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).

«2014 және 2015 жылдары Астана қаласында маскүнемділікпен ауыру деңгейі: 18 жасқа дейін - 4,4% және 6,4% (қыздар), 3,5% және 4,1% (ұлдар), 18-29 жас аралығы - 5,4 % және 5,9 % (қыздар), 9,8% және 10,2% (ұлдар)» (әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).

Сарапшылардың көзқарасы бойынша, **жастар арасында нашақорлыққа және алкогольизмге қарсы күреске бағытталған ең**

тиімді шаралар спорт, ерікті түрде қосымша дәрістер тыңдау, отбасылық құндылықтарды және салауатты өмір салтын насихаттау болып табылады. Жастардың мүмкіндігінше қолдарының бос болмауы, кері әсер етуші әсерден шектеу үшін әлеуетті мүмкіндік болып саналады. Билбордтар, дәрістер, ҚР ІІМ тарапынан жасалатын іс-шаралар тиімді емес болып саналады:

«Егер спорттық секциялар тегін болып, спорттық іс-шаралар көбірек өткізіліп, салауатты өмір салтын насихаттау кеңінен қолға алынса сол тиімді болар еді» (әйел, Діни мәселелерді зерттеу орталығының өкілі).

«Бұл іс-шаралар тиімді: отбасылық қолдау, аула клубтарының дамуы, бос болмау, бір реттік емес, қайталанатын спорттық іс-шаралар, тәуекел топтарына қысқа интервенция» (әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).

4.3 Жастар арасындағы суицид мәселесі

Суицид мәселесі жастар арасындағы ең өткір мәселелердің бірі. Бүкіләлемдік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша, Қазақстан суицид саны бойынша әлемде үшінші, ал Орталық Азия елдері арасында - жетекші орынды иемденеді. Халықаралық денсаулық сақтау ұйымының сарапшылары, 100 мың адамға шаққанда 20-дан астам адамды құрайтын көрсеткіштер суицидтердің сыни шегі деп саналады. Қазақстанда статистикалық мәліметтер бойынша соңғы онжылдықта 100 мың тұрғынға суицид саны 52-53 адамды құрады⁷. Балалар құқықтары жөніндегі уәкіл С.Айтпаева мәлімдегендей, 2018 жылдың басынан бастап кәмелетке толмаған 124 қазақстандық өз-өзіне қол жұмсады⁸.

«Жарық әлем» қоғамдық бірлестігі ұсынған суицидтер туралы статистикаға сәйкес, суицид жасайтындардың көпшілігі жұмыс жасындағы адамдар болып табылады.

Бүгінде қазақстандық мектептерде мектеп психологтары жұмыс істейді, олардың жұмысы балалар суицидінің алдын алуға бағытталған.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру орталығының маманы Раиса Колокина Қазақстандағы балалардың суицид жасауының келесідей себептерін атап өтті: жасөспірім қыздар арасында бақытсыз махаббат, ата-анамен, мұғалімдермен немесе өз құрдастарымен ұрысып қалу, жалғыздық және жатсынулылық⁹.

⁷ МАВЛОНИЙ Д. Қазақстан дүние жүзінде суицид жөнінен үшінші орынды иемденеді. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30468239#pos=32;95

⁸ Жыл басынан бері 124 қазақстандық кәмелетке толмаған балалар өз-өзіне қол жұмсады. <https://kursiv.kz/news/proisshestviya/2018-09/124-nesovershennoletnikh-kazakhstanca-pokonchili-s-soboy-s-nachala-goda> Жариялау күні: 03.09.2018

⁹ https://rus.azattyq.org/a/Suicide_in_Kazakhstan/1819152.html

Ата-анамен балалар арасындағы жатсынушылық, әлсіз тәрбие және нашар үлгерім, отбасыдағы жанжалдар, жақын достардың болмауы сияқты себептерді зерттеу барсында сұралған сарапшылар да көрсетіп отыр.

«Жас-өспірімдерге «міндеттілік қысымы» деген әсер көрсетіледі. Біз дамушы елде өмір сүріп жатырмыз, сондықтан әр бір баланың бойына ата-анасының артқан үмітін ақтау секілді белгілі бір міндеттер жүктеледі. Мұндай жағдайға тап болған баланың психикасы көбіне төзбейді. Сонымен қатар, жасөспірімдік жаста ырықсыз шешім қабылдау қалыпты жағдай» *(ер, Жастар саясаты орталығының өкілі)*.

Бұл мәселелерге қосымша ретінде сарапшылар барынша өз-өзіне қол жұмсауға ынталы әлеуметтік жастар тобына жасөспірімдерді атады «адал достары да, шынайы сүйікті жартысы да қасында жоқ ауқатты адамдарды», «ББЗ қолданатын адамдарды, психикалық ауытқуы бар адамдарды, дисфункционалды отбасынан шыққан адамдарды, әлеуметтік әлсіз жасөспірімдер және жастарды».

Мұндай қалыптасқан жағдайдан шығудың жолы қандай? Сарапшылар психологтардың жұмысының маңыздылығына назар аударып, сонымен бірге жастардың психикалық денсаулығына отбасының әсерін ерекше атап өтуде.

Атап айтқанда, сарапшылар мынадай шараларды ұсынуда:

- әлеуметтік желілердегі жазбаларды қадағалап отыру;
- дәрістер өткізу;
- мектептер мен университеттерде білім алатындармен психологтардың қарқынды жұмысы;
- жастарға арналған жігерлендіру іс-шараларын ұйымдастыру;
- сенім телефондарының жұмысының сапасын дамыту;
- ата-ана-педагогикалық қоғамдастығында ағарту жұмыстарын жүргізу;
- жастарды қоғамдық іс-шараларға белсенді түрде тарту;
- Оқу орындарында оқытудың сапасын арттыру және тәрбие құрауыштарын нығайту.

4.4 Астанадағы жастардың қылмыс ерекшеліктері

Қазақстанда кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылық мәселесі өте өткір болып отыр. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің ақпараты бойынша, жыл сайын қылмыс жасаған сегіз мыңға жуық кәмелетке толмағандар анықталып, олардың жартысы дерлік қылмыстық жауапкершілікке тартылуда. Соңғы сегіз жыл ішінде республикада кәмелетке толмағандарды уақытша оқшаулау, бейімдеу және оңалту орталығына қаураусыз және панасыз қалған 70 мыңнан

артық жасөспірімдер орналасытырылды, олардың 10 796 балалар үйі және мекеп-интернаттарына рәсімделді. Астанада әлеуметтік жобаның арқасында Астанадағы кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылық 36% төмендеді, деп хабарлайды «Казинформ» ХАА тілшісі. Бұл туралы Астана қаласы прокурорының аға көмекшісі Дана Мулакова мәлімдеді. «Қала әкімдігімен, барлық білім беру мекемелерімен, ІІМ, сондай-ақ басқа да құқық қорғаушы органдармен бірге 4 ай жұмыс өткізген кезең ішінде бізде нақты нәтижелер бар. Бұл - кәмелетке толмағандардың қылмысының 36% төмендеуі, әкімшілік құқық бұзушылықтардың 11% төмендеуі және жасөспірімдер полициясының тіркеуінде тұрған жасөспірімдердің санының 25% төмендеуі», – деп Астанадағы¹⁰ мекемеаралық кездесуде айтты. Сонымен қатар, оның айтуынша, былтырғы жылы жасөспірімдердің бұрынғы жылдарымен салыстырғанда құқық бұзушылықтар санының артуын байқауға болған.

Сарапшылар жастар арасындағы қылмыс мәселесін және жастар арасында девиантты мінез-құлқтың таралуын атап көрсетуде. Әрине, факторлар әртүрлі. Олардың кейбіреулері әлеуметтік сипатқа ие - қаржы жағдайы нашар, жұмыссыздық, қараусыздық.

«Шынымды айтсам, біздің заманымызда агрессивті жастар тым көп. Кішкене қателік жасалынса бірден төбелес, дау, кейде қырғынға дейін барады» (ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).

Жастарда зорлық-зомбылықтың пайда болу себебі көбінесе ақша, дау, билік, қарама-қайшылықтар, материалдық құндылықтар және діни көзқарастар болып табылады.

«ББЗ қолдану, әлеуметтік-экономикалық жоспардың қиындықтары, психологиялық, психиатриялық мәселелер» (әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).

Бұдан бөлек, сарапшылар профилактикалық жұмысты күшейту қажеттілігіне, қылмыстық жазалау жүйесі мен бұрын сотталғандар мен пробацияларды¹¹ реәлеуметтендіруге ерекше назар аударуда. Сондай-ақ бос уақытты ұйымдастыруға да назар аударуда.

«Жасөспірімдердің бос уақытының ұйымдастырылмауы; Қараусыз қалу; Заманауи және тиімді профилактикалық әсерлердің болмауы; Кәмелетке

¹⁰ Астанада жасөспірімдік қылмыс көрсеткіші 36 % азайды. 13 желтоқсан 2017 https://express-k.kz/news/sotsium_lenta/podrostkovaya_prestupnost_v_astane_snizilas_na_36-113329

¹¹ Қылмыстық құқық бұзушылықтар жасамауға алдын ала ескерту жасайтын, санаттары заңмен анықталған тұлғалардың мінез-құлқын түзетуге бағытталған жеке-дара бақылау және әлеуметтік-құқықтық сипаттағы шаралардың қызмет жүйесі.

толмағандардың және олардың ересек сыбайластарының қылмысалды және қылмыстық әрекет фактілеріне әлсіз жауап қату; Қылмыстық жазалау жүйесінің дағдарысы және бұрын сотталғандардың реәлеуметтенуі; Отбасы, мектеп, бос уақыт өткізу секілді негізгі әлеуметтік институттардың құқық қорғау органдарымен өзара әрекеттесушілігінің жоқтығы».

4.5 Қала жастарының діндарлығы

Қазіргі уақытта Қазақстанда мемлекеттің бақылауындағы 3 493 діни субъекттерді (мешіт, шіркеу, ғибадатхана) ұсынатын 17 конфессия бар.

Астана жастарының діндарлық деңгейіне қатысты сарапшылар арасында ортақ ой жоқ. Орташадан жоғары деңгейге дейін әр түрлі бағаланады.

«Жастардың арасында үш түрлі діндарлық түрін бөліп көрсетуге болады: толықтай немесе ішінара , таңдаулы діндарлық (күш, уақыт немесе ақша жұмсамайтын жоралғыларды орындау) және уақыт еншісіндегі заманауи дін» *(әйел, әлеуметтік-медициналық оңалту орталығының өкілі).*

«Мен қазіргі кезде көптеген жігіттер мен қыздардың жұма күндері, жалпы басқа күндері де мешітке баратындары үшін өте қуаныштымын. Өте қуаныштымын! 10 нан 7 бере аламын» *(ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).*

Сарапшылар жастар арасындағы экстремистік, радикалды көзқарастардың даму көзін төмен әлеуметтік жағадаймен, отбасыдағы мәселелермен, материалды құндылықтармен, жастардың білім деңгейімен, қоршаған ортаның әсері және психологиялық ауытқулармен байланыстырады.

4.6 Наразылық потенциалы

Эксперттік сұрау қатысушылары жастар арасында наразылық потенциалы мәселесіне басқаша көзқараспен қарауды ұсынуда. Қазіргі жастар көшедегі митингке барудан гөрі наразылықтың басқа түрлерін артық көреді. Бұл ішінара Қазақстандағы интернет пен әлеуметтік желілердің кең таралуына байланысты. Бұдан бөлек, билік органдары жауапкершілікті күшейтіп, әлеуметтік желілердегі оқиғаларға, жауаптар мен шағымдарға пікір білдіруде.

Мәселен, сарапшылардың бірі мынадай пікір білдірді:

«Менің ойымша, біз көшеде жиналып, ереуілге шығатын кезден алыстап кеттік. Қазір ереуілдер үшін әлеуметтік желілер бар, ол жерде бәрі де бар » *(ер, Жастар саясаты орталығының өкілі).*

Бұдан бөлек, сарапшылар өздері үшін болашағын көрмейтін ойшыл адамдар наразылықтың нысаны ретінде Қазақстаннан кетіп қалатынына да мән береді.

«Олар шағымдану орнына көбіне шет елге кетіп қалады» (қаз.)

Қандай мәселелер жастарды қоғамдық наразылыққа шығуға мәжбүрлеуі мүмкін? Сарапшылар бұл сұраққа жастардың материалдық жағдайының күрт нашарлауы, жұмыссыздығы және құқықтарының бұзылуы деп жиі жауап береді.

«Төмен жалақы, бұл ретте бағалардың қымбаттауы. Қандай да бір құқықтардың бұзылуы» (ер, *Жастар саясаты орталығының өкілі*).

«Әлеуметтік мәселелер, қаржылық жағдай, жұмыссыздық» (әйел, *Дін мәселелерін зерттеу орталығының өкілі*).

«Ақша мәселесі, радикалдардың үгіт-насихаты, психологиялық қысым» (әйел, *орта мектептің өкілі*).

Жастар арасындағы бүлдіргіш азаматтық белсенділіктің/ наразылықтардың жойқын көріністерін болдырмау үшін қандай шаралар қажет?

Әлеуметтік мәселелердің шешімі ең алдымен - жұмысқа орналасуға жәрдемдесу; тұрғын үй мәселесінің шешімі; жаңа жұмыс орындарын құру (жұмыспен қамту), моноқалалардағы жағдайды жақсарту.

«Жұмыспен қамту және тұрғын үй мәселесін шешу, мемлекеттік саясатты қолжетімді және қызықты жолмен түсіндіру. Өзін-өзі жүзеге асыру үшін жастар форматын ұсыну» (әйел, *жастар корпусын дамыту жобасының өкілі*).

«Жастардың атаулы топтарымен мәселелер жиынтығы бойынша жұмыс жасау; Дұрыс және жүйелі кәсіптік бағдарлау; Мигранттармен, соның ішінде ішкі мигранттармен де жұмыс жасау» (ер, *Халықаралық жастар ұйымы*).

«Жастарды қоғамдық қызметке тарту, пікірталастық қабілеттерді дамыту, мотивациялық тренингтер, шеберлік класы, әрі қарай жұмысқа ынталандыру» (ер, *саяси партия өкілі*).

ҚОРЫТЫНДЫ

Сарапшылар Астана қаласы жастарының мемлекеттік жастар саясаты жайлы хабардарлық деңгейін әр түрлі дәрежеде бағалайды. Сарапшылардың бағалаулары олардың қызмет аясына байланысты. Оптимисттік баға беру көбіне көптеген жастарды тарту арқылы жаппай мерекелік іс-шаралар өткізетін, жұмысы жастар саясатымен байланысты сарапшыларға тән. Негізінен өзіндік ерекшеліктері бар жеке меншік сектордың немесе саланың мамандары көбірек орташа баға береді.

Сарапшылардың пікірінше, жастардың жастар ұйымдарының қызметіне белсенді қатыспауы бірқатар себептерге байланысты. Олардың ішінде мыналарды атап өту керек: жастарға арналған іс-шаралар шеңберінде ақпарат ұсынудың әлсіз мазмұны мен нысаны, жастар қозғалысының жарқын және харизматикалық көшбасшыларының болмауы; ұйымның нақты мақсатының немесе миссиясының болмауы; жаппай жобаларды іске асыру үшін ресурстардың болмауы; мамандар мәселесі, селқостық, қаржыландырылатын проекттерге бағдар алу, жастар белсенділігін дамыту үрдістерін түсінбеу және т.б.

Сарапшылардың пікірінше, жастар ұйымдарының қызметі мектеп оқушылары мен студенттерге көбірек бағытталған, бірақ жұмыс жасайтын жастар тиісті назардан тыс қалуда.

Жастар ұйымдарының қызметіне жастардың қызығушылығы көбінесе жеке мүдделермен байланысты. Олардың арасында қоғамдық мақұлдауға ие болу, ұйымдастырушылық және көшбасшылық дағдыларға ие болу, жеке мақсаттар үшін қажетті сертификаттарды алу, жаңашылдық іздеу, таныстар табу және т.б. бар.

Сонымен қатар, сарапшылар жастар белсенділігіне қызығушылықты арттыру үшін халық белсенділермен ынтымақтастықты дамыту, іс шаралардың тақырыптарын өзектендіру және, нәтижесінде, қызықты жас көшбасшылардың пайда болуына ат салысу қажет деп санайды.

Жастар арасында ең кең таралған жұмыс іздеу стратегиясы шарлауға ыңғайлы интернет ресурс болып табылады. Сондай-ақ жастар жұмыс іздеген кезде әлеуметтік желілер мен жұмыс іздеу порталдарына жүгінеді. Өзінің өзектілігін «телефондық құқық» және «достар арқылы іздеу» де жоғалтпаған. Сарапшылардың пікірінше соңғысы мемлекеттік және квазимемлекеттік ұйымдарда жиі кездеседі.

Сарапшылар Астанада жұмыспен қамту саласында күрделі мәселелер жоқ деп есептейді. Мәселе көбінесе еңбек нарығындағы ұсыныстар мен жастардың үміттеріне сәйкес келмеуіне байланысты. Жастар үшін имидж, бедел мен жоғары жалақы мәселесі маңызды.

Жұмысшы мамандықтарындағы бос орындарға қызығушылық төмен екендігі байқалады.

Жастарда тиісті дәрежеде біліктілік пен тәжірибенің болмауы, нашар білім және коммуникативтік дағдылардың болмауы жастардың жұмысқа орналасуына кедергі келтіреді.

Жастардың еңбек нарығындағы артықшылықтарын сарапшылар мемлекеттік бағдарламалар өзінің мақсатты аудиториясы ретінде жастарды қарастыруымен байланыстырады. Одан бөлек, жастардың жаңа білімге ашықтығы, ынталылығы, және жылдам үйрену қабілеті олардың жұмыс берушінің көз алдындағы тартымдылығын арттырады. "Артықшылық" ретінде олардың балаларының болмауы да айтылады, бұл жас мамандарға жұмысқа көбірек уақыт бөлуге мүмкіндік береді. Шамасы бұл Астана қаласының көптеген кәсіпорындарда қайта жасау және жұмыстағы жиі кідірістердің "норма" болып саналуына байланысты.

Жұмыссыздық мәселесіне келгенде сарапшылар тәуекел тобына ЖОО-ға (NEET) түспеген мектеп бітірушілерін, көбіне әйелдерді; гуманитарлы және экономикалық мамандықтар бойынша диплом алған түлектерді; 19-25 жас жастарды айтады. Эксперттік сұраудың қатысушылары Астанада дипломы бар жастар арасында ауқымды жұмыссыздық бар екендігін атап өтуде.

Сарапшылар мамандарды даярлау және қайта даярлау мәселесі бойынша балама әдістер мен балама көзқарастардың қажеттілігіне назар аударуда. Бүгінгі таңда өмір бойы білім алу бірінші кезекте. Ғылымның, қоғамның және өндірістің қарқынды дамуы салдарынан мамандардың кәсіптік дайындығына қойылатын талаптар өзгеруде.

Сарапшылар Астана жастарының арасындағы тәуекелдер мен қауіп-қатерлер туралы айтқанда, кибербуллинг, интернет-тәуелділік және, әлеуметтік желілерге тәуелділік сияқты мәселелерге жіті назар аударуда.

Сарапшылар қаладағы жастар арасындағы есірткі жағдайын сипаттағанда оның деңгейін салыстырмалы түрде төмен бағалайды, бірақта бұл мәселе халықтың ауқатты топтарына тән деген ойда айтылады. Сарапшылардың көзқарасы бойынша, жастар арасында нашарлыққа және алкогольизмге қарсы күреске бағытталған ең тиімді шаралар спорт, ерікті түрде қосымша дәрістер тыңдау, отбасылық құндылықтарды және салауатты өмір салтын насихаттау болып табылады. Жастардың мүмкіндігінше қолдарының бос болмауы, кері әсер етуші әсерден шектеу үшін әлеуетті мүмкіндік болып саналады.

Билбордтар, дәрістер, ҚР ІІМ тарапынан жасалатын іс-шаралар тиімді емес болып саналады:

Сарапшылар жастар арасындағы суицид мәселесін талқылағанда жасөспірім қыздар арасында бақытсыз махаббат, ата-анамен,

мұғалімдермен немесе өз құрдастарымен ұрысып қалу, жалғыздық және жатсынулылық, төмен үлгерім, ата-аналар тарапынан тым жоғары талаптар – «міндеттілік қысымы» секілді себептерді атап көрсетеді.

Сарапшылар жастар арасындағы қылмыс мәселесін және жастар арасында девиантты мінез-құлқтың таралуын атап өтуде. Жастар тарапынан зорлық-зомбылықтың өршу себебі көбінесе ақшалай мәселелер, діни көзқарастар, ББЗ пайдалану, әлеуметтік-экономикалық қиындықтар және психологиялық проблемалар болып табылады.

Бұдан бөлек, сарапшылар профилактикалық шарларды күшейту қажеттілігіне, қылмыстық жазалау жүйесі және бұрын сотталғандарды реәлеуметтендіруге, сондай-ақ бос уақытты ұйымдастыруға ерекше назар аударуда.

Жастардың наразылық потенциалын зерттеу барысында бүгінгі жастардың наразылық түрлері дәстүрлі түрден ерекшеленуі мүмкін, яғни көше митингілерінің орнына, наразылық әлеуметтік желілерде, көші-қон қарым-қатынастарда және жастардың кетуімен көрініс табуы мүмкін. Бұдан бөлек, сарапшылар өздері үшін болашағын көрмейтін ойшыл адамдар наразылықтың нысаны ретінде Қазақстаннан кетіп қалатынына да мән береді. Оқу миграциясы жаһандық үрдіс болып табылатынын айта кету қажет.

Қоғамдық наразылықтар акциясына жастардың материалды жағдайының кенет нашарлауы, жұмыссыздық және құқықтардың бұзылуы, радикалдардың үгіт-насихаты, психологиялық қысым триггерлер ретінде қызмет етуі мүмкін. Сарапшылар жастар арасындағы экстремисттік, радикалды көзқарастардың даму көзін төмен әлеуметтік жағадаймен, отбасыдағы мәселелермен, материалды құндылықтармен, жастардың білім деңгейімен, қоршаған ортаның әсері және психологиялық ауытқулармен байланыстырады.

Бұл жастардың әртүрлі топтарымен мақсатты түрде жұмыс жүргізуді талап етеді; жасөспірімдер мен жастардың арасындағы жүйелік кәсіптік бағдарланумен; әлеуметтік, соған қоса жұмыспен қамту және тұрғын үй мәселелерін шешумен.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жыл басынан бері 124 қазақстандық кәмелетке толмаған балалар өз-өзіне қол жұмсады. <https://kursiv.kz/news/proisshestviya/2018-09/124-nesovershennoletnikh-kazakhstanca-pokonchili-s-soboy-s-nachalagoda> Жариялау күні: 03.09.2018
2. Iain Klugman Why governments need to respond to the Fourth Industrial Revolution. <https://www.weforum.org/agenda/2018/09/shift-happens-why-governments-need-to-respond-to-the-fourth-industrial-revolution/> Жариялау күні: 14 Қыркүйек 2018.
3. Болашақта Астанада жойылатын 20 мамандық. <http://kerekinfo.kz/blog/20248.html> Жариялау күні: 24.06.2018
4. Ибраева А. Қазақстандағы жоғары ақы төленетін және сұранысқа ие үздік 20 мамандық. <https://kursiv.kz/news/tendencii-i-issledovaniya/2017-07/top-20-vysokooplachivaemykh-i-vostrebovannykh-professiy-v> Жариялау күні: 06.07.2017
5. Мавлоний Д. Қазақстан суицидтер саны жөнінен дүние жүзінде үшінші орын алады. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30468239#pos=32;95
6. Мавлоний Д. Қазақстан суицид саны бойынша рейтингтердің алғашқы орындарында. 10 қыркүйек 2009. https://rus.azattyq.org/a/Suicide_in_Kazakhstan/1819152.html
7. Әлеуметтік белгісіздік жағдайында студенттерді кәсіби әлеуметтендіруді модельдеу. Ростов-на-Дону, 2016. Кіру: <https://clck.ru/EPo8Q>
8. Николаева Т. Ол жаққа қайтымсыз. 13 шілде 2018 ж. <https://expertonline.kz/a15526/>
9. Николаева Т. Ол жаққа қайтымсыз. 13 шілде 2018 ж. <https://expertonline.kz/a15526/>
10. Астанада жасөспірімдік қылмыс 36% төмендеді. 13 желтоқсан 2017 https://express-k.kz/news/sotsium_lenta/podrostkovaya_prestupnost_v_astane_snizilas_na_36-113329
11. Орталық Азияға ғаламтордың кіруі: Тәжікстандағы 19% дан Қазақстандағы 73%-ға дейін. DIGITAL REPORT. 27.01.2017. <https://digital.report/proniknovenie-interneta-v-tsentralnoy-azii-ot-19-v-tadzhikistane-do-73-v-kazahstane/>
12. Отан шақырады. Қазақстан өзінің ең күшті мамандарын шекара сыртынан қайтара алады ма? <https://camonitor.kz/31581-rodina-zovet-smozhet-li-kazahstan-vernut-iz-za-rubezha-svoih-luchshih-specialistov.html> Жариялау күні: 13.09.2018

13. Қазақстандағы ЖОО түлектерін жұмыспен қамту. // Alma mater. Жоғары мектеп жаршысы № 3, наурыз 2016.
<http://iac.kz/ru/publishing/trudoustroystvo-vypusnikov-vuzov-kazahstana>

1-ҚОСЫМША
ЭКСПЕРТТІК САУАЛНАМА ГАЙДЫ
(ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІ)

1. Астана жастары қаншалықты мемлекеттік жастар саясаты туралы ақпараттандырылған?
2. Жастар ұйымдарының қызметіне мемлекет жастары қаншалықты белсенді қатысады?
3. Сіздің ойыңызша, оның басты себептері қандай? Жастар ұйымдарының жұмысына неге және неліктен жастар қатысады / қатыспайды?
4. Жастар ұйымдарының қызметіне белсенді қатысатын жастардың әлеуметтік-демографиялық портреті қандай?
5. Қандай жастар ұйымдарының қызметіне қала жастарының басым бөлігі қатысады?
6. Елорда жастарының азаматтық белсенділігі еліміздің басқа аймақтарындағы жастармен салыстырғанда жоғары болып келеді деп ойлайсыз ба?
7. Мемлекеттік жастар саясатын іске асырумен жастардың қанағаттану деңгейін қалай бағалайсыз?
8. Жастар ұйымдарының жұмысында қандай кемшіліктерді бөліп көрсете аласыз?
9. Сіз қала жастарының азаматтық белсенділігімен байланысты қандай мәселелерді бөліп көрсете аласыз?
10. Жастар ортасында өздігінен ұйымдастыру үдерістерін тиімді ынталандыру үшін не жасау керек? Сіздің көзқарасыңыз бойынша, жастарды қоғамдық қызметке тартудың аса әсерлі тетіктерін атаңыз?
11. Жастар ортасында азаматтық белсенділіктің деструктивтік құбылыстарына / наразылықтарына жол бермеу үшін қандай шаралар қажет?

2-ҚОСЫМША

ЭКСПЕРТТІК САУАЛНАМА ГАЙДЫ (ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ САЛАСЫ)

1. Жастар арасында жұмыс іздеудің ең кең тараған стратегиясын таңдаңыз. Олардың қайсысы тиімді?
2. Астананың жастары жұмысқа орналасу саласында қандай мәселелермен қақтығысады, оның ішінде тек қана елорда үшін тән ерекшелері қандай? Осы мәселелер немен негізделеді?
3. Еңбек нарығында жас мамандардың артықшылықтары қандай?
4. Жастардың басқа жас топтарымен салыстырғанда жұмысқа орналасуында қандай шектеулері бар?
5. Жастардың қандай санаттары жұмыссыздық тәуекеліне ұшырайды? (жасы, жынысы, білім деңгейі, мамандық және басқа да сипаттамалары)
6. Астана жастарының арасындағы дипломы барлардың жұмыссыздық көлемі қандай?
7. ЖОО-лар мен қала ТжКББ түлектерінің әлеуметтік-экономикалық бейімделу мәселелері қандай?
8. Қаланың оқу орындары (ЖОО мен ТжКБ) өз түлектерін жұмысқа орналастыру үшін қандай жұмыс атқарады? Бұл қаншалықты тиімді?
9. Білім беру мекемелерінің түлектерін жұмысқа орналастыруға мемлекет қалай қатысу керек?
10. Бүгінгі таңда елорданың еңбек нарығының қай аудандарында бос орындардың ең көп саны бар? Жастар қандай ақпарат көздерінен олар жөнінде ақпарат алады?
11. Қандай экономикалық салада кәсіпкерлік және техникалық, жоғары білімсіз жастардың басым бөлігі жұмыс істейді?
12. Қала жастары үшін жұмысшы мамандықтары қаншалықты беделді?
13. Жастардың жұмысқа орналасу мәселелерін шешу жолдары мен тетіктері қандай?
14. Жастардың жұмыссыздық мәселесін шешу жолдарының бірі жастарды гуманитарлық мамандықтан техникалық мамандыққа өзгерту тәжірибесі болуы мүмкін деген пікір бар. Сіз берілген шараның перспективасын қалай бағалайсыз? Ол қаншалықты тиімді?
15. Жастар еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болу үшін қандай дағдыларды қажет етеді?

16. Болашақта қандай мамандықтар талап етіледі? Кәсіптік бағдар беру, білім беру және т.б. жүйелерінің еңбек нарығының жаңа сын-қатерлеріне уақтылы жауап беруі үшін не істеу керек?

3-ҚОСЫМША
ЭКСПЕРТТІК САУАЛНАМА ГАЙДЫ
(ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕР МЕН ҚАУІПТЕР)

1. Астананың жастар ортасындағы негізгі тәуекелдер мен қауіптер қандай?
2. Қандай астаналық жастар санаты тәуекелдер мен қауіптерге аса бейім болып келеді (аз қамтылған жастар, мигранттар, жұмыссыздар, жетімдер, діни ұйымдарға тартылғандар, басқасы)?
3. Қала жастарының өмір сүру қызметінің қандай салалары аса көп әлеуетті тәуекелдер санына ие болып келеді?
4. Қала жастары жаман әдеттерге (шылым шегу, алкогольизм, нашақорлық) қаншалықты бейім?
5. Қандай жастар санаты (жынысы, жасы, білім деңгейі, тұрғылықты жері, басқа да сипаттамалары) жаман әдеттерге көбірек бейім болып келеді?
6. Астана жастарының арасында алкогольизм мәселесі қаншалықты өткір болып келеді?
7. Астана жастарының маскүнемдік факторлары қандай?
8. Қала жастары ортасындағы нашақорлық жағдайы қандай?
9. Жастар арасында есірткі және алкогольмен күресуге бағытталған қандай шараларды сіз аса тиімдірек деп санайсыз? Олардың қайсысы күтілетін нәтиже береді?
10. Қала жастары арасында суицид мәселесі қаншалықты маңызды?
11. Жастардың қандай әлеуметтік санаттары өз-өзіне қол жұмсауға аса бейім болып келеді?
12. Астанада жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау факторлары (себептері) қандай?
13. Жастар ортасында суицидтердің алдын алу бойынша қандай шараларды тиімді деп санайсыз?
14. Астанадағы жастар қылмысының ерекшеліктері қандай?
15. Жастардың қандай әлеуметтік санаттары қылмыс жасауға бейім болады?
16. Қала жастарының агрессиялық деңгейі қандай?
17. Жастар тарапынан зорлық-зомбылықтың пайда болуына әдетте не себеп болады?
18. Қала жастарының діни деңгейін қалай бағалай аласыз?
19. Қаланың жастар арасында радикалды көңіл-күй, экстремистік дамуына қандай әлеуметтік мәселелер жағдай жасайды деп ойлайсыз?

20. Қалада жастар арасында наразылық акцияларының пайда болу ықтималдығы қандай?
21. Жастардың қоғамдық наразылық акцияларына қатысуына қандай мәселелер мәжбүрлеуі мүмкін?

4-ҚОСЫМША

ҚАТЫСУШЫ-САРАПШЫЛАРЫНЫҢ ТІЗІМІ

№	Сарапшының аты-жөні	Жұмыс орны
Жұмыспен қамту саласындағы жастардың мәселелері		
1	Аргандыков Даулет Рашидович	АО АҚ « жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі ақпараттық-талдамалық орталықтың өкілі» ҚР ДСӘДМ, орталық президенті
2	Мусатаева Айдана Акбар-Курметтиевна	«Астана Жастары» ЖРО, жұмыспен қамту және кәсіптік бағдарлау бөлімінің басшысы
3	Болысов Тохтар Коммунарович	«Қазақстан жастары конгресі» ЗТҚ, атқарушы директор
4	Байтасов Азамат Елемесович	Астана қаласы әкімдігінің «Жұмыспен қамту орталығы» КММ, халықты жұмыспен қамтудың белсенді шараларын қамтамасыз ету бөлімінің басшысы
5	Кульшиманова Каламкас Мусаевна	Астана қаласы әкімдігінің «Жұмыспен қамту орталығы» КММ, кәсіптік оқыту бөлімінің басшысы
Жастардың азаматтық белсенділігі		
1	Лепсибаев Чингиз Серикович	«Содружество» Халықаралық жастар ұйымы, басқарма төрағасының орынбасары
2	Мухаметжан Болыспек	«Астана жастары» ЖРО, директор
3	Сарсекеева Алия	Жастар корпусын дамыту жобасының үйлестіру агенттігі, техникалық сарапшы, дамыту жөніндегі маман
4	Динара Садвақасова	«Жас Ұлан» ББЖҰ РҚБ, төраға
5	Чукеев Жанат Нурбекович	«Нұр Отан» партиясы жанындағы «Жас Отан» жастар қанаты, «Даму» бағытының үйлестірушісі
Жастар арасындағы тәуекелдер мен қауіп-қатерлер		
1	Болекбаева Каршыга Орынбасаровна	«Әлеуметтік-медициналық оңалту орталығы» ШЖҚ МКК, 1-санатты нарколог дәрігер
2	Құлмахан Назерке Сабыржанқызы	№ 60 мектеп-лицейі, педагог-психолог
3	Налшыбек Асхат Бағдатулы	Гумилев атындағы ЕҰУ жастар саясаты орталығы, төраға
4	Шантай Марал	Астана қаласы әкімдігінің жанындағы Дін мәселелерін зерттеу орталығы КММ, орталық маманы, дінтанушы

Научно-исследовательский центр «Молодежь»

**«Комплексное социологическое
исследование молодежной ситуации
в городе Астана»**

**Аналитический доклад по результатам социологического
исследования**

Астана, 2018

Комплексное социологическое исследование молодежной ситуации в городе Астана / Ашимханова Д.Э., Ермаханова С.А., Кусманова А.Г., Каримова Ж.К., Калдыбаева О.В.– Астана: НИЦ «Молодежь», 2018. – 209 с.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2018

АННОТАЦИЯ

Аналитический доклад по результатам комплексного социологического исследования молодежной ситуации в г. Астана включает в себя три главы. Первая глава посвящена анализу данных массового социологического опроса молодежи города в возрасте 14-28 лет. Объем выборки составил 2000 человек. Опрошенная совокупность репрезентирует молодое население города по таким основным параметрам как административно-территориальное расселение, возраст и пол.

Вторая глава представляет результаты серии фокус-групп с молодежью Астаны. Всего было проведено 8 фокус-групп, 4 из которых прошли на государственном языке, 4 – на русском.

В третьей главе представлены данные экспертного опроса специалистов в области работы с молодежью. В опросе приняли участие 12 экспертов, разделенных на три группы – специалисты в области молодежного трудоустройства, в сфере социальной активности молодежи и эксперты по рискам и угрозам в молодежной среде.

СОДЕРЖАНИЕ

ГЛАВА I. МАССОВЫЙ АНКЕТНЫЙ ОПРОС.....	7
Раздел 1. Методология исследования.....	7
Раздел 2. Социальное самочувствие молодежи г. Астана.....	12
2.1 Доминирующие ценности в сознании молодежи города.....	12
2.2 Удовлетворенность молодежи жизнью в городе и работой городских служб.....	16
2.3 Актуальные проблемы молодежи г. Астана.....	21
2.3.1 Жилищная проблема в молодежной среде.....	23
2.3.2 Проблемы молодежи в сфере трудоустройства.....	25
2.3.3 Взгляд молодежи на проблему миграции в Астану.....	29
Выводы по разделу.....	32
Раздел 3. Социальная активность молодежи г. Астана.....	35
3.1 Уровень патриотизма молодежи города и трактовка этого понятия молодежью.....	35
3.2 Активность молодежи в работе молодежных организаций, Мотивация и оценка их работы.....	38
3.3 Степень удовлетворенности молодежи реализацией государственной молодежной политики и уровень протестной активности.....	41
3.4 Формы допустимого участия молодежи в развитии своего города...	47
Выводы по разделу.....	48
Раздел 4. Отношение молодежи г. Астана к религии.....	50
4.1 Особенности индивидуальной религиозности молодежи.....	50
4.2 Отношение молодежи столицы к религиозной литературе и источники ее приобретения.....	52
4.3 Оценка молодежью города межэтнической и межконфессиональной ситуации в городе.....	53
Выводы по разделу.....	57
Раздел 5. Отношение молодежи города к молодежным субкультурам.....	58
5.1 Степень распространения субкультур в г. Астана и отношение молодежи к ним.....	58
5.2 Уровень членства в молодежных субкультурах, доминирующие среди них.....	59
5.3 Причины вступления в молодежные субкультуры.....	61
Выводы по разделу.....	61

Раздел 6. Формы девиантного поведения молодежи города.....	63
6.1 Проблема физического насилия в молодежной среде.....	63
6.2 Отношение молодежи города к табакокурению и алкоголизму.....	66
6.3 Проблема распространения наркотиков среди молодежи Астаны...	68
6.4 Актуальность проблемы суицидов в молодежной среде столицы....	70
6.5 Ощущение молодежью города угрозы от действий экстремистских организаций.....	72
Выводы по разделу.....	73
Заключение.....	76
Приложения.....	82
ГЛАВА II ФОКУС-ГРУППОВЫЕ ДИСКУССИИ.....	122
Раздел 1. Методология исследования.....	122
Раздел 2. Анализ социального самочувствия молодежи Астаны... 	124
2.1 Оценка текущей жизненной ситуации.....	124
2.2 Выявление ключевых ценностей, потребностей, интересов молодежи.....	126
2.3 Оценка молодежью обстановки в городе.....	129
2.4 Оценка деятельности городских служб.....	134
2.5 Участие молодежи в вопросах развития столицы.....	140
2.6 Выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, определение отношения молодежи города к приезжим из других регионов страны.....	143
2.7 Изучение современных рисков и угроз безопасности в молодежной среде.....	145
Раздел 3. Анализ проблем молодежи города в сфере трудоустройства.....	148
3.1 Анализ обеспеченности молодежи работой.....	148
3.2. Выявление причин молодежной безработицы, проблем социально-экономической адаптации выпускников вузов и ТиПО города.....	153
3.3 Определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодежи.....	156
Раздел 4. Анализ отношения молодежи к религии.....	158
4.1 Уровень религиозности столичной молодежи.....	158
4.2 Выявление оценки молодежью города межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе.....	161

Заключение.....	163
Приложения.....	166
ГЛАВА III ЭКСПЕРТНЫЙ ОПРОС.....	175
Раздел 1. Методология исследования.....	175
Раздел 2. Гражданская активность молодежи.....	177
2.1 Осведомленность о государственной молодежной политике.....	177
2.2 Социально-демографический портрет молодежи, принимавшей активное участие в деятельности молодежных организаций.....	178
2.3 Уровень вовлеченности молодежи в работу молодежных организаций.....	179
2.4 Факторы высокой и низкой привлекательности молодежных организаций.....	180
Раздел 3. Проблемы молодежи в сфере трудоустройства.....	183
3.1 Стратегии поиска работы среди молодежи.....	183
3.2. Проблемы молодежи Астаны в сфере трудоустройства.....	184
3.3 Преимущества молодых специалистов на рынке труда.....	185
3.4 Безработица: группы риска.....	186
3.5 Профорientация как эффективная мера содействия занятости выпускников вузов.....	188
3.6 Пути и механизмы решения проблем трудоустройства молодых.....	189
Раздел 4. Риски и угрозы в молодежной среде.....	193
4.1 Скрытые и явные угрозы.....	193
4.2 Группы риска: алкоголизм и наркомания.....	193
4.3 Проблема суицида в молодежной среде.....	195
4.4 Особенности молодежной преступности в Астане.....	196
4.5 Религиозность молодежи города.....	198
4.6 Протестный потенциал.....	198
Заключение.....	200
Приложения.....	204

ГЛАВА I МАССОВЫЙ АНКЕТНЫЙ ОПРОС

РАЗДЕЛ 1. МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ

Сегодняшняя Астана имеет непродолжительную историю в бытности столицы и как следствие этого, пока до конца не сложилось единое социальное пространство города, все элементы которого осознают себя частью единого целого и имеют схожую идентичность. Современная Астана – это мозаика разных социальных групп, дифференцированных по профессии, уровню образования, полу, возрасту, региону происхождения, району проживания. Каждая из этих групп является носителем своих ценностей, установок поведения, механизмов адаптации к социальным, экономическим и культурным условиям. Изучение проблем населения Астаны требует дифференцированного подхода, основанного на выявлении особенных черт, характеризующих разные социальные группы.

Особую социальную группу в структуре столичного населения представляет молодежь. Согласно статистическим данным, на 1 января 2018 года население Астаны составило 1 032 475 человек. Доля молодежи в структуре населения Астаны составила около 22 % (227 038 человек).

Астана – один из крупнейших городов Казахстана, столичный статус которого привлекает в город большое количество мигрантов из других регионов страны. Она является административным, экономическим центром страны, в ней сосредоточены престижные учебные заведения, являющиеся центром притяжения наиболее амбициозной, мотивированной молодежи со всех регионов. Основная часть приезжающих в столицу – молодые люди до 30 лет.

Молодежь города представляет собой реальную силу, способную внести значительный вклад в развитие города. Молодежь является наиболее активной его частью, потенциал которой может быть направлен как на конструктивное преобразование города в форме общественно полезной деятельности, так и иметь деструктивные последствия в форме проявлений девиантного поведения, роста протестной активности.

Знание ситуации в молодежной среде города Астана позволит выявлять риски и прогнозировать развитие ситуации. Исходя из широкого диапазона рассматриваемых проблем, проведение подобного исследования требует комплексного подхода, комбинирования методов, включая методы социологии и психологии.

Объектом исследования выступает молодежь г. Астана.

Предмет исследования – изучение молодежной ситуации в городе Астана.

Целью социологического исследования является изучение социального самочувствия молодежи города Астана, ее ключевых проблем, оценок деятельности молодежных организаций и рисков в молодежной среде.

Задачи социологического исследования разделены на 6 ключевых блоков:

1. Анализ социального самочувствия молодежи:
 - выявление ключевых ценностей, потребностей и интересов молодежи;
 - анализ основных проблем молодежи;
 - определение уровня тревожности молодежи, выявление признаков депрессии;
 - оценка молодежью обстановки в городе;
 - выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, определение отношения молодежи города к приезжим из других регионов страны;
 - изучение современных рисков и угроз безопасности в молодежной среде.
2. Анализ проблем молодежи города в сфере трудоустройства:
 - анализ обеспеченности молодежи работой;
 - выявление причин молодежной безработицы;
 - определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодых (в том числе, переквалификация с гуманитарных специальностей на технические специальности);
 - выявление проблем социально –экономической адаптации выпускников вузов и ТиПО города.
3. Изучение уровня социальной активности молодежи города:
 - определение уровня патриотизма и гражданственности молодежи;
 - измерение уровня удовлетворенности молодежи государственной молодежной политикой;
 - определение доли молодежи, участвующей в деятельности молодежных организаций;
 - выявление сравнительной оценки разными категориями молодежи деятельности республиканских молодежных организаций (РМО) и их городских филиалов.
4. Анализ отношения молодежи к религии:
 - определение степени религиозности молодежи города;
 - анализ отношения молодых людей к религиозным людям;
 - выявление оценки молодежью города межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе.

5. Анализ видов (количество) молодежных субкультур (музыкальные, имиджевые, по хобби, мировоззренческие и др.) г. Астана:

- определение степени включенности молодежи города в деятельность молодежных субкультур;
- анализ мотивации молодежи к участию в деятельности молодежных субкультур;
- определение отношения молодежи Астаны к членам субкультур.

6. Анализ форм проявления девиантного поведения в молодежной среде г. Астана:

- выявление отношения молодежи к проявлениям жестокости и насилия, терроризма и экстремизма;
- определение степени распространения вредных привычек среди школьной и студенческой молодежи;
- изучение наркоситуации в молодежной среде г. Астана;
- выявление суицидальных настроений среди молодежи.

Гипотеза исследования.

Социальное самочувствие молодежи города Астана, включая психологическое состояние, напрямую зависит от уровня социально – экономического положения молодежи, которое в свою очередь, определяется наличием проблем в области трудоустройства, жилья. Степень социальной активности, склонность к девиантному поведению во многом определяются районом проживания молодежи, что отражает реальную социальную стратификацию районов столицы. Это обусловлено тем, что в разных районах города в разной степени развита социальная инфраструктура (наличие досуговых учреждений для молодежи, спортивных комплексов, кинотеатров, библиотек и т.д.).

Методы социологического исследования.

Социологическое исследование молодежной ситуации в городе Астана основано на синтезе количественной и качественной методологии и проводится с использованием трех социологических методов – массового социологического опроса, экспертного опроса и серий фокус-групп.

В данном докладе представлен анализ и интерпретация результатов массового социологического опроса.

Массовый опрос позволяет получить генерализованные (обобщенные) данные о мнениях молодежи относительно различных сторон ее жизнедеятельности. Репрезентативность опроса, которая обеспечивается посредством применения научных методик формирования выборочной совокупности, позволяет экстраполировать

(распространять) мнения и оценки, полученные от 2000 человек, на всю молодежь страны. Ошибка выборки не превышает 3 %. География проекта – 4 района столицы.

Общая выборочная совокупность массового опроса методом «интервью face-to-face» составила 2000 жителей Астаны в возрасте от 14 до 29 лет. Применялась квотная выборка. Массовый опрос проводился в 4-х районах города, ряде вузов, ТиПО и рынках города.

Расчет выборки произведен согласно данным Департамента статистики г. Астана на момент проведения социологического исследования. В качестве критериев формирования выборочной совокупности (квот) выступают:

- административно-территориальный (4 района г. Астана);
- социальный статус (учащаяся молодежь, безработная, занятая молодежь);
- гендерный (мужчина/женщина);
- возрастной (14-17 лет, 18-21 год, 22-25 лет, 26-28 лет);
- этнический (казахи, русские и другие);
- уровень образования.

Структура выборочной совокупности по своим основным характеристикам соответствует структуре генеральной. Из 2000 человек социологический опрос был проведен в следующих местах:

- по месту жительства – было опрошено 1000 человек. В каждом районе города была опрошена такая доля молодежи, какую она составляет в общей структуре населения района.
- в учебных заведениях – 800 человек. Охвачено опросом несколько вузов города, колледжей, школ.
- на рынках города – 200 человек. Охвачено опросом 4 рынка Астаны. Опрошены работники рынка.

Структура опрошенной совокупности в своих общих чертах полностью соответствует запланированной структуре выборочной совокупности. В общей сложности в результате социологического опроса было опрошено 35,2 % молодых жителей Алматинского района, 24,9 % – жителей Сарыаркинского района, 22,6 % – Байконурского района и 16,2 % – Есильского района. Помимо перечисленного в выборку попали 1,1 % жителей пригородов Астаны – поселков Косшы, Талапкер и Коянды.

Незначительный перевес в выборке представителей Алматинского и Сарыаркинского районов обусловлено тем, что на территории данных районов расположено основное количество студенческих общежитий, где проживает значительное число обучающихся колледжей и вузов. Согласно статистическим данным, доля населения, проживающего в Есильском районе столицы, по сравнению с остальными районами,

составляет минимальное значение. Такое же соотношение соблюдено в опрошенной совокупности.

В структуре опрошенной совокупности 84,5 % составили казахи, 9,5 % – русские, 6,1 % – представители других национальностей. Другие этносы представлены 20 национальностями.

Распределение опрошенных молодых людей по полу соответствует структуре генеральной совокупности (по данным статистики) – всего было опрошено 47,1 % молодых мужчин и 52,9 % – молодых девушек и женщин.

Распределение выборочной совокупности выглядит следующим образом – в возрасте от 14 до 18 лет было опрошено 44,7 %, от 19 до 23 лет – 24,6 %, в старшей возрастной категории от 24 до 28 лет 30,8 %.

По уровню образования структура опрошенной совокупности распределена следующим образом:

- 2,2 % – молодежь, имеющая ученую степень;
- 20,0 % – молодежь с высшим образованием;
- 20,6 % – молодые люди с незаконченным высшим образованием;
- 21,0 % – молодежь со средним специальным образованием;
- 20,7 % – молодежь со средним образованием;
- 13,1 % – молодые люди с неполным средним образованием;
- 2,4 % – молодежь без образования.

РАЗДЕЛ 2. СОЦИАЛЬНОЕ САМОЧУВСТВИЕ МОЛОДЕЖИ г. АСТАНА

Социальное самочувствие представляет собой эмоционально – оценочное отношение индивидов к окружающей социальной реальности и своему месту в ней. На уровне социальных групп и общностей это понятие отражает социальные настроения и степень социальной стабильности / нестабильности социума. Понятие социального самочувствия включает в себя уровень удовлетворенности жизнью, наличие актуальных проблем, наличие вариантов решения данных проблем, а также оценку человеком/группой окружающей действительности.

В рамках проведенного социологического исследования социальное самочувствие молодежи города изучалось через такие переменные как доминирующие ценности в сознании молодых астанчан, уровень удовлетворенности молодежи работой городских служб, ключевые проблемы в жизни молодежи, восприятие молодежью трех основных проблем – проблема с жильем, в сфере трудоустройства и взгляд молодежи на проблему миграции в городе.

2.1 Доминирующие ценности в сознании молодежи города

Ценности – это любые материальные или идеальные явления, ради которых индивид, социальная группа, общество предпринимают усилия, чтобы их получить, сохранить и обладать ими.

Изучение ценностных установок молодежи представляет собой особую важность, так как сформированные в юности ценностные ориентации выступают основанием для выработки активной позиции личности, самоопределения и формирования мировоззрения. Сегодня, в период экономической и политической нестабильности, нужен постоянный мониторинг иерархии личностных ценностей молодежи, ведь именно от нее будет зависеть перспектива развития общества в будущем.

В рамках настоящего исследования были выявлены доминирующие ценности в сознании молодежи. Для этого в инструментарий был включен вопрос: **«Что для Вас имеет наибольшую ценность в жизни?»**. По результатам опроса, для столичной молодежи наибольшую ценность в жизни представляет семья, этот вариант ответа превалировал среди остальных со значением 79,8 %.

Анализ корреляций в разрезе возраста показывает, что чем старше респондент, тем ценность семьи для него выше. Так, в возрастном диапазоне 14-18 лет вариант «семья» в качестве важнейшей жизненной

ценности выбрали 75,8 % молодежи, в группе 19-23 лет – 80,4 %, 24-28 лет – 85,2 %. Ценность семьи по своей сути является одной из вечных (истинных) ценностей, поэтому то обстоятельство, что современная молодежь ставит во главу угла семейные узы, позволяет опровергнуть высказывания некоторых экспертов о современной молодежи как о потерянном поколении.

Второе место по значимости в сознании молодежи занимает ценность здоровья, данный вариант ответа выбрали 45,7 %. Третьей важной ценностью для молодежи является дружба, такого мнения придерживаются 23 % респондентов. Достаточно близко к ценности дружбе в структуре ценностей молодежи расположилась ценность любви, ее поддерживает каждый пятый опрошенный (20 %). Пятая позиция в ценностной иерархии молодежи г. Астана отведена образованию, знаниям (18,8 %).

Шестое место в иерархии ценностей столичной молодежи занимает такая ценность как материально –обеспеченная жизнь (16,1 %). Ценность самореализации и самоуважения значима для 12,5 % молодых жителей г. Астана. При этом ценность самореализации с возрастом растет. Если в возрастном диапазоне 14-18 лет данный вариант был выбран 10 % респондентов, то в группе 19-23 – 13,8 %, 14-28 лет – 15 %.

В группу периферийных или наименее значимых ценностей попали «власть» (2,4 %) и «общественное признание, известность, репутация» (1,5 %) (Таблица 1).

Анализ данных в разрезе гендерной принадлежности респондентов показал незначительные различия между ценностными ориентациями молодых мужчин и женщин. Однако интересен тот факт, что в сравнительном аспекте ценность карьеры и материально-обеспеченной жизни среди девушек выше, чем среди юношей. Так, вариант ответа «Материально обеспеченная жизнь» выбрали 15,5 % молодых мужчин и 16,7 % молодых женщин; вариант ответа «Карьера, высокое положение в обществе» выбрали 5,4 % респондентов-мужчин, 7 % респондентов-женщин.

Также значимость карьеры как ценности меняется в зависимости от уровня образования опрошенных. Причем наблюдается тенденция: чем выше уровень образования – тем большую ценность представляет для молодежи «Карьера, высокое положение в обществе», данный вариант ответа выбрали 5,4 % респондентов с неполным средним образованием, 5,7 % со средне специальным образованием, 7,5 % с высшим образованием и 9,1 % с ученой степенью.

Анализ данных по критерию материального положения респондентов показал, что ценность семьи в зависимости от роста благосостояния опрошенных падает. Так, доля респондентов, которым «Денег хватает на еду, но покупка одежды затруднительна» и для

которых важна семья составляет 83,7 %, когда как доля тех респондентов, которые живут в полном достатке и выбирающих семью как ценность составляет 74,3 %.

Таблица 1.
Распределение ответов на вопрос: «Что для Вас имеет наибольшую ценность в жизни?», в %

	%
Семья	79,8 %
Здоровье	45,7 %
Дружба	23,0 %
Любовь	20,0 %
Знание, образование	18,8 %
Материально обеспеченная жизнь	16,1 %
Самореализация, самоуважение	12,5 %
Интересная работа, профессия	10,2 %
Вера, религия	7,9 %
Душевный покой	6,7 %
Помощь людям	6,7 %
Возможность получать любые удовольствия, развлекаться	6,3 %
Карьера, высокое положение в обществе	6,3 %
Творчество	3,3 %
Власть	2,4 %
Общественное признание, известность, репутация	1,5 %
Затрудняюсь ответить	1,1 %

Следующий вопрос, на который ответили респонденты, позволяет определить не только наиболее приоритетные ценности молодых жителей столицы, но и увидеть цели и планы молодежи на ближайшее будущее. Итак, на вопрос **«Чего бы Вы хотели достичь в ближайшие 5 лет?»** большая часть респондентов ответила, что хочет получить качественное образование – 38,3 %. Каждый четвертый респондент планирует приобрести собственное жилье (24,6 %). Кроме этого, для 1/5 части опрошенной молодежи важно в ближайшие 5 лет найти достойную работу (21,5 %), построить успешную карьеру (21,2 %) и открыть свой бизнес (22,8 %). Также молодые люди нацелены на получение диплома (16,6 %), трудоустройство по специальности (15,6 %), создание семьи (14,2 %). Меньше всего респонденты выбирали такие варианты ответы как «добиться общего признания среди окружающих, коллег», «достичь успехов в спорте», «расширить круг своих знакомств». Другими словами, среди молодежи Астаны приоритетными ценностями являются инструментальные ценности, то есть ценности – средства, достижение которых обеспечит материальное благополучие и постоянную занятость (Таблица 2).

Анализ полученных данных по критерию гендерной принадлежности позволяет повторить вышеприведенное суждение о том, что нынешние молодые девушки становятся ориентированными больше на построение карьеры, самореализацию, а создание семьи и рождение детей откладывают на более поздний срок. Так, в ближайшие 5 лет намерены «найти свою вторую половинку, спутника жизни» и «обзавестись детьми, родить ребенка» в большей степени молодые мужчины, нежели молодые женщины, данные варианты были выбраны 15,1 % юношами и 13,4 % девушек в первом случае и 8,6 % мужчин и 6,7 % женщин во втором случае.

Распределение данных в разрезе этносов показал, что молодые казахи ориентированы на институт семьи и брака в большей степени, чем представители других этносов (вариант ответа «обзавестись детьми» выбрали 8,1 % казахов, 5,3 % русских и 5 % других национальностей). Тогда как представители русской национальности чаще проявляют намерение в ближайшие 5 лет «открыть свой бизнес» и «приобрести жилье», эти варианты ответов были выбраны 22 % казахов и 30,7 % русскими в первом случае, 24 % казахов и 32,3 % русских во втором случае.

Таблица 2.
Распределение ответов на вопрос: «Чего бы Вы хотели достичь в ближайшие 5 лет?», в %

	%
Получить качественное образование	38,3 %
Приобрести жилье	24,6 %
Открыть свой бизнес	22,8 %
Найти достойную работу	21,5 %
Построить успешную карьеру	21,2 %
Получить диплом или свидетельство об окончании образования	16,6 %
Найти работу по специальности	15,6 %
Найти свою вторую половинку, спутника жизни	14,2 %
Найти интересную работу	12,7 %
Творчески реализоваться	12,2 %
Обзавестись детьми, родить ребенка	7,7 %
Расширить круг своих знакомств	6,9 %
Достичь успехов в спорте	6,9 %
Найти хороших деловых партнеров	4,9 %
Добиться общего признания среди окружающих, коллег	3,8 %
Сменить свое место работы, получить должностное повышение	3,3 %
Другое	0,3 %
Затрудняюсь ответить	4,6 %

2.2 Удовлетворенность молодежи жизнью в городе и работой городских служб

Теперь перейдем к рассмотрению качества жизни молодых людей с разных позиций. Итак, следует отметить, что в настоящем исследовании категория «качество жизни» включает в себя следующие элементы: общие настроения молодежи, удовлетворенность развитием населенного пункта, в котором проживает респондент, актуальные проблемы молодежи, в том числе трудоустройство и жилищный вопрос.

С каким чувством молодые люди, проживающие в г. Астана, смотрят в будущее? Согласно ответам респондентов, для молодежи характерны такие чувства как надежда и оптимизм, в этом солидарны 64,1 % опрошенных. Еще 23,6 % участников исследования выбрали вариант «спокойно, хотя особых перемен для себя не жду». С тревогой и неуверенностью смотрят в будущее 6 % молодежи, когда как вариант «страх и отчаяние» выбрали всего 1,8 % респондентов.

Анализ данных в разрезе социального статуса респондентов показал, что чувство тревоги и неуверенности больше характерно для незанятых на данный момент респондентов, то есть тех, кто не работает и не учится (категория NEET). По-видимому, это можно объяснить тем, что молодежь, не имеющая работы, испытывает помимо материальных проблем еще и трудности в социальной интеграции, когда количество социальных контактов минимально. В такой ситуации молодые люди, зачастую вынуждены решать возникающие у них проблемы самостоятельно, не рассчитывая на окружающих (Таблица 3).

Таблица 3.

Распределение ответов на вопрос: «С каким чувством Вы смотрите в будущее?», в %

	%
С чувством надежды и оптимизма	64,1 %
Спокойно, хотя особых перемен для себя не жду	23,6 %
С тревогой и неуверенностью	6,0 %
Со страхом и отчаянием	1,8 %
Другое	1,2 %
Затрудняюсь ответить	3,3 %

Одной из задач настоящего социологического исследования было выявление настроений столичной молодежи. Судя по полученным данным, среди молодежи Астаны преобладают исключительно позитивные социальные настроения и установки (социальный оптимизм) относительно их собственного будущего.

На вопрос анкеты *«Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у молодежи Вашего района?»* доминировали такие ответы как оптимизм (38,6 %), активность (37,3 %), доброжелательность (20,6 %), радость (19,2 %), спокойствие (18,2 %). Данные варианты ответа представляют первую пятерку настроений столичной молодежи.

Среди негативных настроений, которые испытывает столичная молодежь, доминирует ответ «усталость», его выбрали 16,5 % ответивших. В меньшей степени столичная молодежь испытывает такие настроения как тревога (6 %), отчаяние (4,6 %), разочарование (4,9 %) (Таблица 4). Как и в случае с предыдущим вопросом, наименее оптимистичными оценками характеризуются молодые астанчане категории NEET. Наиболее часто такие ответы как «тревога», «отчаяние», «агрессия», «пассивность» выбирали молодые люди именно из категории NEET (Таблица 4).

Таблица 4.

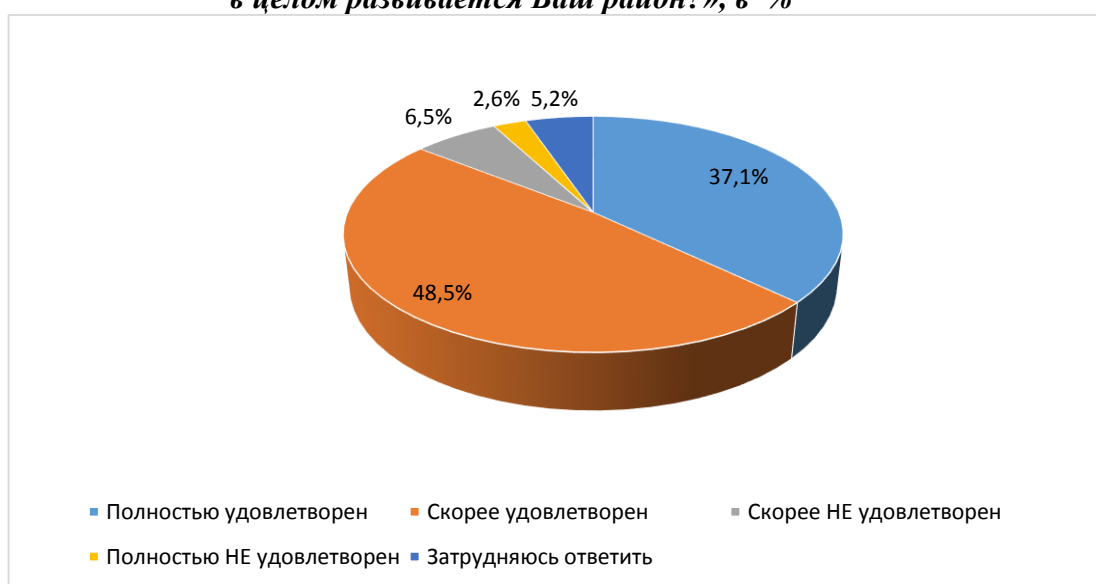
Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у молодежи Вашего района?», в %

	%
Оптимизм	38,6 %
Активность	37,3 %
Доброжелательность	20,6 %
Радость	19,2 %
Спокойствие	18,2 %
Усталость	16,5 %
Агрессия	11,8 %
Пассивность	9,4 %
Тревога	6,0 %
Разочарование	4,9 %
Отчаяние	4,6 %
Другое	0,7 %
Затрудняюсь ответить	8,2 %

Другим индикатором «качества жизни» молодежи в настоящем исследовании является удовлетворенность тем, как развивается район проживания респондента. По данным социологического опроса, удовлетворенность развитием населенного пункта, описывается молодыми жителями столицы преимущественно в положительных оценках – 48,5 % респондентов скорее удовлетворены тем, как в целом развивается их населенный пункт. Еще 37,1 % довольны в полной мере развитием места их проживания. В сумме получается, что 85,6 % молодых астанчан в целом удовлетворены развитием своего района.

Неудовлетворенность темпами развития населенного пункта характерна для почти каждого десятого молодого жителя столицы – 9,1 %, среди них значительна доля тех респондентов, которые не учатся и не работают (NEET) – 18,2 % опрошенных из категории NEET ответили, что не удовлетворены тем, как развивается их район проживания. Затруднились ответить на данный вопрос 5,2 % (Диаграмма 1).

Диаграмма 1.
Распределение ответов на вопрос: «Насколько Вы удовлетворены тем, как в целом развивается Ваш район?», в %

Анализ данных в разрезе районов Астаны позволяет говорить о том, что наименьшую удовлетворенность развитием района, в котором проживают респонденты, показывает молодежь Байконурского района (12,2 % против 9,9 % в Сарыаркинском районе, 6,3 % в Алматинском районе, 10 % в Есильском районе – совокупный показатель вариантов ответа «Полностью не удовлетворен» и «Скорее не удовлетворен»). Больше всех удовлетворены развитием своего района молодые люди, проживающие в пригородах Астаны (91,7 %). По-видимому, это объясняется высокими темпами развития инфраструктуры пригородов столицы, кроме того, возможно, молодежь пригородов характеризуется меньшими притязаниями относительно уровня развития города, ее инфраструктуры (Таблица 5).

Анализ данных в разрезе этнической принадлежности опрошенных показал сравнительно большую неудовлетворенность развитием района, в котором они проживают, представителей русского и других этносов, нежели представителей казахской этнической группы. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Скорее не удовлетворен» и «Полностью не удовлетворен» среди молодых русских составил

12,8 %, представителей других национальностей (11,7 %), когда как среди молодых казахов (8,6 %).

Таблица 5.
Распределение ответов на вопрос: «Насколько Вы удовлетворены тем, как в целом развивается Ваш район?», в %

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконьрский	Пригород
Полностью удовлетворен	37,9 %	38,8 %	35,4 %	35,8 %	37,5 %
Скорее удовлетворен	46,7 %	48,1 %	51,1 %	47,3 %	54,2 %
Скорее НЕ удовлетворен	7,2 %	4,6 %	6,6 %	9,1 %	4,2 %
Полностью НЕ удовлетворен	2,8 %	1,7 %	3,2 %	3,1 %	0,0 %
Затрудняюсь ответить	5,3 %	6,7 %	3,6 %	4,7 %	4,2 %

Изучение социального самочувствия молодых жителей столицы включает в себя помимо прочего выявление оценок со стороны молодежи работы основных городских служб Астаны. В ходе социологического опроса респондентам предлагалось оценить эффективность работы выделенных служб по пятибалльной шкале.

Анализ полученных данных показал, что в среднем каждый второй опрошенный молодой астанчанин оценил работу перечисленных городских служб Астаны на «хорошо» и «отлично». Однако компаративный анализ данных демонстрирует следующее: в большей степени молодые люди удовлетворены деятельностью таких сфер общественной жизни города как торговля, общественное питание (70,9 %), организация работы парков, скверов (72,8 %) и оказание разных бытовых услуг (67,2 %), работу этих городских служб респонденты оценили на «хорошо» и «отлично». Наименьшую оценку деятельности получили такие городские службы как дорожное строительство и содержание местных дорог, здравоохранение и общественный транспорт, оценки «очень плохо» и «неудовлетворительно» были даны 16,8 %, 13,9 % и 17,9 % респондентов соответственно (Таблица 6)

Анализ данных в разрезе районов Астаны показывает, что благоустройством и озеленением своего района проживания меньше всего удовлетворены молодые жители пригородов – совокупный показатель вариантов «очень плохо» и «неудовлетворительно» составляет 12,5 % против 9,2 % в Байконурском районе, 9,4 % – в Сарыаркинском районе, 7,5 % – в Алматинском районе и 10,9 % – в

Есильском районе. Данное значение вполне объяснимо – именно на окраинах города наблюдается наименьшая концентрация парковых зон, данные территории с меньшей степенью охвачены мероприятиями по озеленению, высадке цветов и деревьев.

Таблица 6.

Распределение ответов на вопрос: «Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале работу городских служб Астаны в Вашем районе (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично)», в %

Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично
Благоустройство и озеленение	2,5	6,5	27,2	37,4	26,4
Бытовые услуги (химчистка, ателье по пошиву и ремонту одежды, обуви и т.п.)	2,2	6,3	24,3	38,1	29,1
Возможности для развития молодежи	3	8,3	23,6	38,5	26,6
Дорожное строительство и содержание местных дорог	6,1	10,7	29,3	32,1	21,8
Здравоохранение, медицинское обслуживание	3,8	10,1	30,8	33,3	22
Культура, организации досуга	3,4	8	26,3	37,4	24,9
Образование, включая курсы дополнительного образования	1,9	5,6	28	37,4	27
Общественная безопасность (охрана правопорядка)	4	6,7	21,7	43,9	23,8
Органы социальной защиты	2,8	7,5	24,1	44,2	21,3
Общественный транспорт, включая качество автобусов, остановок, расписание автобусов	7,2	10,7	22,5	33,5	26,1
Поддержка малого и среднего бизнеса	2,3	7,1	30,1	40,9	19,5
Работа жилищно – коммунального хозяйства	2,7	8	28,5	41,7	19,1
Спорт, туризм	2,7	6,9	23,7	36,8	29,8

Торговля и общественное питание	2,6	6	20,5	38,9	32
Организация работы парков, скверов	3,4	5,1	18,7	35,6	37,2

Относительно оказания бытовых услуг в наименьшей степени чем другие удовлетворены работой данной службы молодежь Есильского района – совокупный показатель вариантов «очень плохо» и «неудовлетворительно» составляет 11,3 % против 6,7 % – в Алматинском районе, 8,7 % – в Сарыаркинском районе, 8,7 % – в Байконурском районе и 4,2 % – в пригородах Астаны.

В наибольшей степени, чем другие, недовольны возможностями развития молодежи респонденты, проживающие в Байконурском, Сарыаркинском районах и пригородах столицы – совокупный показатель вариантов «очень плохо» и «неудовлетворительно» составляет во всех трех случаях по 12,5 % против 9,1 % – в Есильском районе и 10,7 % – в Алматинском районе.

Молодые жители Есильского района и пригородов Астаны выразили недовольство по организации работы парков и скверов в их районах. Так, совокупный показатель вариантов «очень плохо» и «неудовлетворительно» составляет в Есильском районе – 12,7 %, в пригородах – 10 %, против 7,3 % – в Байконурском районе, 8,5 % – в Сарыаркинском районе, 7,3 % – в Алматинском районе.

2.3 Актуальные проблемы молодежи г.Астана

В числе основных проблем молодежи г. Астана можно отметить, прежде всего, материальные трудности – 48,6 % и проблемы с жильем – 42,4 %. Проблемы с трудоустройством и высокие цены на продукты питания, товары народного потребления беспокоят каждого третьего респондента (32,4 % и 29,1 % соответственно). При этом, на проблемы с трудоустройством чаще указывали молодые люди, имеющие высшее образование (37,2 %), чем молодежь, не имеющая образования вообще (26,7 %), что, вероятно, объясняется более лояльными требованиями к условиям труда и заработной плате со стороны соискателей без образования, чем со стороны лиц, имеющих высшее образование.

На трудности с получением высшего образования жалуются 28,6 % молодых жителей столицы. Надо отметить, что в матрице актуальных проблем молодежи красной нитью проходит материальная составляющая, то есть в основном молодежь испытывает финансовые трудности, в том числе жилищные проблемы.

Кроме этого, молодежь волнует проблема наркомании, токсикомании, алкоголизма и табакокурения в обществе (13,7 %). Такая

же доля опрошенных не уверена в завтрашнем дне. Неустроенность личной жизни и конфликты с родителями, старшим поколением беспокоят 12,8 % и 12,6 % респондентов соответственно.

Также в качестве актуальных проблем респонденты назвали низкий уровень культуры молодежи и плохое здоровье (11,7 % и 9,4 % соответственно) (Таблица 7).

Стоит отметить, что в данном вопросе респондент мог выбрать несколько вариантов ответа, поэтому сумма ответов составляет более чем 100 %.

Таблица 7.

Распределение ответов на вопрос: «Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Астане?», в %

Материальные трудности	48,6 %
Проблема с жильем	42,4 %
Проблемы трудоустройства, безработица	32,4 %
Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления	29,1 %
Трудности с получением высшего образования	28,6 %
Отсутствие уверенности в завтрашнем дне	13,7 %
Наркомания, токсикомания, алкоголизм и табакокурение	13,7 %
Неустроенность личной жизни	12,8 %
Конфликты с родителями, старшим поколением, непонимание родных и близких	12,6 %
Низкий уровень культуры, бездуховность молодежи	11,7 %
Плохое здоровье, ухудшение здоровья	9,4 %
Преступность среди молодых	7,8 %
Проблемы досуга молодежи, негде провести свободное время	5,7 %
Угроза личной безопасности	4,7 %
Отсутствие доступа к высокоскоростному Интернету, к качественной мобильной связи	3,3 %
Религиозный экстремизм в молодежной среде	2,6 %
Затрудняюсь ответить	1,6 %
Другое	1,9 %

При выделении актуальных проблем молодежи города помимо предложенных в анкете респонденты имели возможность вписать в графе «Другое» проблемы, которые волнуют молодежь, но не указаны в шкале к вопросу. Лидирует среди самостоятельно вписанных вариантов такая проблема как низкая самооценка и неуверенность в себе – ее выделяют 1,4 % опрошенных астанчан, что в абсолютных величинах равно 27 респондентам.

Помимо перечисленных также назывались такие проблемы как жизнь молодежи проходит в виртуальном мире (2 человека), отсутствие условий для обучения студентов (1 человек), проблема транспорта и теплых остановок (1 человек).

Распределение полученных данных в разрезе территориальной принадлежности респондентов выявило следующие особенности: с трудностями получения высшего образования чаще всех сталкиваются молодые жители, проживающие в пригородах Астаны (45,8 %), чем респонденты, проживающие в Байконырском (20,5 %), Алматинском (27,3 %), Есильском (31,1 %) и Сарыаркинском (35,2 %) районах.

Об актуальности материальных проблем для столичной молодежи чаще высказывались участники опроса в Алматинском (51,2 %) и Байконырском (54,7 %) районах, нежели жители других районов (Есильский район – 38,2 %, Сарыаркинский район – 46,3 %, пригороды – 45,8 %).

Трудности с трудоустройством чаще испытывает молодежь, проживающая в Алматинском и Сарыаркинском районах – 35,3 % и 38,6 % ответивших соответственно. Когда как жилищный вопрос больше беспокоит молодых граждан, проживающих в Алматинском (42,1 %), Сарыаркинском (45,1 %) и Байконырском районах (45,7 %), нежели респондентов в Есильском районе (34,8 %) и пригородах столицы (33,3 %).

Анализ данных по критерию возраста респондентов показал, что такие проблемы как трудности с получением высшего образования, безработица, отсутствие уверенности в завтрашнем дне, зависимость молодежи от вредных привычек, подчеркивались молодежью чаще в более старших возрастных группах (19-23 лет, 24-28 лет), нежели молодыми людьми в возрасте 14-18 лет. Молодых людей в младшей возрастной группе больше беспокоят проблемы финансовой необеспеченности.

В разрезе этносов на трудности материального характера чаще жаловались представители русской (54,5 %) и других национальностей (57,9 %), чем молодые представители казахского этноса (47,3 %).

2.3.1 Жилищная проблема в молодежной среде

Еще одной составляющей «качества жизни» молодежи в данном исследовании является жилищный вопрос. Как показал анализ предыдущего вопроса, жилищные проблемы входят в тройку наиболее актуальных проблем молодежи столицы. Поэтому необходим детальный разбор указанной проблематики. На вопрос анкеты: **«Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье?»** вариант ответа «да, я имею собственное жилье» выбрали 14,3 % респондентов. Остальные 85,7 % молодых людей не имеют собственного жилья. Из них 44,8 % – проживают с родителями, 10,6 % – живут с родственниками, 24,7 % – арендуют квартиру/комнату, проживают в студенческом общежитии меньшая часть столичной молодежи – 5,3 %. (Диаграмма 2).

Диаграмма 2.
Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье?»

При этом 54,4 % опрошенной молодежи в полной мере удовлетворены жилищными условиями, которыми располагают сегодня. Еще для 24,4 % респондентов характерна частичная удовлетворенность нынешней жилищной ситуацией. Свою неудовлетворенность собственными условиями проживания продемонстрировали 1/5 доля молодых жителей Астаны (Диаграмма 3).

Диаграмма 3.
Распределение ответов на вопрос: «Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями?», в %

Основопологающей причиной неудовлетворенности жилищными условиями, с точки зрения респондентов, является высокая стоимость арендного жилья, об этом сказал почти каждый второй молодой астанчанин, ответивший на вопрос. Это говорит о том, что практически четверть молодых жителей города – люди, арендующие жилье в силу отсутствия собственного! Другими факторами неудовлетворенности являются высокая стоимость коммунальных услуг (27,7 %) и теснота жилья из-за большого количества проживающих (23,8 %). Также в числе

актуальных причин недовольства условиями проживания среди молодежи выступает ветхость жилья (13,6 %) (Таблица 8).

Необходимо отметить, что такие причины как «неблагоустроенное жилье», «непрестижный район» и «отсутствие развитой инфраструктуры в районе» уступают место обозначенным выше проблемам, однако также являются для молодежи Астаны значимыми.

Таблица 8.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания?», в %

Высокая стоимость арендного жилья	45,4 %
Высокая стоимость коммунальных услуг	27,7 %
Теснота из-за большого количества проживающих	23,8 %
Старое жилье	13,6 %
Непрестижный район	8,4 %
Отсутствие развитой инфраструктуры в районе	7,2 %
Неблагоустроенное жилье	4,3 %

Помимо предложенных в анкете молодежь города выделила такие проблемы, касающиеся своих жилищных условий как: плохая изоляция, отсутствие ремонта либо некачественный ремонт, проблема с отоплением в частном доме и другие.

Ряд выделенных проблем касался условий проживания в общежитиях учебных заведений. Среди таких проблем назывались проблемы с теплом в общежитиях (холодно), теснота, отсутствие условий для занятий (нет письменного стола), а также строгие правила в общежитии, проблемы с организацией досуга (в общежитии нечем заняться).

2.3.2 Проблемы молодежи в сфере трудоустройства

Из приведенных выше результатов опроса относительно актуальных проблем молодежи также очевидно, что вопрос трудоустройства и безработицы – весьма животрепещущая проблема для молодежной среды. Решению данной проблемы традиционно уделяется значительное внимание со стороны государства в лице различных институтов и структур.

На вопрос: «**Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством?**» утвердительно ответили 70,9 % респондентов, половина из которых (36,2 %) указали на постоянный характер тандема молодежь – безработица, остальная часть (34,7 %) сделала акцент на том, что молодежь испытывает трудности с трудоустройством по полученной

специальности. Об отсутствии трудностей с поиском работы и трудоустройством среди молодых людей сказали 7,3 % опрошенных. Еще 12 % участников исследования не смогли дать конкретный ответ, так как не располагают таким опытом в силу своего раннего возраста (Таблица 9).

Анализ данных в разрезе районов столицы говорит о том, что молодежь Байконурского района в наибольшей степени испытывает трудности с трудоустройством, об этом заявил почти каждый второй опрошенный. Тогда как молодые жители других районов акцентировали внимание на этой проблеме реже: в Есильском районе – 36,5 %, в Алматинском районе – 34,7 %, в Сарыаркинском районе – 34,6 %, в пригородах – 29,2 %.

Жители пригородов, напротив, отмечали актуальность данной проблематики реже.

Анализ данных по критерию социального статуса показал, что молодежь из категории NEET чаще остальных указывала на наличие постоянных трудностей в вопросе трудоустройства молодежи (54,5 %). Это может указывать на то, что безработица среди молодежи столицы носит вынужденный характер, когда элемент добровольности выбора молодежью образа жизни без работы и без учебы отсутствует.

Таблица 9.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством?», в %

Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства	36,2 %
Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности	34,7 %
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	12,0 %
У молодых людей моего города нет проблем с трудоустройством	7,3 %
Другое	0,4 %
Затрудняюсь ответить	9,3 %

Для выяснения причин, которые препятствуют трудоустройству молодежи, респондентам был задан вопрос: **«По-Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Вашем городе?»**. В результате массового опроса были получены разнообразные мнения. Доминирующее количество опрошенных считает, что основным препятствием для трудоустройства является отсутствие опыта работы у молодежи, что вполне естественно и объяснимо, такое мнение высказали 49,1 %. Вторым в рейтинге главных барьеров расположился ответ «низкая заработная плата» – 37,9 % респондентов объясняют

молодежную безработицу несоответствием финансовых предложений работодателей потребностям молодых потенциальных работников. Тройку лидеров причин молодежной безработицы замыкает несоответствие полученного образования функциональным требованиям вакантного места – 22,9 %.

Интересным и, в свою очередь, тревожным является тот факт, что 17,6 % респондентов выделили в качестве проблемы молодежи при трудоустройстве «взяточничество, коррумпированность работодателей». Это может говорить о том, что уже изначально значительная часть молодежи при устройстве на работу ориентирована в большей мере на неформальные, в том числе нарушающие закон, каналы, нежели на формальные процедуры.

Пятую позицию в рейтинге основных проблем молодежи при трудоустройстве занимает низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда (14,9 %) (Таблица 10).

Анализ данных в разрезе этнической принадлежности респондентов обращает внимание на тот факт, что молодые русские обозначили в качестве препятствия при трудоустройстве молодежи – «дискриминацию по этническому признаку» (8,5 %), когда как молодые казахи данную проблему указывали реже – 3,4 %, другие национальности – 4,1 %.

Таблица 10.

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Вашем городе?», в %

Отсутствие опыта работы	49,1 %
Низкая заработная плата	37,9 %
Несоответствие полученного образования и функциональных требований вакантного места	22,9 %
Взяточничество, коррумпированность работодателей	17,6 %
Низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда	14,9 %
Отсутствие рабочих мест в районе проживания	7,9 %
Высокие амбиции молодых специалистов	7,6 %
Состояние здоровья	6,2 %
Наличие малолетнего ребенка	6,1 %
Никаких препятствий нет	4,4 %
Дискриминация по этническому признаку	3,9 %
Дискриминация по принадлежности к женскому или мужскому полу	3,2 %
Другое	1,5 %
Затрудняюсь ответить	8,9 %

Кроме предложенных в анкете в качестве препятствий в трудоустройстве молодежи опрошенные выделили: лень (0,6 %), незнание как государственного, так и русского языков, неуверенность в

себе, ограничение по возрасту, ношение хиджаба, наркомания – по данным вариантам ответа количество респондентов не превышает 0,1 % (по 2 человека).

Если рассмотреть ответы молодежи, относящейся к категории NEET, то мы видим, что она считает, что трудоустройству молодежи препятствует отсутствие опыта (45,5 %), низкая заработная плата (45,5 %) и отсутствие рабочих мест в районе проживания (27,3 %). Последний вариант ответа превышает значение среди категории NEET почти в 3,5 раза, чем по выборке в целом.

С предыдущим вопросом анкеты был связан вопрос: **«В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?»**. Согласно полученным данным, проблема с поиском работы вызовет определенный ряд сложностей у молодых респондентов, решение которых может занять разное количество времени: кому-то потребуется 3 дня на поиски новой работы (26,2 %), кому-то, в лучшем случае, полгода (19,7 %). Абсолютно уверена в своем незамедлительном трудоустройстве лишь 1/5 доля молодых астанчан. Еще 21,9 % респондентов не смогли выразить определенную позицию на этот счет, так как не имеют опыта поиска работы и трудоустройства (Таблица 11).

Таблица 11.

Распределение ответов на вопрос: «В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?», в %

Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	26,2 %
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	21,9 %
Я найду работу в самые короткие сроки	20,9 %
Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	19,7 %
Другое	0,3 %
Затрудняюсь ответить	10,3 %

Одним из вариантов решения проблемы трудоустройства молодежи является участие государства в распределении выпускников учебных заведений после получения диплома. Так, почти половина опрошенных согласна с мнением, что государство должно гарантировать первое рабочее место выпускникам как высших, так и средне специальных учебных заведений (44 %). ¼ доля опрошенной молодежи полагает, что данная процедура должна осуществляться по желанию самих выпускников. О необходимости предоставления рабочих мест в государственных структурах высказались 11,5 % молодых астанчан,

тогда как 8,1 % опрошенных абсолютно не поддерживает идею относительно участия государства в процессе трудоустройства молодежи (Диаграмма 4).

Диаграмма 4.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?», в %

Таким образом, мы видим, что основные трудности молодежи при трудоустройстве объясняются, прежде всего, объективными возрастными особенностями, связанными с отсутствием опыта работы, несоответствием полученного образования и функциональных требований вакантного места, слабой конкурентоспособностью молодежи на рынке труда, коррумпированностью работодателей, что говорит о пробелах в реализации государственной образовательной и молодежной политики в целом. В качестве решения данной проблемы выступает необходимость участия государства в предоставлении первого рабочего места выпускникам ВУЗов и колледжей по желанию самих выпускников.

2.3.3 Взгляд молодежи на проблему миграции в Астану

Сегодня лучшей характеристикой для общества является мобильность. Мобильность затрагивает все сферы жизни современного человека, и молодого человека, в частности. Мечта о лучших возможностях и спрос на рабочие руки за рубежом и в пределах страны побуждают многих людей решиться на миграцию. В настоящем аналитическом документе мы представим результаты исследования мнения молодежи на проблему миграции в Астану.

Итак, актуальна ли для Астаны проблема миграции? Согласно молодым жителям столицы, об отсутствии проблемы с мигрантами сказали 23,8 % опрошенных. Когда как 69,6 % респондентов указали на актуальность проблемы миграции для столицы Казахстана, 1/4 доля из

которых подчеркнула проблему большого притока приезжих из государств Центральной Азии, 1/5 часть опрошенных сделала акцент на мигрантах из дальнего зарубежья и 16,8 % респондентов обратили внимание на миграцию жителей из других областей Казахстана в Астану (Таблица 12).

Таблица 12.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, есть ли в Астане проблема с мигрантами?», в %

Да, в Астане большое количество приезжих из государств Центральной Азии	25,3 %
Нет, проблема миграции в Астане не существует	23,8 %
Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья	20,0 %
Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана	16,8 %
Да, стало много мигрантов из стран СНГ	6,7 %
Да, в Астане много мигрантов из Акмолинской области	0,8 %
Затрудняюсь ответить	6,3 %
Другое	0,4 %

При этом, отвечая на вопрос о процессах, сопутствующих миграции, преобладающее число респондентов указали на их отрицательный характер. Так, 22,6 % молодых людей считают, что мигранты занимают все рабочие места, что вызывает безработицу среди местных жителей. 1/5 доля опрошенных видят проблему в том, что интенсивный поток мигрантов в город провоцирует рост цен на жилье. Каждый десятый указал на такую проблему, связанную с миграцией, как антисанитария в городе. 8,6 % респондентов выбрали вариант ответа «рост преступности», 4,5 % видят причину возникновения беспорядков и митингов именно в миграционной составляющей. Однако среди столичной молодежи есть доля тех, кто придерживается позиции о положительном влиянии мигрантов на развитии города, таковых 8 %. Еще 13,2 % молодых астанчан полагают, что мигранты не создают никаких проблем для Астаны (Таблица 13).

Таблица 13.

Распределение ответов на вопрос: «Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Астане?», в %

Мигранты занимают все рабочие места	22,6 %
Рост цен на жилье	20,6 %
Мигранты не создают никаких проблем	13,2 %
Антисанитария в городе	9,8 %
Рост преступности	8,6 %
Мигранты положительно влияют на развитие города	8,0 %
Возникновение беспорядков и митингов	4,5 %

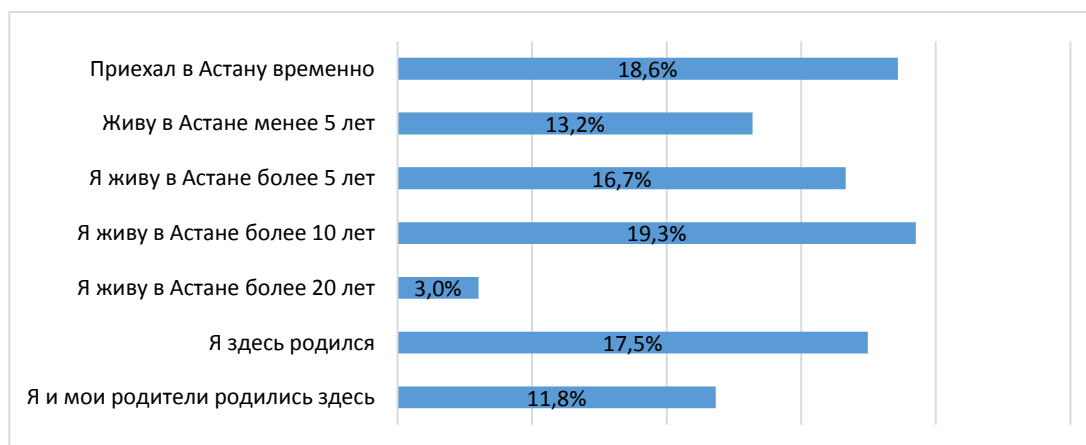
Образ города становится менее привлекательным для инвесторов, туристов	2,8 %
Другое	0,7 %
Затрудняюсь ответить	9,2 %

Помимо обозначенных в анкете, молодые респонденты в качестве проблем, возникающих вследствие миграции в Астану, назвали рост цен на продукты, невоспитанность, наличие попрошаек в городе, отрицательное влияние на заработную плату местного населения, возникновение конфликтов с сетными жителями.

Надо отметить, что современная Астана сегодня – это, в большей степени, город мигрантов, прибывших в столицу в разное время ее становления. Так, отвечая на вопрос: *«Давно ли Вы живете в Астане?»*, лишь 11,8 % опрошенных выбрали вариант «я и мои родители родились здесь», что указывает на долю коренного молодого населения столицы. Еще 17,5 % родились в Астане, 3 % проживают здесь более 20 лет. Остальные 67,7 % молодых людей отметили, что мигрировали в Астану в разное время. Из них 19,3 % жителей из числа молодежи живут в Астане более 10 лет, 16,7 % – более 5 лет, 13,2 % – менее 5 лет. На временный характер пребывания в городе указали 18,6 % опрошенных (Диаграмма 5).

Диаграмма 5.

Распределение ответов на вопрос: «Давно ли Вы живете в Астане?», в %

Что касается основных проблем, которые испытывают мигранты, то, в первую очередь, нужно отметить проблему отсутствия жилья и трудности в поиске работы, в этом солидарны более половины молодых жителей, принявших участие в опросе (51,2 %). Другой проблемой для граждан, недавно переехавших в Астану, являются высокие цены на товары первой необходимости, данный вариант ответа выбрали 25,7 % респондентов. В число наиболее волнующих проблем также можно включить такие проблемы как незнание русского языка, трудности в

адаптации к климату, отсутствие знакомых, социальных связей – 16,4 %, 16,4 % и 16,1 % соответственно. Еще 13,6 % участников исследования считают актуальной проблемой для мигрантов незнание месторасположения основных объектов (Таблица 14).

Таблица 14.

Распределение ответов на вопрос: «Какие проблемы испытывают граждане, недавно переехавшие в Астану?», в %

Отсутствие собственного жилья	51,2 %
Трудности в поиске работы	50,7 %
Высокие цены на товары первой необходимости	25,7 %
Незнание русского языка	16,4 %
Трудности в адаптации к климату	16,4 %
Отсутствие знакомых, социальных связей	16,1 %
Незнание месторасположения основных объектов	13,6 %
Незнание казахского языка	7,9 %
Отсутствие высшего образования, профессии	6,5 %
Не принимает местное население, относится к приезжим негативно, не доверяет мигрантам	4,2 %
Другое	0,3 %
Затрудняюсь ответить	8,1 %

Выводы по разделу:

1. Для столичной молодежи наибольшую ценность в жизни представляет семья. При этом чем старше респондент, тем ценность семьи для него выше. Второе место по значимости в сознании молодежи занимает здоровье. Третьей важной ценностью для молодежи является дружба, четвертой – любовь. Пятая позиция в ценностной иерархии молодежи г. Астана отведена образованию, знаниям.

2. В ближайшие 5 лет молодежь Астаны намерена получить качественное образование, приобрести жилье, найти достойную работу или открыть собственный бизнес. Меньше всего респонденты стремятся к признанию среди окружающих, коллег и расширению круга своих знакомств. Другими словами, среди молодежи в приоритете находятся инструментальные ценности, то есть ценности – средства, достижение которых обеспечит материальное благополучие и постоянную занятость.

3. В преобладающем числе столичная молодежь смотрит в будущее с чувствами надежды и оптимизма.

4. Удовлетворенность молодежи развитием своего района проживания, описывается преимущественно в положительных оценках. Анализ данных в разрезе районов Астаны позволяет говорить о том, что наименьшую удовлетворенность развитием района, в котором проживают респонденты, показывает молодежь Байконурского района.

5. Оценивая деятельность различных городских служб Астаны, в среднем каждый второй опрошенный оценил работу всех перечисленных городских служб города на «хорошо» и «отлично». В большей степени молодые люди удовлетворены деятельностью таких сфер общественной жизни города как торговля, общественное питание, организация работы парков, скверов и оказание разных бытовых услуг. Наименьшую оценку деятельности получили такие городские службы как дорожное строительство и содержание местных дорог, здравоохранение и общественный транспорт.

6. В числе основных проблем молодежи г. Астана можно отметить, прежде всего, материальные трудности и проблемы с жильем. Проблемы с трудоустройством, высокие цены на продукты питания, товары народного потребления беспокоят каждого третьего респондента.

7. В ходе опроса было обнаружено, что имеют собственное жилье 14,3 % опрошенных. Остальные респонденты не имеют собственного жилья, из них 44,8 % – проживают с родителями, 10,6 % – живут с родственниками, 24,7 % – арендуют квартиру/комнату, проживают в студенческом общежитии меньшая часть столичной молодежи – 5,3 %.

8. При этом больше половины опрошенной молодежи в полной мере удовлетворены жилищными условиями, которыми располагают сегодня. Свою неудовлетворенность собственными условиями проживания продемонстрировали 1/5 доля молодых жителей Астаны.

9. Главной причиной неудовлетворенности жилищными условиями является высокая стоимость арендного жилья. Другими факторами неудовлетворенности являются высокая стоимость коммунальных услуг и теснота жилья из-за большого количества проживающих.

10. Преобладающая часть молодых людей заявила, что молодежь Астаны испытывает трудности с поиском работы и трудоустройством. Анализ данных в разрезе районов показал, что в наибольшей степени данная проблема характерна для молодежи Байконурского района.

11. Почти половина опрошенных молодых астанчан согласна с мнением, что государство должно гарантировать первое рабочее место выпускникам как высших, так и средних специальных учебных заведений. Другая часть опрошенных полагает, что данная процедура должна осуществляться по желанию самих выпускников. О необходимости предоставления рабочих мест в государственных структурах высказалась третья часть опрошенных.

12. С точки зрения молодежи, сегодня миграция является актуальной проблемой для Астаны, 1/4 опрошенных подчеркнули большой приток приезжих из государств Центральной Азии, 1/5 часть опрошенных сделала акцент на мигрантах из дальнего зарубежья и

16,8 % респондентов обратили внимание на миграцию жителей из других областей Казахстана в Астану.

13. Стоит отметить тот факт, что, отвечая на вопрос о процессах, сопутствующих миграции, преобладающее число респондентов указали на их отрицательный характер (дефицит рабочих мест, рост цен на жилье, рост преступности, антисанитария в городе и т.д.).

14. В число основных проблем, которые испытывают мигранты, входят отсутствие жилья и трудности в поиске работы. Другой проблемой являются высокие цены на товары первой необходимости. В число наиболее волнующих вопросов также можно включить такие проблемы как незнание русского языка, трудности в адаптации к климату, отсутствие знакомых, социальных связей.

РАЗДЕЛ 3. СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ Г. АСТАНА

Стремление молодых людей к самостоятельному участию в жизни общества и государства, к удовлетворению и реализации различных социальных потребностей и интересов ведут к возникновению разнообразных форм социальной активности. Поскольку общество представляет собой наличие различных сфер (политика, культура, медиа и др.), в социальной активности можно выделить различные формы ее проявления. В данном исследовании мы намерены выяснить, какое значение имеет общественная деятельность в жизни молодых людей? Проявляет ли молодежь гражданскую активность сегодня?

3.1 Уровень патриотизма молодежи города и трактовка этого понятия молодежью

Одной из важнейших ценностей современного общества является патриотизм, понимаемый не просто как любовь к Родине, гордость за свою страну, стремление узнать и понять ее, сделать лучше, но и как готовность к службе ради своего государства.

В рамках настоящего исследования уровень патриотизма изучался через ряд вопросов, касающихся наличия в сознании молодежи чувства гордости за свою страну, значения, которое молодые казахстанцы вкладывают в понятие патриотизма, комплекс мер, которые молодежь готова предпринять для процветания своей страны.

Первый вопрос был направлен на выявление патриотических чувств у современной молодежи. Исследование показало высокий уровень патриотизма в молодежной среде Астаны, так как испытывают гордость, что являются гражданами Казахстана 84,3 % ответивших (совокупный показатель вариантов ответа «очень горжусь» и «скорее горжусь»). Не гордятся казахстанским гражданством лишь 4,2 % молодых людей (Диаграмма б).

В территориальном разрезе больше всего молодежи, которые гордятся проживанием в Казахстане в пригородах Астаны (совокупный показатель вариантов ответа «очень горжусь» и «скорее горжусь» – 95,7 %). Наименьший показатель в данном вопросе демонстрирует молодежь Байконурского района (78,3 %) (Таблица 15).

Диаграмма 6.
Распределение ответов на вопрос: «Насколько Вы гордитесь тем, что живете в Казахстане?», в %

Таблица 15.
Распределение ответов на вопрос: «Насколько Вы гордитесь тем, что живете в Казахстане?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Я не живу в Казахстане постоянно	2,8 %	2,8 %	2,6 %	2,4 %	0,0 %
Очень горжусь	56,4 %	51,7 %	56,0 %	48,8 %	65,2 %
Скорее горжусь	30,5 %	34,6 %	28,9 %	29,5 %	30,4 %
Мне все равно, безразлично	4,7 %	4,1 %	6,8 %	9,3 %	4,3 %
Не очень горжусь	2,2 %	1,9 %	3,4 %	5,1 %	0,0 %
Совсем не горжусь	1,2 %	0,6 %	1,6 %	1,8 %	0,0 %
Затрудняюсь ответить	2,2 %	4,3 %	,6 %	3,1 %	0,0 %

При этом патриотизм, согласно мнению молодых астанчан, это, в первую очередь, любовь к Родине (37,5 %). Для каждого пятого опрошенного быть патриотом – значит исполнять обязанности гражданина, соблюдать законы государства. 16,4 % респондентов выбрали вариант «гордость за великие достижения страны».

Наименее подходящими определениями патриотизма, с точки зрения молодых граждан, являются «ностальгия вдали от Родины» (1,1 %), «активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри» (2,6 %), «знание и гордость культуры страны» (3,6 %), «вера в великое будущее страны» (6,3 %), «в случае необходимости защита страны с оружием в руках» (6,9 %) (Таблица 16).

Таблица 16.

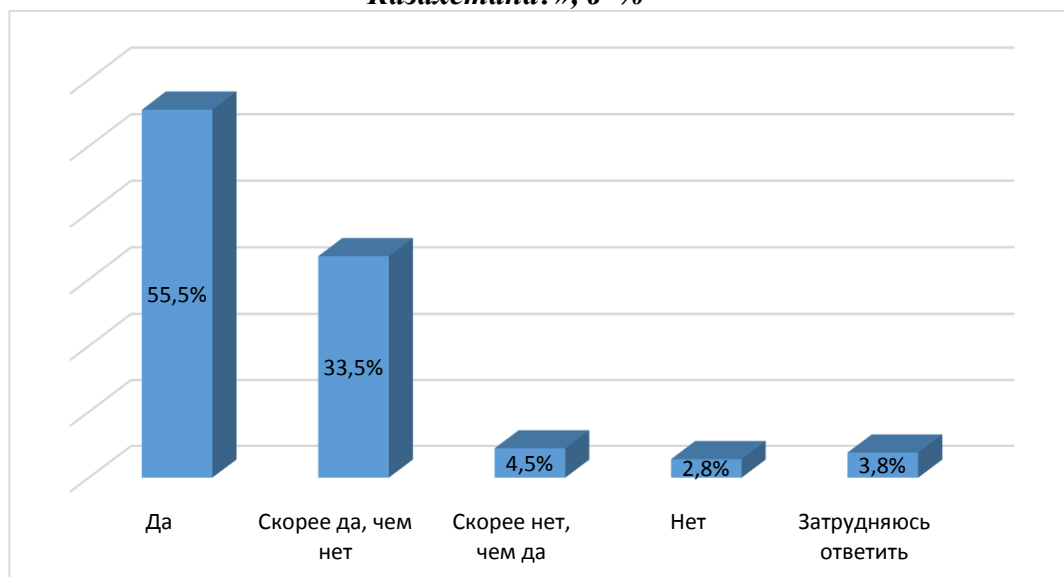
Распределение ответов на вопрос: «Что, по-Вашему, значит быть патриотом Казахстана?», в %

Любовь к Родине	37,5 %
Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства	18,6 %
Гордость за великие достижения страны	16,4 %
В случае необходимости защита страны с оружием в руках	6,9 %
Вера в великое будущее страны	6,3 %
Знание и гордость культуры страны	3,6 %
Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри	2,6 %
Ностальгия вдали от Родины	1,1 %
Другое	0,4 %
Затрудняюсь ответить	6,6 %

Современная молодежь Астаны – патриоты Казахстана, которые любят свою страну, соблюдают законы государства и гордятся достижениями страны. В ходе опроса определили себя патриотами государства 89 % молодых жителей столицы. 7,3 % респондентов выбрали варианты ответа «скорее нет, чем да» и «нет». Затруднились с ответом 3,8 % опрошенных (Диаграмма 7).

Диаграмма 7.

Распределение ответов на вопрос: «Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана?», в %

Кроме этого, респондентов спросили о том, что они могут сделать для развития страны. Анализ полученных данных говорит следующее: свой вклад в развитие Казахстана молодежь представляет в виде участия в общественных работах, социальных проектах, такого мнения

придерживаются 1/3 доля опрошенных. Другая такая же часть молодежи считает, что может принести пользу стране в том случае, если будет хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране. 27,9 % думают по-другому: они готовы вести здоровый образ жизни и других призывать к этому. 22,6 % определяют собственную полезность в том, чтобы быть профессионалом, работать и платить налоги. 20,3 % респондентов, отвечая на вопрос, выбрали ответ «быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях». Еще 10,6 % представляют свой вклад в виде волонтерства (рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах) (Таблица 17).

Таблица 17.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?», в %

Участвовать в общественных работах, социальных проектах	31,8 %
Хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране	31,2 %
Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому	27,9 %
Быть профессионалом, работать и платить налоги	22,6 %
Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях	20,3 %
Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах	10,6 %
Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому нужна помощь	11,7 %
Другое	1,5 %
Затрудняюсь ответить	9,3 %

3.2 Активность молодежи в работе молодежных организаций, мотивация и оценка их работы

Другой формой социальной активности молодежи выступает членство в молодежных организациях. При этом интерес представляет не только доля молодежи, принимающая участие в них, но и мотивы, приводящие молодых астанчан в ряды молодежных организаций.

Одним из наиболее эффективных и целесообразных средств формирования у молодежи социального опыта и воспитания гуманности, морально-нравственных ценностей является участие молодежи в общественной жизни общества. В рамках опроса молодых людей спросили на предмет участия в деятельности общественных

организаций. В случае положительного ответа, респондент указывал членом какой именно организации является. Согласно результатам исследования, преобладающее число столичной молодежи не занимаются общественной деятельностью, так как не располагают свободным временем (47,3 %). Еще 15,1 % не принимают участия в работе общественных организаций, так как подобная активность им не интересна. 12 % молодых людей являются членами молодежных организаций, 12,7 % принимают участие в деятельности спортивных организаций (Таблица 18).

Необходимо отметить, что анализ данных по критерию возраста показал: чем старше респондент, тем меньше он проявляет общественную активность в виде членства в различных организациях. Так, 17,5 % членов молодежных организаций относятся к возрастной группе 14-18 лет, 11,5 % – к группе 19-23 лет, 4,4 % – к группе 24-29 лет.

Таблица 18.
Распределение ответов на вопрос: «Являетесь ли Вы членом какой-либо организации?», в %

Спортивная организация	12,7 %
Молодежная организация	12,0 %
Клуб по интересам	4,6 %
Политическое объединение, партия	4,1 %
Научные, творческие объединения	3,8 %
Культурно-национальное объединение	2,9 %
Религиозные объединения	0,7 %
Нет, не являюсь потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности	47,3 %
Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно	15,1 %
Другое	0,7 %
Затрудняюсь ответить	4,4 %

Важным вопросом в данном исследовании был вопрос о мотивах членства молодежи в молодежных организациях. Согласно полученным данным, лидирует среди мотивов желание быть полезным обществу, людям (41,4 %).

На втором месте стоит мотив получения опыта работы, в целом опыта в жизни (38,6 %), на третьем – стремление продвинуться по карьерной лестнице (7,8 %), на четвертом – стремление получить более высокий социальный статус (7,7 %). Другим важным мотивом членства молодежи в молодежных организациях является желание занять руководящую должность (7 %) (Таблица 19).

В ходе социологического исследования молодежи Астаны было предложено оценить деятельность республиканских молодежных

организаций и их городских филиалов по пятибалльной шкале. Наиболее высоко молодые жители столицы оценивают деятельность следующих молодежных организаций: Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан» (70,3 %), Союз КВН Казахстана (69,2 %), Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента РК «Болашак» (67,4 %) (совокупный показатель вариантов «удовлетворительно», «хорошо», «отлично»). По –видимому, это те организации, с которыми молодежь в наибольшей степени знакома, которые «на слуху».

Таблица 19.

Распределение ответов на вопрос: «Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях?», в %

Желание быть полезным обществу, людям	41,4 %
Получить опыт работы, в целом опыт в жизни	38,6 %
Стремление продвинуться по карьерной лестнице	7,8 %
Стремление получить более высокий социальный статус	7,7 %
Желание занять руководящую должность	7,0 %
Другое	4,9 %
Затрудняюсь ответить	11,5 %

Наименьшую оценку по эффективности деятельности получили такие молодежные организации как Национальный Дельфийский комитет (42 %) и Альянс студентов Казахстана (49,9 %) (совокупный показатель вариантов «удовлетворительно», «хорошо», «отлично»).

Необходимо отметить, что о деятельности таких молодежных организаций как Национальный Дельфийский комитет, Альянс студентов Казахстана, Конгресс молодежи Казахстана, Национальная волонтерская сеть, половина опрошенной молодежи совершенно не осведомлена (55,3 %, 45,3 %, 45,6 %, 42,9 %, соответственно) (Таблица 20).

Таблица 20.

Распределение ответов на вопрос: «Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале деятельность Республиканских молодежных организаций и их городских филиалов (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично)», в %

Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично	Ничего не знаю, не слышал
Альянс студентов Казахстана	2,2	2,6	15	24,5	10,4	45,3
Союз КВН Казахстана	1	2,2	10,1	25,8	33,3	27,6

Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак»	1,1	2,4	12,9	28,5	26	29,1
Республиканский штаб молодежных трудовых отрядов «Жасыл ел»	1,5	2	13,5	28,1	19,3	35,7
Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нур Отан»	1,3	2,8	11,5	29,3	29,5	25,7
Единая детско – юношеская организация «Жас Ұлан»	1,3	2,1	11,1	28,2	26,2	31,1
Конгресс молодежи Казахстана	1,1	1,1	13,2	24	15,1	45,6
Национальная волонтерская сеть	1,1	1,5	12,1	23,3	19,1	42,9
Национальный Дельфийский комитет	1,2	1,4	10,5	20,1	11,4	55,3

3.3 Степень удовлетворенности молодежи реализацией государственной молодежной политики и уровень протестной активности

Целью государственной молодежной политики в Казахстане является создание условий для полноценного духовного, культурного, образовательного, профессионального и физического развития молодежи, участия в процессе принятия решений, успешной социализации и направления ее потенциала на дальнейшее развитие страны¹.

Степень удовлетворенности молодежи реализацией государственной молодежной политики напрямую зависит от уровня информированности по поводу мероприятий, проводимых государством в сфере молодежи. Как видно из Диаграммы 8, большая часть опрошенной молодежи Астаны оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную. Варианты «Да, достаточно» и «Скорее достаточно» были выбраны 68,8 % молодежи. Лишь ¼ часть респондентов (23,9 %) выбрали варианты «Нет, не достаточно» и «Скорее недостаточно». Еще 7,3 % молодых граждан затруднились ответить на вопрос.

В разрезе этнической принадлежности респондентов можно сделать вывод о том, что представители русской и других национальностей меньше удовлетворены вниманием государственных органов вопросам поддержки молодежи, чем представители казахского этноса. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Скорее недостаточно» и «Нет, недостаточно» среди молодых русских и других этносов составил 36,5 % и 25,6 % соответственно, когда как среди молодых казахов данный показатель составил 22,4 %.

¹ https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31661446#pos=123;-92

Диаграмма 8.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?», в %

В разрезе районов недостаточно внимания уделяется вопросам поддержки молодежи в Байконурском районе и пригородах Астаны (совокупный показатель вариантов ответа «Скорее недостаточно» и «Нет, недостаточно» 27,5 % и 25 %, соответственно) (Таблица 21).

Таблица 21.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?», (в разрезе районов)

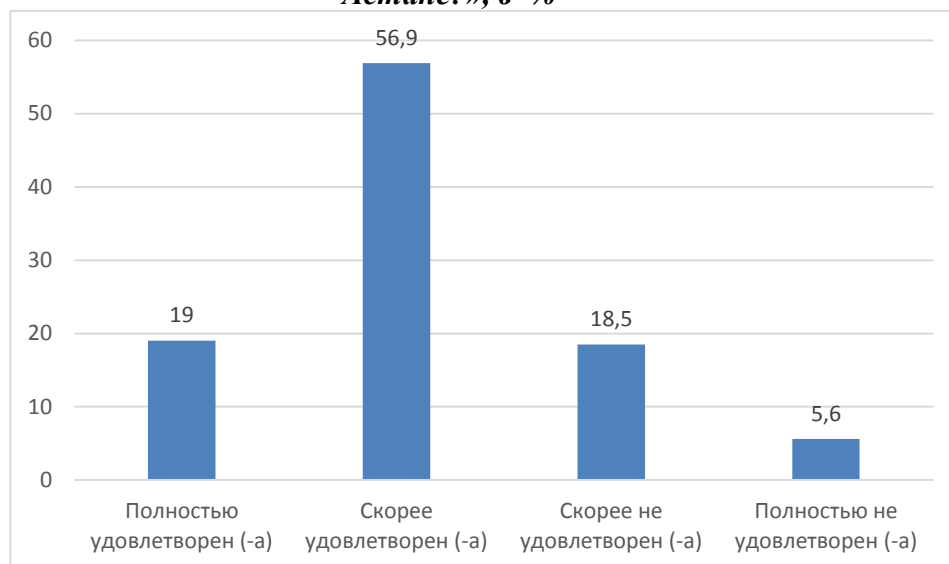
	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Да, достаточно	32,5 %	39,0 %	30,7 %	19,7 %	16,7 %
Скорее достаточно	36,5 %	30,6 %	40,4 %	45,0 %	54,2 %
Скорее недостаточно	18,0 %	16,4 %	18,5 %	18,4 %	25,0 %
Нет, недостаточно	6,2 %	5,7 %	4,4 %	9,1 %	0,0 %
Затрудняюсь ответить	6,8 %	8,3 %	6,0 %	7,8 %	4,2 %

Подавляющая часть опрошенных молодых астанчан удовлетворена реализацией государственной молодежной политики в Астане – 75,9 % (суммарный показатель ответов «Полностью удовлетворен» (19,0 %) и «Скорее удовлетворен» (56,9 %)). Противоположной точки зрения придерживаются 24,1 % респондентов (суммарный показатель ответов

«Не удовлетворен» (5,6 %) и «Скорее не удовлетворен» (18,5 %) (Диаграмма 9).

Диаграмма 9.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Астане?», в %

Анализ данных в разрезе районов показал: наибольшая удовлетворенность реализацией государственной молодежной политики диагностируется в Есильском, Сарыаркинском районах и пригородах Астаны (80,3 %, 81,4 % и 76,2 %, соответственно). Меньшую удовлетворенность демонстрирует общественное мнение Алматинского и Байконурского районов (72,7 % и 71,1 %, соответственно) (Таблица 22).

Таблица 22.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Астане?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Полностью удовлетворен	22,6 %	12,7 %	25,0 %	19,8 %	9,5 %
Скорее удовлетворен	57,7 %	60,0 %	56,4 %	51,3 %	66,7 %
Скорее не удовлетворен	15,8 %	21,6 %	14,1 %	20,9 %	14,3 %

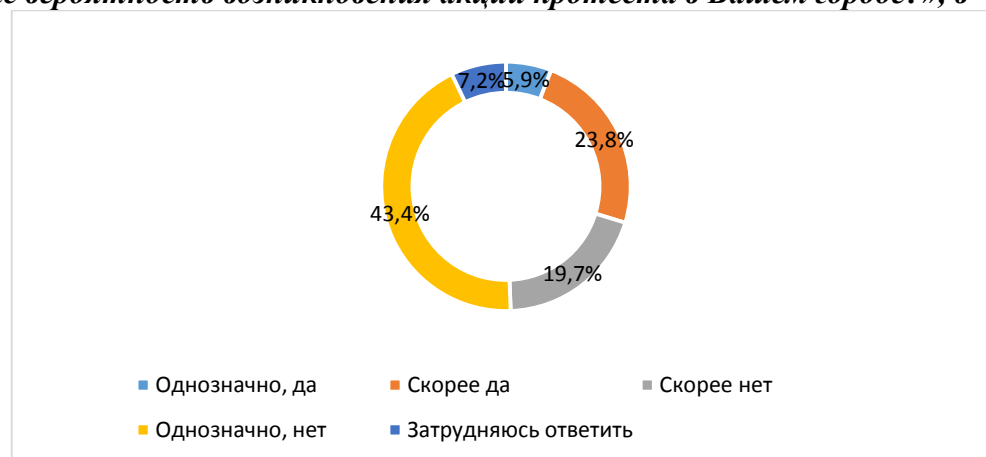
Не удовлетворен	3,8 %	5,7 %	4,5 %	8,1 %	9,5 %
-----------------	-------	-------	-------	-------	-------

Своеобразным проявлением социальных отношений выступают социальные конфликты, открытой формой выражения которых могут быть массовые выступления протеста. В настоящем исследовании мы решили выяснить, существует ли вероятность возникновения акций протеста в столице Казахстана – г. Астана. Как показывают данные опросов, такая вероятность есть, об этом сказали 29,7 % опрошенных молодых людей (суммарный показатель ответов «Да» и «Скорее да»). Интересен тот факт, что в разрезе принадлежности к разным возрастным группам наблюдается тенденция: чем старше возраст респондента, тем суждение о вероятности возникновения акций протеста снижается. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Однозначно, да» и «Скорее да» на указанный вопрос в возрастной группе 14-18 лет составила 40,6 %, 19-23 года – 27,6 %, 24-29 лет – 15,5 %.

19,7 % респондентов считают, что возможность возникновения протестов в Астане, скорее всего, исключена. В абсолютном отсутствии вероятности возникновения протестных акций убеждены 43,4 % молодых людей. Среди них значительна доля представителей русского этноса, нежели казахского этноса. Так, совокупный показатель вариантов ответа «скорее нет» и «однозначно нет» составил 64,6 % среди молодых русских и 62,3 % среди молодых казахов. Остальные 7,2 % затруднились ответить на вопрос (Диаграмма 10).

Диаграмма 10.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе?», в %

Анализ данных по критерию материального положения респондентов позволяет сделать вывод о том, что в целом вероятность возникновения акций протеста увеличивается с ростом благосостояния граждан. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Однозначно,

да» и «Скорее да» среди опрошенных, живущих в полном достатке, составил 49,4 %, среди тех, кому денег хватает на все необходимое, но покупка крупной бытовой техники затруднительна, данный показатель составил 15,3 %, среди тех, кому денег хватает на еду, но покупка одежды затруднительна – 9 %. Однако, в то же время, вероятность возникновения протестных акций резко возрастает среди респондентов, проживающих за чертой бедности – 35,3 % респондентов. Отсюда, можно предположить, что потенциальными участниками протестов могут быть как представители бедных, так и обеспеченных слоев населения.

В целом наиболее высокий потенциал протестной активности отмечается в пригородах Астаны (41,7 %), Есильском (37,2 %) и Сарыаркинском (37,4 %) районах. Наименее ощутим протестный настрой в Алматинском районе, здесь совокупный показатель вариантов ответа «однозначно, да» и «скорее да» составляет 17,8 % (Таблица 23).

Таблица 23.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконырский	Пригород
Однозначно, да	5,3 %	4,4 %	5,0 %	9,5 %	8,3 %
Скорее да	31,9 %	13,4 %	32,4 %	24,2 %	33,3 %
Скорее нет	17,3 %	13,6 %	25,8 %	24,6 %	12,5 %
Однозначно, нет	43,3 %	60,6 %	29,0 %	32,8 %	41,7 %
Затрудняюсь ответить	2,2 %	8,0 %	7,8 %	8,9 %	4,2 %

Анализ данных в разрезе социального статуса респондентов показал, что о вероятности возникновения акций протеста в городе чаще говорят представители НЕЕТ и учащиеся, студенты (36,4 % и 39,3 %, соответственно) (Таблица 24).

Таблица 24.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе?», в %, (в разрезе социального статуса)

	Нет, я только учусь	Учусь и одновременно работаю	Да, я работаю	Я не учусь, не работаю и НЕ ишу работу	Я не учусь, не работаю	Затрудняюсь ответить
Однозначно, да	7,6 %	5,5 %	3,9 %	2,9 %	9,1 %	0,0 %
Скорее да	31,7 %	25,0 %	12,8 %	14,5 %	27,3 %	20,0 %

Скорее нет	23,5 %	23,3 %	13,2 %	15,9 %	9,1 %	40,0 %
Однозначно, нет	29,2 %	40,7 %	63,6 %	60,9 %	45,5 %	40,0 %
Затрудняюсь ответить	8,0 %	5,5 %	6,5 %	5,8 %	9,1 %	0,0 %

С точки зрения опрошенных, спровоцировать протест молодежи в городе Астана могут разные проблемы. В их числе – несправедливые судебные решения, рост цен на продукты питания, горюче –смазочные материалы и проблемы с жильем, 9 %, 8,9 % и 8,8 % соответственно. Также причиной публичных акций протеста могут выступить такие факторы как халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений (8,6 %), задержка по выплате заработной платы, стипендий, пособий (8,5 %), неудовлетворённость действиями властей (8,5 %), проблемы в школе / колледже / вузе (8,3 %). Отрицают возможность своего участия при любых обстоятельствах в публичных акциях протеста (демонстрациях, забастовках, митингах и т.д.) – 46,3 % молодых граждан. При этом анализ данных по критерию принадлежности к разным возрастным группам позволяет сделать вывод: чем старше возраст респондента, тем более предпочтительней является пассивная позиция относительно выражения протестных настроений. Так, вариант ответа «Ничто не может вынудить меня открыто протестовать» выбрали 32,1 % опрошенных в возрастной группе 14-18 лет, 49,3 % – в группе 19-23 лет, 64,5 % респондентов в возрастном диапазоне 24-29 лет (Таблица 25).

Таблица 25.

Распределение ответов на вопрос: «Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию?», в %

Несправедливые судебные решения	9,0 %
Рост цен на продукты питания, горюче –смазочных материалов, лекарства	8,9 %
Проблемы с жильем	8,8 %
Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений	8,6 %
Задержка по выплате заработной платы, стипендий, пособий	8,5 %
Неудовлетворённость действиями властей	8,5 %
Проблемы в школе / колледже / вузе	8,3 %
Необоснованные штрафы	6,4 %
Сокращение, увольнение с работы	6,2 %
Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги	5,9 %
Ухудшение экологической ситуации	5,7 %
Повышение выплат по кредитам или ипотеке	4,4 %
Несогласие с принимаемыми реформами	3,9 %
Нарушение прав на этнической почве	3,0 %
Ничто не может вынудить меня открыто протестовать	46,3 %
Другое	1 %
Затрудняюсь ответить	16,1 %

3.4 Формы допустимого участия молодежи в развитии своего города

Социальная активность молодежи помимо членства в молодежных организациях включает также участие молодых горожан в управлении и развитии своего города. В ходе опроса респондентов спросили: **«Как Вы думаете, как Вы можете принимать участие в развитии города?»**. Согласно полученным результатам, наиболее приемлемой формой участия молодежи в жизни города является волонтерство, вариант ответа «Помогать в качестве волонтера нуждающимся категориям жителей» выбрали 20,9 % опрошенных. При этом желающих быть волонтерами среди молодежи с высшим образованием и ученой степенью выше, чем среди молодежи с другим уровнем образования.

10,5 % респондентов хотели бы вносить собственные предложения по развитию столицы, среди них значительна доля молодых ученых (14 %). 9,8 % выбирают вид участия через обсуждение проектов или программ по решению какой-либо городской проблемы. Еще 7,8 % молодых людей выбирают участие в общественных работах, причем чем ниже уровень образования респондента, тем желание участвовать в общественных работах выше.

1/3 доля опрошенных не имеет представления о том, как могут принимать участие в развитии Астаны (Таблица 26).

Анализ данных в разрезе районов столицы показал, что принимать участие в развитии города посредством внесения собственных рекомендации хотела бы молодежь Есильского и Байконурского районов. Принимать участие в обсуждении проектов больше всех желают молодежь Есильского и Сарыаркинского районов. Желание участвовать в общественных работах превалирует у молодых людей, проживающих в пригородах Астаны.

Анализ данных по критерию социального статуса респондентов показал, что каждый третий представитель категории НЕЕТ хотел бы принимать участие в развитии Астаны посредством волонтерства или участия в обсуждении проектов по решению городских проблем, когда как занятая молодежь (студенты, работающие) проявляют меньшую активность, скорее всего, в силу своей занятости и отсутствия свободного времени.

Таблица 26.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, как Вы можете принимать участие в развитии города?», в %

Помогать в качестве волонтера нуждающимся категориям жителей	20,9 %

Вносить предложения	10,5 %
Принимать участие в обсуждении проектов или программ по решению какой –либо городской проблемы	9,8 %
Принимать участие в общественных работах	7,8 %
Принимать непосредственное участие в разработках проектов программы по решению городских проблем	5,4 %
Перечисление финансовых средств в Фонд поддержки города	4,8 %
Не имею представления о том, как я могу участвовать в этом	33,0 %
Другое	2,2 %
Затрудняюсь ответить	5,6 %

Выводы по разделу:

1. Исследование диагностировало высокий уровень патриотизма в молодежной среде Астаны, 84,3 % опрошенных испытывают гордость, что являются гражданами Казахстана.

2. При этом патриотизм характеризуется, в первую очередь, как любовь к Родине. Для каждого пятого опрошенного быть патриотом – значит исполнять обязанности гражданина, соблюдать законы государства. Другая часть опрошенных выбрала вариант «гордость за великие достижения страны».

3. В ходе опроса определили себя патриотами государства 89 % молодых жителей столицы.

4. Свой вклад в развитие Казахстана молодежь Астаны представляет по-разному: кто-то в виде участия в общественных работах, социальных проектах. Другая такая же часть молодежи считает, что может принести пользу стране в том случае, если будет хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране. Еще 1/3 часть готова вести здоровый образ жизни и других призывать к этому. 1/5 доля опрошенных определяют собственную полезность в том, чтобы быть профессионалом, работать и платить налоги.

5. Преобладающее число столичной молодежи указали, что не занимаются общественной деятельностью, так как не располагают свободным временем. Другие не принимают участия в работе общественных организаций, так как подобная активность им не интересна. Лишь 12 % молодых людей являются членами молодежных организаций и 12,7 % принимают участие в деятельности спортивных организаций.

6. Главным мотивом участия молодых людей в молодежных организациях является желание быть полезным обществу, людям. На втором месте стоит мотив получения опыта работы, в целом опыта в жизни, на третьем – стремление продвинуться по карьерной лестнице.

7. Что касается деятельности молодежных организаций, наиболее высоко молодые жители столицы оценивают деятельность следующих молодежных организаций: Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр

Отан», Союз КВН Казахстана, Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента РК «Болашак».

8. Наименьшую оценку по эффективности деятельности получили такие молодежные организации как Национальный Дельфийский комитет и Альянс студентов Казахстана.

9. Большая часть опрошенной молодежи Астаны оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную.

10. Также преобладающая часть опрошенных астанчан удовлетворена реализацией государственной молодежной политики в Казахстане.

11. Каждый третий молодой житель Астаны допускает вероятность возникновения акций протеста в городе в настоящее время. При этом наблюдается тенденция: чем старше возраст респондента, тем суждение о вероятности возникновения акций протеста снижается. В целом наиболее высокий потенциал протестной активности отмечается в пригородах Астаны, Есильском и Сарыаркинском районах.

12. С точки зрения опрошенных, спровоцировать протест молодежи могут разные проблемы. В их числе – несправедливые судебные решения, рост цен на продукты питания, горюче-смазочные материалы и проблемы с жильем. Также причиной публичных акций протеста могут выступить такие факторы как халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений, задержка по выплате заработной платы, стипендий, пособий, неудовлетворённость действиями властей, проблемы в школе / колледже / вузе.

13. Почти половина опрошенных отрицают возможность своего участия при любых обстоятельствах в публичных акциях протеста (демонстрациях, забастовках, митингах и т.д.).

14. Наиболее приемлемой формой участия молодежи в жизни города является волонтерство. При этом желающих быть волонтерами среди молодежи с высшим образованием и ученой степенью выше, чем среди молодежи с другим уровнем образования. Каждый десятый хотел бы вносить собственные предложения по развитию столицы, среди них значительна доля молодых ученых. 9,8 % выбирают вид участия через обсуждение проектов или программ по решению какой –либо городской проблемы. Еще 7,8 % молодых людей хотели бы принимать участие в общественных работах.

РАЗДЕЛ 4. ОТНОШЕНИЕ МОЛОДЕЖИ Г. АСТАНА К РЕЛИГИИ

В условиях светского государства институт религии не является определяющим в жизни общества, однако для определенных категорий граждан от отношения к религии зависит вся социальная и личная жизнь. С целью определения уровня влияния религии на повседневную жизнь молодых астанчан в социологический инструментарий был включен вопрос об отношении к религии и об интенсивности исполнения основных религиозных практик.

4.1 Особенности индивидуальной религиозности молодежи

Уровень религиозности молодежи Астаны в целом выглядит следующим образом: практикующих верующих – 9 %. Большинство участников опроса считают себя религиозными, но не участвуют в религиозной жизни – 32,6 %, среди них значительна доля молодежи с высшим образованием и ученой степенью. Еще 28,6 % респондентов отметили, что являются верующими, однако редко участвуют в религиозной жизни, ограничиваются лишь праздниками и соблюдением некоторых формальностей. Тех, кто по традиции участвует в некоторых религиозных традициях и обрядах, но не считают себя религиозными – 7,5 %. Равнодушны к религии – 5,9 % респондентов. Атеистических взглядов придерживаются 5,1 % молодых жителей Астаны (Таблица 27).

*Таблица 27.
Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы считаете себя верующим человеком?», в %*

Я верующий , но не участвую в религиозной жизни	32,6 %
Я верующий , но редко, только на праздники, посещаю храм, очень редко соблюдаю религиозные нормы	28,6 %
Я верующий , участвую в жизни религиозной общины, следую религиозным нормам	9,0 %
Я неверующий, но иногда посещаю храм, соблюдаю религиозные нормы	7,5 %
Я неверующий , но уважаю верующих	6,8 %
Я равнодушен к религии	5,9 %
Я противник религии, атеист	5,1 %
Другое	0,1 %
Затрудняюсь ответить	4,4 %

Как показал опрос, степень религиозности столичной молодежи достаточно разнородна. Теперь перейдем к рассмотрению особенностей религиозного поведения молодежи.

Для характеристики религиозного поведения были выбраны такие акты культового религиозного поведения как частота посещения культовых мест и чтение религиозной литературы.

Как часто молодежь Астаны посещает культовые заведения (мечеть, православный храм, костел, молельный дом и т. д.)? Опрос показал, что здесь наблюдается некоторый разброс: один раз в неделю посещают религиозные храмы 12 % респондентов. Следующая группа посетителей храмов, мечетей и синагог включает 21,6 % населения, они бывают на богослужениях несколько раз в месяц. 22,4 % опрошенных посещают религиозные места несколько раз в полгода. Редкими посетителями культовых заведений Актюбинской области являются 21,5 %, они посещают культовые заведения один раз в год или реже. Не посещают вообще – 17,3 % респондентов (Диаграмма 11).

Диаграмма 11.

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы посещаете религиозные (мечеть, церковь, синагога) и другие священные места?», в %

При этом для столичной молодежи характерно представление о Боге как совокупности трех составляющих: смыслообразующая ценность в жизни (29,2 %), психологическая помощь и поддержка (20,9 %) и морально-нравственный образец поведения (11,8 %). Другая, но не многочисленная, часть молодежи считает веру в Бога элементом культуры (5,6 %), элементом моды (2,9 %) и сверхъестественным началом (5,3 %). В то же время ¼ доля опрошенных указала, что не задумывалась о данном вопросе ранее, поэтому не может дать определенный ответ (Таблица 28).

Таблица 28.

Распределение ответов на вопрос: «Укажите, пожалуйста, Ваше представление о вере в Бога?», в %

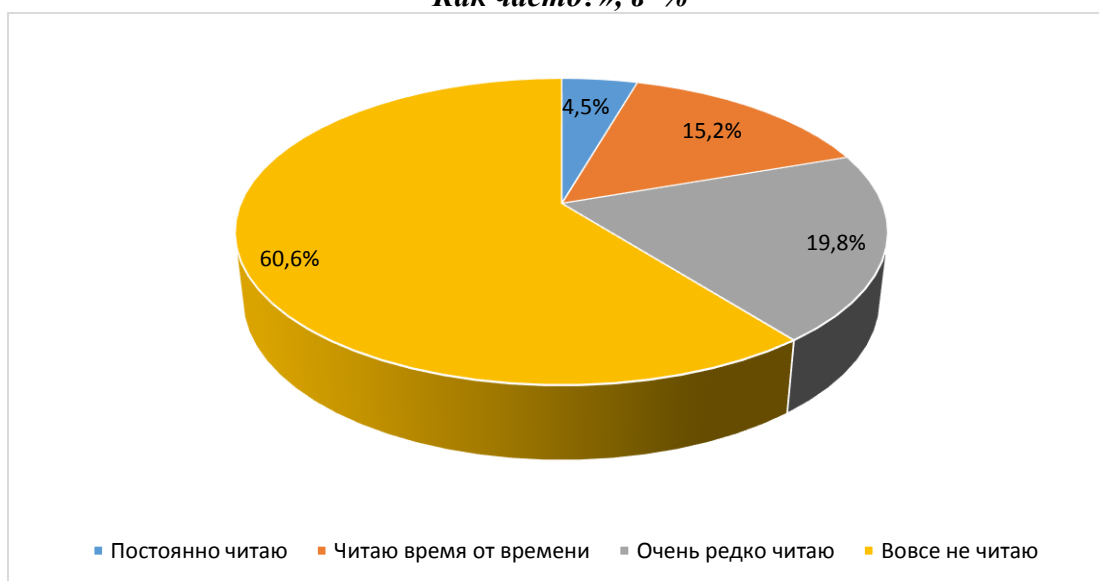
Смыслообразующая ценность в жизни	29,2 %
Не знаю, не задумывался, не думал об этом	22,5 %
Психологическая помощь и поддержка	20,9 %
Морально – нравственный образец поведения	11,8 %
Элемент культуры	5,6 %
Нечто сверхъестественное	5,3 %
Элемент моды	2,9 %
Другое	1,8 %

4.2 Отношение молодежи столицы к религиозной литературе и источники ее приобретения

Что касается чтения религиозной литературы, то анализ полученных данных показал, что преобладающее число молодежи Астаны не читает религиозную литературу (60,6 %). Читают религиозную литературу время от времени 15,2 % респондентов. Очень редко – 19,8 %. Являются постоянными читателями книг религиозного содержания всего 1/20 доля опрошенных молодых людей. Можно предположить, что чтение религиозных книг является довольно трудоемким занятием, а потому наименее популярно среди населения как способ выражение религиозности (Диаграмма 12).

Диаграмма 12.

Распределение ответов на вопрос: «Читаете ли Вы религиозную литературу? Как часто?», в %

При этом большинство молодых людей читает религиозную литературу в Интернете, на сайтах, рекомендованных духовенством, таких 40 %. 32,4 % респондентов приобретают религиозную литературу в культовых заведениях (мечеть, церковь, синагога и т.д.). 1/5 доля опрошенных покупают религиозные книги в специализированных отделах книжных магазинов. Другим популярным способом приобретения религиозной литературы в молодежной среде является вариант «беру у друзей, знакомых» – 13,6 % ответивших (Таблица 29).

Таблица 29.

Распределение ответов на вопрос: «Если Вы читаете религиозную литературу, где Вы обычно ее берете, приобретаете?», в %

Читаю в Интернете, на сайтах, рекомендованных духовенством	40,0 %
В мечети, церкви в специализированном отделе, киоске	32,4 %
В книжном магазине в специализированном отделе	18,7 %
Беру у друзей, знакомых	13,6 %
Читаю в школе на предмете «Общество и религия»	5,1 %
В городской, районной, сельской библиотеке	4,4 %
Читаю в колледже, университете на спецпредметах, спецкурсах	3,7 %
Другое	4,4 %

4.3 Оценка молодежью города межэтнической и межконфессиональной ситуации в городе

В оценках молодого населения межэтническая и межконфессиональная ситуация в городе характеризуется как достаточно благополучная. 56,6 % опрошенных на вопрос: «**Как бы Вы охарактеризовали межэтническую и межрелигиозную ситуацию в городе?**» дали ответ «ситуация благоприятная, люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии». 18 % опрошенных считают, что «ситуация скорее благоприятная, люди разных национальностей и вероисповеданий живут мирно, но редко общаются». Негативные оценки составили 13,7 %, 10,1 % из которых полагают, что ситуация неблагоприятная, люди разных этносов и религий имеют претензии друг к другу, но открыто их не высказывают, остальные 3,6 % придерживаются позиции о том, что ситуация находится уже в критическом состоянии, так как люди разных национальностей и религий живут враждебно, вступают в открытое противодействие (Таблица 30).

В разрезе этносов в распределении данных имеются свои особенности. При оценке межэтнической и межконфессиональной ситуации в городе представители русской национальности выбрали варианты ответа «Скорее неблагоприятная» и «Крайне напряженная»

более активно, чем представители казахского этноса. Так, совокупный показатель указанных вариантов ответа среди молодых русских составил 19 %, когда как среди молодых казахов этот показатель равен 13,2 %.

Таблица 30.

Распределение ответов на вопрос: «Как бы Вы охарактеризовали межэтническую и межрелигиозную ситуацию в городе?», в %

Ситуация благоприятная, люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии	56,6 %
Ситуация скорее благоприятная, люди разных национальностей и вероисповеданий живут мирно, но редко общаются	18,0 %
Ситуация скорее неблагоприятная, люди разных этносов и религий имеют претензии друг к другу, но открыто их не высказывают	10,1 %
Ситуация крайне напряженная, люди разных национальностей и религий живут враждебно, вступают в открытое противодействие	3,6 %
Другое	0,8 %
Затрудняюсь ответить	10,9 %

Как видно из представленных данных в Таблице 31, в разрезе регионов восприятие ситуации следующее: определяют межэтническую и межрелигиозную ситуацию как благоприятную чаще всех молодежь в пригородах Астаны (87,5 %), когда как молодежь в Байконурском районе отмечает благополучность ситуации реже (68,3 %).

Таблица 31.

Распределение ответов на вопрос: «Как бы Вы охарактеризовали межэтническую и межрелигиозную ситуацию в городе?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Ситуация благоприятная, люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии	58,3 %	66,0 %	49,6 %	49,0 %	45,8 %
Ситуация скорее благоприятная, люди разных национальностей и вероисповеданий живут мирно, но редко общаются	15,7 %	12,8 %	24,3 %	19,3 %	41,7 %
Ситуация скорее неблагоприятная, люди разных этносов и религий имеют претензии друг к другу, но открыто их не высказывают	11,3 %	7,8 %	11,8 %	10,9 %	8,3 %
Ситуация крайне напряженная, люди разных национальностей и религий живут	4,7 %	2,9 %	3,0 %	4,9 %	0,0 %

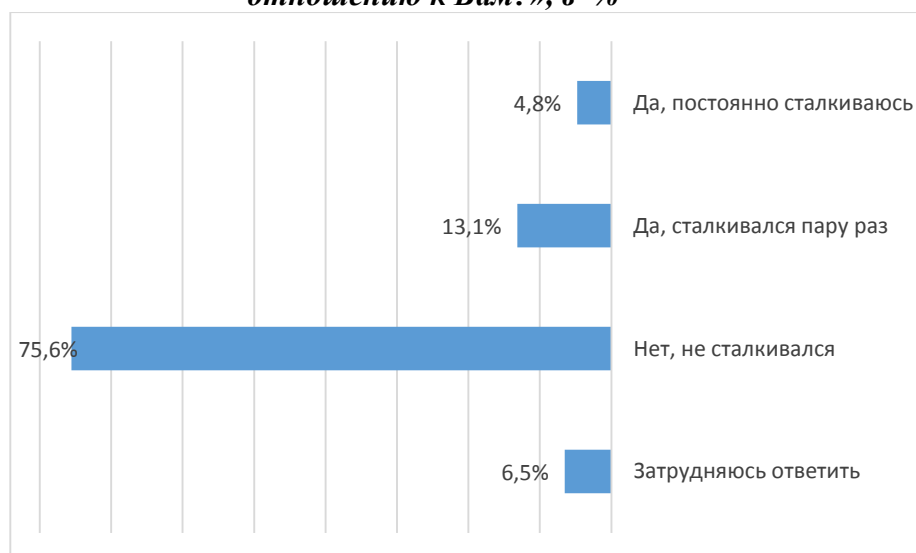
враждебно, вступают в открытое противодействие					
Затрудняюсь ответить	8,8 %	9,8 %	10,4 %	15,5 %	4,2 %

В настоящей главе о религиозности молодежи в рассмотрение также включен вопрос о проблеме дискриминации молодежи по принципу этноса, религиозных верований. Так, наиболее популярным вариантом ответа на вопрос «Сталкивались ли Вы с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам?» стал ответ «нет, не сталкивался», то есть в основном молодежь не сталкивается с негативным отношением по причине своих религиозных взглядов или национальной идентичности (75,6 %). Однако в жизни молодежи *иногда* бывают случаи проявления негативного к ним отношения по причине их национальности или религиозной принадлежности (13,1 %). Лишь 4,8 % молодежи Астаны постоянно сталкиваются с дискриминацией по национальному или религиозному признаку (Диаграмма 13).

Анализ данных в разрезе этносов позволяет сделать вывод о том, что с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку чаще сталкиваются молодые русские, чем молодые казахи. Так, в ходе опроса вариант ответа «Да, сталкивался пару раз» был выбран 22,2 % русских и 12,3 % казахов.

Диаграмма 13.

Распределение ответов на вопрос: «Сталкивались ли Вы с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам?», в %

Анализ данных в разрезе районов столицы показал, что чаще всех сталкиваются с дискриминацией по национальному, религиозному признаку молодежь, проживающая в пригородах Астаны. Так, каждый третий опрошенный сталкивался с дискриминационным отношением несколько раз, когда как молодые жители, проживающие в других

районах столицы, демонстрируют более положительную тенденцию (Таблица 32).

Таблица 32.

Распределение ответов на вопрос: «Сталкивались ли Вы с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Да, постоянно сталкиваюсь	4,3 %	4,0 %	3,6 %	7,1 %	12,5 %
Да, сталкивался пару раз	10,6 %	9,7 %	15,5 %	16,6 %	33,3 %
Нет, не сталкивался	78,0 %	79,7 %	76,3 %	68,5 %	41,7 %
Затрудняюсь ответить	7,1 %	6,6 %	4,6 %	7,8 %	12,5 %

В качестве заключения молодые люди ответили на вопрос о том, какие эмоции вызывают у них глубоко религиозные люди. Надо сказать, что в данном случае мнение респондентов разделилось: 1/3 часть молодежи относится к глубоко религиозным людям безразлично, у 16,2 % опрошенных верующие люди вызывают восторг. 15,6 % считают, что быть глубоко религиозным – значит иметь огромную силу воли, однако быть такими они не хотели бы. Каждый десятый представитель молодежи выбрал вариант ответа «религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней». 16,6 % опрошенных затруднились отвечать на вопрос. (Таблица 33). Поэтому, согласно разнородным ответам молодежи, нельзя вывести среднее арифметическое отношение молодых людей к глубоко религиозным людям. Возможно лишь дать характеристику каждой группе мнений.

Таблица 33.

Распределение ответов на вопрос: «Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди?», в %

Мне все равно, отношусь к таким безразлично	33,5 %
Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать	16,2 %
Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким	15,6 %
Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней	9,9 %
Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении	6,4 %
Другое	2,3 %
Затрудняюсь ответить	16,1 %

Выводы по разделу:

1. Уровень религиозности молодежи Астаны нельзя охарактеризовать однозначным образом: больше половины опрошенных считают себя религиозными, но в религиозной жизни не участвуют или участвуют редко. 9 % – практикующие верующие. Также есть группа равнодушных к религии, атеистов.

2. При этом для столичной молодежи характерно представление о Боге как совокупности трех составляющих: смыслообразующая ценность в жизни, психологическая помощь и поддержка и морально – нравственный образец поведения.

3. Превалирующее число молодежи Астаны не читает религиозную литературу. Являются постоянными читателями книг религиозного содержания всего 1/20 доля опрошенных молодых людей. Та же тенденция наблюдается с посещением культовых мест – молодежь редко посещает религиозные заведения.

4. Большинство молодых людей читает религиозную литературу в Интернете, на сайтах, рекомендованных духовенством. 1/3 доля респондентов приобретают религиозную литературу в культовых заведениях (мечеть, церковь, синагога и т.д.). 1/5 доля опрошенных покупают религиозные книги в специализированных отделах книжных магазинов.

5. В оценках молодого населения межэтническая и межконфессиональная ситуация в городе в основном характеризуется как благополучная, то есть люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии. Негативные оценки составили 13,7 %.

6. В основном молодежь не сталкивается с негативным отношением по причине своих религиозных взглядов или национальной идентичности. Однако в жизни молодежи иногда бывают случаи проявления негативного к ним отношения по причине их национальности или религиозной принадлежности.

РАЗДЕЛ 5. ОТНОШЕНИЕ МОЛОДЕЖИ ГОРОДА К МОЛОДЕЖНЫМ СУБКУЛЬТУРАМ

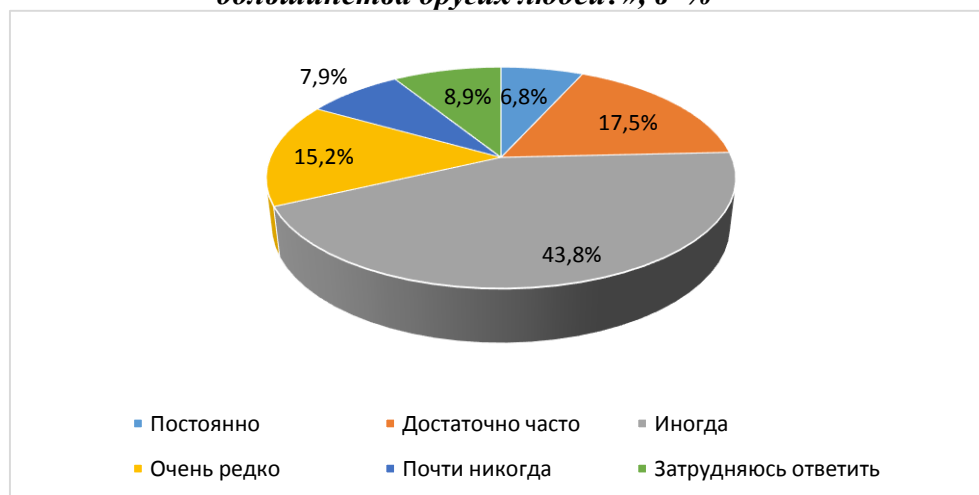
Изучение молодежных субкультур издавна составляет важное направление социологии молодежи. Молодежная субкультура рождается и существует в связи с определенными потребностями молодых людей. В ее основе лежит особый способ мироотношения со своей системой духовных ценностей. В настоящее время существует множество различных молодежных объединений, их количество постоянно растет, возникают новые направления и течения молодежных субкультур. В данном исследовании мы решили выяснить, как относится молодежь Астаны к молодежным субкультурам.

5.1 Степень распространения субкультур в г. Астана и отношение молодежи к ним

Степень распространения молодежных субкультур в Астане нельзя назвать достаточно сильной. Отвечая на вопрос анкеты: «*Часто ли Вы встречаете на улицах своего города молодых людей, которые выглядят неформально, отличаются от большинства других людей?*» 43,8 % опрошенных отметили, что встречают представителей субкультур лишь время от времени. Постоянно сталкиваются на улицах с молодыми людьми, которые выглядят неформально, лишь 6,8 % респондентов. 17,5 % молодых граждан выбрали ответ «достаточно часто». О редком характере встреч с представителями молодежных субкультур сказали 23,1 % молодых астанчан (Диаграмма 14).

Диаграмма 14.

Распределение ответов на вопрос: «Часто ли Вы встречаете на улицах своего города молодых людей, которые выглядят неформально, отличаются от большинства других людей?», в %

Отношение молодежи к молодежным субкультурам является неоднозначным. 42,6 % респондентов выразили свое безразличие по данному вопросу, 17,1 % всех опрошенных в целом негативно относятся к различным субкультурам, а 25,2 % положительно относятся к молодежным субкультурам. Ничего не знают о существовании и деятельности молодежных субкультур 6,7 % молодых опрошенных (Диаграмма 15).

Диаграмма 15.

Распределение ответов на вопрос: «Как, в целом, Вы относитесь к молодежным субкультурам?», в %

5.2 Уровень членства в молодежных субкультурах, доминирующие среди них

В целях выяснения уровня членства молодежи Астаны в молодежных субкультурах, в анкете был задан вопрос: **«Являетесь ли Вы представителем какой –либо субкультуры в настоящее время?»**. Более половины опрошенных выбрали вариант «нет, не являюсь представителем какой –либо субкультуры» (56 %). Из числа тех, кто ответил утвердительно, значительна доля представителей субкультуры футбольных фанатов (12,5 %). Также среди молодых астанчан имеются представители субкультуры аниме – 5,7 %. Относят себя к субкультуре геймеров 5,8 % молодых жителей столицы. Общая доля рэпперов составляет 3,8 %. О том, что являются представителями субкультуры граффити сказали 3,6 % молодежи. Остальные распределения представлены в Таблице 34.

Таким образом, в основном среди молодежи Астаны встречаются представители субкультур таких направленностей как околоспортивные – спортивные фанаты, музыкальные, альтернативное творчество и геймеры.

Таблица 34.

Распределение ответов на вопрос: «Являетесь ли Вы представителем какой –либо субкультуры в настоящее время?», в %

Футбольные фанаты	12,5 %
Геймеры	5,8 %
Аниме	5,7 %
Рэпперы	3,8 %
Граффити	3,6 %
Байкеры	2,1 %
Рокеры	1,9 %
Гламур	1,7 %
Эмо	1,4 %
Паркур	1,4 %
Автогонщики	1,3 %
Хип –хоп	1,2 %
Треш	1,0 %
Готы	0,9 %
Хиппи	0,9 %
Хипстеры	0,8 %
Скинхеды	0,8 %
Брейк –данс	0,7 %
Панки	0,6 %
Барды	0,5 %
Другое	12,7 %
Нет, не являюсь представителем какой –либо субкультуры	56,0 %
Затрудняюсь ответить	4,3 %

Представители молодежных субкультур рассматривают принадлежность к данному сообществу как «хобби, способ интересно провести время», так считают 52,7 % членов субкультур. 14 % респондентов из числа представителей субкультур отметили чрезвычайную важность для себя быть членом данной субкультуры. 10,9 % следуют веяниям моды, поэтому являются членами субкультурного сообщества. 11,9 % отметили, что быть представителем той или иной субкультуры для них не представляет важность, таким способом они проводят свободное время (Диаграмма 16).

Диаграмма 16.

Распределение ответов на вопрос: «Насколько важно для Вас быть членом данного сообщества?», в %

5.3 Причины вступления в молодежные субкультуры

В ходе исследования, респонденты ответили на вопрос: «**Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры?**». 38,4 % опрошенных полагают: молодые люди вступают в субкультуры из-за любопытства и интереса. С точки зрения 25,6 % респондентов молодежь побуждает вступать в различные молодежные объединения желание реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты. 15,2 % респондентов считают, что быть представителем молодежной субкультуры модно. 10,1 % уверены, что причина всему – желание выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание. Такие варианты ответа как «чтобы продемонстрировать свой протест против стандартов в обществе» и «из-за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны» были выбраны 9,9 % и 8,1 % опрошенных (Таблица 35).

Таблица 35.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры?», в %

Из любопытства и интереса	38,4 %
Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты	25,6 %
Быть представителем молодежной субкультуры модно	15,2 %
Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание	10,1 %
Чтобы продемонстрировать свой протест против стандартов в обществе	9,9 %
Из-за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны	8,1 %
Другое	2,9 %
Затрудняюсь ответить	14,5 %

Выводы по разделу:

1. Степень распространения молодежных субкультур в Астане не является достаточно высокой. 43,8 % опрошенных отметили, что встречают представителей субкультур лишь время от времени. Постоянно сталкиваются на улицах с молодыми людьми, которые выглядят неформально, лишь 6,8 % респондентов.

2. Отношение молодежи Астаны к молодежным субкультурам нельзя назвать однозначным. Почти половина респондентов выразила свое безразличие по данному вопросу, 1/5 доля всех опрошенных в целом негативно относятся к различным субкультурам, 1/4 часть респондентов положительно относятся к молодежным субкультурам.

3. Значительная часть опрошенных не определила себя ни к одной молодежной субкультуре. Однако среди молодежи Астаны встречаются представители субкультур таких направленностей как околоспортивные – спортивные фанаты, музыкальные, альтернативное творчество и геймеры.

4. Представители молодежных субкультур рассматривают принадлежность к данному сообществу как «хобби, способ интересно провести время».

5. Молодые люди вступают в субкультуры, в первую очередь, из-за любопытства и интереса. Также молодежь побуждает вступать в различные молодежные объединения желание реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты и желание выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание. Кроме этого, быть представителем молодежной субкультуры модно.

РАЗДЕЛ 6. ФОРМЫ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ МОЛОДЕЖИ ГОРОДА

В последние годы девиантное поведение стали определять, как отклоняющееся поведение. Одни ученые склонны считать, что девиация – это отклонение от нормы, которое влечет за собой изоляцию, лечение, тюремное заключение или другое наказание индивида (Н.Дж. Смелзер), другие видят причину в разрыве между целями общества и социально одобряемыми средствами существования этих целей (Р. Мертон), третьи подчеркивают, что отклонения в поведении возникают в результате конфликтов между культурными нормами. Я.И. Гишинский под девиацией понимает поступки, действия человека, не соответствующие официально установленным или фактически сложившимся в данном обществе нормам.

Актуальность данного раздела заключается в том, что все чаще и чаще среди молодежи встречается девиантное поведение. С развитием информационной системы произошло свержение ранее устоявшейся системы поведения, поэтому контролировать молодое поколение сейчас практически невозможно. Легкая доступность спиртной, табачной продукции позволяет приобщиться к такого рода зависимостям в довольно раннем возрасте. В рамках настоящего раздела будут рассмотрены такие вопросы как проблема физического насилия в молодежной среде, отношение к табакокурению, алкоголизму, наркотикам, проблеме суицидов.

6.1 Проблема физического насилия в молодежной среде

Согласно результатам опроса, преобладающее число столичной молодежи никогда не становилось свидетелем физического или другого насилия по отношению к сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца, об этом сказали 75,2 % респондентов. Когда как 17,3 % опрошенных выбрали вариант ответа «иногда», 3,4 % – «часто» (Диаграмма 17).

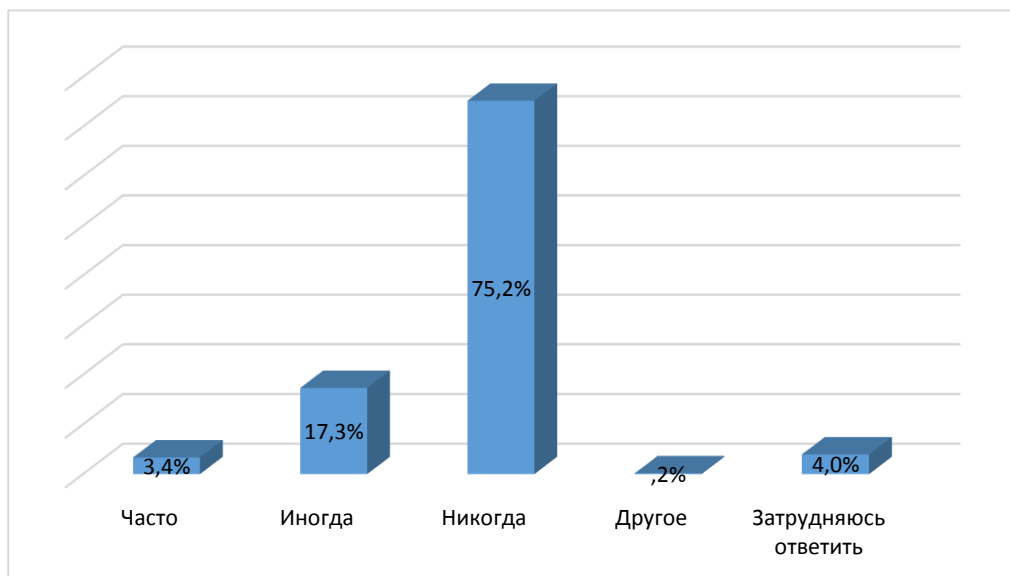
В разрезе этнической принадлежности опрошенных свидетелями физического и другого насилия чаще являлись представители русской и других национальностей, чем представители казахского этноса. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Часто» и «Иногда» среди молодых русских составил 27,3 %, среди других этносов 22 %, когда как среди молодых казахов этот показатель равен 19,9 %.

Распределение данных по критерию возраста респондентов позволяет сделать вывод о том, что молодежь Астаны в возрасте 14-18 лет чаще становится свидетелем совершения насилия, чем более взрослая молодежь. Так, совокупный показатель вариантов ответа

«Часто» и «Иногда» в возрастной группе 14-18 лет составил 24,8 %, 19-23 лет – 20,4 %, 24-28 лет – 14,8 %.

Диаграмма 17.

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца?», в %

Сравнительный анализ данных по критерию территориальной принадлежности респондентов позволяет говорить о том, что наиболее часто становятся свидетелями физического насилия молодежь, проживающая в пригородах Астаны, так как каждый четвёртый опрошенный, отвечая на данный вопрос, выбрал вариант ответа «часто» или «иногда». Обратная ситуация наблюдается в Алматинском районе, здесь молодые люди становятся свидетелями насилия реже (Таблица 36).

Таблица 36.

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца?», в %, (в разрезе районов)

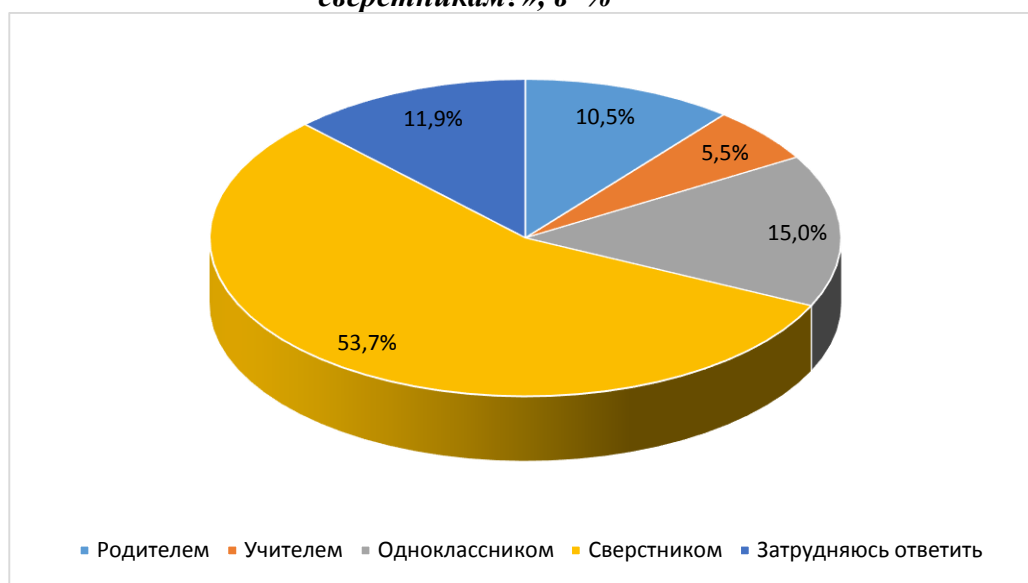
	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконурский	Пригород
Часто	3,5 %	2,5 %	2,7 %	5,1 %	8,3 %
Иногда	17,6 %	14,1 %	21,2 %	18,0 %	16,7 %
Никогда	74,8 %	79,0 %	72,7 %	72,4 %	75,0 %
Другое	0,0 %	,3 %	0,0 %	,2 %	0,0 %
Затрудняюсь ответить	4,2 %	4,2 %	3,5 %	4,2 %	0,0 %

При этом в половине случаев из 100 физическое насилие по отношению к сверстникам респондента совершалось другим его

сверстником (53,7 %). Был свидетелем совершения физического насилия родителем каждый десятый опрошенный. Еще 15 % респондентов выбрали вариант ответа «одноклассником». 5,5 % являлись свидетелем физического насилия, осуществляемого учителем. 11,9 % молодых жителей столицы затруднились ответить на вопрос (Диаграмма 18). Резюмируя, можно сказать: проблема физического насилия в молодежной среде имеет место быть, где данное насилие совершается в основном сверстниками, одноклассниками потерпевшей стороны. Не редки случаи насилия, когда оно совершается родителями.

Диаграмма 18.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, а кем совершалось физическое или другое насилие по отношению к Вашим сверстникам?», в %

Далее молодежь спросили: **«Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений?»**. Судя по результатам большинства ответов, есть неременная корреляция между уровнем дохода и совершением преступления в молодежной среде. Так, одна часть опрошенных считают: «да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности» (22,3 %). С некоторыми дополнениями 33,7 % молодых граждан выбрали вариант ответа «скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из –за бедности, но при наличии и других причин». Однако другая часть респондентов полагает: зависимости между материальным положением и преступным потенциалом не наблюдается, 21,8 % отметили вариант «скорее нет, низкий уровень дохода не может служить толчком для совершения преступлений». О категорическом отсутствии связей между

материальным положением молодежи и склонностью к преступлениям высказались 10,3 % опрошенных (Таблица 37).

Таблица 37.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений?», в %

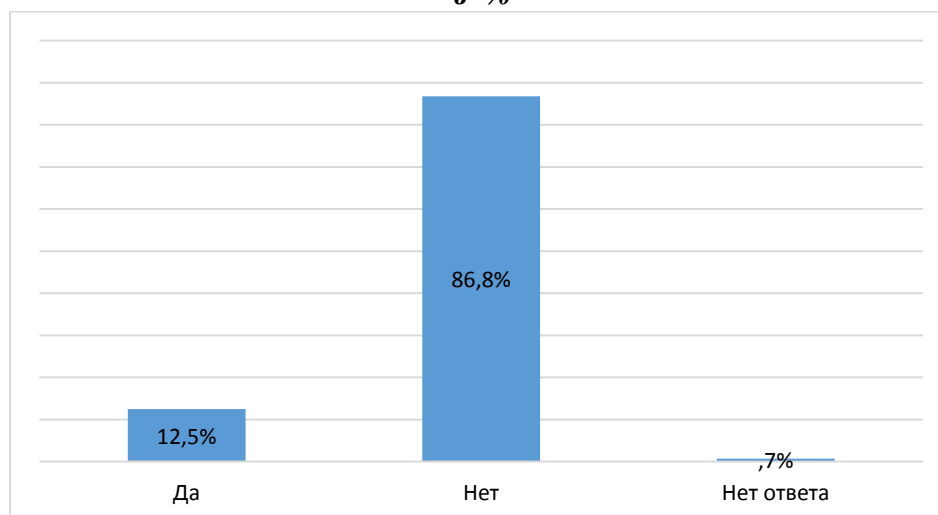
Скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из –за бедности, но при наличии и других причин	33,7 %
Да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности	22,3 %
Скорее нет, низкий уровень дохода не может служить толчком для совершения преступлений	21,8 %
Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям	10,3 %
Затрудняюсь ответить	11,9 %

6.2 Отношение молодежи города к табакокурению и алкоголизму

Отношение молодежи к табакокурению и алкоголизму можно охарактеризовать по –разному. На вопрос «Скажите, пожалуйста, Вы курите?» доминирующее число ответов было получено в виде варианта «нет» (86,8 %). Курят, соответственно, 12,5 % молодежи (Диаграмма 19).

Диаграмма 19.

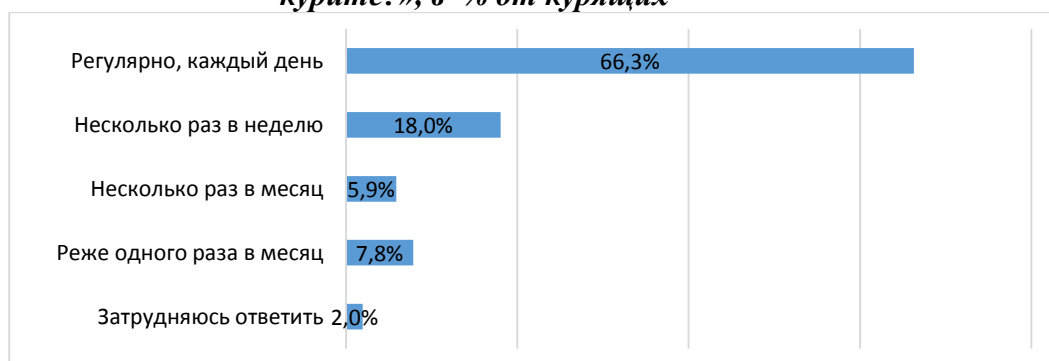
Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы курите?», в %

Среди тех представителей молодежи, кто курят, большая часть из них являются регулярными курильщиками (66,3 %). Вариант ответа «несколько раз в неделю» был выбран 18 % опрошенных. Еще меньше молодежи (5,9 %) курят сигареты несколько раз в месяц. Курение с

частотой реже одного раза в месяц характерно для 7,8 % столичной молодежи (Диаграмма 20).

Диаграмма 20.
Распределение ответов на вопрос: «Если Вы курите, то как часто курите?», в % от курящих

Относительно склонности молодежи Астаны к алкоголизму, можно сказать, что в основном столичные жители из числа молодежи алкоголь употребляют, но умеренно, поэтому алкоголизм как проблема не свойственна для молодых жителей столицы, такого мнения придерживаются 39,3 %. Противоположную позицию выражают 22 % респондентов, выбирая вариант ответа «проблема алкоголизма очень актуальна для молодежи города». Еще 19,6 % опрошенных связывают данную проблему только с той молодежью, которая ведет криминальный образ жизни. 10,3 % участников исследования выразили мнение об отсутствии каких-либо склонностей молодых людей к алкоголизму (Диаграмма 21).

Диаграмма 21.
Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, насколько молодежь Астаны склонна к алкоголизму?», в %

6.3 Проблема распространения наркотиков среди молодежи Астаны

Для того чтобы изучить проблему распространения наркотиков среди молодежи Астаны, в анкете был задан вопрос: «**Были ли Вы когда-нибудь свидетелем употребления наркотиков?**». 81,1 % молодых граждан ответили отрицательно, утверждая, что никогда не видели подобные случаи. 9,6 % затруднились ответить. 5,6 % становились свидетелями употребления наркотических веществ «иногда». О том, что часто являются свидетелями указанных процессов сказали 2,7 % молодежи Астана (Диаграмма 22).

Диаграмма 22.
Распределение ответов на вопрос: «Были ли Вы когда –нибудь свидетелем употребления наркотиков?», в %

Анализ данных в разрезе районов Астаны говорит о том, что в сравнительном аспекте чаще становятся свидетелями употребления наркотиков молодежь, проживающая в Байконырском, Сарыаркинском и Есильском районах (совокупный показатель вариантов «часто» и «иногда» составляет 12 %, 9,4 % и 8,1 % соответственно), когда как молодежь, проживающая в Алматинском районе и пригородах столицы, сталкивается с такими случаями реже (Таблица 38).

Распределение данных по критерию возраста респондентов говорит о том, что представители младшей возрастной группы чаще становятся свидетелями употребления наркотиков, чем старшая молодежь. Так, совокупный показатель вариантов ответа «Часто» и «Иногда» в возрастной группе 14-18 лет составил 11,9 %, 19-23 лет – 8,5 %, в возрастной группе 24-28 лет – 2,6 %.

Таблица 38.

Распределение ответов на вопрос: «Были ли Вы когда –нибудь свидетелем употребления наркотиков?», в %, (в разрезе районов)

	Есильский	Алматинский	Сарыаркинский	Байконьрский	Пригород
Да, я часто вижу такие случаи	2,2 %	1,7 %	4,2 %	2,9 %	0,0 %
Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков	5,9 %	3,4 %	5,2 %	9,1 %	4,2 %
Нет, я никогда не видел подобные случаи	80,7 %	78,5 %	84,7 %	81,2 %	87,5 %
Затрудняюсь ответить	9,3 %	15,5 %	5,0 %	6,0 %	8,3 %

При этом в случае наличия желания попробовать наркотики, молодые люди, по их словам, могут их приобрести у друзей (13,9 %), на дискотеке (10 %), на рынке (9 %) и на вокзале (7,4 %). О возможности приобретения наркотиков в учреждениях образования сказали 3,1 % опрошенных. Однако преобладающее число молодежи Астаны не знает, где можно приобрести наркотические вещества (72,6 %) (Таблица 39).

Таблица 39.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их?», в %

У друзей	13,9 %
На дискотеке	10,0 %
На рынке	9,0 %
На вокзале	7,4 %
В учреждении образования, где учатся	3,1 %
Я не знаю, где молодежь приобретает наркотики	72,6 %
Другое	2,1 %

Почему молодые люди начинают употреблять наркотики? Согласно мнению молодежи Астаны, главными причинами являются любопытство при наличии свободных денег и времени (26,6 %) и стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды (23,1 %). 22,6 % респондентов полагают, что главным фактором является «желание уйти от трудностей жизни в мир грез». Согласно другой позиции, всему причиной – «безответственное отношение к здоровью и самой жизни» (20,5 %). Аргумент «не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков» привели еще 8,6 % респондентов (Таблица 40).

Таблица 40.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики?», в %

Из любопытства при наличии свободных денег и времени	26,6 %
Стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды	23,1 %
Желание уйти от трудностей жизни в мир грез	22,6 %
Безответственное отношение к здоровью и самой жизни	20,5 %
Не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков	8,6 %
Другое	2,4 %
Затрудняюсь ответить	24,8 %

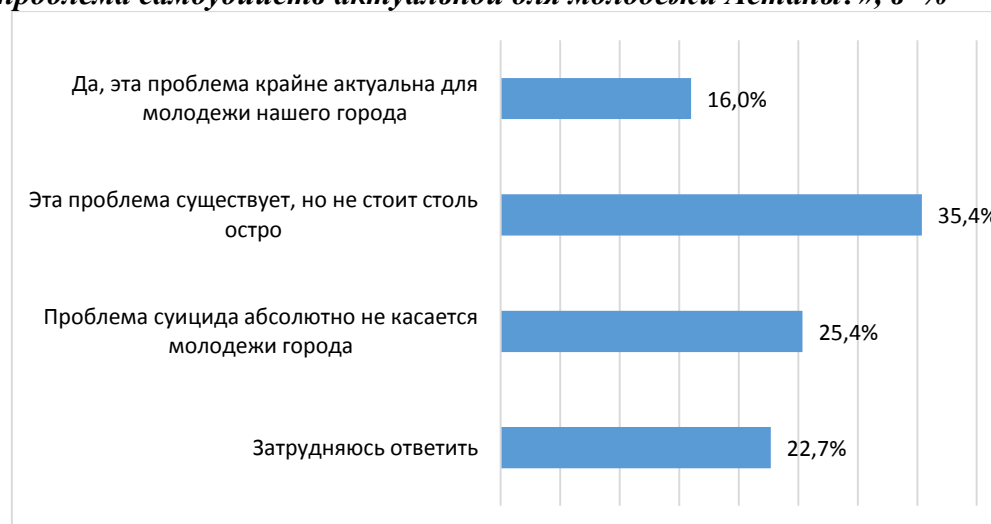
6.4 Актуальность проблемы суицидов в молодежной среде столицы

Является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Астаны? Согласно мнению самой молодежи, эта проблема существует, но не стоит столь остро (35,4 %). ¼ доля респондентов считает, что проблема суицида абсолютно не касается молодежи города. Обратную точку зрения имеют 16 % респондентов, определяя суицид как крайне актуальную проблему для молодежи столицы. Остальные 22,7 % затруднились ответить на вопрос (Диаграмма 23).

Необходимо отметить, что проблему суицидов чаще актуализируют представители младшей возрастной группы, нежели более старшая молодежь. Так, вариант ответа «Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города» выбрали 21 % респондентов в возрасте 14-18 лет, 14,6 % в возрасте 19-23 лет, 9,8 % в возрасте 24-28 лет.

Диаграмма 23.

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Астаны?», в %

Далее в анкете следовал вопрос: *«Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершившие попытку самоубийства?»*, на который более половины опрошенной молодежи ответили отрицательно – «я совершенно не слышал о таких случаях» (52,5 %). 24,9 % респондентов слышали о подобных случаях, но они касались чужих, незнакомых людей. И 6,7 % выбрали вариант ответа «да, я знаю такие случаи среди моих близких людей» (Диаграмма 24).

Диаграмма 24.

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершившие попытку самоубийства?», в %

Главными причинами попыток совершения самоубийства среди молодежи являются психологические проблемы и проблемы личного характера, связанные с взаимоотношениями в семье. Так, 36,5 % считают, что причиной суицида выступает депрессия у молодых людей. 23,9 % полагают, что главным фактором в данном случае являются конфликты с родителями. Такую причину как «неразделенная безответная любовь» выбрали 19,6 % респондентов. Бедность, низкий уровень жизни и одиночество или страх перед ним являются причиной самоубийств с точки зрения 17,2 % и 17,3 % соответственно. Каждый десятый видит причину суицидов среди молодежи в безработице, наркотической или алкогольной зависимости, неопределенности перед будущим, отсутствии родителей и близких родственников (Таблица 41).

Таблица 41.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, что может стать причиной попыток совершения самоубийства среди молодежи?», в %

Депрессия	36,5 %
-----------	--------

Конфликты с родителями	23,9 %
Неразделенная безответная любовь	19,6 %
Одиночество или страх перед ним	17,3 %
Бедность, низкий уровень жизни	17,2 %
Отсутствие родителей, близких родственников	13,7 %
Страх и неопределенность перед будущим	12,8 %
Безработица, невозможность найти работу и прокормить себя и свою семью	11,3 %
Наркотическая или алкогольная зависимость	10,6 %
Конфликты с окружающими людьми	9,3 %
Другое	13,2 %
Затрудняюсь ответить	15,6 %

6.5 Ощущение молодежью города угрозы от действий экстремистских организаций

Также в ходе социологического опроса респондентам был задан вопрос: «Вы чувствуете себя в безопасности и защищенным от действий радикальных, экстремистских религиозных организаций в Астане?». Результаты опроса демонстрируют достаточно положительную тенденцию относительно ощущения безопасности и защищенности молодым населением. 51,9 % опрошенных указали, что чувствуют себя в полной безопасности от действий экстремистских религиозных организаций. Еще 25 % указали на то, что ощущают себя «скорее безопасно», хотя иногда слышат от других людей о том, что данная проблема в городе есть. И 12,9 % ответили, что не уверены в своей личной безопасности, 9 % из которых по причине слабого контроля над проблемой, остальные 3,9 % по причине полного отсутствия контроля над экстремистами в городе (Таблица 42).

Таблица 42.

Распределение ответов на вопрос: «Вы чувствуете себя в безопасности и защищенным от действий радикальных, экстремистских религиозных организаций в Астане?», в %

Да, чувствую себя в городе полностью безопасно от действий экстремистских религиозных организаций	51,9 %
Скорее да, хотя иногда слышу от других людей о том, что данная проблема в городе есть	25,0 %
Скорее нет, думаю, что городские власти слабо контролируют данную проблему	9,0 %
Нет, НЕ чувствую себя безопасно, боюсь, что экстремистов в городе никто не контролирует	3,9 %
Другое	0,3 %
Затрудняюсь ответить	9,9 %

Основными социальными проблемами, способствующими развитию экстремистских, радикальных настроений являются безработица (35,7 %), социальное неравенство, большой разрыв между бедными и богатыми (13,5 %), пьянство (12,3 %) и преступность (12,2 %). Другими факторами, которые усиливают радикальные настроения в обществе, являются наркомания среди молодежи (10,1 %), коррупция (9,6 %) и упадок нравов, обилие сцен насилия и жестокости на телевидении, в кино (9,5 %). Еще были отмечены такие варианты ответа как «жестокое обращение в семье, с детьми» и «конфликтные отношения между людьми разных национальностей, религий», 8,7 % и 8,4 % соответственно. Однако 1/3 опрошенного населения из числа молодежи не смогли ответить на вопрос, так как не задумывались об этом ранее (Таблица 43).

Таблица 43.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, какие социальные проблемы способствуют развитию экстремистских, радикальных настроений?», в %

Безработица	35,7 %
Социальное неравенство, большой разрыв между бедными и богатыми	13,5 %
Пьянство	12,3 %
Преступность	12,2 %
Наркомания среди молодежи	10,1 %
Коррупция	9,6 %
Упадок нравов, обилие сцен насилия и жестокости на телевидении, в кино	9,5 %
Жестокое обращение в семье, с детьми	8,7 %
Конфликтные отношения между людьми разных национальностей, религий	8,4 %
Злоупотреблением власти чиновников, правоохранительных органов	4,4 %
Недостаток демократии, свободы слова	4,4 %
Другое	0,8 %
Не знаю, не задумывался, не думал об этом	33,9 %

Выводы по разделу:

1. Превалирующее число столичной молодежи никогда не становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца. Остальные сталкивались с подобными случаями иногда или часто. Сравнительный анализ данных по критерию территориальной принадлежности респондентов позволяет говорить о том, что наиболее часто становятся свидетелями физического насилия молодежь, проживающая в пригородах Астаны.

2. В половине случаев из 100 случаев физическое насилие по отношению к сверстникам респондента совершалось другим его сверстником, реже – родителем, одноклассником.

3. Согласно ответам большинства опрошенных, есть неременная корреляция между уровнем дохода молодежи и вероятностью совершения преступления. Однако другая часть респондентов полагает, что зависимости между материальным положением и преступным потенциалом не наблюдается.

4. Опрос показал, что 12,5 % молодежи Астаны курят сигареты, большая часть из них являются регулярными курильщиками.

5. Относительно склонности молодежи Астаны к алкоголизму, можно сказать, что в основном столичные жители из числа молодежи алкоголь употребляют, но умеренно, поэтому алкоголизм как проблема не свойственна для молодых жителей столицы.

6. Также в ходе опроса преобладающее число молодежи ответили, что не являлись свидетелями употребления наркотиков. 5,6 % становились свидетелями употребления наркотических веществ «иногда». О том, что часто являются свидетелями указанных процессов сказали 2,7 % молодежи Астана.

7. При этом в случае наличия желания попробовать наркотики, молодые люди могут их приобрести у друзей, на дискотеке, на рынке и на вокзале. Однако преобладающее число молодежи Астаны не знает, где можно приобрести наркотические вещества.

8. Главными причинами употребления наркотиков молодыми людьми являются любопытство при наличии свободных денег и времени и стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды. 1/5 респондентов полагают, что главным фактором является «желание уйти от трудностей жизни в мир грез». Согласно другой позиции, всему виной «безответственное отношение к здоровью и самой жизни».

9. Молодежь Астаны по-разному определила актуальность проблемы суицидов для молодежи столицы: кто-то считает, что данная проблема является крайне актуальной, кто-то предполагает, что проблема суицида существует, но не стоит столь остро. Другая часть придерживается позиции о том, что данная проблема вообще не касается молодежи Астаны.

10. Главными причинами попыток совершения самоубийства среди молодежи являются психологические проблемы и проблемы личного характера, связанные с взаимоотношениями в семье. Такую причину как «неразделенная безответная любовь» выбрали 1/5 часть респондентов. Также причинами суицидов могут выступать бедность, низкий уровень жизни и одиночество.

11. Результаты опроса демонстрируют достаточно положительную тенденцию относительно ощущения безопасности и

защищенности молодым населением. Более половины опрошенных указали, что чувствуют себя в полной безопасности от действий экстремистских религиозных организаций.

12. Основными социальными проблемами, способствующими развитию экстремистских, радикальных настроений являются безработица, социальное неравенство, большой разрыв между бедными и богатыми, пьянство и преступность. Другими факторами, которые усиливают радикальные настроения в обществе, являются наркомания среди молодежи, коррупция и упадок нравов, обилие сцен насилия и жестокости на телевидении, в кино.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящий аналитический документ содержит результаты социологического исследования, основной целью которого являлось изучение социального самочувствия молодежи города Астана, ее ключевых проблем, оценок деятельности молодежных организаций и рисков в молодежной среде.

В рамках проведенного исследования был изучен широкий спектр вопросов, касающихся различных сторон жизнедеятельности молодого поколения. По результатам исследования были сделаны следующие выводы:

Во-первых, одним из важных исследуемых показателей стало изучение ценностных ориентаций молодых людей. По результатам анализа данных опроса можно сделать вывод, что для столичной молодежи наибольшую ценность в жизни представляет семья. При этом чем старше респондент, тем ценность семьи для него выше. Второе место по значимости в сознании молодежи занимает здоровье. Третьей важной ценностью для молодежи является дружба. Также опрошенная молодежь довольно оптимистична во взглядах на собственную жизнь и на будущие перспективы. К основным жизненным устремлениям молодежь относит получение качественного образования, трудоустройство по специальности, наличие достойной работы, открытие собственного бизнеса.

Во-вторых, исследование было направлено на определение актуальных проблем современной молодежи, проживающей в столице. В числе основных проблем молодежи г. Астана можно отметить, прежде всего, материальные трудности и проблемы с жильем. Проблемы с трудоустройством, высокие цены на продукты питания, товары народного потребления беспокоят каждого третьего респондента.

Подавляющая часть опрошенной молодежи заявила, что испытывает трудности с поиском работы и трудоустройством. Об отсутствии таких трудностей сказали лишь 7,3 % опрошенных. Анализ данных в разрезе районов показал, что молодежь Байконурского района постоянно испытывает трудности с трудоустройством. Превалирующее количество участников опроса считает, что основным препятствием для трудоустройства является отсутствие опыта работы у молодежи. Вторым в рейтинге главных барьеров расположился индикатор «низкая заработная плата». В тройке лидеров причин подобных проблем – несоответствие полученного образования функциональным требованиям вакантного места. При этом молодежь категории НЕЕТ считает, что трудоустройству молодежи препятствует отсутствие опыта, низкая заработная плата и отсутствие рабочих мест в районе проживания.

В-третьих, одним из главных задач исследования стал анализ показателей диагностики социальной напряженности и протестных настроений в молодежной среде. Так, около трети опрошенных оценивают вероятность протестов в регионах своего проживания как высокую. При этом наблюдается тенденция: чем старше возраст респондента, тем суждение о вероятности возникновения акций протеста снижается. В целом наиболее высокий потенциал протестной активности отмечается в пригородах Астаны, Есильском и Сарыаркинском районах. С точки зрения опрошенных, спровоцировать протест молодежи могут разные проблемы. В их числе – несправедливые судебные решения, рост цен на продукты питания, горюче-смазочные материалы и проблемы с жильем. Также причиной публичных акций протеста могут выступить такие факторы как халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений, задержка по выплате заработной платы, стипендий, пособий, неудовлетворенность действиями властей, проблемы в школе / колледже / вузе. Почти половина опрошенных отрицают возможность своего участия при любых обстоятельствах в публичных акциях протеста (демонстрациях, забастовках, митингах и т.д.).

В-четвертых, проведенное исследование в качестве одной из своих задач определило изучение отношение молодежи к проблеме миграции. С точки зрения молодежи, сегодня миграция является актуальной проблемой для Астаны, из них $\frac{1}{4}$ опрошенных подчеркнула большой приток приезжих из государств Центральной Азии, $\frac{1}{5}$ часть опрошенных сделала акцент на мигрантах из дальнего зарубежья и 16,8 % респондентов обратили внимание на миграцию жителей из других областей Казахстана в Астану. Стоит отметить тот факт, что, отвечая на вопрос о процессах, сопутствующих миграции, преобладающее число респондентов указали на их отрицательный характер (дефицит рабочих мест, рост цен на жилье, рост преступности, антисанитария в городе и т.д.).

В-пятых, настоящее исследование было направлено на изучение социальной активности молодежи столицы, в том числе диагностику патриотических настроений и гражданское участие. Исследование выявило высокий уровень патриотизма в молодежной среде Астаны, 84,3 % опрошенных испытывают гордость, что являются гражданами Казахстана. При этом патриотизм характеризуется, в первую очередь, как любовь к Родине. Свой вклад в развитие Казахстана молодежь представляет по-разному: кто-то в виде участия в общественных работах, социальных проектах. Другая такая же часть молодежи считает, что может принести пользу стране в том случае, если будет хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране. Еще $\frac{1}{3}$ часть молодежи думают по-другому: они

готовы вести здоровый образ жизни и других призывать к этому. 1/5 доля опрошенных определяют собственную полезность в том, чтобы быть профессионалом, работать и платить налоги.

Наиболее приемлемой формой участия молодежи в жизни города является волонтерство. При этом желающих быть волонтерами среди молодежи с высшим образованием и ученой степенью выше, чем среди молодежи с другим уровнем образования. Каждый десятый хотел бы вносить собственные предложения по развитию столицы, среди них значительна доля молодых ученых. 9,8 % выбирают вид участия через обсуждение проектов или программ по решению какой-либо городской проблемы. Еще 7,8 % молодых людей хотели бы принимать участие в общественных работах.

В-шестых, один из фокусов исследования был направлен на изучение восприятия государственной молодежной политики в глазах самой молодежи. Большая часть опрошенной молодежи Астаны оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную. Преобладающая часть опрошенных астанчан удовлетворена реализацией государственной молодежной политики в Казахстане.

Что касается деятельности молодежных организаций, наиболее высоко молодые жители столицы оценивают деятельность следующих молодежных организаций: Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан», Союз КВН Казахстана, Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента РК «Болашак». Наименьшую оценку по эффективности деятельности получили такие молодежные организации как Национальный Дельфийский комитет и Альянс студентов Казахстана.

В-седьмых, в ходе опроса был изучен уровень религиозности молодежи Астаны и получена оценка межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе. В целом молодежь проявляет умеренный интерес к религии. Уровень религиозности молодежи Астаны нельзя охарактеризовать однозначным образом: больше половины опрошенных считают себя религиозными, но в религиозной жизни не участвуют или участвуют редко. 9 % – практикующие верующие. Также есть группа равнодушных к религии, атеистов. Выполнение религиозных практик также не характеризуется регулярностью.

В-восьмых, в оценках молодого населения межэтническая и межконфессиональная ситуация в городе в основном характеризуется как благополучная, то есть люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии. Негативные оценки составили 13,7 %.

В-девятых, выполнение задачи исследования по выявлению основных видов субкультур в молодежной среде показало, что отношение молодежи Астаны к молодежным субкультурам нельзя

назвать однозначным. Почти половина респондентов выразила свое безразличие по данному вопросу, 1/5 доля всех опрошенных в целом негативно относятся к различным субкультурам, 1/4 часть респондентов положительно относятся к молодежным субкультурам. При этом значительная часть опрошенных не определила себя ни к одной молодежной субкультуре. Однако среди молодежи Астаны встречаются представители субкультур таких направленностей как околоспортивные субкультуры, музыкальные, альтернативное творчество и геймеры.

В-десятых, изучение девиантного поведения столичной молодежи позволяет сделать вывод о том, что преобладающее число столичной молодежи никогда не становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца. Остальные сталкивались с подобными случаями иногда или часто. Сравнительный анализ данных по критерию территориальной принадлежности респондентов позволяет говорить о том, что наиболее часто становятся свидетелями физического насилия молодежь, проживающая в пригородах Астаны. Согласно ответам большинства опрошенных, есть неременная корреляция между уровнем дохода молодежи и вероятностью совершения преступления. Однако другая часть респондентов полагает, что зависимости между материальным положением и преступным потенциалом не наблюдается. Относительно склонности молодежи Астаны к алкоголизму, можно сказать, что в основном молодежь алкоголь употребляют, но умеренно, поэтому алкоголизм как проблема не свойственна для молодых жителей столицы. Также в ходе опроса преобладающее число молодежи ответили, что никогда не являлись свидетелями употребления наркотиков. 5,6 % становились свидетелями употребления наркотических веществ «иногда». О том, что часто являются свидетелями указанных процессов, сказали 2,7 % молодежи Астана.

В процессе исследования молодежь Астаны по-разному определила актуальность проблемы суицидов для молодежи столицы: кто-то считает, что данная проблема является крайне актуальной, кто – то предполагает, что проблема суицида существует, но не стоит столь остро. Другая часть придерживается позиции о том, что данная проблема вообще не касается молодежи Астаны.

Учитывая результаты, полученные в ходе социологического исследования, в целях улучшения социального самочувствия молодежи Астаны **рекомендуется:**

– в силу того, что опрошенная молодежь демонстрирует слабую информированность о некоторых молодежных организациях, рекомендуется активизация работы по проведению информационных мероприятий, по месту учебы и/или работы молодежи необходима организация и проведение выездных ознакомительных мероприятий

членами всех молодежных организаций, целью которых является презентация деятельности организации, ее целей и возможностей, которые она предоставляет для развития молодежи;

- в связи с тем, что значительная часть молодежи, в частности молодежь категории NEET, испытывает трудности при трудоустройстве и нуждаются в помощи извне, рекомендуется активизация деятельности молодежных бирж труда в виде разъяснительных мероприятий по применению различных эффективных стратегий поиска работы;

- кроме этого, необходимым является рассмотрение и утверждение в качестве законодательной нормы участия государства в трудоустройстве выпускников ВУЗов и колледжей после окончания ими учебных заведений в виде гарантирования им первого рабочего места;

- вследствие того, что одной из самых насущных и актуальных проблем молодежи Астаны является жилищный вопрос, рекомендуется активизация работы в сфере строительства доступного жилья для молодежи, разработка специальных государственных программ для приобретения жилья молодыми людьми на более лояльных условиях;

- вследствие того, что молодежь Астаны демонстрирует желание участвовать в развитии города посредством волонтерской деятельности, рекомендуется в печатных СМИ, по телевидению, в учебных заведениях различного профиля популяризация волонтерской деятельности, основных ее направлений, преимуществ, демонстрация положительных эффектов в результате волонтерского опыта. Также необходимо предоставление и распространение информации среди молодежи о возможностях волонтерства с указанием контактов, локаций и доверенных лиц;

- ввиду наличия предпринимательских устремлений среди столичной молодежи, существует необходимость в проведении различных акций, конкурсов, создании информационных баз в различных учебных заведениях, не только в ВУЗах, но и в организациях ТиПО о существующих методах поддержки молодежного предпринимательства;

- в целях укрепления в сознании молодежи антитеррористических, антиэкстремистских установок, необходимо транслировать социальные ролики против экстремизма и терроризма по телевидению, в популярных социальных сетях, Интернет сообществах, кинотеатрах и т.д.;

- работу с молодежью касательно профилактики девиантного поведения рекомендуется осуществлять опосредованными способами, например, через решение вопросов инфраструктуры, создание центров досуга, вовлечение молодежи в общественно –полезную деятельность,

волонтерство, вовлечение молодежи в обсуждение проектов, направленных на развитие города и т.д.;

– в целях профилактики суицидов в молодежной среде психологам, родителям, организациям, работающим с молодежью, рекомендуется постоянно работать над комплексом мер «психологической защиты», которые создадут антисуицидальный барьер в сознании молодежи (формирование актуальных жизненных ценностей молодежи, привязанность к родственникам, друзьям, планирование ближайшего будущего, психологическая гибкость и адаптированность, концентрация внимания на состоянии собственного здоровья, боязнь причинения себе физического ущерба и т.д.);

– в молодежной среде выделяются возрастные группы, которые условно можно поделить на школьников, студентов и постобразовательную молодежь (в основном, работающую). В ходе исследования выявлено, что их мнения, установки, а, следовательно, и поведение значительно отличаются. Это следует принимать во внимание при разработке молодежных программ, учитывать интересы всех групп;

– анализ данных в разрезе территориальной принадлежности показал, что наибольшую пассивность, недоверие, неудовлетворенность проявляет молодежь Байконурского района, поэтому необходимо уделить активное внимание организации бесплатного качественного досуга для молодежи Астаны, в частности в Байконурском районе, контролировать уровень молодежной безработицы, создавать условия для повышения уровня жизни.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 АНКЕТА МАССОВОГО СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА

Научно –исследовательский центр «Молодежь»
010008, Республика Казахстан, г. Астана, Тәуелсіздік, 41
Телефон: + 7 /7172/ 27 81 59, email: infonic@elzhastary.kz

Проект
№МСА –август –2018

Анкета для массового опроса молодежи

№ анкеты _____ Район города: _____

Уважаемый респондент! Меня зовут _____. Я являюсь интервьюером Научно –исследовательского центра «Молодежь» (г. Астана). Просим Вас принять участие в социологическом опросе, посвященном актуальным проблемам казахстанской молодежи. Вашему вниманию предложен ряд вопросов и варианты ответов на них. Прослушайте, пожалуйста, эти вопросы и предлагаемые к ним варианты ответов до конца, выберите устраивающий Вас ответ. В случае, если ни один из предложенных ответов Вас не удовлетворяет, укажите свой вариант в графе “другое”.

Полученная информация будет использована исключительно в обобщенном виде. Анонимность и конфиденциальность Вашего мнения гарантируется.

БЛОК 1. СОЦИАЛЬНОЕ САМОЧУВСТВИЕ МОЛОДЕЖИ

1. Что для Вас имеет наибольшую ценность в жизни? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Вера, религия
 2. Семья
 3. Возможность получать любые удовольствия, развлекаться
 4. Власть
 5. Дружба
 6. Душевный покой
 7. Здоровье
 8. Знание, образование
 9. Интересная работа, профессия
 10. Любовь
 11. Материально обеспеченная жизнь
 12. Общественное признание, известность, репутация
 13. Помощь людям
 14. Самореализация, самоуважение
 15. Карьера, высокое положение в обществе
 16. Творчество
 17. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

2. Чего бы Вы хотели достичь в ближайшие 5 лет? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Получить качественное образование
2. Получить диплом или свидетельство об окончании образования
3. Найти работу по специальности
4. Найти достойную работу
5. Найти интересную работу
6. Сменить свое место работы/получить должностное повышение
7. Построить успешную карьеру
8. Творчески реализоваться
9. Достичь успехов в спорте
10. Добиться общего признания среди окружающих, коллег и т.д.
11. Найти свою вторую половинку, спутника жизни
12. Расширить круг своих знакомств
13. Найти хороших деловых партнеров
14. Открыть свой бизнес

15. Приобрести жилье
16. Обзавестись детьми/родить ребенка
17. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

3. Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Астане? (НЕ БОЛЕЕ ПЯТИ ответов)

1. Трудности с получением высшего образования (высокая стоимость и т.п.)
2. Материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.)
3. Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления
4. Проблемы трудоустройства, безработица
5. Проблема с жильем
6. Плохое здоровье, ухудшение здоровья
7. Неустроенность личной жизни
8. Конфликты с родителями/старшим поколением, непонимание родных и близких
9. Отсутствие уверенности в завтрашнем дне
10. Низкий уровень культуры, бездуховность молодежи
11. Угроза личной безопасности (страшно ходить по улицам и т.п.)
12. Преступность среди молодых
13. Религиозный экстремизм в молодежной среде
14. Наркомания, токсикомания, алкоголизм и табакокурение
15. Проблемы досуга молодежи, негде провести свободное время
16. Отсутствие доступа к высокоскоростному Интернету, к качественной мобильной связи
17. Другое (напишите) _____
18. Нет никаких проблем

(99) Затрудняюсь ответить

4. Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье? (ОДИН ответ)

1. Да, я имею собственное жилье
2. Нет, я живу с родителями
3. Нет, я живу с родственниками, (друзьями и/или знакомыми)
4. Нет, я снимаю квартиру, комнату
5. Нет, я проживаю в студенческом общежитии
6. Другое

(напишите) _____

5. Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями? (ОДИН ответ)

1. Да, я полностью ими удовлетворен (–а) ----- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 7
2. Да, удовлетворен (–а) частично
3. Нет, не удовлетворен
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

6. Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Неблагоустроенное жилье (отсутствие водопровода и канализации в доме)
2. Старое жилье (дом, квартира)
3. Непрестижный район (отдаленность от центра, плохая экологическая обстановка и т.д.)
4. Отсутствие развитой инфраструктуры в районе (отсутствие детских садов, школ, больниц, супермаркетов и т.д.)
5. Теснота из –за большого количества проживающих
6. Высокая стоимость коммунальных услуг
7. Высокая стоимость арендного жилья
8. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

7. С каким чувством Вы смотрите в будущее? (ОДИН ответ)

1. С чувством надежды и оптимизма
2. Спокойно, хотя особых перемен для себя не жду

3. С тревогой и неуверенностью
 4. Со страхом и отчаянием
 5. Другое (укажите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

8. Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у молодежи Вашего района? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Активность
 2. Тревога
 3. Доброжелательность
 4. Агрессия
 5. Оптимизм
 6. Отчаяние
 7. Разочарование
 8. Радость
 9. Усталость
 10. Спокойствие
 11. Пассивность
 12. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

9. Насколько Вы удовлетворены тем, как в целом развивается Ваш район? (ОДИН ответ)

1. Полностью удовлетворен(–а)
 2. Скорее удовлетворен(–а)
 3. Скорее НЕ удовлетворен(–а)
 4. Полностью НЕ удовлетворен(–а)
- (99) Затрудняюсь ответить

10. Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале работу городских служб Астаны в Вашем районе (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично) (ОДИН ответ по каждой строке. ИНТЕРВЬЮЕР, покажите КАРТОЧКУ)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично
1.	Благоустройство и озеленение	1	2	3	4	5
2.	Бытовые услуги (химчистка, ателье по пошиву и ремонту одежды, обуви и т.п.)	1	2	3	4	5
3.	Возможности для развития молодежи	1	2	3	4	5
4.	Дорожное строительство и содержание местных дорог	1	2	3	4	5
5.	Здравоохранение, медицинское обслуживание	1	2	3	4	5
6.	Культура, организации досуга	1	2	3	4	5
7.	Образование, включая курсы дополнительного образования	1	2	3	4	5
8.	Общественная безопасность (охрана правопорядка)	1	2	3	4	5
9.	Органы социальной защиты	1	2	3	4	5
10.	Общественный транспорт, включая качество автобусов, остановок, расписание автобусов	1	2	3	4	5
11.	Поддержка малого и среднего бизнеса	1	2	3	4	5
12.	Работа жилищно – коммунального хозяйства	1	2	3	4	5

13.	Спорт, туризм	1	2	3	4	5
14.	Торговля и общественное питание	1	2	3	4	5
15.	Организация работы парков, скверов					
16.	Другое (<i>напишите</i>)	1	2	3	4	5

11. Как Вы думаете, как Вы можете принимать участие в развитии города? (ОДИН ответ)

1. Вносить предложения (письменно)
 2. Принимать участие в обсуждении проектов или программ по решению какой –либо городской проблемы
 3. Перечисление финансовых средств в Фонд поддержки города
 4. Принимать непосредственное участие в разработках проектов программы по решению городских проблем
 5. Принимать участие в общественных работах (обустройство территорий, прилегающих к жилым домам)
 6. Помогать в качестве волонтера нуждающимся категориям жителей (пожилым людям, людям с ограниченными возможностями и т.д.)
 7. Не имею представления о том, как я могу участвовать в этом
 8. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

12. Как Вы считаете, есть ли в Астане проблема с мигрантами? (ОДИН ответ)

1. Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья (Китай, Пакистан, Индия, др.)
 2. Да, стало много мигрантов из стран СНГ (Россия, Молдова, Украина, Беларусь)
 3. Да, в Астане большое количество приезжих из государств Центральной Азии (Узбекистан, Кыргызстан, Таджикистан, др.)
 4. Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана
 5. Да, в Астане много мигрантов из Акмолинской области
 6. Нет, проблема миграции в Астане не существует ----->
 7. Другое (*напишите*) _____
- ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 14*
- (99) Затрудняюсь ответить

13. Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Астане? (ОДИН ответ)

1. Мигранты занимают все рабочие места
 2. Рост преступности
 3. Рост цен на жилье
 4. Возникновение беспорядков и митингов
 5. Антисанитария в городе
 6. Образ города становится менее привлекательным для инвесторов, туристов
 7. Мигранты не создают никаких проблем
 8. Мигранты положительно влияют на развитие города
 9. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

14. Давно ли Вы живете в Астане? (ОДИН ответ)

1. Я и мои родители родились здесь
2. Я здесь родился / родилась
3. Я живу в Астане более 20 лет
4. Я живу в Астане более 10 лет
5. Я живу в Астане более 5 лет
6. Живу в Астане менее 5 лет
7. Приехал в Астану временно (на учебу или работу)

15. Какие проблемы испытывают граждане, недавно переехавшие в Астану? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Отсутствие собственного жилья
2. Трудности в поиске работы

3. Высокие цены на товары первой необходимости
 4. Отсутствие знакомых, социальных связей
 5. Отсутствие высшего образования, профессии
 6. Незнание казахского языка
 7. Незнание русского языка
 8. Трудности в адаптации к климату
 9. Не принимает местное население, относится к приезжим негативно, не доверяет мигрантам
 10. Незнание месторасположения основных объектов
 11. Другое *(напишите)* _____
- (99) Затрудняюсь ответить*

16. Уверены ли Вы в своей личной безопасности? (ОДИН ответ)

1. Да, уверен (–а)
 2. Скорее уверен (–а)
 3. Скорее НЕ уверен (–а)
 4. Нет, не уверен (–а)
- (99) Затрудняюсь ответить*

17. Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Астане?

1. Однозначно, да
 2. Скорее да
 3. Скорее нет
 4. Однозначно, нет
- (99) Затрудняюсь ответить*

18. Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию? (ЛЮБОЕ КОЛИЧЕСТВО ОТВЕТОВ. ИНТЕРВЬЮЕР, передайте КАРТОЧКУ)

1. Проблемы в школе / колледже / вузе
 2. Сокращение / увольнение с работы
 3. Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги
 4. Задержка по выплате заработной платы / стипендий / пособий
 5. Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений
 6. Повышение выплат по кредитам или ипотеке
 7. Необоснованные штрафы
 8. Ухудшение экологической ситуации
 9. Неудовлетворённость действиями властей
 10. Несправедливые судебные решения
 11. Несогласие с принимаемыми реформами
 12. Нарушение прав на этнической почве
 13. Проблемы с жильем
 14. Рост цен на продукты питания, горюче –смазочных материалов (ГСМ), лекарства
 15. Другое *(напишите)* _____
 16. Ничто не может вынудить меня открыто протестовать
- (99) Затрудняюсь ответить*

БЛОК 2. ПРОБЛЕМЫ МОЛОДЕЖИ В СФЕРЕ ТРУДОУСТРОЙСТВА

19. Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством? (ОДИН ответ)

1. Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства
 2. Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда
 3. У молодых людей моего города нет проблем с трудоустройством
 4. Другое *(напишите)* _____
 5. Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства
- (99) Затрудняюсь ответить*

20. В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу? (ОДИН ответ)

1. Я найду работу в самые короткие сроки
2. Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу
3. Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода
4. Другое (напишите) _____
5. Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства

(99) Затрудняюсь ответить

21. По –Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Астане? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ОТВЕТОВ)

1. Низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда
2. Несоответствие полученного образования и функциональных требований вакантного места
3. Отсутствие опыта работы
4. Взятничество, коррумпированность работодателей
5. Дискриминация по этническому (национальному) признаку
6. Дискриминация по принадлежности к женскому или мужскому полу
7. Состояние здоровья
8. Низкая заработная плата
9. Наличие малолетнего ребенка
10. Высокие амбиции молодых специалистов
11. Отсутствие рабочих мест в районе проживания
12. Никаких препятствий нет
13. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

22. Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений? (ОДИН ответ)

1. Государство должно гарантировать первое рабочее место
2. Государство должно гарантировать рабочее место только в государственные структуры
3. Государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника
4. Государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

БЛОК 3. СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ

23. Насколько Вы гордитесь тем, что живете в Казахстане? (ОДИН ответ)

1. Я не живу в Казахстане постоянно
2. Очень горжусь
3. Скорее горжусь
4. Мне все равно, безразлично
5. Не очень горжусь
6. Совсем не горжусь

(99) Затрудняюсь ответить

24. Что, по –Вашему, значит быть патриотом Казахстана? (ОДИН ответ)

1. Гордость за великие достижения страны
2. В случае необходимости защита страны с оружием в руках
3. Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства
4. Любовь к Родине
5. Вера в великое будущее страны
6. Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри
7. Ностальгия вдали от Родины
8. Знание и гордость культуры страны
9. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

25. Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана? (отметьте только один вариант ответа)

1. Да
2. Скорее да, чем нет
3. Скорее нет, чем да
4. Нет

(99) Затрудняюсь ответить

26. Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.)
2. Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому
3. Быть профессионалом, работать и платить налоги
4. Хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране (например, медицину, легкую промышленность, сельское хозяйство и т.п.)
5. Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях
6. Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах
7. Другое (напишите) _____
8. Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому(–ой) нужна помощь

(99) Затрудняюсь ответить

27. Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи? (ОДИН ответ)

1. Да, достаточно
2. Скорее достаточно
3. Скорее недостаточно
4. Нет, недостаточно

(99) Затрудняюсь ответить

28. Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Астане? (ОДИН ответ)

1. Полностью удовлетворен(–а)
2. Скорее удовлетворен(–а)
3. Скорее не удовлетворен(–а)
4. Не удовлетворен(–а)
5. Другое (напишите) _____
6. Ничего не знаю о государственной молодежной политике

(99) Затрудняюсь ответить

29. Являетесь ли Вы членом какой –либо организации? (ЛЮБОЕ КОЛИЧЕСТВО ответов)

1. Молодежная организация
2. Политическое объединение, партия
3. Культурно –национальное объединение
4. Спортивная организация
5. Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)
6. Научные, творческие объединения
7. Религиозные объединения
8. Другое (напишите) _____
9. Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно -----→
ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 31
10. Нет, не являюсь потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности -----→ ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 31

(99) Затрудняюсь ответить

30. Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях? (ЛЮБОЕ КОЛИЧЕСТВО ответов)

1. Желание быть полезным обществу, людям
2. Получить опыт работы, в целом опыт в жизни
3. Желание занять руководящую должность
4. Стремление получить более высокий социальный статус
5. Стремление продвинуться по карьерной лестнице
6. Другое

(напишите)

(99) Затрудняюсь ответить

31. Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале деятельность Республиканских молодежных организаций и их городских филиалов (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично) (ОДИН ответ по каждой строке. ИНТЕРВЬЮЕР, покажите КАРТОЧКУ)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично	Ничего не знаю, не слышал
1.	Альянс студентов Казахстана	1	2	3	4	5	6
2.	Союз КВН Казахстана	1	2	3	4	5	6
3.	Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак»	1	2	3	4	5	6
4.	Республиканский штаб молодежных трудовых отрядов «Жасыл ел»	1	2	3	4	5	6
5.	Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	1	2	3	4	5	6
6.	Единая детско – юношеская организация «Жас Ұлан»	1	2	3	4	5	6
7.	Конгресс молодежи Казахстана	1	2	3	4	5	6
8.	Национальная волонтерская сеть	1	2	3	4	5	6
9.	Национальный Дельфийский комитет	1	2	3	4	5	6

БЛОК 4. ОТНОШЕНИЕ МОЛОДЕЖИ К РЕЛИГИИ

32. Скажите, пожалуйста, Вы считаете себя верующим человеком? (ОДИН ответ)

1. Я верующий (–ая), участвую в жизни религиозной общины, следую религиозным нормам
2. Я верующий (–ая), но редко, только на праздники, посещаю храм, очень редко соблюдаю религиозные нормы
3. Я верующий (–ая), но не участвую в религиозной жизни
4. Я неверующий (–ая), но иногда посещаю храм, соблюдаю религиозные нормы
5. Я неверующий (–ая), но уважаю верующих
6. Я равнодушен (–на) к религии
7. Я противник религии, атеист
8. Другое (напишите)

(99) Затрудняюсь ответить

33. Как часто Вы посещаете религиозные (мечеть, церковь, синагога) и другие священные места? (ОДИН ответ)

1. Один раз в неделю
 2. Несколько раз в месяц
 3. Несколько раз в полгода
 4. Один раз в год
 5. Реже одного раза в год
 6. Другое
(укажите) _____
 7. Не посещаю религиозные и священные места
- (99) Затрудняюсь ответить

34. Укажите, пожалуйста, Ваше представление о вере в Бога? (ОДИН ответ)

1. Смыслообразующая ценность в жизни, т.е. вера в Бога придает смысл и ценность всему остальному в жизни
2. Психологическая помощь и поддержка
3. Морально – нравственный образец поведения
4. Элемент культуры
5. Элемент моды
6. Нечто сверхъестественное
7. Другое (напишите) _____
8. Не знаю, не задумывался, не думал (–а) об этом

35. Как часто Вы читаете религиозную литературу? (ОДИН ответ)

1. Постоянно читаю
2. Читаю время от времени
3. Очень редко читаю
4. Вовсе не читаю -----→ ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 37

36. Если Вы читаете религиозную литературу, где Вы обычно ее берете, приобретаете? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ОТВЕТОВ)

1. В книжном магазине в специализированном отделе
2. В мечети, церкви в специализированном отделе, киоске
3. Читаю в Интернете, на сайтах, рекомендованных духовенством
4. В городской, районной, сельской библиотеке
5. Читаю в школе на предмете «Общество и религия»
6. Читаю в колледже, университете на спецпредметах, спецкурсах
7. Беру у друзей, знакомых
8. Другое (напишите) _____

37. Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди? (ОДИН ответ)

1. Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать
2. Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким
3. Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении
4. Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней
5. Мне все равно, отношусь к таким безразлично
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

38. Сталкивались ли Вы с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам? (ОДИН ответ)

1. Да, постоянно сталкиваюсь
2. Да, сталкивался пару раз
3. Нет, не сталкивался

(99) Затрудняюсь ответить

39. Как бы Вы охарактеризовали межэтническую и межрелигиозную ситуацию в городе? (ОДИН ответ)

1. Ситуация благоприятная, люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии
2. Ситуация скорее благоприятная, люди разных национальностей и вероисповеданий живут мирно, но редко общаются

3. Ситуация скорее неблагоприятная, люди разных этносов и религий имеют претензии друг к другу, но открыто их не высказывают
 4. Ситуация крайне напряженная, люди разных национальностей и религий живут враждебно, вступают в открытое противодействие
 5. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

БЛОК 5. МОЛОДЕЖНЫЕ СУБКУЛЬТУРЫ

40. Часто ли Вы встречаете на улицах своего города молодых людей, которые выглядят неформально, отличаются от большинства других людей? (ОДИН ответ)

1. Постоянно
 2. Достаточно часто
 3. Иногда
 4. Очень редко
 5. Почти никогда
- (99) Затрудняюсь ответить

41. Являетесь ли Вы представителем какой –либо субкультуры в настоящее время? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Эмо
 2. Готы
 3. Треш
 4. Хипстеры
 5. Аниме
 6. Гламур
 7. Хиппи
 8. Панки
 9. Рэперы
 10. Рокеры
 11. Футбольные фанаты
 12. Геймеры
 13. Паркур
 14. Скинхеды
 15. Байкеры
 16. Автогонщики
 17. Брейк –данс
 18. Граффити
 19. Хип –хоп
 20. Барды
 21. Другое (*напишите*) _____
 22. Нет, не являюсь представителем какой –либо субкультуры -----→ ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 43
- (99) Затрудняюсь ответить

42. Насколько важно для Вас быть членом данного сообщества? (ОДИН ответ)

1. Очень важно, весь смысл жизни в этом
 2. Это хобби, способ интересно проводить время
 3. Это модно среди молодежи
 4. Не важно, просто хочу «убить» время
 5. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

43. Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры? (не более ДВУХ ответов)

1. Быть представителем молодежной субкультуры модно
2. Из любопытства и интереса
3. Чтобы демонстрировать свой протест против стандартов в обществе
4. Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты
5. Из –за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны

6. Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание
7. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

44. Как, в целом, Вы относитесь к молодежным субкультурам? (ОДИН ответ)

1. Положительно
2. Безразлично
3. Отрицательно
4. Ничего не знаю о молодежных субкультурах

(99) Затрудняюсь ответить

БЛОК 6. ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

45. Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца? (ОДИН ответ)

1. Часто
2. Иногда
3. Никогда -----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 47
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить -----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 47

46. Скажите, пожалуйста, а кем совершалось физическое или другое насилие по отношению к Вашим сверстникам? (ОДИН ответ)

1. Родителем
2. Учителем
3. Одноклассником
4. Сверстником
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

47. Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений? (ОДИН ответ)

1. Да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности
2. Скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из –за бедности, но при наличии и других причин
3. Скорее нет, низкий уровень дохода не может служить толчком для совершения преступлений
4. Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям

(99) Затрудняюсь ответить

48. Вы чувствуете себя в безопасности и защищенным от действий радикальных, экстремистских религиозных организаций в Астане? (ОДИН ответ)

1. Да, чувствую себя в городе полностью безопасно от действий экстремистских религиозных организаций
2. Скорее да, хотя иногда слышу от других людей о том, что данная проблема в городе есть
3. Скорее нет, думаю, что городские власти слабо контролируют данную проблему
4. Нет, НЕ чувствую себя безопасно, боюсь, что экстремистов в городе никто не контролирует
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

49. Как Вы думаете, какие социальные проблемы способствуют развитию экстремистских, радикальных настроений? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Безработица
2. Пьянство (алкоголизм)
3. Наркомания среди молодежи
4. Социальное неравенство, большой разрыв между бедными и богатыми

5. Преступность
6. Коррупция
7. Злоупотреблением власти чиновников, правоохранительных органов
8. Упадок нравов, обилие сцен насилия и жестокости на телевидении, в кино
9. Конфликтные отношения между людьми разных национальностей, религий
10. Жестокое обращение в семье, с детьми
11. Недостаток демократии, свободы слова
12. Другое (*напишите*) _____
13. Не знаю, не задумывался, не думал (–а) об этом

50. Скажите, пожалуйста, Вы курите? (ОДИН ответ)

1. Да
2. Нет -----→ **ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 52**
- (98) Нет ответа -----→ **ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 52**

51. Если Вы курите, то как часто курите? (ОДИН ответ)

1. Регулярно, каждый день
2. Несколько раз в неделю
3. Несколько раз в месяц
4. Реже одного раза в месяц
- (99) Затрудняюсь ответить

52. Как Вы думаете, насколько молодежь Астаны склонна к алкоголизму? (ОДИН ответ)

1. Проблема алкоголизма очень актуальна для молодежи города
2. Да, молодежь АСТАНЫ умеренно употребляет алкоголь, но это не проблема
3. Алкоголь употребляет только та молодежь, которая ведет криминальный образ жизни
4. Данная проблема совершенно не актуальна для молодежи АСТАНЫ
- (99) Затрудняюсь ответить

53. Были ли Вы когда –нибудь свидетелем употребления наркотиков? (ОДИН ответ)

1. Да, я часто вижу такие случаи
2. Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков
3. Нет, я никогда не видел подобные случаи
4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

54. Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. В учреждении образования, где учатся
2. У друзей
3. На дискотеке
4. На рынке
5. На вокзале
6. Другое (*напишите*) _____
7. Я не знаю, где молодежь приобретает наркотики

55. Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Из любопытства при наличии свободных денег и времени
2. Не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков
3. Желание уйти от трудностей жизни в мир грез
4. Стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды
5. Безответственное отношение к здоровью и самой жизни
6. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

56. По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Астаны? (ОДИН ответ)

1. Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города
 2. Эта проблема существует, но не стоит столь остро
 3. Проблема суицида абсолютно не касается молодежи города
 4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

57. Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершившие попытку самоубийства? (ОДИН ответ)

1. Да, я знаю такие случаи среди моих близких людей
 2. Я слышал о таких случаях, но они касались чужих, незнакомых мне людей
 3. Я совершенно не слышал о таких случаях
 4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

58. Как Вы думаете, что может стать причиной попыток совершения самоубийства среди молодежи? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Безработица, невозможность найти работу и прокормить себя и свою семью
 2. Бедность, низкий уровень жизни
 3. Отсутствие (или потеря) родителей, близких родственников
 4. Неразделенная безответная любовь
 5. Конфликты с родителями
 6. Одиночество или страх перед ним
 7. Наркотическая или алкогольная зависимость
 8. Страх и неопределенность перед будущим
 9. Депрессия
 10. Конфликты с окружающими людьми
 11. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

В ЗАКЛЮЧЕНИИ СООБЩИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, НЕКОТОРЫЕ ДАННЫЕ О СЕБЕ

D1. Ваш пол: 1. Мужской 2. Женский

D2. Укажите, пожалуйста, сколько Вам полных лет? _____

D3. Ваша национальность?

1. Казах/казашка
2. Русский/русская
3. Другая национальность (*укажите*) _____

D4. Ваше образование:

1. Высшее, с ученой степенью (кандидата/доктора наук, доктора PhD)
2. Высшее с академической степенью (бакалавра/специалиста/магистра)
3. Незаконченное высшее
4. Среднее специальное/профессиональное образование
5. Общее среднее
6. Неполное среднее
7. Нет образования

D5. Скажите, пожалуйста, где Вы проживаете?

1. Живу с родителями/родственниками
2. Живу в собственной квартире/доме
3. Живу в съемной квартире/комнате, общежитии
4. Другое (*напишите*) _____

D6. Ваше семейное положение:

1. Женат/Замужем
2. В гражданском браке (сожительствую)
3. Холост/Не замужем
4. Вдовец/Вдова

5. Разведен/Разведена

D7. Скажите, пожалуйста, сколько детей Вы имеете?

1. Нет детей
2. Один ребенок
3. Двое детей
4. Трое детей
5. Четверо или более детей

D8. Как бы Вы оценили материальное положение Вашей семьи?

1. Полный достаток, не ограничены в средствах
2. Денег хватает на все, кроме покупки недвижимости (дачи или квартиры)
3. Денег хватает, но покупка нового автомобиля затруднительна
4. Денег хватает на все необходимое, но покупка крупной бытовой техники затруднительна
5. Денег хватает на еду, но покупка одежды затруднительна
6. Не всегда хватает денег на еду

(99) Затрудняюсь ответить

D9. В настоящее время Вы работаете?

1. Нет, я только учусь -----→
ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТ
2. Учусь и одновременно работаю (подрабатываю)
3. Да, я работаю
4. Я не учусь, не работаю и НЕ ищу работу ----→ **ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ**
5. Я не учусь, не работаю (ищу работу) -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ**

(99) Затрудняюсь ответить

D10. Укажите, пожалуйста, Ваш основной вид деятельности?

1. Государственная служба, органы государственного управления
2. Структуры МВД, КНБ, вооруженные силы
3. Промышленное производство (завод, фабрика)
4. Медицина
5. Образование и наука
6. Культура и спорт
7. Торговля
8. Сфера услуг (салоны красоты, швейные салоны, фитнес клубы и т.д.)
9. Строительство
10. Финансовая сфера (банки, страхование и т.п.)
11. Сельское хозяйство
12. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

БЛАГОДАРИМ ВАС ЗА УЧАСТИЕ В ОПРОСЕ!

Наш телефон в городе Астана (7172) 27 81 59. Вы можете позвонить нам и задать свои вопросы.

ДЛЯ КОНТРОЛЯ РАБОТЫ ИНТЕРВЬЮЕРА ПОСЛЕ ЗАПОЛНЕНИЯ АНКЕТЫ К ВАМ МОГУТ ПОЗВОНИТЬ В ЦЕЛЯХ ПОДТВЕРЖДЕНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ ОПРОСА. ДЛЯ ЭТОГО ПРОСИМ ВАС СООБЩИТЬ НОМЕР ВАШЕГО ТЕЛЕФОНА

ФИО интервьюера	№ интервьюера
Дата опроса	Подпись интервьюера

КОД _____ ВВОД _____

Линейные распределения

Что для Вас имеет наибольшую ценность в жизни?

	Количество	%
Вера, религия	158	7,9
Семья	1596	79,8
Возможность получать любые удовольствия, развлекаться	126	6,3
Власть	47	2,4
Дружба	460	23,0
Душевный покой	133	6,7
Здоровье	914	45,7
Знание, образование	375	18,8
Интересная работа, профессия	203	10,2
Любовь	400	20,0
Материально обеспеченная жизнь	322	16,1
Общественное признание, известность, репутация	29	1,5
Помощь людям	134	6,7
Самореализация, самоуважение	249	12,5
Карьера, высокое положение в обществе	125	6,3
Творчество	65	3,3
Другое (Свобода, спорт, идти к своей цели, духовное развитие, оставить свой след, комфорт, прожить жизнь достойно, совершенствование мира, счастье)	13	1,0
Затрудняюсь ответить	33	1,1

Чего бы Вы хотели достичь в ближайшие 5 лет?

	Количество	%
Получить качественное образование	765	38,3
Получить диплом или свидетельство об окончании образования	332	16,6
Найти работу по специальности	312	15,6
Найти достойную работу	430	21,5
Найти интересную работу	254	12,7
Сменить свое место работы/получить должностное повышение	66	3,3

Построить успешную карьеру	424	21,2
Творчески реализоваться	243	12,2
Достичь успехов в спорте	137	6,9
Добиться общего признания среди окружающих, коллег и т.д.	75	3,8
Найти свою вторую половинку, спутника жизни	283	14,2
Расширить круг своих знакомств	138	6,9
Найти хороших деловых партнеров	98	4,9
Открыть свой бизнес	456	22,8
Приобрести жилье	491	24,6
Обзавестись детьми/родить ребенка	153	7,7
Другое (Хочу купить машину, оправдать надежду родителей, отдохнуть, путешествие, свозить родителей в «Мекку», продолжать всестороннем развиваться, достижение мечты, уехать за границу, образование в Чехии, получить Американское гражданство, стать богатым, участие в дебатах 2020 года, найти свое место в жизни, расширить свой кругозор, поступить в университет на грант, купить землю, разбогатеть, постоянство в жизни, улучшить материальное положение в семье, растить здоровых и образованных детей, стать чемпионом по греко –римской борьбе, здоровье семьи, создать свою семью, развивать бизнес, написать книгу, преуспеть в любимом деле, открыть развивающийся центр, певица, наслаждаться жизнью, открыть приют для животных, самореализация, помощь маме, расширить свой бизнес в интернете, открыть магазин)	39	4,5
Затрудняюсь ответить	92	4,6

Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Астане?

	Количество	%
Трудности с получением высшего образования (высокая стоимость и т.п.)	568	28,6 %
Материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.)	966	48,6 %

Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления	578	29,1 %
Проблемы трудоустройства, безработица	644	32,4 %
Проблема с жильем	842	42,4 %
Плохое здоровье, ухудшение здоровья	186	9,4 %
Неустроенность личной жизни	255	12,8 %
Конфликты с родителями/старшим поколением, непонимание родных и близких	250	12,6 %
Отсутствие уверенности в завтрашнем дне	273	13,7 %
Низкий уровень культуры, бездуховность молодежи	233	11,7 %
Угроза личной безопасности (страшно ходить по улицам и т.п.)	94	4,7 %
Преступность среди молодых	155	7,8 %
Религиозный экстремизм в молодежной среде	52	2,6 %
Наркомания, токсикомания, алкоголизм и табакокурение	273	13,7 %
Проблемы досуга молодежи, негде провести свободное время	113	5,7 %
Отсутствие доступа к высокоскоростному Интернету, к качественной мобильной связи	65	3,3 %
Другое (низкая самооценка и неуверенность в себе, проблема карьерного роста, нет условий для обучения студентов, живут в виртуальном мире, ранняя беременность, проблема транспорта и теплых остановок)	35	1,9
Затрудняюсь ответить	31	1,6

Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье?

	Количество	%
Да, я имею собственное жилье	285	14,3
Нет, я живу с родителями	896	44,8
Нет, я живу с родственниками, (друзьями и/или знакомыми)	212	10,6
Нет, я снимаю квартиру, комнату	494	24,7
Нет, я проживаю в студенческом общежитии	105	5,3
Другое (Да, есть, но в ипотеке, хочу свою квартиру)	7	0,3

Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями?

	Количество	%
Да, я полностью ими удовлетворен (-а)	1084	54,4

Да, удовлетворен (–а) частично	485	24,4
Нет, не удовлетворен	387	19,4
Другое	6	0,3
Затрудняюсь ответить	29	1,5

Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания?

	Количество	%
Неблагоустроенное жилье (отсутствие водопровода и канализации в доме)	39	4,3
Старое жилье (дом, квартиры)	122	13,6
Непрестижный район (отдаленность от центра, плохая экологическая обстановка и т.д.)	76	8,4
Отсутствие развитой инфраструктуры в районе (отсутствие детских садов, школ, больниц, супермаркетов и т.д.)	65	7,2
Теснота из –за большого количества проживающих	214	23,8
Высокая стоимость коммунальных услуг	249	27,7
Высокая стоимость арендного жилья	409	45,4
Другое (Плохая изоляция, холодно в общежитиях, в общежитии нечем заняться, отсутствие скейт парков в нашем районе, хочу собственное жилье, дом в залоге, его может забрать банк, строгие правила в общежитии, требуется ремонт, квартира дорогая, материальный недостаток, отсутствие ремонта, проблема с компаниями, вовремя не дают ключи от дома, мы даже до суда доходили и ничего не вышло, неудобно жить с родителями, спутанные чувства, много переезд, проблема с отоплением в частном доме)	27	2,9
Затрудняюсь ответить	107	11,9

С каким чувством Вы смотрите в будущее?

	Количество	%
С чувством надежды и оптимизма	1278	64,1
Спокойно, хотя особых перемен для себя не жду	471	23,6
С тревогой и неуверенностью	119	6,0
Со страхом и отчаянием	35	1,8

Другое (с желанием достичь цели, с верой и мечтой, что будет, то будет, с сомнением, с непониманием, уверенно с надеждой, с хорошим настроением, спокойно жду перемен, с неизвестностью, не смотрю совсем, меланхолические, я не хочу жить в Казахстане, думаю, что поеду учиться за границу, с мыслью что все смогу изменить, страх перед ЕНТ, с большим доверием, сейчас трудно, со временем будет хорошо)	27	2,0
Затрудняюсь ответить	65	3,3

Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у молодежи Вашего района?

	Количество	%
Активность	745	37,3
Тревога	120	6,0
Доброжелательность	412	20,6
Агрессия	236	11,8
Оптимизм	772	38,6
Отчаяние	92	4,6
Разочарование	97	4,9
Радость	383	19,2
Усталость	330	16,5
Спокойствие	364	18,2
Пассивность	187	9,4
Другое (у каждого свое, отсутствие видения будущего, равнодушие, неблагодарные)		0,7
Затрудняюсь ответить	164	8,2

Насколько Вы удовлетворены тем, как в целом развивается Ваш район?

	Количество	%
Полностью удовлетворен(–а)	738	37,1
Скорее удовлетворен(–а)	965	48,5
Скорее НЕ удовлетворен(–а)	130	6,5
Полностью НЕ удовлетворен(–а)	51	2,6
Затрудняюсь ответить	104	5,2

Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале работу городских служб Астаны в Вашем районе (Количество)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично
1.	Благоустройство и озеленение	43	110	459	632	446
2.	Бытовые услуги (химчистка, ателье по пошиву и ремонту одежды, обуви и т.п.)	37	105	409	640	489
3.	Возможности для развития молодежи	51	139	397	647	447
4.	Дорожное строительство и содержание местных дорог	104	182	497	545	370
5.	Здравоохранение, медицинское обслуживание	65	171	521	562	371
6.	Культура, организации досуга	57	135	443	630	419
7.	Образование, включая курсы дополнительного образования	32	94	471	629	454
8.	Общественная безопасность (охрана правопорядка)	67	112	365	739	400
9.	Органы социальной защиты	47	125	400	732	353
10.	Общественный транспорт, включая качество автобусов, остановок, расписание автобусов	122	181	381	568	442
11.	Поддержка малого и среднего бизнеса	39	119	502	683	326
12.	Работа жилищно – коммунального хозяйства	45	134	478	699	321
13.	Спорт, туризм	46	116	397	617	500
14.	Торговля и общественное питание	43	101	345	653	538
15.	Организация работы парков, скверов	48	73	267	509	532

Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале работу городских служб Астаны в Вашем районе (%)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично
1.	Благоустройство и озеленение	2,5	6,5	27,2	37,4	26,4
2.	Бытовые услуги (химчистка, ателье по пошиву и ремонту одежды, обуви и т.п.)	2,2	6,3	24,3	38,1	29,1
3.	Возможности для развития молодежи	3,0	8,3	23,6	38,5	26,6

4.	Дорожное строительство и содержание местных дорог	6,1	10,7	29,3	32,1	21,8
5.	Здравоохранение, медицинское обслуживание	3,8	10,1	30,8	33,3	22,0
6.	Культура, организации досуга	3,4	8,0	26,3	37,4	24,9
7.	Образование, включая курсы дополнительного образования	1,9	5,6	28,0	37,4	27,0
8.	Общественная безопасность (охрана правопорядка)	4,0	6,7	21,7	43,9	23,8
9.	Органы социальной защиты	2,8	7,5	24,1	44,2	21,3
10.	Общественный транспорт, включая качество автобусов, остановок, расписание автобусов	7,2	10,7	22,5	33,5	26,1
11.	Поддержка малого и среднего бизнеса	2,3	7,1	30,1	40,9	19,5
12.	Работа жилищно – коммунального хозяйства	2,7	8,0	28,5	41,7	19,1
13.	Спорт, туризм	2,7	6,9	20,5	38,9	32,0
14.	Торговля и общественное питание	2,6	6,0	20,5	38,9	32,0
15.	Организация работы парков, скверов	3,4	5,1	18,7	35,6	37,2

Как Вы думаете, как Вы можете принимать участие в развитии города?

	Количество	%
Вносить предложения (письменно)	210	10,5
Принимать участие в обсуждении проектов или программ по решению какой –либо городской проблемы	195	9,8
Перечисление финансовых средств в Фонд поддержки города	95	4,8
Принимать непосредственное участие в разработках проектов программы по решению городских проблем	107	5,4
Принимать участие в общественных работах (обустройство территорий, прилегающих к жилым домам)	155	7,8
Помогать в качестве волонтера нуждающимся категориям жителей (пожилым людям, людям с ограниченными возможностями и т.д.)	417	20,9
Не имею представления о том, как я могу участвовать в этом	659	33,0
Другое (Нет желания помогать городу, спорт, город сам должен все делать, бороться за экологию города, лень, не сорю, слежу за чистотой экологии, участвую в различных культурных мероприятиях, помогу чем могу, строго отслеживать работу аппарата акима, волонтерство, кто	33	2,2

бы мне помог разобраться, могу научить молодежь актерскому мастерству, культурным поведением, развивать свой бизнес, воспитать достойных детей, помощь бездомным животным)		
Затрудняюсь ответить	125	5,6

Как Вы считаете, есть ли в Астане проблема с мигрантами?

	Количество	%
Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья (Китай, Пакистан, Индия, др.)	400	20,0
Да, стало много мигрантов из стран СНГ (Россия, Молдова, Украина, Беларусь)	134	6,7
Да, в Астане большое количество приезжих из государств Центральной Азии (Узбекистан, Кыргызстан, Таджикистан, др.)	504	25,3
Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана	335	16,8
Да, в Астане много мигрантов из Акмолинской области	15	0,8
Нет, проблема миграции в Астане не существует	476	23,8
Другое (с теми, кто приезжает на заработки, Проблема чистоты с квартирантами)	6	0,4
Затрудняюсь ответить	126	6,2

Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Астане?

	Количество	%
Мигранты занимают все рабочие места	343	22,6
Рост преступности	130	8,6
Рост цен на жилье	313	20,6
Возникновение беспорядков и митингов	68	4,5
Антисанитария в городе	148	9,8
Образ города становится менее привлекательным для инвесторов, туристов	43	2,8
Мигранты не создают никаких проблем	201	13,2
Мигранты положительно влияют на развитие города	122	8,0
Другое (поднимаются цены на продукты, влияет на развитие города, невоспитанность, много попрошайек на улице, отрицательно влияет на заработную плату местного населения, конфликты с местными жителями)	10	0,7
Затрудняюсь ответить	139	9,2

Давно ли Вы живете в Астане?

	Количество	%
Я и мои родители родились здесь	232	11,8
Я здесь родился / родилась	343	17,5
Я живу в Астане более 20 лет	59	3,0
Я живу в Астане более 10 лет	378	19,3
Я живу в Астане более 5 лет	327	16,7
Живу в Астане менее 5 лет	259	13,2
Приехал в Астану временно (на учебу или работу)	365	18,5

Какие проблемы испытывают граждане, недавно переехавшие в Астану?

	Количество	%
Отсутствие собственного жилья	1021	51,2
Трудности в поиске работы	1012	50,7
Высокие цены на товары первой необходимости	512	25,7
Отсутствие знакомых, социальных связей	321	16,1
Отсутствие высшего образования, профессии	130	6,5
Незнание казахского языка	157	7,9
Незнание русского языка	327	16,4
Трудности в адаптации к климату	327	16,4
Не принимает местное население, относится к приезжим негативно, не доверяет мигрантам	83	4,2
Незнание месторасположения основных объектов	271	13,6
Другое (у них нет проблем, они богатые, меня это не касается, материальные трудности)	5	0,4
Затрудняюсь ответить	162	8,1

Уверены ли Вы в своей личной безопасности?

	Количество	%
Да, уверен (-а)	1169	58,7
Скорее уверен (-а)	633	31,8
Скорее НЕ уверен (-а)	95	4,8
Нет, не уверен (-а)	65	3,3
Затрудняюсь ответить	31	1,4

Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Астане?

	Количество	%
Однозначно, да	118	5,9
Скорее да	475	23,8
Скорее нет	393	19,7
Однозначно, нет	867	43,4
Затрудняюсь ответить	143	7,2

Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию?

	Количество	%
Проблемы в школе / колледже / вузе	165	8,3
Сокращение / увольнение с работы	123	6,2
Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги	117	5,9
Задержка по выплате заработной платы / стипендий / пособий	169	8,5
Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений	172	8,6
Повышение выплат по кредитам или ипотеке	87	4,4
Необоснованные штрафы	128	6,4
Ухудшение экологической ситуации	113	5,7
Неудовлетворённость действиями властей	169	8,5
Несправедливые судебные решения	179	9,0
Несогласие с принимаемыми реформами	78	3,9
Нарушение прав на этнической почве	60	3,0
Проблемы с жильем	175	8,8
Рост цен на продукты питания, горюче –смазочных материалов (ГСМ), лекарства	177	8,9
Другое (проблемы об образовании, коррупция, проблемы в школе, колледже, вузе, постоянный рост доллара, мне будет лень выйти, бастовать не пойду, пойду в суд, дорогой проезд в транспорте, высокие цены на вещи, халатность гос. аппарата, проблема языка в Астане, хотелось бы чтобы все разговаривали на родном языке, повышение пенсионного возраста)	20	1,5
Ничто не может вынудить меня открыто протестовать	923	46,3
Затрудняюсь ответить	321	16,1

Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством?

	Количество	%
Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства	723	36,2
Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда	693	34,7
У молодых людей моего города нет проблем с трудоустройством	146	7,3
Другое (если не будет стажа не берут на работу, работу найти)	8	0,5

можно, но с низкой зарплатой, коррупция)		
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	240	12,0
Затрудняюсь ответить	188	9,3

В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?

	Количество	%
Я найду работу в самые короткие сроки	416	20,9
Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	523	26,2
Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	393	19,7
Другое (Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства, с помощью друзей, сложно в Астане, совмещать работу с учебой сложно, пойду на любую работу)	17	1,0
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	436	21,9
Затрудняюсь ответить	208	10,3

По –Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Астане?

	Количество	%
Низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда	298	14,9
Несоответствие полученного образования и функциональных требований вакантного места	457	22,9
Отсутствие опыта работы	981	49,1
Взяточничество, коррумпированность работодателей	351	17,6
Дискриминация по этническому (национальному) признаку	78	3,9
Дискриминация по принадлежности к женскому или мужскому полу	64	3,2
Состояние здоровья	123	6,2
Низкая заработная плата	757	37,9
Наличие малолетнего ребенка	122	6,1
Высокие амбиции молодых специалистов	152	7,6
Отсутствие рабочих мест в районе проживания	158	7,9
Никаких препятствий нет	88	4,4

Другое (лень, незнание языка, наличие бесплатной стажировки, неуверенность в себе, люди носящие хиджабы, все объявления предлагают сетевой маркетинг, неправильный выбор профессии, ограничение в возрасте, наркомания, длительный сбор документов, незнание русского языка, много лживых объявлений, не мобильная молодежь)	15	1,9
Затрудняюсь ответить	178	8,9

Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?

	Количество	%
Государство должно гарантировать первое рабочее место	874	44,0
Государство должно гарантировать рабочее место только в государственных структуры	228	11,5
Государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника	472	23,7
Государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи	162	8,1
Другое	1	0,1
Затрудняюсь ответить	251	12,6

Насколько Вы гордитесь тем, что живете в Казахстане?

	Количество	%
Я не живу в Казахстане постоянно	53	2,7
Очень горжусь	1058	53,0
Скорее горжусь	625	31,3
Мне все равно, безразлично	121	6,1
Не очень горжусь	60	3,0
Совсем не горжусь	24	1,2
Затрудняюсь ответить	54	2,7

Что, по –Вашему, значит быть патриотом Казахстана?

	Количество	%
Гордость за великие достижения страны	328	16,4
В случае необходимости защита страны с оружием в руках	138	6,9
Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства	371	18,6
Любовь к Родине	750	37,5
Вера в великое будущее страны	125	6,3
Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри	52	2,6

Ностальгия вдали от Родины	21	1,1
Знание и гордость культуры страны	72	3,6
Другое (пустое слово, быть активным, мне нравится посещать кружки, установить казахский язык, критиковать, вносить свой вклад в развитие страны, обида за народ, стыд перед предками, гордость за историю и предков)	8	0,4
Затрудняюсь ответить	134	6,6

Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана?

	Количество	%
Да	1109	55,5
Скорее да, чем нет	669	33,5
Скорее нет, чем да	89	4,5
Нет	56	2,8
Затрудняюсь ответить	76	3,8

Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?

	Количество	%
Участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.)	631	31,8
Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому	554	27,9
Быть профессионалом, работать и платить налоги	448	22,6
Хорошо учиться, получать хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране (например, медицину, легкую промышленность, сельское хозяйство и т.п.)	620	31,2
Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях	404	20,3
Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах	211	10,6
Другое (мне все равно, волонтерство, ничего, участие в спортивных мероприятиях, развивать экономику, для будущей молодежи поднять уровень бизнеса выше, сделал бы изобретение, установить казахский язык, изменение системы, служить государству, участвовать в проектах, которые поднимут экономическую	29	1,9

независимость страны, разработка комплексов энергетики, открыл бы партию по развитию благотворительности)		
Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому(–ой) нужна помощь	232	11,7
Затрудняюсь ответить	184	9,3

Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?

	Количество	%
Да, достаточно	625	31,3
Скорее достаточно	750	37,5
Скорее недостаточно	354	17,7
Нет, недостаточно	123	6,2
Затрудняюсь ответить	146	7,3

Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Астане?

	Количество	%
Полностью удовлетворен(–а)	306	19,0
Скорее удовлетворен(–а)	918	56,9
Скорее не удовлетворен(–а)	299	18,5
Не удовлетворен(–а)	91	5,6

Являетесь ли Вы членом какой –либо организации?

	Количество	%
Молодежная организация	238	12,0
Политическое объединение, партия	82	4,1
Культурно –национальное объединение	58	2,9
Спортивная организация	253	12,7
Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)	91	4,6
Научные, творческие объединения	75	3,8
Религиозные объединения	14	0,7
Другое (Комитет по делам молодежи, являюсь волонтером, не являюсь, потому что не знаю о них, команда молодых инклюзивов, не являюсь, но планирую в будущем, детская художественная школа, хочу быть членом спортивной организации, занимаюсь музыкой самостоятельно, член профсоюзной организации, Нур Отан, творческое и духовное объединение, английский язык)	18	1,2
Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно	299	15,1
Нет, не являюсь потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности	938	47,3

Затрудняюсь ответить	87	4,4
----------------------	----	-----

Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях?

	Количество	%
Желание быть полезным обществу, людям	306	41,4
Получить опыт работы, в целом опыт в жизни	286	38,6
Желание занять руководящую должность	52	7,0
Стремление получить более высокий социальный статус	57	7,7
Стремление продвинуться по карьерной лестнице	58	7,8
Другое (интересно попробовать, общение с интересными людьми, саморазвитие, помогать больным детям, оказывать помощь взрослым и детям, ничего не мотивирует, получать удовольствие от занятия любимым делом, чтобы улучшить здоровье, девушки, картины, любовь, интересно, развитие музыкального направления, чтобы достичь мечты, хочу поднять флаг Казахстана в другой стране, для души, повышенный интерес к политическим партиям, хобби, встреча с друзьями, прославлять Казахстан на соревнованиях)	36	34,6
Затрудняюсь ответить	85	11,5

Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале деятельность Республиканских молодежных организаций и их городских филиалов (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично), (Количество)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично	Ничего не знаю, не слышал
1.	Альянс студентов Казахстана	39	46	268	437	185	807
2.	Союз КВН Казахстана	17	39	177	455	587	486
3.	Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак»	20	43	229	507	463	519

4.	Республиканский штаб молодежных трудовых отрядов «Жасыл ел»	26	35	240	500	344	635
5.	Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	23	49	204	522	525	457
6.	Единая детско – юношеская организация «Жас Ұлан»	24	37	198	501	466	553
7.	Конгресс молодежи Казахстана	19	19	234	427	269	810
8.	Национальная волонтерская сеть	19	27	216	415	339	763
9.	Национальный Дельфийский комитет	21	25	187	358	203	984

Оцените, пожалуйста, по пятибалльной шкале деятельность Республиканских молодежных организаций и их городских филиалов (где 1 – очень плохо; 2 – неудовлетворительно; 3 – удовлетворительно; 4 – хорошо; 5 – отлично), (%)

№	Услуги	Очень плохо	Неудовлетворительно	Удовлетворительно	Хорошо	Отлично	Ничего не знаю, не слышал
1.	Альянс студентов Казахстана	2,2	2,6	15,0	24,5	10,4	45,3
2.	Союз КВН Казахстана	1,0	2,2	10,1	25,8	33,3	27,6
3.	Ассоциация стипендиатов международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак»	1,1	2,4	12,9	28,5	26,0	29,1
4.	Республиканский штаб молодежных трудовых отрядов «Жасыл ел»	1,5	2,0	13,5	28,1	19,3	35,7
5.	Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	1,3	2,8	11,5	29,3	29,5	25,7
6.	Единая детско – юношеская организация «Жас Ұлан»	1,3	2,1	11,1	28,2	26,2	31,1
7.	Конгресс молодежи Казахстана	1,1	1,1	13,2	24,0	15,1	45,6
8.	Национальная волонтерская сеть	1,1	1,5	12,1	23,3	19,1	42,9
9.	Национальный Дельфийский комитет	1,2	1,4	10,5	20,1	11,4	55,3

Скажите, пожалуйста, Вы считаете себя верующим человеком?

	Количество	%
Я верующий (–ая), участвую в жизни религиозной общины, следую религиозным нормам	180	9,0
Я верующий (–ая), но редко, только на праздники, посещаю храм, очень редко соблюдаю религиозные нормы	572	28,6
Я верующий (–ая), но не участвую в религиозной жизни	652	32,6
Я неверующий (–ая), но иногда посещаю храм, соблюдаю религиозные нормы	149	7,5
Я неверующий (–ая), но уважаю верующих	136	6,8
Я равнодушен (–на) к религии	118	5,9
Я противник религии, атеист	102	5,1
Другое (верю по –своему)	1	0,1
Затрудняюсь ответить	88	4,4

Как часто Вы посещаете религиозные (мечеть, церковь, синагога) и другие священные места?

	Количество	%
Один раз в неделю	239	12,0
Несколько раз в месяц	432	21,6
Несколько раз в полгода	447	22,4
Один раз в год	238	11,9
Реже одного раза в год	191	9,6
Другое (каждый день, по праздникам, иногда, один раз в жизни)	20	1,1
Не посещаю религиозные и священные места	345	17,3
Затрудняюсь ответить	85	4,3

Укажите, пожалуйста, Ваше представление о вере в Бога?

	Количество	%
Смыслообразующая ценность в жизни, т.е. вера в Бога придает смысл и ценность всему остальному в жизни	582	29,2
Психологическая помощь и поддержка	416	20,9
Морально –нравственный образец поведения	236	11,8
Элемент культуры	112	5,6
Элемент моды	58	2,9
Нечто сверхъестественное	106	5,3
Другое (Не знаю, не задумывался, не думал об этом, вымышленный персонаж, это бред,	24	1,8

сверх силы, непонимание в науке, эволюции. наивность, механизм для управления людьми, не верю, то что невозможно объяснить, то что внутри, люди из –за советской неуверенности придумывают, Бог един, его нет, вера в Бога – это все в материальном и подсознательном уровне, Бог наш создатель, нет пользы, душой и сердцем верить, я слуга Бога и поклоняюсь ему, материальная энергия верующих)		
Не знаю, не задумывался, не думал (–а) об этом	458	22,5

Как часто Вы читаете религиозную литературу?

	Количество	%
Постоянно читаю	89	4,5
Читаю время от времени	302	15,2
Очень редко читаю	394	19,8
Вовсе не читаю	1206	60,5

Если Вы читаете религиозную литературу, где Вы обычно ее берете, приобретаете?

	Количество	%
В книжном магазине в специализированном отделе	143	18,7
В мечети, церкви в специализированном отделе, киоске	248	32,4
Читаю в Интернете, на сайтах, рекомендованных духовенством	306	40,0
В городской, районной, сельской библиотеке	34	4,4
Читаю в школе на предмете «Общество и религия»	39	5,1
Читаю в колледже, университете на спец предметах, спецкурсах	28	3,7
Беру у друзей, знакомых	104	13,6
Другое (у родителей, мама привозит с Кыргызстана, в школе, у знакомого или у учителя, хулиганы на улице)	34	4,4

Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди?

	Количество	%
Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать	324	16,2
Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким	312	15,6
Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении	128	6,4
Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней	198	9,9
Мне все равно, отношусь к таким безразлично	667	33,5

Другое (боязнь, уважаю их выбор, они ничем не отличается от не религиозных людей, открытое недовольство, образ средневекового, старомодного и отсталого человека, вызывает омерзение, я уважаю верующих, но есть ваххабиты, которые поступают неправильно, религиозные люди очень человечные и с пониманием, я доверяю имамам в мечете, не верю религиозным людям, одержимы, если мусульманин, то да, уважение, если это правильная религия)	34	2,3
Затрудняюсь ответить	331	16,1

Сталкивались ли Вы с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам?

	Количество	%
Да, постоянно сталкиваюсь	95	4,8
Да, сталкивался пару раз	262	13,1
Нет, не сталкивался	1508	75,6
Затрудняюсь ответить	130	6,5

Как бы Вы охарактеризовали межэтническую и межрелигиозную ситуацию в городе?

	Количество	%
Ситуация благоприятная, люди разных национальностей и религий живут в мире и согласии	1128	56,6
Ситуация скорее благоприятная, люди разных национальностей и вероисповеданий живут мирно, но редко общаются	358	18,0
Ситуация скорее неблагоприятная, люди разных этносов и религий имеют претензии друг к другу, но открыто их не высказывают	201	10,1
Ситуация крайне напряженная, люди разных национальностей и религий живут враждебно, вступают в открытое противодействие	72	3,6
Другое (я бы не хотел, чтобы мои налоги уходили на религиозные сооружения, мне все равно, уважают казахов на 70 %, мы светское Государство, не хочу об этом, не уважение родителей, если не любит Родину)	14	0,8
Затрудняюсь ответить	220	10,9

Часто ли Вы встречаете на улицах своего города молодых людей, которые выглядят неформально, отличаются от большинства других людей?

	Количество	%
Постоянно	135	6,8

Достаточно часто	349	17,5
Иногда	874	43,8
Очень редко	303	15,2
Почти никогда	157	7,9
Затрудняюсь ответить	178	8,9

Являетесь ли Вы представителем какой –либо субкультуры в настоящее время?

	Количество	%
Эмо	28	1,4
Готы	18	0,9
Треш	19	1,0
Хипстеры	15	0,8
Аниме	113	5,7
Гламур	33	1,7
Хиппи	18	0,9
Панки	11	0,6
Рэперы	74	3,8
Рокеры	38	1,9
Футбольные фанаты	246	12,5
Геймеры	114	5,8
Паркур	27	1,4
Скинхеды	16	0,8
Байкеры	41	2,1
Автогонщики	26	1,3
Брейк –данс	13	0,7
Граффити	70	3,6
Хип –хоп	24	1,2
Барды	9	0,5
Другое (дорама, спорт, q –pop, K –pop, bmx –er, гик, арт, творчество, танцы, street workout, КДМ, автолюбители, Horebeast)	249	13
Нет, не являюсь представителем какой –либо субкультуры	1103	56,0
Затрудняюсь ответить	84	4,3

Насколько важно для Вас быть членом данного сообщества?

	Количество	%
Очень важно, весь смысл жизни в этом	100	14,0

Это хобби, способ интересно проводить время	377	52,7
Это модно среди молодежи	78	10,9
Не важно, просто хочу «убить» время	85	11,9
Другое (Для будущего, стиль жизни, я уделяю себе время в нужный момент, рационально использовать время, подражание западной культуре, глупость)	9	1,0
Затрудняюсь ответить	66	9,5

Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры?

	Количество	%
Быть представителем молодежной субкультуры модно	304	15,2
Из любопытства и интереса	767	38,4
Чтобы продемонстрировать свой протест против стандартов в обществе	197	9,9
Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты	511	25,6
Из –за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны	162	8,1
Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание	201	10,1
Другое (чтобы найти друзей, почувствовать кайф, делать нечего, чтобы не чувствовать себя одиноким, подражание западу, чего –то не хватает, не могут найти себя, самовыражение, группа единомышленников, нравится то чем занимаются, интернет, переходный возраст, иной внутренний мир, самовыражение)	58	3,6
Затрудняюсь ответить	290	14,5

Как, в целом, Вы относитесь к молодежным субкультурам?

	Количество	%
Положительно	498	25,2
Безразлично	844	42,6
Отрицательно	339	17,1
Ничего не знаю о молодежных субкультурах	132	6,7
Затрудняюсь ответить	167	8,4

Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам, одноклассникам, друзьям за последние три месяца?

	Количество	%
Часто	66	3,4

Иногда	341	17,3
Никогда	1479	75,2
Другое	3	0,1
Затрудняюсь ответить	78	4,0

Скажите, пожалуйста, а кем совершалось физическое или другое насилие по отношению к Вашим сверстникам?

	Количество	%
Родителем	44	10,5
Учителем	23	5,5
Одноклассником	63	15,0
Сверстником	226	53,7
Другое (старшие, старшеклассники, чужие, соседи, прохожие, на улице дети друг друга)	15	3,4
Затрудняюсь ответить	50	11,9

Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений?

	Количество	%
Да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности	445	22,3
Скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из –за бедности, но при наличии и других причин	673	33,7
Скорее нет, низкий уровень дохода не может служить толчком для совершения преступлений	435	21,8
Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям	206	10,3
Затрудняюсь ответить	236	11,9

Вы чувствуете себя в безопасности и защищенным от действий радикальных, экстремистских религиозных организаций в Астане?

	Количество	%
Да, чувствую себя в городе полностью безопасно от действий экстремистских религиозных организаций	1036	51,9
Скорее да, хотя иногда слышу от других людей о том, что данная проблема в городе есть	498	25,0
Скорее нет, думаю, что городские власти слабо контролируют данную проблему	179	9,0
Нет, НЕ чувствую себя безопасно, боюсь, что экстремистов в городе никто не контролирует	77	3,9
Другое	6	0,3
Затрудняюсь ответить	199	9,9

Как Вы думаете, какие социальные проблемы способствуют развитию экстремистских, радикальных настроений?

	Количество	%
Безработица	712	35,7
Пьянство (алкоголизм)	246	12,3
Наркомания среди молодежи	201	10,1
Социальное неравенство, большой разрыв между бедными и богатыми	270	13,5
Преступность	243	12,2
Коррупция	192	9,6
Злоупотреблением власти чиновников, правоохранительных органов	88	4,4
Упадок нравов, обилие сцен насилия и жестокости на телевидении, в кино	190	9,5
Конфликтные отношения между людьми разных национальностей, религий	168	8,4
Жестокое обращение в семье, с детьми	174	8,7
Недостаток демократии, свободы слова	87	4,4
Другое (религиозная неграмотность, недостаточно воспитания, курение, незрелость, глупость, недостаток знания)	11	0,8
Не знаю, не задумывался, не думал (-а) об этом	677	33,9

Скажите, пожалуйста, Вы курите?

	Количество	%
Да	249	12,5
Нет	1727	86,8
Нет ответа	14	0,7

Если Вы курите, то как часто курите?

	Количество	%
Регулярно, каждый день	169	66,3
Несколько раз в неделю	46	18,0
Несколько раз в месяц	15	5,9
Реже одного раза в месяц	20	7,8
Затрудняюсь ответить	5	2,0

Как Вы думаете, насколько молодежь Астаны склонна к алкоголизму?

	Количество	%
Проблема алкоголизма очень актуальна для молодежи города	438	22,0
Да, молодежь Астаны умеренно употребляет алкоголь, но это не проблема	782	39,3
Алкоголь употребляет только та молодежь, которая ведет криминальный образ жизни	389	19,6
Данная проблема совершенно не актуальна для молодежи Астаны	204	10,3

Затрудняюсь ответить	176	8,8
----------------------	-----	-----

Были ли Вы когда –нибудь свидетелем употребления наркотиков?

	Количество	%
Да, я часто вижу такие случаи	53	2,7
Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков	111	5,6
Нет, я никогда не видел подобные случаи	1616	81,1
Другое (видел один раз в жизни, я много слышал, что сверстники употребляли наркотики, по пути домой)	20	1,1
Затрудняюсь ответить	192	9,5

Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их?

	Количество	%
В учреждении образования, где учатся	61	3,1
У друзей	278	13,9
На дискотеке	199	10,0
На рынке	179	9,0
На вокзале	148	7,4
Другое (Интернет, хоть где, я вам не скажу, магазин, кто хочет, тот найдёт, у знакомых, у определённого человека, район лесозавода, Герцена)	33	2,1
Я не знаю, где молодежь приобретает наркотики	1450	72,6

Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики?

	Количество	%
Из любопытства при наличии свободных денег и времени	531	26,6
Не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков	171	8,6
Желание уйти от трудностей жизни в мир грез	451	22,6
Стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды	161	23,1
Безответственное отношение к здоровью и самой жизни	409	20,5
Другое (неграмотность, нехватка внимания близких, от безысходности, психологические проблемы, недостаток интеллекта, надо в школе говорить о вреде наркотиков, подражание, от безделья, дурная компания, эмоциональная неустойчивость, на черном рынке, невоспитанность, некому дать совет, изменение сознания,	41	2,4

наркотики употребляют только хулиганы и слабохарактерные люди, попадают в такую среду)		
Затрудняюсь ответить	496	24,8

По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Астаны?

	Количество	%
Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города	318	16,0
Эта проблема существует, но не стоит столь остро	703	35,4
Проблема суицида абсолютно не касается молодежи города	504	25,4
Другое (Усталость, религиозная неграмотность)	10	0,5
Затрудняюсь ответить	451	22,7

Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершившие попытку самоубийства?

	Количество	%
Да, я знаю такие случаи среди моих близких людей	134	6,7
Я слышал о таких случаях, но они касались чужих, незнакомых мне людей	494	24,9
Я совершенно не слышал о таких случаях	1043	52,5
Другое	16	0,8
Затрудняюсь ответить	300	15,1

Как Вы думаете, что может стать причиной попыток совершения самоубийства среди молодежи?

	Количество	%
Безработица, невозможность найти работу и прокормить себя и свою семью	225	11,3
Бедность, низкий уровень жизни	341	17,2
Отсутствие (или потеря) родителей, близких родственников	272	13,7
Неразделенная безответная любовь	389	19,6
Конфликты с родителями	474	23,9
Одиночество или страх перед ним	344	17,3
Наркотическая или алкогольная зависимость	211	10,6
Страх и неопределенность перед будущим	255	12,8
Депрессия	725	36,5
Конфликты с окружающими людьми	184	9,3
Другое (Недопонимание, бывают разные причины, ЕНТ, глупость, слабость в характере, игры, которые приводят к суициду, пассивность, психологически слабый человек, надо поддерживать молодежь,	44	13,2

<p> переходный возраст, психологическое давление, конфликты с самим собой, родители должны следить за детьми, проблемы держат в себе, психологические проблемы, разводы, агрессивная социальная среда, психическая неуравновешенность, сравнение со сверстниками, нет интереса к жизни, плохое влияние интернета, общество ставит завышенную планку, отчаяние, конфликты с окружающими, в армии много суицидов, но никто никакие меры не принимает, безделье, различные секты, отсутствие ответственности, сентиментальность, у каждого личное, все что угодно, неполные семьи, просят деньги старшие, эгоизм, жизненные трудности, плохая работа психологов, психологическая травля, проблемы в семье среди сверстников, пьющие родители, выплата кредита, это болезнь) </p>		
Затрудняюсь ответить	310	15,6

ГЛАВА II ФОКУС-ГРУППОВЫЕ ДИСКУССИИ

РАЗДЕЛ 1. МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ

Изучение молодежной ситуации в городе Астана представляет собой комплексное исследование с использованием различных методов сбора эмпирической информации.

В рамках комплексного социологического исследования был использован метод фокус-групп. Метод фокус-групп, или групповое глубокое интервью, относится к числу так называемых «гибких» или «качественных» методов социологического исследования. Фокус-группа – это, в некотором роде, групповое интервью, которое проводится в свободной форме по предварительно разработанному сценарию. Фокус-группа является не количественным методом исследования (как, например, социологический опрос), который дает ответ на вопросы «кто?» и «сколько?», а качественным и дает ответ на вопросы «как именно?» и «почему?».

Использование метода фокус-групп для сбора эмпирической информации обосновано в первую очередь тем, что данный метод позволяет изучить проблему изнутри, взглянуть на неё глазами респондентов, в данном случае – глазами участников фокус-группы.

Единицей анализа при использовании метода фокус-группы является не респондент, а высказывание. Поскольку каждый респондент является носителем многих высказываний, это, как минимум, на порядок увеличивает массив первичных аналитических единиц, делая его статистически значимым. В задачу качественных исследований не входит определение численности или удельного веса носителей той или иной точки зрения в обществе или его сегменте. По отношению к такому классу проблем качественные методы невалидны.

Задачей качественных методов является формирование списка так называемых «гипотез существования», т.е. списка мнений, оценок или высказываний, существующих в обществе и, предположительно, имеющих не нулевую степень распространения.

Объектом фокус-группового исследования выступила молодежь города Астана.

Предмет исследования – мнение молодежи г. Астана о происходящих в столице изменениях, анализ социального самочувствия, изучение проблем столичной молодежи в различных сферах жизни.

Было проведено 8 фокус-групп: 4 фокус-группы были проведены на государственном языке, 4 – на русском. Всего в 8 фокус-группах принял участие 91 человек.

Рекрутирование участников производилось по квотным заданным параметрам, включая пол, возраст, этническая принадлежность, район проживания, род деятельности.

Сбор социологической информации осуществлялся в сентябре 2018 года.

Тематический гайд (план) фокус-группы был построен по двухуровневому принципу: укрупненные темы и входящие в них конкретные вопросы о социальном самочувствии, выявлении ключевых ценностей, потребностей и интересов молодежи, анализ основных проблем молодежи, оценка молодежью обстановки в городе, выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, проблемы молодежи в сфере трудоустройства, выявление причин молодежной безработицы, анализ отношения молодежи к религии.

Временная организация фокус групп: около 2 часов вместе с вводными вопросами и заключительными суждениями.

Для расшифровки результатов фокус-групп велась аудио-видеозапись.

РАЗДЕЛ 2. АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНОГО САМОЧУВСТВИЯ МОЛОДЕЖИ АСТАНЫ

2.1 Оценка текущей жизненной ситуации

Одним из важнейших показателей социального настроения и социального самочувствия населения является то, насколько люди удовлетворены в целом той жизнью, которую они ведут в настоящее время. Социальное настроение – целостная форма жизнеощущения, доминантная форма реально функционирующего общественного сознания и поведения, отражающая уровень, продолжительность и степень эмоционально – рационального восприятия индивидом, социальной группой и населением социальных установок, социальных целей и интересов, формирующихся под воздействием реальных экономических, политических и духовных процессов и в потенции реализуемых в процессе практической деятельности.

Этот индикатор позволяет нам оценивать как эффективность работы органов управления, так и определять уровень устойчивости общества. Мы имеем в виду следующее – социальное настроение неудовлетворенности жизнью, чувство подавленности повышает уровень конфликтности, нестабильности в обществе, а уверенность в завтрашнем дне положительно влияет на стабильность общества.

Изучение социального самочувствия столичной молодежи было осуществлено опосредовано, через их оценки текущей жизненной ситуации. Анализ ответов участников фокус-групп показал, что оценка ими изменений, произошедших в их жизни за последние 6 месяцев (последний год), преимущественно положительная. Для большинства участников фокус-групп прошедший год был удачным, полным положительных впечатлений.

«...Я считаю последние полгода для меня пришли довольно-таки удачно, потому что я поступил в университет, многого добился многого и в как в плане учебы, так и вообще» (парень, студент, 19 лет).

«...За эти полгода, я научился организовывать мероприятия, познакомился со многими людьми, что намного улучшило во мне коммуникабельность, я перестал стесняться, начал учиться и т.д. То есть, я, можно сказать за повышение в каком-то роде в своем деле» (парень, школьник, 16 лет).

«...Последние полгода, мне кажется, моя жизнь изменилась в лучшую сторону, конечно были изменения, в том плане, что я закончил в школу, и как раз-таки изменения в лучшую сторону пошли в том плане, что я поступила в ЕНУ на грант. Конечно, это предоставило возможности учиться в солидном заведении можно сказать» (парень, студент, 18 лет).

«...Это новые знакомства и потом путешествия, а также заработок и приобретение машины» (парень, студент, 18 лет).

Для отдельной категории участников прошлый год ничем не выделялся из жизни, что по их оценкам тоже неплохо, так как выступает показателем стабильности.

Еще одна категория участников отмечала, что события, произошедшие за последние полгода, были непростыми, но эффект от них сейчас положительный.

«...Последние полгода для меня были достаточно тяжелыми. Это потому, что у меня были государственные экзамены. У нас был такой период, особенно июнь месяц, когда мы каждый день готовились с 8 утра, до 8-ми вечера мы ходили в школу. А, что касается личной жизни, то у меня очень поменялся очень сильно круг общения. Наверное, потому, что я начала осознавать, что некоторые люди бывают токсичны» (девушка, школьница 16 лет).

Основные события, произошедшие в жизни участников фокус-групп за последние 6 месяцев (последний год), преимущественно связаны с отдыхом, новыми знакомствами, сдачей ЕНТ, поступлением в вузы.

«...Последние полгода были и удачными, но было тяжело для меня потому что я сейчас учусь уже на второй профессии своей в ЕНУ. Я заканчивал училище искусств. Были экзамены, гос экзамены сдавал, комиссию проходил. Было тяжело, но потом я сдал КТА и поступил в ЕНУ» (парень, студент, 20 лет).

«...У меня все хорошо и полгода все было прекрасно. Много хороших событий. Много хороших воспоминаний с семьей, с бабушкой и с дедушкой» (девушка, студентка, 19 лет).

«...Этот год запомнился мне тем, что я познакомился с «Астана Жастары» и стал их членом, узнал много нового и также открыл в себе новые возможности и таланты» (парень, школьник 15 лет).

подавляющая часть участников фокус-групп выразили удовлетворенность своей жизнью.

Отдельные участники фокус-групп отмечали, что не удовлетворены своей жизнью, объясняя это конфликтами с родителями.

«...За последние шесть месяцев у меня в жизни все кардинально изменилось. Раз я начала откровенничать, скажу. Я переехала от мамы и живу сейчас у тети. Мы с ней поругались. За эти 6 месяцев я поняла, что это было глупо. Мама – это единственный человек, который тебя поймет в этой жизни. Поэтому не стоит этого делать. Сейчас я понимаю, что это глупо, но ничего изменить не могу и, поэтому я живу с тетей, а не с мамой» (девушка, школьница, 16 лет).

Таким образом, оценка уровня социального самочувствия столичной молодежи показала его стабильность. В ответах участников фокус-групп не прозвучало отрицательных оценок текущей жизненной ситуации, не были озвучены резонансные общественные проблемы, которые могли бы повлиять на социальное самочувствие столичной молодежи.

2.2 Выявление ключевых ценностей, потребностей, интересов молодежи

В списке основных индикаторов, определяющих жизненную ситуацию столичной молодежи, были представлены как субъективные (состояние здоровья, семейная ситуация и др.), так и объективные (социально –экономическая ситуация в стране и др.) составляющие. При этом, как показали результаты фокус-групп, жизненная ситуация респондентов преимущественно определяется субъективными факторами.

Базовой ключевой ценностью для всех участников фокус-групп выступает **семья (родительская или своя).**

«...Отбасы. Бірінші ол өзің шыққан отбасын, кейін өзін құрайтын» (девушка, специалист в системе образования, 27 лет).

«...Отбасы, екінші рухани жетістіктер. Өзіңді алға жетелейтін заттар.Мақсаттар» (парень, студент 21 год).

«...Иа ол да дұрысбарлығын бірге ұстауға болады,бірақ мелінше отбасға көп көңіл бөлу керек. Ата анамыз бізді осы уақытқа дейін бағып қағып тәрбиелеп келді,ендігі кезекте жұмысқа тұрғанан соң оларды асырау ссенін міндетің. 2 ші денсаулық дегенім, отбасынды қаниша асырасан да денсаулығына күтінбейтін болсан, адам бүгін бар ертен жоқ. Сондықтан адам өзін күтінуі қажет деп ойлаймын.ал 3 дін, белгілі бір нормалардан асып кетпей керек, дінді ұстанып қатты кірігіп те кетпеу керек, қатты ашақтап та кетпеу керек. Тепе тен болу керек. Нашақорлық, ішімдіктен алыс ұстайды дін. Салауатты өмір салтына, тәрбиеге, тазалыққа үйретеді. Дін ұстанған адам жаман болсайды» (парень, студент 21 год).

«...Семья, друзья, близкие люди, любовь и здоровье» (девушка, студентка, 18 лет).

«...Для меня тоже важным является семья. Второе, достичь своих целей, которые я поставила перед собой» (девушка, студентка, 18 лет).

«...Семья (быть благодарным и помогать тем, кто сейчас помогает мне встать на ноги, поддерживает меня) , образование (закончить отлично школу, поступить и закончить университет), любовь (построить крепкую семью, после образования)» (парень, студент, 18 лет).

Не менее важной ценностью выступает **здоровье (свое и близких).**

«...сейчас для меня важно здоровье, потому у молодежи много соблазнов и вредных привычек, поэтому нужно следить за здоровьем. Второе, чтобы рядом всегда находились близкие тебе люди» (парень, школьник, 16 лет).

Важной ценностью для столичной молодежи выступает ценность материального благосостояния: финансовое благополучие, высокооплачиваемая работа, карьера.

«...Если честно я мечтаю открыть свой бизнес, в Астане, а если быть точнее в Казахстане для этого существуют специальные фонды. ярким примером является бизнес-центр Москва, люди приносят свои бизнес-план, они исправляют дыры в

этом бизнес-плане. Также есть фонд Даму. Планирую сделать всё в течение полугода, поэтому радикально всё это изучаю» (парень, студент, 18 лет).

«... Я так же могу сказать, что для меня самое главное в жизни – это моя семья. Вообще, через 5 лет, я вижу себя, не знаю, успешной, реализованной девушкой, которая твердо стоит на ногах. У которой есть работа, есть квартира, машина, которая при всем при этом, в совокупности, на все сама заработала» (девушка, 22 года, в\о, работает).

Отличительной чертой столичной молодежи выступает то, что одной из ценностей, которая была ими отмечена, является ценность самовыражения, развития.

«... Ең маңызды, өмірде өз орнында табу, не ұнайды сонымен айналысу» (девушка, студентка, 21 год).

«...самое главное для меня: саморазвитие, не изменять своим принципам, двигаться дальше. За это лето я работал и изменился, у меня поменялся образ мышления, я знаю что я хочу достичь. Получил заряд мотивации и хочется идти только вперед» (парень, школьник, 15 лет).

«...моя цель, закончить школу на золотую медаль, и закончить в выбранный мой университет» (парень, школьник, 15 лет).

«... развиваться духовно, читать не только для учебы, но и для себя, для своего развития, чтобы поднимать свой интеллект, расширять кругозор» (парень, студент, 18 лет).

Учитывая возраст участников фокус-групп, вполне понятно их стремление и желание путешествовать, познавать мир.

Анализ основных проблем молодежи

Говоря об основных проблемах столичной молодежи, участники фокус-групп отмечали чаще проблемы социально-экономического характера: жилье, трудоустройство, учеба.

«.../Менің ойымша, баспана мәселесі шешілсе бәрі де болады деп. Жұмыста, жағдай да» (девушка, журналист, 22 года).

«... менің ойымша, бірінші орында қазір үй мәселесі тұр» (девушка, студентка, 19 лет).

«...Безработица, потому что все, кто заканчивают университет их не берут, потому что нет стаж» (девушка, студентка, 16 лет).

Студенты в качестве основной проблемы обозначили проблему нехватки студенческих общежитий и повышения цен на них.

«...1,2,3 курстардың жатақхана мәселесі деп ойлаймын. Себебі, университетке ҰБТ жүйесін өзгерткеннен 2–3 есе студенттер көп түсіп, жатақхана мәселесі алдын – ала ойластырылмады. Гранттар саны көбейтіп, тұратын жері дұрыстап қаралмады. Бұған дейін 1–2 жыл көлемінде 3 курстар міндетті түрде жатақханаға орналастырылып жүрді. 20–25 пайызын 3 курс студенттері

алатын, қазір 5 пайызға да жетпейді. Тіпті 1 жатақханада тек 1 курс студенттері ған орналаса алды. Ал қалған студенттер қайда барады. Кейбіреулердің туыстары бар болуы мүмкін, кейбіреулерде мүлдем ешкімі болмауы да мүмкін зой. Сондай жағдайлар қарастырылмаған» (девушка, студентка, 19 лет).

«... мысалға менің естігенім бар, ЕҰУ –де жатақхана бағасы көтерілді деген» (парень, студент, 19 лет)..

«...Жатақхан мәселесін алсақ, ондағы санитарлық жағдай, клопы, түрлі жәндіктер жүреді. Мен 1 курста тұрғанмын 2 жатақханада, ондағы клопы мәселесі адам шошытарлық. Таңертең тұрған денен қышиды, одан да оқығымыз келмейді, көңіл – күй де болмайды, сондай түрлі мәселелер бар. Оларды қозғайтын адам жоқ» (девушка, студентка, 19 лет).

Удовлетворены ли участники фокус-групп нынешними жилищными условиями?

Результаты фокус-групп показали, что на наличие собственного жилья влияет возраст. У участников, относящихся к младшей возрастной когорте (14-18 лет), на сегодняшний день нет собственного жилья. Данная категория, как правило, проживает с родителями или родственниками и не испытывает (или пока не осознает) проблем, связанных с жильем.

Средняя возрастная группа (19-23 года) – часть проживает с родителями или родственниками, часть в общежитиях, часть снимают жилье (комнаты, квартиры), в чем им помогают родители.

«... Жатақханада орташа 8 адам тұрады 1 бөлмеде. Кішкентай бөлме душымен жабдықталған. 2 қабатты төсектерде, чемодандарымыз төсек астында жататын. Негізі жатақханада 250 адам жату керек, бірақ студенттер сыймағаннан одан көп тұрады» (парень, студент, 21 год).

Лишь у отдельных представителей старшей возрастной группы (24-29 лет) есть собственное жилье. В общей структуре участников фокус-групп данная категория была немногочисленной, так как для большей части молодежи иметь собственное жилье в столице проблематично.

«...Өте өзекті мәселенің бірі Астада оқитын жастар әр қалалардан келеді оқу жылының басында, оқу бағасының көтерілуі, жатақхана жетіспеушілігі. Жатақханаға орналаса алмаған студенттер жалдамалы пәтерде тұруға мәжбүр. Кейбіреулерінің ата аналарының жағдайы жетеді, ал кейбіреулерінікі жетпейді. Сол себепті олар күндіз оқып. Түнде жұмыс істеуге мәжбүр болады. Түнде жұмыс жасағандықтан оқу көрсеткіші де төмендейді. сондықтан да еі өзекті мәселе, жатақхана, оқу бағасы, білім деңгейінде. Жыл сайын оқу бағасы жоғарылауда. Қазір ЕҰУ де студенттер ректор атына петиция жинап жатыр, ол барлық университеттер деңгейінде көтеріліп жатыр. Ол долларға, мүмкін ел экономикасына да байланысты шығар. Биыл 20 мың грант көбірек бөлінді соған да байланысты көтерілген шығар. Біздің университетте студенттердің наразылық білдіру себебі негізі договор бойынша оқу бағасын 3-4 пайызға көтеруге болады екен, ал бізде бірден 10 пайызға көтеріп тастаған екен. Сол мәселе университетте ең

өзекті болып жатыр және жатаөхана. Осы жылы 1,2 курс қана орналаса алды, 3,4 курс сирек. Олар тек әлеуметтік жағдайы бойынша ғана. Сол үшін оқу деңгейі төмендейді. Гранттарды бөлмес бұрын жатақхана мәселесін шешу керек (парень, студент, 21 год).

По мнению большей части участников фокус-групп, «в столь молодом возрасте нереально иметь и приобрести в ближайшее время собственную квартиру», так как нет постоянного источника получения доходов, и пока они находятся в материальной зависимости от родителей.

Общая ситуация в жилищной сфере, по мнению молодежи, непростая, особенно в отношении приезжих (очень высокая арендная плата за жилье).

«...это очень актуальная проблема, на это нужно обратить большое внимание, особенно тем, кто будет это слушать. Проблема, которая занимает 80 % мозга. Когда только начинаешь работать, заработная плата маленькая и расход на жилье превышает саму заработную плату. 80 % из коллег снимают квартиру и всегда сталкиваются с проблемой жилья» (парень, ИП, 26 лет).

Таким образом, обсуждение жилищного вопроса демонстрирует различное восприятие и оценку данной проблемы. Объяснение различий в оценке и восприятии жилищного вопроса, по нашему мнению, заключается в следующем. Собственная жилищная ситуация прямым образом влияет на оценку жилищной ситуации в столице. Респонденты, не имеющие собственного жилья, переносят пессимистичные оценки на окружающую действительность.

2.3 Оценка молодежью обстановки в городе

Астана – бурно развивающийся мегаполис, город, в котором переплетены различные стили архитектуры, жизни. Стремительное развитие столицы обусловило деление ее на административные районы, для эффективного управления и городского планирования. В настоящее время г. Астана разделен на 4 административных района: Алматы, Сарыарка, Есиль, Байконур.

Одним из важных вопросов в гайде фокус-групп было изучение мнения столичной молодежи о дифференциации города.

Оценки участниками фокус-групп дифференциации столицы на 4 района можно поделить на следующие группы.

Первая группа отметила, что деление города на 4 района ощущается не только фактически на бумаге, но и в том, что в результате данного деления город поделился на район для богатых и на район для бедных.

«...Я часто разгуливаю в на левом берегу в основном. Там красивые красивые, высокие здания в общем глаз радуют, а если, допустим, ходить по таким районам вроде Артёма, то там сразу чувствуется бедность: старые дома, люди какие-то другие, внешне по-другому одеты, то есть если, допустим, на левом берегу Вы

увидите хорошо одетых, красивых людей, то в районе Артёма они одеты как-то бедно и неопрятно» (парень, студент, 18 лет).

«... Если сравнить Есиль и Сарыарку, то они совершенно два разных мира. Где на одном острове многоэтажки, богатый район. А Сарыарка такой более-менее ниже уровнем» (парень, студент, 20 лет).

«...Оң жағалау мен сол жағалауды бөлген кезде де айырмашылығы өте жоғары, яғни сол жағалаудағы тұратын адамдар мен оң жағалауда тұратын адамдардың деңгейі де мысалы статусы да әлеуметтік деңгейі жағынан да өзгеше болып келеді. Яғни оң жағалауда тұратын болса, орта деңгейлі болады, немесе жағдайы төмен мен адамдар оң жағалауда тұрады. Немесе әлеуметтік деңгейі жеткілікті адамдар сол жағалауда тұрады. Өзінің қаржылай мәселесі қанағаттандырылғаннан да көбірек сатыда тұратын адамдар деп ойлаймын» (девушка, студентка, 21 год).

«...Это просто элитный район, это как, в любом взять, даже в Турции, есть обычный город, есть район богачей. Ну там где дорогие дома, где не знаю коттеджи» (парень, студент, 20 лет).

«...Ескі қала ол, Целиноград, ескі жақ оң жағалау. Ал сол жағалау ол, жаңадан соғылған. Ғимараттар, үйлер жаға. Ол жақта инфраструктура бар, сол себептен баға да жоғары болады. Торговый центрлар бар, оң жақта олай емес» (девушка, студентка, 20 лет).

«... Сол жағалау, ол әкімшілік жер деп ойлаймын. Сол жағалауда тұрақты тұру үшін бай, ауқатты болу керек. Ал, оң жағалауда көп ұлтты, бұрыннан тұратындар. Адамдар бір-бірімен араласып тұрады. Ал, сол жағалауда тек жұмысқа барады, келеді. Бір сондай жасаулы түрде сияқты» (девушка, специалист в сфере образования, 27 лет).

Вторая группа соглашалась с тем, что дифференциация есть и, что она чувствуется, но при этом говорила, что помимо красивых зданий, развлекательных центров, престижности, жителей Левого берега (район «Есиль») отличает более высокий уровень культуры проживающих в нем.

«...Мен студент кезінде Алматы ауданында тұрдым. Кейін Есіл ауданына жұмыспен көшітім. Айырмашылық өте көп десем болады. Дүкендегі бағаларды айтпасақ та адамдардың мәдениетінің өзі басқаша. Неге десек, сол жағалаудағы адамдар мәдениеттірек. Көшеде жүрген адамдар да жоқ» (девушка, журналист, 22 года).

«... Различия в каком плане. В плане в том, что, те, кто живут на Набережной, там часто очень проводятся мероприятия, то есть это Арбат, да. На Арбате большой приток туристов, всегда, то есть, если это обуславливает левый берег большую часть в основном, да, то правый берег – это в основном, в первую очередь касается район Набережной» (девушка, студентка, 18 лет).

Третья группа категорически с этим не согласилась, отметив, что уровень культуры зависит от воспитания, жизненных ценностей, а не от района проживания, и отметила, что данная дифференциация не несет в

себе отрицательных аспектов, а является нормальным шагом для любого динамично развивающегося города.

«...Мне кажется это не зависит от района. Вот именно поведение людей не зависит от района. Зависит от общества от окружения» (девушка, школьница, 15 лет).

«...иа мен байқадым. Кезінде аудан ауданмен жүрдік. Сарыарқада ашулы болып келеді 3 адамдары, көңіл –күйлері жоқ, ол материалды жағдайға да байланысты деп ойлаймын. Ал Есіл ауданына барғанда, ол жақта адамдар жай –барақат жүреді, ашуланшақ емес» (девушка, студент, 22 года).

«... Нет, абсолютной разницы где человек проживает. Это больше зависит от его окружения, от воспитания, от образования того же. Допустим, мне кажется вообще, абсолютно никакой разницы нет, где он проживает. У меня есть живые примеры, многие мои там друзья, например. Вот недавно они проживали там, всю жизнь на правом берегу, сейчас они уже переехали на левый, мне кажется, абсолютно никакой разницы в этом нет» (девушка, 22 года, в\о, работает).

«...А мне кажется нет такой сильной разницы между правобережными и левобережными. Ну, что тебе мешает, допустим, поехать на правый берег на ту же Набережную побегать там, потанцевать брейк -данс, да, допустим. Как бы мы один город и мы так обсуждаем эту тему, как будто мы разные страны. Как бы молодежь одна и мы все потребляем одну и ту же информацию в интернете и я думаю это зависит от тех ресурсов и от окружения» (девушка, студент, 19 лет).

Интересный факт, что многие участники фокус-групп не идентифицируют деление города на 4 района, а делят его на Левый и Правый берег, на Новый и Старый город. Соответственно, все различия (архитектура, количество мест проведения досуга, административные здания, спальные районы, инфраструктура и т.п.) в сознании молодых жителей столицы связаны в первую очередь с этим.

«...Есіл ауданы басқа аудандарға қарағанда сырт келбетінен де, өмір тұрғысынан да жақсы сияқты» (девушка, студент, 19 лет).

«...бірақ негізі адамға қолайлы Алматы ауданы. Есіл ауданының бағалары тым жоғары, адамға қолжетімсіз болып келсе, Алматы ауданының адамға мүмкіндіктері де көп. Мысалы, балалы отбасыларға өте көп мүмкіндіктер бар, үйірмелер көп. Бұл ауданда, әсіресе 13 магистральда жүрсен, расымен де осы ауданда тұрғын келіп кетеді. Ал Есіл ауданында олай барлығы қолжетімді деп айта алмаймын, мысалға мұнда жүрсен ярморкаға барып келе аласың. Көптеген сондай мүмкіндіктер. Есіл ауданында түрі бәрі әдемі болғанымен, айтады ғой «саны бар сапасы жоқ» сондай сияқты ол жер» (парень, магистрант, 26 лет).

«... Ол жерде, там не большинство на половину людей жарты адам сойлеу, ойлау қабылеты басқа. Ну как бы сказать там, другие люди. Здесь в Есильском районе более цивилизованнее более кажется, я точно не могу сказать» (парень, студент, 20 лет).

«...Отличаются, мне кажется на левом берегу намного чище, чем на правом берегу. Например я живу в Сарыаркинском районе, конечно, не так грязно, но те же листья, которые убирают здесь, тут я вижу что люди ходят и подметают их рабочие, а на моём районе такого нет» (парень, студент, 18 лет).

Кроме этого, интересно то, что, говоря о Старом городе, участники фокус-групп отчетливо ассоциировали его с районами «Алматы» и «Сарыарка». В сознании столичной молодежи еще не закрепился район «Байконур».

«...Ен дамыган аудан, ол Есіл ауданы. Алматы ауданы ол бұрында Есіл ауданы болмай тұрғанда, ну как сказать, бірінші орында тұрған. Сарыаркинский район, ол Сарыарқа ауданы старьй район, давний центр Целиноградский. Там опасно ходить» (парень, студент, 20 лет).

В целом, деление города на 4 района воспринимается молодыми жителями как норма, но оценка этих районов варьируется в зависимости от того: Новый это город или Старый.

«...Мен өзім жаңадан аашылған аудан Байқоңыр ауданында тұрамын. Ал егер де оны салыстыратын болсам, негізгі басқа аудандармен салыстарған кезде инфраструктурасы жағынан ең төмеңгі аудан болып табылады. Себебі, инфраструктура жағынан жақсы дамыған, ол Есіл ауданы. Неге дейтін болсақ? Себебі, біздің министрліктер, акиматтардың және де құзырлы органдардың бәрі де сол жақта орналасқан. Үлкен ғимараттар, әсем ғимараттар табысы көптеген сауда орталықтардың бәрі сол жағалауда орналасқандықтан, бізде басқа аудандардың мүмкіндіктері аз. Сол себепті, басқа жақтың ауданының адамдары Есіл ауданына барады ойын сауыққа, кино болсын, қыдыру үшін, бәйтерекке бару үшін де Есіл ауданына апарамыз. Басқа ауданның инфраструктурасы әлі әлсіз дамып жатыр енді –енді жаңадан парктер аашылып жатыр енді гана гүлденіп жатыр. Мысалы парктаорды алатын болсақ осы төрт ауданның жағдайынан гөрі қаланың шеткі жағдайдары нашар болады. Себебі оларда свет жоқ жол дамымаған тіпті су жоқ « (парень, студент, 21 год).

«... Мен тұратын Сарыарқа ауданында инфрақұрылым онша емес. жол мәселесі, су, жарық әрқашан да сөніп отырады. Жер уйлер мәселесі өзекті. Жолдарды жөндеп жатса да баяу. Сондықтан толықтай қанағаттанамын деп айта алмаймын (девушка, студент, 21 год).

«...Сильно отличаются. Сарыарка – это более неблагоприятный район, так как там много частных домов. Например, район Даулет» (парень, студент, 18 лет).

«...Сарыарка – это старьй район, эта та Астана, которая была изначально. Там живут коренные жители» (девушка, работает, в\о, 23 года).

«...иа мен байқадым. Кезінде аудан ауданмен жүрдік. Сарыарқада ашулы болып келед3 адамдары, көңіл –күйлері жоқ, ол материалды жағдайға да байланысты деп ойлаймын. Ал Есіл ауданына барғанда, ол жақта адамдар жсай –барақат жүреді, ашуланишақ емес» (девушка, студент, 19 лет).

Интересно то, что определенная часть столичной молодежи не считает новый город (район «Есиль») удобным для проживания.

«...бірақ негізі адамға қолайлы Алматы ауданы. Есіл ауданының бағалары тым жоғары, адамға қолжетімсіз болып келсе, Алматы ауданының адамға мүмкіндіктері де көп. Мысалы, балалы отбасыларға өте көп мүмкіндіктер бар, үйірмелер көп. Бұл ауданда, әсіресе 13 магистральда жүрсен, расымен де осы ауданда тұрғын келіп кетеді. Ал Есіл ауданында олай барлығы қолжетімді деп айта алмаймын, мысалға мұнда жүрсен ярморкаға барып келе аласың. Көптеген сондай мүмкіндіктер. Есіл ауданында түрі бәрі әдемі болғанымен, айтады ғой «саны бар сапасы жоқ» сондай сияқты ол жер» (парень, магистрант, 26 лет).

Оценка участниками фокус-групп настроений в окружающей их среде преимущественно положительная. В данном случае респонденты переносят свои позитивные самооценки на оценку окружающей их среды.

Оценка перспектив у большей части участников фокус-групп также положительная и зависит, преимущественно, от оценки текущей жизненной ситуации.

«...Біз оқушымыз қатты қорқыныш жоқ. Жастарда оптимизм жоғары. Болашаққа деген үміт бар» (девушка, ученица, 16 лет).

Участники фокус-групп выразили мнение, что городскими властями уделяется не одинаковое внимание всем районам, что, по словам респондентов «вполне объяснимо, ведь всегда было так, что большее внимание уделяется центру».

«...Я часто разгуливаю в на левом берегу в основном. Там красивые красивые, высокие здания в общем глаз радуют, а если, допустим, ходить по таким районам вроде Артёма, то там сразу чувствуется бедность: старые дома, люди какие –то другие, внешне по –другому одеты, то есть если, допустим, на левом берегу Вы увидите хорошо одетых, красивых людей, то в районе Артёма они одеты как –то бедно и неопрятно» (парень, студент, 18 лет).

На основании ответов участников фокус-групп, можно выделить районы –«фавориты» – те, кому уделяется больше внимания со стороны городских властей, что выражается в более развитой инфраструктуре, престижности и т.п. и районы – «пасынки», которым, по мнению молодежи, уделяется недостаточно внимания.

К числу районов –«фаворитов» респонденты отнесли – Левый берег, пр. Республики, районы –«пасынки» – Лесозавод, Юго-Восток, Коктал, п. Ильинка, ул. Гете.

«...Осы төрт ауданды алатын болсақ ең үлкен бөлім ол сол жағалау мен оң жағалау. Мысалы қарапайым түрде алатын болсақ сол жағалауда административті үлкен ғимараттар сауда орталықтары сияқты. Егер де жәй имоционалды түрде қарайтын болсақ өте ғимараттар көп салынады инвестиция көп бөлінеді. Ал оң жағалауда салынып жатырған үйлер ескі үйлер болса немесе солардың орына салынғандар болса және де адамдардың табысы жағына қарайтын болсақ сол жағалаудағы адамдар аз жұмыс істейтін болса, оң жағалауда істейтін адамға

қарағанда аз істейді. Жаңа транспорт пайда болды ғой, жердің үстінде жүретін, сол үокен калоналардың бәрі сол жағалауда салынған, ал егер жалпы оспарды қарасақ ол оң жағалауда да бар. Тағы да олар оны сол жағалаудан бастайды» (парень, студент, 20 лет).

В рамках фокус-групп прозвучало интересное мнение о том, что Левый берег Астаны (район «Есиль») более открыт, глобализован и современен, что проявляется, например, в том, что на его улицах можно чаще увидеть представителей молодежных субкультур.

«...Және де визуалды түрде қарасақ. Мен Сарыарқа ауданында тұрамын. Есіл ауданы алатын болсақ год, немесе к –рор субмәдениеттің өкілдерін көрмейсін, яғни оң жағалауда әлі дамымаған. Олар оң жағалаудың балалары көріп аң –таң болады. Өзінің ішкі жағы қалыптаспаған. Мәдениет қалыптаспаған. Ал, мысалы сол жағалауды алатын болсақ онда адамдар кездеседі. Сыртқы келбетінде айырмашылық бар деп» (девушка, студент, 21 год).

При этом основная характеристика Нового города для них это – современный архитектурный дизайн, комфортабельность.

2.4 Оценка деятельности городских служб

Одной из задач данного исследования было оценить **деятельность городских служб столицы**. Участникам фокус-групп было предложено обозначить, какие службы, по их мнению, работают лучше, какие не справляются с поставленными задачами.

Результаты фоку-групп показывают, что уровень удовлетворенности участников фокус-групп развитием города зависит от района проживания.

Как правило, молодые люди, проживающие в центре города, более удовлетворены развитием района проживания.

Респонденты, проживающие в частном секторе, на окраинах чаще отмечали, что недовольны уровнем развития района проживания.

«... Да, Ильинка относится к городу, к Астане, но находится за 10 километров и к примеру, университет у нас находится на правом берегу и чтобы добраться от университета до дома у меня уходит где – то полтора – два часа. Это, я езжу сначала на одном автобусе, потом пересаживаюсь на левом берегу на другом и вот, по трассе домой. Для меня это проблема, потому что, если мне приходится задержаться в университете часов до 9, до 10, то добираться домой – это проблематично, потому что после 10 туда автотранспорт не едет, в смысле автобус, общественный транспорт и приходится ловить такси, но в темное время суток это, думаю для девушек не совсем безопасно» девушка, студентка, 23 года).

Важным вопросом при оценке социального самочувствия молодежи г. Астана выступает эффективность деятельности городских служб.

Участники фокус-групп отметили, что наиболее эффективны такие городские службы как уборка улиц. При этом ответы респондентов варьировались от района проживания. Довольно часто респонденты отмечали, что работа городских служб зависит от района, например, на Левом берегу все городские службы работают лучше и там, по мнению респондентов, задействовано большее количество работников.

«...Отличаются, мне кажется на левом берегу намного чище, чем на правом берегу. Например я живу в Сарыаркинском районе, конечно, не так грязно, но те же листья, которые убирают здесь, тут я вижу что люди ходят и подметают их рабочие, а на моём районе такого нет» (парень, студент, 18 лет).

Высокую оценку деятельности городских служб участники фокус-групп поставили в сфере благоустройства и озеленения. Это говорит о том, что молодые жители города замечают происходящие изменения в сфере городского благоустройства.

Перед столичными властями стоит задача вхождения Астаны в 30 наиболее конкурентоспособных городов мира. Конкурентоспособность предполагает равномерное устойчивое развитие городской среды. Устойчивое развитие – это баланс между экономическим ростом и экологией. Кроме того, позиционирование Астаны как зеленого города, где много зелени, позитивно влияет на международный имидж казахстанской столицы. Таким образом, развитие сферы озеленения Астаны – одно из перспективных и необходимых направлений работы столичных властей.

Значительная часть молодежи положительно отметила работу служб скорой помощи. На ответы респондентов, по всей видимости, оказало влияние новшество, введенное в работу служб скорой помощи столицы².

Оценки сферы досуга участниками фокус-групп разделились. С одной стороны, молодежь отмечала большое количество торгово – развлекательных центров, парков. С другой стороны, как выяснилось, именно в ТРЦ молодежь проводит большую часть своего свободного времени.

«...Бірақ сауда ойын сауық орталықтарына барсаныз шынымен де көпшілік бос уақытын өткізуге барған жастар. қарапайым киноға барады, сонымен болды. Сауда ойын –сауық орталықтарында басқа ешнәрсе жоқ» (парень, магистрант, 22 года).

² Речь идет о новых стандартах работы служб скорой помощи, введенных 5 мая 2018 года, согласно которым, подавать специальный звуковой сигнал и использовать проблесковый маячок водители экстренной медицинской службы должны с 8:00 до 23:00, в ночное время с 23:00 до 08:00 позволительно включение лишь маячка.

Оценка молодежью работы общественного транспорта столицы также разделились: часть оценила работу как положительную, часть отметила неудовлетворенность.

«...иә жалпы қаладағы инфрақұрылым дейді ғой, қарапайым жолдың, аялдаманың, ақпарат беріп отыратын автобустар туралы информациялық таблоның болуы адамдар өмірін біраз жеңілдетеді. Сіз телефонды ашпай, таблоға қарап автобұсқа отырып кете бересіз. Адамдар өмірін жеңілдетуғң әлементтік инфрақұрылымды өте жақсы деп айтуға болады Астана бойынша (парень, магистрант, 22 года).

«...Мен мысалы универге жету үшін пересадка жасаймын, бұл өте ыңғайлы жолыма 200 м гана кетеді. Автопарк жайлы айтатын болсақ 2 автопарктын автобустары өте жақсы яғни 8,46,19 деген автобустар әр 10 минут сайын жүреді.мен қанағаттанамын» (девушка, студент, 21 год).

Участники фокус-группы привели пример, что работа и качество общественного транспорта зависит от района города, который он обслуживает.

«...Мысалы, автобусты алатын болсақ, біз онымен жан –жақтан жүремнз ғой, біздің тұратын Алматы районында 33,14 деген автобустар бар да, олар ескі автобустар, қаниша ма жыл қызмет атқарған автобустарда , ал ондай автобустарды Есіл ауданының маңайынан көрмейміз. Соның өзі бір мысал. Ол адамды бөлушілік деп ойлаймын, қарапайым адамдарда, қарапайым автобустар жазда ыстық, қыста суық. Бір өзіңді комфортно ұстай алмайсын» (парень, студент, 18 лет).

Основные проблемные сферы города, выделенные респондентами:

– отсутствие или некачественная работа ливневой системы;

«... Мен қосайыншы, осы қала құрылысы жайлы. Астанада су жиналады қаланың көшелерінде. Астана Венеция болып кетеді. Біраз айтты істейміз деп. Жаңбыр суын, көктем суын бір арнаға жіберу керек деп ойламын. Жерге сіңіп кететіндей қылып» (девушка, магистрант, 25 лет).

– плохие дороги (некачественная работа при строительстве дорог, узкие дороги);

«... Сапасыз сияқты. Мысалы, алдынала хабарлайтын, мынандай жолдарды жөңдейді деп бұл жолы хабарламад, соның кесірінен кептілістере тұрып қаламыз, жұмыстанда кешігеміз. Өзінің кері әсерін тигізеді. Жол жөндеу мәселесін шешу керек сияқты» (девушка, журналист, 22 года).

– пробки;

«...Я сейчас ехала с Назарбаев Университета, там до Дома министерств постоянно пробки (7\24). В 15.30 дня я застряла на 40 минут» (девушка, школьница, 16 лет).

– смог и запах канализационных стоков;

«... Канализационный запах на нашем районе. Я живу на улице Победы. Запах идет с Потанина. Еще проблема смога» (девушка, школьница, 16 лет).

– работа общественного транспорта;

«...Автобусы редко ходят кстати» (девушка, студент, 17 лет).

«...Это кажется районга байланысты, левый берегта мысалы более свободные автобусы правый берегта караганда адам көп болады чем левый берегта қараганда (девушка, студент, 18 лет).

– качество строительства;

«... Меніңше үй құрылысы. Сапасыз. Көп үйді аз уақытта салады да. Кейбір үйлер құлап жатады. Кейбір үйлердің қабырғалары жұқа болуы мүмкін. Көбінесе қанағаттанбаймын» (девушка, ученица, 16 лет).

- работа Астра плат;

«...Менің қосарым, карточка деген жақсы нәрсе кондуктор керек еместігі,у каждого своя совесть деген сияқты. Мен таңертең жұмысқа 30–35 минутта баратын болсам, қазіргі танда маған 1 сағат уақыт керек себебі жүргізуші ортанғы және соңғы есіктерді ашпайды, барлығы алдыдан кіріп басқанша уақыт кетеді. Менің ойымша 5–6 айда адамдар үйреніп тез тез қарқынды дамиды деп ойлаймын. Бірақ негізі ол уақыт жағызған ол өте тиімсіз» (девушка, студент, 21 год).

«...Тарифтік жүйені де енгізу керек деп ойлаймын. Мектеп жастағы балаларға тегін дегенімен тек 15 жастағы балаларға ейін есептелінеді, ал одан жоғары сыныптар толық взрослый төлейді, неге ол балалар біз сияқты взрослый төлеуі керек. Ол мектеп оқушысы, оны ата анасы асырап отырғандықтан 40 теңгемен немесе тегін жүрмеске. Неге студенттік тарифты қоспасқа, студенттерге де 90 теңгенің өзі көп (парень, студент, 21 год).

–нехватка и плохое состояние спортивных площадок (футбольных полей);

«... Болғанымен ойнатқызбайды онда, мәселе сонда болып тұр» (парень, студент, 20 лет).

«... Ютубер бар Ислам Батруков деген , Астанада өзінің фитнес дайындалатын жері бар, турник, брусья деген сияқтылары бар . бізде Қазақстан жақта бар, бірақ оған ремонт жасамағалы 1,5 жыл болған шығар, майсып қалған турник әлі күнге дейін майысып жтыр,аулалардағы турниктер де майсып қалған, оларға ешкім ремонт жасамайды. Салынып, ұмытылып кеткендіктен жаттығатын жерлер жетіспейді» (парень, студент, 18 лет).

«... Спорттық кешендер жоқ. Барып тұрамын. Ақы жағзынан да тиімсіз» (парень, студент, 20 лет).

При этом, как показывают результаты фокус-групп, есть определенный список проблем, одинаково важный для всех жителей, и есть список проблем, который актуален в разрезе района проживания.

Участники фокус-групп отметили неудовлетворенность работой общественного транспорта. Основные замечания были связаны с введением новой системы оплаты за проезд. Основное замечание касалось высокой стоимости оплаты за проезд и отсутствия льгот для студентов. Критике подверглась работа по установке автоматов для активации и пополнения электронных карт оплаты за проезд. Участники фокус-групп отмечали, что автоматов недостаточно и что они расположены неудобно для жителей.

«... Карточкалар ыңғайлы бірақ оларды толтыру қиын, аппаратың алдында ылғи өте көп адам тұрады, бірнеше сағатын өтеді. Ал егер Каспи Голд арқылы терминалмен салсан 72 сағат ішінде ғана келеді. Толтыру аппараттарын көптеп өйсе жақсы болар еді (девушка, студент, 21 год).

«...Вспомнил, вот недавно 21 августа ввели автобусные карточки, есть проблема с Астра терминалом. Их недостаточно» (парень, студент, 18 лет).

Также со стороны молодежи столицы прозвучало замечание в адрес городских служб по поводу ремонта дорог в дневное время, «во всех цивилизованных странах ремонт дорог занимаются в ночное время». Помимо этого, молодежь отмечала, что основной ремонт дорог в мегаполисе должен производиться в каникулярное время.

«...Проблемы дорожного движения. Ремонт дорог производят неэффективно. Например, в прошлом году, когда все начали возвращаться на работу в школу, только тогда начали ремонт дорог, ведь они могли это сделать гораздо раньше» (парень, студент, 18 лет).

Еще один вопрос, обсуждаемый участниками фокус-групп, – социальное обслуживание. Молодые жители Астаны отметили, что в определенных районах столицы недостаточно медицинских учреждений и высококвалифицированных специалистов в различных отраслях медицины.

«...Также у нас есть проблемы здравоохранение. Очереди в больнице гигантские» (парень, студент, 18 лет).

Помимо медицинских учреждений в определенных районах города недостаточно школ, дошкольных учреждений и дворцов школьников.

«...Образовательных учреждений не хватает в нашем районе. Это как Дворцы школьников. Именно творческих» (девушка, школьница, 15 лет).

«... Менің ауданымда материалдық жағдайы төмен отбасылар тұрады, асфальт төсеген, отбасылар сол асфальт үстімен серуендейді, балалар площадкалары жетіспейді. Кішкене балаларға арналған ешнәрсе жоқ» (девушка, студент, 21 год).

Таким образом, проведенное фокус-групповое исследование позволило выявить мнение молодых столичных жителей о происходящих в городе изменениях, оценить работу столичных служб, определить слабые и сильные стороны в развитии Астаны.

Город – это, прежде всего, особым образом организованное, обитаемое жизненное пространство. Он создается деятельностью людей, повседневные запросы которых и составляют, собственно, социальную «подоснову» сотворения рукотворных городских ландшафтов. Любые фрагменты городской среды хороши, если они «коммуникативны» и значит, осмысленны, если рождают у человека ощущение комфорта,

желание остановиться и посмотреть вокруг, посидеть на скамейке или просто пройтись. Если жизненная среда не располагает к общению с другими людьми, если люди используют городское пространство лишь для того, чтобы как можно быстрее добраться до места работы, учебы или домой, наспех, приобретая по дороге лишь самое необходимое, то это чаще всего означает, что городская среда обустроена плохо.

Узнав мнение молодежи о работе городских служб, мы заинтересовались, *достаточно ли возможностей для развития молодежи в районе их проживания?*

Ответы респондентов дифференцировались в зависимости от их социально-экономического статуса. Так, например, студенты отмечали, что в районе их проживания возможностей для развития молодежи достаточно. В данном случае, на ответы респондентов оказал влияние и район проживания (район ЕНУ им. Л.Н. Гумилева). Дислокация университета, расположенность учебных корпусов, общежитий, спортивных комплексов (ДС «Казахстан», ДС «Алатау» и др.), развлекательных и торговых центров, парков способствует саморазвитию и самореализации студенческой молодежи.

«... в районе нашего общежития и учебного корпуса есть вся необходимая для молодежи инфраструктура и условия. Район ЕНУ им. Л.Н. Гумилева (Аблайхана)» (парень, студент, 20 лет).

Молодежь младшей возрастной группы (как правило, учащиеся школ и колледжей) отмечали недостаток спортивных площадок и дороговизну мест проведения досуга.

Более старшая молодежь, как правило, имеющая семьи, отмечала недостаток детских и спортивных площадок, парковок и паркингов. Кроме этого, данная категория отмечала вопрос безопасности на дворовых площадках и улицах города.

Респонденты, проживающие в старом городе, отмечали недостаток торгово-развлекательных комплексов. Еще одна проблема, которую подняли практически все жители старого города, – недостаток или отсутствие ночного освещения и камер видеонаблюдения и отсутствие или плохое качество дорог.

«... Я живу в район Юго-Востока, это Алматинский район. Там не то что дворов, там дорог нет. Чуть пройдет дождь и все, не выйдешь из дома. Нет спортивных площадок. Младших братишек, сестреноч я вывожу погулять за два квартала, пока они дойдут до площадки устают» (девушка, школьница, 16 лет).

Городским властям следует обратить внимание на тот факт, что молодежь разных районов по-разному оценивает ситуацию развития столицы. Возникает угроза того, что определенная часть населения Астаны будет считать какие-то районы города закрытыми, недоступными, местами проживания для элиты и т.п.

Изучая перемены в городском пространстве, ответы участников фокус-групп можно представить следующим образом: «новый» город (Левобережье) они видят, как административный центр и центр власти, где наблюдается концентрация более дорогого и качественного жилья и сервиса услуг.

Конечно, нельзя избежать определенной пространственной сегрегации, но перед столичными властями стоит задача равномерного развития районов Астаны. В настоящее же время существует угроза того, что жители столицы будут воспринимать Левый берег столицы как место, где проживает богатое население, что может привести к социальным конфликтам. Не допустить развития подобной ситуации возможно путем создания нескольких центров в городе, не концентрируя торгово-развлекательные, административные здания исключительно в новой части города.

Результаты фокус-групп показали, что столичная молодежь проявляет интерес к вопросам развития района проживания. Такие категории молодежи как студенты, школьники представляют собой ту целевую аудиторию, с которой необходимо работать для того, чтобы больше заинтересовать их проблемами развития своего района. Перспективность такой работы заключается в том, что именно этой категории столичных жителей предстоит в дальнейшем участвовать в развитии Астаны как столицы с мировым именем.

2.5 Участие молодежи в вопросах развития столицы

В знаменитых словах Шекспира: «Город – это не дома, а люди» – заключается фундаментальное понятие города как сообщества людей, которые обладают личной свободой, имеют разные ценности – как профессиональные, так и культурные.

Город предоставляет жителям уникальные возможности для самореализации, требуя взамен участия в сложной системе взаимоотношений, умения совместно принимать решения, вырабатывать сложные формы и нормы общежития, искать взаимовыгодные компромиссы. Недаром еще Аристотель охарактеризовал город как «единство непохожих».

Подчиняясь законам городской жизни, люди принимают определенную ответственность за благосостояние своего дома, своего района. Таким образом, город становится наиболее благодатной почвой для самоорганизации, для местного самоуправления.

Сегодня городские власти начинают все более активно изменять парадигму социального мышления. Главный смысл новой парадигмы – осознание того факта, что человек должен служить мерой всех общественных перемен. В центре всех городских реформ также должен

стоять человек. Естественно, город создан человеком для человека, для улучшения условий обитания, а не для комфорта техники и бизнеса.

Насколько многочисленны, прочны и постоянны сегодня контакты между городской властью и горожанами? Привлекаются ли горожане, особенно молодежь, к решению городских проблем, и если да, то каких проблем? Ответ на эти и другие вопросы позволил определить степень готовности столичной молодежи принимать участие в вопросах развития города.

Городским властям следует больше внимания в данном вопросе обратить на такую категорию населения как молодежь, которая ввиду своих возрастных особенностей более мобильна, образована, креативна. Это потенциал, который необходимо раскрыть и привлекать молодых людей к обсуждению вопросов развития районов столицы. Ведь в целом статистические данные позволяют обозначить Астану как молодой в возрастном аспекте город.

Городским властям необходимо развивать у молодых жителей Астаны чувство ответственности за родной город. Это можно осуществить только развивая чувство родного места, в качестве которого могут выступать как локальные места – дом, двор, улица, так и общие – район, микрорайон, город. Районным акиматам можно действовать путем выработки какой-либо общей идеи, объединяющей жителей района. Это может быть какая-то социальная инициатива, организация мероприятий, массовые спортивные и культурные мероприятия, что-то, что даст жителю района ощущение идентичности с другими жителями. Необязательно, что эта идея должна быть глобальной, главное, чтобы вокруг нее объединились жители района. Это может быть простая акция по посадке деревьев. Если даже такое несложное мероприятие организовать в каком-то конкретном районе, но при этом провести грамотную патриотично настроенную пропаганду, то жители района примут в ней участие.

Необходимо менять мышление горожан, а это возможно, только если затронуть внутренние чувства, коснуться того, с чем жители соприкасаются каждый день. Например, запустить в СМИ (социальных сетях, группах) акцию о самом лучшем рассказе о районе проживания. Через такие рассказы городские власти смогут узнать о том, каким представляется город, район столичным жителям, каким они хотят его видеть и т.д.

Городским властям надо понимать, что именно городские жители должны выступать заказчиками стратегических программ и концепций развития города. Отсюда и проблема формирования концепций социально ориентированного развития не только города в целом, но и городских единиц – районов, весьма различающихся как по комфортности, так и по составу и запросам населения.

Каким образом молодые жители Астаны могут принимать участие в развитии города?

Данный вопрос предполагал обозначить основные формы взаимодействия городской власти и молодежи столицы. Участие в развитии города – это одно из проявлений гражданской позиции, это возможность жителей города влиять на развитие инфраструктуры, организацию городского пространства и другие сферы городской жизни.

Положительным фактом выступает то, что молодежь столицы приводила конкретные примеры участия в развитии столицы, то есть такой опыт имеется: участие в субботниках, участие в волонтерских проектах, участие в деятельности молодежных организаций.

«...Мысалы Астана жастары мүгедек адамдарға және кәрі адамдарға үйін жинап береды. Мен өзім үш жылдай координатор болдым, солай күнде шығатынымыз суббота сайын» (девушка, студент, 18 лет).

«... Мы от школы 15 человек ездим в дом престарелых» (девушка, школьница, 16 лет).

При этом большая часть участников фокус-групп высказала готовность принимать участие в развитии районов города в будущем.

«... Жасыл Елмен қала шетіне шығып талдар егуге, сенбіліктерге шығып тұруға, зейнеткерлерге, мүгедектерге, балалар уйлеріне көмектесу акцияларына көмектесуге дайынмын» (парень, студент, 21 год).

Участники фокус-групп рассказывали и о неудачных попытках взаимодействия с городской властью.

«...Мен 2 курс оқығанда ролик түсіргім келді, қылмыс жасамауға шақыратын, маған сол қшін полиция машинасы керек болды оны жалдауға болмайды тек ресми түрде мен Сарыарқа ауданы департаментіне барып өтініш жаздым ешқандай жауап қайтпады. Мен ұсыныс жасадым маған 2 адамдай бөліп 5–10 минутқа машинаны түсіру керек туралы» (парень, студент, 20 лет).

Полученные результаты говорят о том, что происходят изменения в массовом сознании молодежи Астаны, которая проявляет все большую заинтересованность и готовность принимать участие в управлении и развитии районов своего города.

При этом участники фокус-группы привели пример, что поведение молодежи в общественных местах, участие в городской жизни подчинено молодежной моде и трендам.

«Многие хорошие дела сейчас делаются для хайпа. Есть сейчас такая эгида «Сделай добро»» (девушка, работает, 23 года).

Положительным фактом выступает то, что при проведении фокус-групп столичная молодежь упоминала о деятельности КГУ «Астана

жастары», что является показателем того, что данная организация имеет связь с определенными группами столичной молодежи.

«... знаю Астана Жастары, волонтерство на Экспо» (парень, школьник, 15 лет).

По сути, городским властям необходимо понимать, что, если они хотят заинтересовать и привлечь молодежь к участию в городской жизни, необходимо продумать современные способы популяризации данного участия (через социальные сети, с участием лидеров общественного мнения, путем создания модных challenge, флеш-мобов).

2.6 .Выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, определение отношения молодежи города к приезжим из других регионов страны

Миграционные процессы в настоящее время весьма значимы с социально-экономической точки зрения. В этом отношении Астана как столица является не просто центром геополитического, экономического, культурного притяжения. Астана – это и один из основных центров притяжения человеческих ресурсов. Общеизвестна «притягательная сила» столицы во всех государствах, тем более в новообразованных. То есть люди стремятся туда, где более благополучная жизнь, есть перспектива трудоустроиться, заработать, дать образование детям, лучшие условия для интеллектуального роста и т.д. По всем этим параметрам столица, действительно, притягательна. Растущая инвестиционная привлекательность, бурное развитие торговли, благоприятные условия для развития бизнеса и создания рабочих мест являются мощными стимулами – приоритетами иммиграционного притяжения населения в столицу.

В данном контексте актуализируется вопрос адаптации приезжей молодежи, определения отношения молодежи к приезжим из других регионов страны.

Участники фокус-групп согласились с тем, что Астана привлекает к себе большое количество мигрантов. При этом часть участников отметила, что сами являются приезжими. Основные причины, побудившие их приехать в Астану, – это учеба, поиск работы, поиск новых возможностей.

Анализ ответов участников фокус-групп показал, что большая часть молодежи относится к мигрантам скорее положительно. В первую очередь, мы объясняем это тем, что участники фокус-групп сами приехали в столицу из других регионов.

Были выявлены различия в ответах участников фокус-групп в зависимости от количества прожитых в Астане лет. Коренные жители Астаны выражали мнение, что отрицательно относятся к тому, что

мигранты имеют равные, а иногда и большие права и возможности, чем они.

«... Я не согласна с тем, что людям, которые приезжают к нам сразу дают работу, жилье. Почему своим людям, которые здесь живут со времен СССР ничего не дают? Люди, которые всю жизнь здесь трудились живут в каких –то маленьких домиках. Почему наши чиновники не заботятся о них? А приедем все предоставляют» (девушка, школьница, 16 лет).

Говоря о возможности ограничения притока миграции в столицу, молодые жители Астаны преимущественно отмечали, что этого делать не надо, в первую очередь, апеллируя тем, что *«мы живем в демократическом государстве и подобного рода ограничения могут привести к определенным проблемам в обществе».*

Участники фокус-групп считают, что город самостоятельно справится с потоком миграции. В данном случае, по мнению участников фокус-групп, если мигрант не сможет адаптироваться к столичной жизни, не будет иметь достаточного количества ресурсов (не только материальных, но и культурных), то он самостоятельно примет решение и уедет из столицы.

Плюсы миграции, отмеченные участниками фокус-групп: обновление населения столицы, привлечение активной молодежи, конкуренция на рынке труда, в результате которой город получает более высококвалифицированного специалиста.

«...Плюс – это развитие экономики. Они приезжают и оставляют здесь свои деньги. Приток капитала» (парень, студент, 20 лет).

«...Надо напротив, привлекать всех, чтобы была жёсткая конкуренция и шел отбор» (девушка, работает, 26 лет).

Минусы миграции: большое количество приезжей молодежи затрудняет возможность трудоустройства, повышение стоимости аренды квартиры, рост преступности.

Интересно мнение участников фокус-групп относительно того, сколько лет надо прожить в Астане, чтобы считаться местным?

«... Нужно прожить лет 5, чтобы стать местным. Ты уже будешь знать менталитет людей, будешь знать город. Можно быть коренным жителем, но не быть местным. А можно быть местным, но не быть коренным жителем» (девушка, школьница, 16 лет).

«...Это зависит еще от того откуда приехал человек. Если он приехал с Кокшетау, то нет никакой разницы. А вот южане, они такие веселые» (девушка, школьница, 15 лет).

«... Культура отличается» (парень, студент, 20 лет).

Результаты фокус-групп показали, что проблем в общении между коренными астанчанами и приезжими практически нет. В данном случае

количество лет, прожитых в столице, не является причиной для конфликтов. Участники фокус-групп отметили, что проблемы могут возникнуть между любыми людьми, вне зависимости от того, сколько лет они прожили в Астане. Были отмечены различия в менталитете, поведении, оборотах речи между представителями других регионов, преимущественно южных и северных. Отдельно была выделена проблема казахского языка.

«...Иә, ожидание и реальность. Керемет суық екен. Одан кейін сөздері келіспейді, орталықтың батыспен сияқты. Бірбірімізді түсінбейжатамыз. Одан кейін бөліну. Біреуі Батыстан, анау Шығыстан деп. Шымкентские деп, Южанские» (девушка, студент, 20 лет).

«...Ал бызде Батыста южандарды уры деп көрет, арам деп көрет. Сондай стереотип деп. Мысалы менім қасымда Шымкеттін қызы жатыр десем, абайлап жүр, сақ бол, көп жолама оған дейді» (парень, студент, 22 года).

Какие проблемы испытывают приезжие? Основная проблема, с которой приходится сталкиваться приезжим – высокие цены на покупку и аренду жилья. Особенно данная проблема актуальна для молодежи.

2.7 Изучение современных рисков и угроз безопасности в молодежной среде

Общественная безопасность представляет собой важнейшую сферу в жизни человека. Человек окружен в городе социальными и технологическими рисками, которые он рассматривает на уровне социальных систем, считая риск одной из четырех атрибутивных черт «высокой современности» (вера, риск, непрозрачность и глобализация). В условиях «высокой современности» появляется новый феномен, суть которого заключается в том, что «возникают неуправляемые ситуации, таящие в себе угрозу не только для отдельных индивидов, но и для больших систем, в том числе государства. В этой ситуации повышается проблема организации общественной безопасности индивидов, так как чувство социальной безопасности, защищенности выступает одной из составляющих социального самочувствия жителей города. Город как особая форма организации социального пространства представляет собой «обширное поле рисков» и комфортная жизнь в этом поле обеспечивается городской сферой общественной безопасности.

Оценка чувства безопасности участников фокус-групп напрямую зависит от района проживания. Молодежь достаточно четко дифференцирует районы города на безопасные и те, в которых опасно находится. Так, например, в сознании молодежи к небезопасным районам относятся окраины города: район Лесозавода, Чугунки, Коктал.

Молодежь не делит административные районы (Есиль, Байконур, Сарыарка, Алматы) на опасные и безопасные. Одновременно практически все участники фокус-групп отметили, что в Есильском

районе столицы (Левый берег) находится более безопасно, чем в других, так как в данном районе лучше освещение, больше сотрудников, патрулирующих город.

«... Есть темные районы и в них чувствуешь себя не безопасно. Пеший патруль чаще встречаешь на левом берегу, чем на правом. На левом берегу жизнь дороже, молодежь обеспеченная и нет криминала» (парень, школьник, 16 лет).

«... Мен қоса кетейін, 3 жылдың арасында көшеде әскери адамдар жүретін болыпты. 3–4 ре адамдар жүреді. Менің ойымша кішкене болсада бұл қауіпсіздік береді деп» (девушка, школьница, 16 лет).

«... Опасно в районах Арман, лесозавод, Юго–Восток» (девушка, школьница, 15 лет).

Оценивая вероятность возникновения акций протеста среди молодежи, участники фокус-групп в большинстве случаев отмечали маловероятность развития такого сценария. При этом основным препятствием того, что молодежь не выйдет на акции протеста, является страх наказания со стороны государства и правоохранительных органов.

«...Жастарға байланысты айтып жатырмыз ғой, үлкен адамдарды емес. Жастарда оңдай көңіл күй жоқ» (девушка, магистрант, 25 лет).

«...Содан кейінгі қорқыту мәселесі, егер митингіге шықсан оқудан шығарыласын, мен Темірланға қосыламын адам миінгіге шықса өз ойын айтады, біреуді барып ұрып соғайын деп жатқан жоқ. Билік пен халық арасында қарым–қатынас жоқ, билік өз өмірін сүріп жатыр, халық өз өмірін сүріп жатыр. Халықпен тілдесу керек, не назарылығы бар не ұнамайды. Ондай жоқ» (девушка, студент, 21 год).

«...Я считаю, что нет. Что связано с подростками, они зависят от родителей, которые работают в нац. Компании или еще где –то. То есть родители зависят от работодателей, студенты зависят от руководства ВУЗа» (девушка, работает, 25 лет).

Основные проблемы, способные спровоцировать возникновение публичных акций протеста, связаны с ухудшением социально – экономической ситуации, межнациональными, религиозными конфликтами.

«...Стипендия, жалақының аздығы, жұмыссыздық. Айтатын басқа мүмкіншілік болмағаннан наразылық туады деп ойлаймын (девушка, студент, 21 год).

«...Қыздардың басқа ұлттарға тұрмысқа шығу мәселесі көтеріліп жатыр, теледидарға шықпайды тек әлеметтік желілерде ғана таралып кетеді» (парень, студент, 21 год).

Участники фокус-групп отметили, что наиболее популярной формой протеста на сегодняшний день выступает сбор петиций (как правило, в интернете, социальных сетях). По мнению молодежи, это новая форма выражения протестного потенциала наиболее адекватна.

«...сбор петиций. Петиции набирают популярность. Многие абитуриенты столкнулись с этим во время поступлений» (девушка, студент, 18 лет).

Необходимо обратить внимание на данную форму выражения протестности – проводить мониторинг социальных сетей на предмет сбора подписей. Данная форма выражения протеста или поддержки может перерасти в активную форму с выходом молодежи на площади. Именно поэтому рекомендуем обратить внимание на анализ контента социальных групп столичной молодежи.

В целом, городским властям необходимо понимать, что современная молодежь имеет другие формы общения, самовыражения. Для контроля молодежной ситуации в столице необходимо четко понимать и знать основные модные тренды молодежи (в поведении, образе жизни, модных и часто посещаемых развлекательных учреждений). Помимо этого, конечно, важно иметь контакт с формальными и неформальными молодежными лидерами, чтобы через них узнавать об основных проблемных аспектах в жизни молодежи и совместно с ними формировать определенную повестку развития молодежной среды в столице.

РАЗДЕЛ 3. АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ МОЛОДЕЖИ ГОРОДА В СФЕРЕ ТРУДОУСТРОЙСТВА

3.1 Анализ обеспеченности молодежи работой

Молодежный рынок труда является особым сегментом в казахстанской экономике. Его особенность обусловлена, во –первых, исключительностью молодежи как социальной группы в обществе (свойственными только ей установками, ценностями, идеалами, мировоззрением, повседневными практиками и т.д.), во-вторых, индивидуальной стратегией, которой руководствуется государство в реализации молодежной политики.

Астана – бурно развивающийся мегаполис, центр притяжения большого количества людей со всей страны. Особую притягательность Астана имеет для молодежи. Насколько в Астане легко найти работу?

Ответы участников фокус-групп показали, что рынок труда в столице, по их мнению, может вместить всех желающих.

Испытывает ли молодежь Астаны трудности с поиском работы и трудоустройством?

Результаты фокус-групповых дискуссий показали, что вопрос трудоустройства для молодежи в Астане достаточно актуален.

Топ –3 трудностей, выделенных молодежью в процессе трудоустройства:

- 1) отсутствие опыта работы;
- 2) отсутствие связей и знакомств;
- 3) низкая заработная плата.

«... мемлекет осы нәрсені шешу керек сияқты. Тәжиребеніз бар ма деген сұрақ барлығын құртады шын мәнінде. Ол сұрақты меніңше қойып отқан адамдар да ақымақ сияқты, себебі өздері біліп отыр жаңа оқу бітірген адамға сіздің біліктілігіңіз бар ма деп қалай сұрайды. Осыны заң түрінде парламент шешу керек сияқты, міндеттеу керек сияқты қаласаныз да қаламасыңыз да жаңадан оқу бітіріп келген маман келіп тұрса, сіздің ондай сұрақ қоюға ешқандай құқығыңыз жоқ деген сияқты. Ал егер сіз оның білікті болғанын қаласаныз стажировка сияқты алғашқы 1–2 айда үйретіңіз. Хабарласамыз деп сол бойы жоқ болып кетеді» (парень, магистрант, 22 года).

Казахоязычная аудитория фокус-групп отметила, что одной из проблем трудоустройства выступает незнание русского языка.

«...1 жыл тұрды, күдерін үзді. Ол уже түсінді, барлық жерге орыс тілінің керек екенін. Бәрібір орыс тілін білмей ешқайда бара алмайды екенсін» (парень, магистрант, 26 лет).

«...иә, әсіресе осы Қытайдан, Моңғолиядан келіп түскен студенттермен сөйлесіп жатсан, қандай мәселе 1 орында тұр десе тіл мәселесін айтады, одан кейін

коррупцияның бірінші не екенін білдік деп айтады. Барлық жерге ақша бермесен, ешнәрсе шешілмейді екен» (парень, магистрант, 22 года).

Оценка молодежью ситуации с трудоустройством

Работа для современного человека – это не только способ зарабатывания денег, но и возможность для самореализации. Один из блоков гайда фокус-группового исследования был посвящен проблемам молодежи города в сфере трудоустройства. Участникам фокус-групп было предложено оценить ситуацию с трудоустройством и занятостью в Астане, очертить проблемы этой сферы и т.д. Были получены следующие результаты.

Часть молодежи, оценивая общую ситуацию с трудоустройством в Астане, высказали мнение о том, что проблемы с трудоустройством в городе на сегодняшний день не существует. Другой вопрос, что это может быть не совсем престижная работа. Но, в целом, как отметили, участники фокус-групп, в Астане много разной интересной работы с учетом возрастных особенностей.

На вопрос о взаимосвязи уровня образования и возможности получения работы участники фокус-групп отмечали, что высшее образование дает больше шансов на получение высокооплачиваемой работы.

«...У каждого свое. После среднего пойдешь на швею, повара. А после высшего на солидную работу» (парень, студент, 18 лет).

«...Если хочешь подниматься выше по лестнице, то надо идти учиться дальше. Образование влияет» (девушка, работает, 26 лет).

По мнению участников фокус-групп, в Астане по сравнению с другими городами Казахстана вполне благополучная ситуация на рынке труда. Рабочих мест очень много, особенно в частном секторе (строительство, торговля, мелкий и средний бизнес, сфера услуг и др.). В городе созданы все условия и есть возможность для работы, как в государственном секторе, так и в частных структурах. По мнению участников фокус-групп, для того, чтобы найти работу по специальности необходимо соответствовать следующим критериям: иметь высшее образование, уметь ориентироваться в нынешнем положении (связь теории с практикой), знать государственный язык, знать иностранные языки, иметь опыт работы, стаж.

Еще одна группа молодежи отмечала, что общая оценка ситуации с трудоустройством в Астане работ оптимистичная. По мнению участников фокус-групп, «устроиться можно в любое место, но не всегда твои ожидания совпадают с оценками других».

Также прозвучало мнение, что в Астане сейчас заключен огромный потенциал, огромные возможности и «если ты хочешь и умеешь что-то делать, то, пожалуйста, работай». С одной стороны,

проблем с занятостью не так уж и много, но есть проблемы с трудоустройством молодёжи.

Рынок труда Астаны представляет собой открытую систему, широк спектр работ и услуг, но часто сами работодатели предъявляют по отношению к персоналу завышенные требования (наличие опыта работы, наличие высшего образования даже в тех сферах, где оно не обязательно, большой испытательный срок, нет гарантии на получение постоянной стабильной работы). Существует проблема большой текучести кадров среди молодых работников, часто в силу отсутствия жизненного опыта их используют в качестве дешевой, иногда практически бесплатной рабочей силы.

«... И знайте, что молодому специалисту без опыта работы очень сложно найти работу. Тем более, в Астане, потому что, если это какие – то такие частные компании, та ТОО, ИП, я как бухгалтер с этим столкнулась. Они, например, не хотят много платить, потому что, это не гос. Учреждение. Они, например, набирают себе сотрудника, например, говорят: «У вас там испытательный срок от месяца до трех месяцев». Ты отработываешь этот месяц, тебя не оформляют полностью и все, говорят типа: «Вы не подходите». Очень часто с этим сталкиваются. Получается и потом, могут, даже не заплатить в крайних случаях. Ну, конечно, я с этим не столкнулась, но так же мои друзья, знакомые, они с этим столкнулись» (девушка, 22 года, в\о, работает).

Как отметили участники фокус-групп, для получения работы по специальности необходима включенность в систему неформальных связей. Относительно молодых дипломированных специалистов главная проблема заключается в том, что работодатели требуют наличие опыта работы, трудового стажа.

Таким образом, по мнению участников фокус-групп, главное условие трудоустройства по специальности – это, во-первых, наличие знакомств, неформальных связей, во-вторых, наличие высшего образования и, в-третьих, наличие опыта работы.

«... мамандық бойынша келсе егер міндетті түрде таныс арқылы, егер қаласа. Барлық жұмысқа таныс арқылы орналасу мүмкін емес, қарапайым қымет көрсету саласындағы жұмыстар бар.сауда ойын –сауық орталықтарында немесе ресторандарда, ол жерде міндетті түрде таныс керек емес, сауатты түрде барып өзіңіз келісіп жұмысқа тұра аласыз жұмысқа. Оны, үстіне оларда жұмысқа өзіне жастарды алады.егер еңбек етем десеңіз жұмысты міндетті түрде табасыз. Ешқандай таныссыз, тәжірибесіз де табуға болады. Ал егер мамандық бойынша келгенде таныссыз мүмкін емес, біліктілік,жалақы сияқты нәрселер 1 орында тұрады» (парень, магистрант, 22 года).

Оценки участников фокус-групп возможностей на рынке труда разделились на оптимистичные и пессимистичные. Учащиеся школ и студенты начальных курсов вузов оценивают собственные перспективы трудоустройства как вполне реальные. Многие из них, не имея опыта работы по специальности, более того, не имея диплома об образовании,

заявили, что в случае, если они лишатся работы, найти ее в короткие сроки не составит для них труда. Данная группа молодых людей характеризуется завышенной самооценкой, что объясняется отсутствием необходимости поиска работы на момент их участия в фокус-группе и достаточно стабильным финансовым положением, ввиду того, что большая часть данной категории молодежи находится на иждивении родителей.

Другая группа молодежи более реалистична в оценке своих возможностей трудоустройства при потере работы. Как правило, в данную группу входят работающие молодые люди, выпускники вузов и колледжей. Имея опыт поиска работы, данная категория молодых людей менее оптимистично настроена. Часть молодых индивидов выразили сомнение, что смогут найти работу самостоятельно в короткие сроки. Часть отметила, что возникнут трудности при поиске работы по специальности, а найти любую работу в Астане не проблематично.

«... думаю, что найти работу в короткие сроки будет проблематично. В данном случае опираюсь на собственный опыт поиска работы» (девушка, работает, 23 года).

Помимо этого, данная категория молодежи (в частности, молодые мамы) отмечала, что трудности с поиском работы будут еще и потому, что есть маленькие дети.

«...Не так быстро. Это связано с моими запросами: у меня маленький ребенок, я буду отпрашиваться, буду выходить на больничный, мне нужен неполный рабочий день» (девушка, работает, 26 лет).

Говоря о проблемах трудоустройства молодежи, участники фокус-групп высказывали мнение, что основные трудности у молодежи возникают при поиске работы по специальности. Насколько столичная молодежь готова работать не по специальности? Насколько молодежь готова сменить профессию? Что для молодежи важно в работе: престижность или высокая оплата труда? Ответы на данные вопросы позволяют изучить готовность столичной молодежи к изменениям и переменам, определить степень мобильности и приспособляемости молодежи в сфере труда.

Отдельно выделяем проблемы, отмеченные школьниками: трудности устроиться на работу если тебе нет 15 лет, небольшой выбор мест работы, игнорирование со стороны работодателей.

«...Не каждый работодатель хочет брать на работу молодого человека, не достигшего 18 лет» (девушка, школьница, 16 лет)

«... мне 16 лет, я летом работал упаковщиком, хотя найти работу очень тяжело из-за возраста. Благодаря брату, я работал курьером. В нашей стране тяжело пробиться без связей, если есть связи, то дорог больше открывается» (парень, школьник, 16 лет).

О решении проблемы трудоустройства школьников были высказаны следующие мнения:

«...Среди девушек, это популярно. У нас в школе, девочки закончили курсы по коррекции бровей, наращивание ресниц и за счет своего хобби получают деньги» (девушка, студентка, 18 лет).

Анализ фокус-групп показал, что у столичной молодежи можно выделить следующие стратегии поведения на рынке труда.

Часть молодежи сразу исключили возможность работы не по специальности, например, в сфере обслуживания и низкоквалифицированного труда. Данная группа ни при каких обстоятельствах не будет работать в обозначенных выше сферах. Социальные характеристики группы: финансово-состоятельные молодые индивиды, обучающиеся в вузах, находящиеся на иждивении родителей.

«...Сфера обслуживания, почему бы я не пошла работать имея диплом, потому что, я должна себя развивать именно в той сфере, если я осознанно выбрала работу по диплому, правильно. То есть, сначала у человека, который обучался 4 года, у него была прекрасная возможность каждый год, идти и проходить практику в каком – то, допустим, учреждении. Делать так, чтобы работодатель к этому присмотрелся. Набираться за 4 года навыков, выучить какие – то иностранные языки поэтому я бы не пошла работать в сферу обслуживания первая причина. Вторая причина, я бы пошла, допустим, если бы я работала каким –нибудь менеджером в офисе. Не менеджера какого – то там директора, да. То, естественно, я бы согласилась идти, сидеть на кассе. Я как бы и так зарабатываю в сфере обслуживания, но, по своей специальности. Я бы пошла с низов, но в своей карьере. В своей сфере» (девушка, студентка, 18 лет).

Для основной части участников фокус-групп работа в сфере услуг и низкоквалифицированного труда не представляется чем-то из ряда вон выходящим. Молодые люди готовы работать не по специальности, готовы к переобучению, если это поможет им закрепиться на рынке труда. У молодых индивидов данной группы превалирует 2 типа жизненных стратегий:

1) часть молодежи отмечает, что работа в сфере услуг и низкоквалифицированного труда рассматривается в качестве возможной только временно;

«...Я считаю, нужно браться за любую работу. Ну, не прям за любую, там полы мыть, например, ну это, даже, в принципе, тоже, не сказать, что так плохо или так это. Просто люди так это воспринимают сейчас» (девушка, 22 года, в\о, работает).

«...Уақытша және ақша табу көзі болса барар едім, студент кезімде барар едім. Ал, универ біткен соң мен оңдайға бармаймын» (парень, студент, 21 год).

2) другая часть, напротив, отмечает, что подобная работа позволяет узнать свои возможности, изучить определенные сферы с «азов» и т.п.

«... Ия, мен жасар едім ресторанда. Болашақта ресторан деламды ашқым келеді, әрине опыт болу үшін істер едім студенттік кезімде» (девушка, школьница, 16 лет).

«...Ну да. Нужен же опыт. В сфере обслуживания, допустим, я хочу открыть свою организацию анимации. Чтобы открывать организацию анимации, нужно работать аниматором и что – то из себя представлять. Я хочу открыть ресторан, мне нужно поработать официантом потому что мне нужно знать, что это такое» (парень, школьник, 16 лет).

Наиболее распространенным мнением о работе в сфере услуг и сфере низкоквалифицированного труда выступило мнение о том, что данная работа временная. Для одних молодых индивидов она временная потому, что позволяет не быть безработным, но при первой же возможности они стремятся ее поменять. Для другой категории молодежи временность данной работы заключается в том, что они рассчитывают на карьерный рост, пусть даже и в рамках данных сфер.

Значительная часть участников фокус-групп имеет опыт работы в сфере обслуживания или низкоквалифицированного труда. Как правило, это студенты, либо молодые люди, закончившие обучение, в меньшей степени школьники. Основная часть участников фокус-групп подрабатывала во время обучения или во время каникул.

Участники фокус-групп положительно оценили опыт работы в сфере услуг. При этом, отмечая, что данный труд был довольно тяжелым физически, так как предполагал ненормированный рабочий график. Из положительных аспектов молодежь отметила следующее: новые друзья, знакомства, дружный коллектив, новые знания, воспитание новых качеств характера (терпение, гибкость, хладнокровность, коммуникабельность, уверенность в себе).

Их отрицательных аспектов молодежь, помимо ненормированного графика работы, отметила незащищенность молодежи от не порядочных работодателей (задержка или невыплата заработной платы и т.п.).

3.2. Выявление причин молодежной безработицы, проблем социально-экономической адаптации выпускников вузов и ТиПО города

Молодежь – это особая группа трудовых ресурсов, характеризующаяся высокой социальной и трудовой мобильностью, имеющая способность к постоянной смене трудовых функций. В то же время молодые люди отличаются излишней эмоциональностью, неустойчивостью поведения, отсутствием трудового стажа и опыта работы, наличием низкого профессионального статуса.

Отсутствие опыта отражается на способности молодежи к использованию в труде инноваций. С одной стороны, молодые люди менее компетентны в оценке достоинств и недостатков тех или иных инновационных практик, поэтому принятое решение относительно нововведения может быть менее релевантным. Работники же средних возрастных групп способны трезво оценить все достоинства и недостатки сложившейся ситуации. Этого не сможет сделать молодой специалист, как бы ни были глубоки его теоретические знания и широк кругозор. В то же время молодые сотрудники более склонны к применению новых практик. Это объясняется не столько приверженностью им, сколько недостаточной приверженностью старым методам выполнения трудовых функций, которыми руководствуются чаще представители старших возрастных групп.

В качестве основных препятствий для успешного трудоустройства молодежь отмечает:

- ✓ требования к наличию опыта работы у молодежи (в частности, у выпускников недостаточно опыта работы);
- ✓ отсутствие необходимых социальных связей для успешного трудоустройства;
- ✓ проблему коррупции при трудоустройстве;
- ✓ возрастные ограничения и неудобный (ненормированный) график работы.

«...Если говорить со стороны работодателя, то это отсутствие знакомых, коррупция. Отсутствие опыта работы. Какая-то узко квалифицированная квалификация» (девушка, работает, 25 лет).

Необходимо ли развивать систему технического и профессионального образования? Насколько система ТиПО рассматривается столичной молодежью как возможность получения будущей профессии?

Анализ ответов участников фокус-групп показал, что для большей части столичной молодежи профессиональное и техническое образование не считается престижным и не рассматривается как возможность получить престижную высокооплачиваемую работу. Данное образование оценивается преимущественно, как возможность продолжить обучение, в случае, если не получилось набрать баллы на ЕНТ. Основная проблема заключается в непрестижности системы ТиПО в глазах молодежи и их родителей.

«... Во-первых, чтобы развеять то, что работать механизатором или сварщиком стыдно. Надо повышать престиж. Это надо раскрыть» (девушка, работает, 23 года).

«... В целом надо развивать эту сферу. К сожалению, на данный момент это не так. Чтобы эта сфера была высокооплачиваемая надо продвигать идею, что это круто. (девушка, работает, 25 лет).

«... неге? Айлығы аз деп айта алмаймын, беделі төмен, айлығы оғары. Мамандығының беделі болмағандықтан. бізде дұрыс түсінік қалыптаспаған ғой, ауылды жерде мүмкіндігі жетпесе де ата –анасы жанталасып жоғары оқу орнына кіргізіп, сонын қарынзына кіріп кетеді. Неше түрлі бағдарламалар бар, «Серпін» мыслға, техникалық мамандықты алып сонын шебері болса да ол жағары білімі бар адамнан да өмірі жақсы болып ктеріне мен 100 пйыз кепілдік бере аламын. Бірақ бізде дұрыс түсінік қалыптаспаған, ата –аналар жанталасып балам жоғарғы оқу орнында оқу керек, елден ұят болады дейді. Сонда ешқандай да пиар менеджерлер бізде жұмыс істемейді, сол мамандықтардың беделін көтермейді. Жалпыға ортақ еңбек қоғамы дейді, Елбасы өте жақсы бастамалар жасады, бірақ оны дұрыс жолға қойып алға жылжытып жүрген политехнологтар аз. Сондықтан елдер біле бермейді сондай мамандықтар арқылы да өмірін жақсартта алатынын, себебі оның беделімен ешкім жұмыс істемейді» (парень, магистрант, 26 лет).

Участники фокус-групп подняли вопрос о важности взаимосвязи запросов рынка труда и системы образования. Необходимо изучение спроса на рынке труда.

«... сұраныс пен ұсынысты ретттеу керек. Жоғары оқу орнында ыарлығын бірдей оқыта беріп, соншама мемлекеттік грантты ысырап қылып, қаншама жастар жоғары оқу орнын бітірді, бюджеттен қаншама ақша бөлінді, бірақ олар мамандығы бойынша жұмыс істемейді. Жеке кәсіпкерлікпен кетеді немесе мүлдем басқа салаға кетеді. Ал нағыз қажетті мамандықтарға аса қатты көңіл бөлініп жатыр деп айта алмаймын. Сондықтан сұраныс пен ұсынысты ретттек керек. Ал қаншама заңгер оқып жатыр, содан шығатын мәселе» (парень, магистрант, 26 лет).

Работа по борьбе с молодежной безработицей должна быть комплексной, участниками которой должно быть государство, образовательные учреждения (школа, колледжи, ВУЗы), молодежные организации и родители.

В частности, молодежные организации и организации образования (школы, гимназии, колледжи, вузы) должны давать дополнительные знания молодым людям, т.е. дополнительные навыки. Развитие дополнительных навыков у молодежи, за исключением профессиональных, является важной составляющей успешной социализации молодых людей.

Сегодня все чаще эксперты в области молодежной политики говорят о необходимости развивать у молодежи дополнительные непрофессиональные навыки, которые очень важны в жизни.

Жизненно важные навыки – комплекс поведенческих навыков, обеспечивающий способность к социально адекватному поведению, позволяющий человеку продуктивно взаимодействовать с окружающими и успешно справляться с требованиями и изменениями в повседневной жизни. Обучать жизненно важным навыкам необходимо

уже со школы, так как, во-первых, в современном мире люди часто вынуждены бороться со стрессами и проблемами, а обучение подростков жизненно важным навыкам может помочь им справиться с подобными проблемами. Во-вторых, обучение жизненно важным навыкам способствует овладению и развитию способностей, которые могут привести к здоровому образу жизни, умению нести ответственность за свои действия. В-третьих, комплекс жизненно важных навыков является серьезной базой, необходимой для освоения многих современных профессий, где требуются умение общаться, решать проблемы, творческое мышление, умение справляться со стрессом.

Молодые люди должны научиться быть самостоятельными, принимать ответственность за свои решения, находить выход из проблемной ситуации, а не ожидать, когда родители или государство дадут рабочее место и материально обеспечат.

3.3 Определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодежи

Важной задачей фокус-группового исследования было определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодежи. С этой целью участникам фокус-групп был задан вопрос: «Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?». «Должно ли государство помогать молодым людям с трудоустройством?».

Большинство молодых людей ответило на данный вопрос положительно. По их мнению, государство должно помогать выпускникам с первым местом работы, особенно если они учились в учебном заведении на государственном гранте.

«...немесе Кеңес Одағының тәжірибесін пайдалану керек, оқу аяқтағаннан соң міндетті түрде жұмысқа жібереді, басқа өңірге болсын, тұратын жері мен жұмыс орнын тауып беретіндей. Ол үшін мемлекет тікелей сұранысты реттеу керек» (парень, магистрант, 22 года).

При этом информированность участников фокус-групп о государственных программах и проектах по поддержке молодежи низкая. Лишь отдельные участники фокус-групп смогли назвать государственные проекты и программы по поддержке молодежи, участвовали же в них вообще единицы.

«...Мен дипломмен ауылға деген бағдарламаны естігенмін. Баспанамен қамтамасыз ету. Солар арқылы мамандығы бойынша жұмысқа орналастырады» (парень, студент, 21 год).

«...Жасыл ел, Астанада бар ғой, жұмысқа орналыстаратын жер. Сол жер бар, звондайды сізге (девушка, журналист, 22 года).

«...Елорда дамуы, 7–20–25 сияқты сияқты түрлі бағдарламалар бар» (парень, студент, 21 год).

«...На данный момент государство хорошо помогает: это программа «С дипломом в село». Это молодежь сама не хочет ехать в село, я бы тоже не захотела. Государство может выучить на грант и отработай три года в селе» (девушка, работает, 25 лет).

«... «Серпин»» (парень, студент, 20 лет).

«...Молодежная практика» (девушка, работает, 25 лет).

«...Я в «Жасыл ел» проходила молодежную практику. Это было полезно. Это было в Министерстве труда. Не жалею» (девушка, работает, 23 года).

Большая часть молодежи не смогла назвать государственные проекты и программы по ее поддержке.

«...агитациясы дұрыс жүріп жатқан жоқ қой. Мысалы біздің арамызда аса қатты мен қажеттілік бар деп ойламаймын, жоғары оқу орнын аяқтаған жастар ата – анасының қолдауы бар. Ауылды жерде бос жүрген жастар көп қой, олар мұнын барлығын білмейді. Өйткені ақпараттандыру деңгейі өте төмен. Агитация дұрыс жүргізілмегендіктен, жастар білмейді» (парень, магистрант, 26 лет).

Говоря об опыте участия в государственных программах и проектах, участники фокус-групп отмечали, что участвовали в работе отрядов «Жасыл ел». Определенная группа молодежи принимала участие в работе волонтерских организаций и молодежных объединений.

РАЗДЕЛ 4. АНАЛИЗ ОТНОШЕНИЯ МОЛОДЕЖИ К РЕЛИГИИ

4.1 Уровень религиозности столичной молодежи

Одной из задач исследования выступило определение отношения столичной молодежи к религии и оценка межэтнической и межрелигиозной ситуации в столице. Насколько религиозна столичная молодежь? Как молодежь относится к верующим людям?

В практике исследований по проблемам религиозного сознания очень много внимания уделяется такому понятию, как религиозность. Признание своих конфессиональных предпочтений выступает только одним из ее критериев. Между тем, религиозность – это значимость религии в жизни человека. Чарльз Глок в 1959 г. предложил оценивать ее по пяти измерениям:

1. эмпирическая религиозность обозначается степень эмоциональности индивида в вере;
2. ритуальной называется частота свершения молитв или посещения храма;
3. идеологическая означает степень веры индивида в религиозную доктрину;
4. последовательная отражает то, насколько сильно религиозные убеждения проявляются в повседневной жизни;
5. интеллектуальная – мера знаний человека об истории и догматах той религии, к последователям которой он себя причисляет.

В настоящем социологическом исследовании был произведен замер осознания участниками фокус-групп собственной религиозности.

Результаты фокус-групп показали, что оценки молодежью степени собственной религиозности могут быть разделены на 3 группы.

Для одной группы вера выступает важным элементом жизни. Представители данной группы считают себя верующими. Семья является основным социальным институтом, который является ретранслятором ценности религии. К данной группе относится в основном молодежь старшей возрастной группы, как правило, уже закончившая вуз, имеющая опыт работы.

«... Жұма сайын, ораза бекіткенкезде уақытында тарауық намазына барамын. Сенімге байланысты зой, но мен аллага сенемін, жаңағы барлығына ұстанам. Бірақ хиджаю киіне ен бастысы деп ойламаймын» (девушка, студент, 17 лет).

Для представителей второй группы вера и религия выступают лишь показателем того, что ты находишься в тренде. Религиозные практики данной группы молодежи преимущественно демонстративны и нацелены на конструирование образа верующего и религиозного человека в глазах «значимых других». К данной группе относится

преимущественно молодежь младшей и средней возрастной групп (учащиеся школ, студенты начальных курсов вузов).

«... Тут раскалывается на два: есть те, кто говорит, что я не верю в бога и этим хайпуют, а есть те, кто говорит, что я надела хиджаб, я читаю молитву – уважайте теперь меня» (девушка, школьница, 15 лет).

Третья группа молодежи отмечала свою принадлежность к атеистам и агностикам. Основная аргументация данной группы заключалась в том, что религия не играет в их жизни никакой роли. Представители данной группы, преимущественно школьники. Спецификой данной группы является то, что, несмотря на религиозность родителей и близких родственников, соблюдение традиций в семье, выполнение определенных ритуалов, представители данной группы не признают полностью веру и религию.

«... 50/50. В основном мое поколение атеисты. Я сам верю» (парень, студент, 18 лет).

«... это опять мода, сейчас модно быть атеистом, так как многие блоггеры и звезды – атеисты» (парень, школьник, 15 лет).

«... Сейчас многие атеисты, потому что это модно. Я религиозная, когда была маленькая, в 3 классе хотела читать коран, но я жила на юге, там это более развито. В момент подготовки ЕНТ часто ходила в мечеть. Главное верить и не надо показывать и доказывать это (девушка, студент, 17 лет).

«... Сейчас много разных культур, и сейчас популярно быть – агностиком, пока не уведешь – не поверишь (парень, студент, 18 лет).

«... Среди молодежи, да, очень часто атеисты встречаются. На самом деле, у нас с прогрессом» (девушка, студентка, 23 года).

Оценки участников фокус-групп религиозной ситуации в молодежной среде столицы различались в зависимости от степени их религиозности.

Часть молодежи отмечала, что столичная молодежь очень религиозная.

«...Өте көп, 50 пайыздан жоғары десем болады. Мешіттерге барсаң да басым көпшілігі жастар» (девушка, журналист, 22 года).

«... Менің ойыма жылдан жылға жастардың дінге деген көзқарасы өзгеріп бара жатыр. Мешіттерде көбіне жастарды көруге болады» (девушка, студент, 21 год).

Другая часть, напротив, выражала мнение о том, что религиозность молодежи – это искусственный конструкт, а не истинная вера.

«...Діншіл емес деп ойлаймын себебі жұма күні барғанда контингенттің көбісі орта жастан асқан адамдар» (парень, студент, 20 лет).

«...Астанада енді бәрібір де төмендеу, егер де діншілдікті дәстүрлі емес дін жолында жүргендерді айтатын болсақ, хиджабтағы, балағы қысқа, сақал қойғандарды айтатын болсақ, әрине Сатпаев қаласына барсақ онда мүлдем басқаша картина. Ал Астанада көп емес, бірақ қауіп бар» (парень, магистрант, 26 лет)..

«...Я бы по –другому сказал. Все религию взяли за моду. Ораза держать стало модно или похвастаться» (парень, студент, 20 лет).

Посещение молодежью религиозных заведений (мечеть, церковь, синагога) также зависит от степени ее религиозности.

Религия не является определяющей ценностью для столичной молодежи, особенно для младших и средних возрастных групп молодежи. Влияние религии на семью, работу, общение с друзьями не столь значимо для молодежи. Основное воздействие религия оказывает на отношения с родителями и старшими родственниками, которые в силу своего возраста более религиозны и чаще соблюдают религиозные практики.

«... У меня больше старшее поколение: Апашки, Аташки религиозны. А родители тоже, но не так. К ко мне они относятся спокойно, говорят: хочешь верь, не хочешь не верь» (девушка, школьница, 16 лет).

«...У меня все родственники религиозны, а друзья нет» (парень, студент, 18 лет).

«...Мои родители очень религиозные. Они знают, что я атеист, но ничего против не говорят» (парень, студент, 18 лет).

«...Мои родители плохо относятся к тому, что я атеист» (парень, студент, 18 лет)..

Судя по ответам участников фокус-групп, оценки религиозности по традиционной пятимерной социологической модели дали довольно средние результаты. Так, религия мало встроена в повседневную жизнь столичной молодежи, молодые индивиды молятся и посещают религиозные заведения по преимуществу, только в особых случаях. Выше среднего можно считать только уровень эмпирической религиозности (степень эмоциональности индивида в вере). Все остальные параметры – ритуальная, идеологическая, последовательная и интеллектуальная – укладываются в рамки низкого уровня. Эти результаты вполне укладываются в структуры, характерные для секуляризированного общественного сознания современной молодежи.

Оценки религиозной ситуации в столице участниками фокус-групп стабильные. Молодежь отмечает, что внешний облик помогает отличить религиозного человека из общей массы (у девушек – платки, хиджабы, длинные платья, у парней – белые длинные рубашки, короткие брюки, бороды и др.). Такие люди встречаются по всему городу, но

особенно часто в определенных районах столицы (преимущественно возле мечетей) и в определенные дни недели (чаще в пятницу).

По мнению молодежи, религиозная активность населения усиливается в периоды религиозных праздников (месяц Рамадан, Ораза-айт, Курбан-айт). В эти периоды религиозность становится более демонстративной.

Эмоции, которые вызывают у молодежи глубоко религиозные люди, в основном положительные: например, уважение.

4.2 Выявление оценки молодежью города межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе

Традиционно межэтнические отношения трактуются как субъективно переживаемые отношения между людьми разных национальностей, этническими общностями. Эти отношения складываются в разных сферах жизни – в области политики, трудовой деятельности, быта, семьи, дружеского, неформального общения и находят проявление в установках и ориентациях на межэтнические контакты в разных сферах взаимодействия, в национальных стереотипах, в настроении и поведении, поступках людей и конкретных этнических общностей. Различают дружественный, нейтральный, либо конфликтный характер межэтнических отношений.

Астана – полиэтничный, поликультурный город, в котором проживают представители многих национальностей и религий.

Оценки участников фокус-групп межэтнической ситуации в столице и в целом по республике положительные. Участники фокус-групп высказали мнение, что вероятность возникновения межэтнических или межрелигиозных конфликтов более высока в южных регионах страны и при участии в них представителей (граждан) других государств (в частности, в качестве примера приводился инцидент, возникший на строительной площадке Абу-Даби Плаза.

«...Еңбек мигранттары бойынша ондай жағдайлар негізі көп орын алады. Батыста қарақалтақтарда, оңтүстік өзбектерде де (парень, студент, 21 год).

«... Абу даби плазада индустармен келіспеушілік болып еді, ол қазақтар арасында көреалмаушылық себебінен. Олар жұмыс істеп ақшаларын алып жатса, қазақтар жалқау болғандықтан көре алмайды. Өзбектер үй салса да дұрыс салып жатқан жоқ деді. Біз 1–2 жыл бұрын үй салдық құрылысшылар дұрыс салып жатқан жоқ деп айтқан болатын (парень, студент, 19 лет).

«...Сталкивался в Шымкенте. Там такого очень много. Агрессии очень много проявляли казахи, я ведь внешне не похож на них» (парень, студент, 20 лет).

Помимо этого, по мнению участников фокус-групп, межэтнические конфликты могут быть спровоцированы на языковой почве.

«...Қазақстанда этносаралық қақтығыс болаты болса ,міндетті түрде тілден болады, басқа еш жерден болмайды. Кез –келген ұлт өкілі өзінің дінін ешқандай қудалаусыз еркін ұстай алады. Оларда барлық мүмкіндіктер бар, шиелініс болса міндетті түрде тілден болады» (парень, магистрант, 22 года).

Столичная молодежь не часто сталкивается с дискриминацией по национальному, религиозному признаку. Причинами возникновения подобных конфликтов, как правило, выступают личностная неприязнь и плохое воспитание.

«... Сейчас нет, но года 2 –3 – назад было. В школе была фраза «Эй орыс иди сюда?» (парень, школьник, 15 лет)

«...У нас в школе девочку немку до 6 класса, называли фашисткой» (девушка, студент, 16 лет).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Перед правительством и столичными властями стоит важнейшая задача вхождения молодой столицы Казахстана в число 30 наиболее конкурентоспособных городов мира до 2030 года. Выполнение поставленной задачи приведет к повышению качества жизни населения, формированию инфраструктуры жизнедеятельности, отвечающей мировым стандартам и адекватной росту населения и экономики города, обеспечению благоприятной окружающей среды, повышению интеграционной роли столицы в экономике страны. Для достижения обозначенной выше задачи столичным властям необходимо предпринять ряд мер.

В первую очередь, столичным властям следует обратить внимание на то, что жители разных районов по-разному оценивают ситуацию развития столицы. Возникает угроза того, что определенная часть населения Астаны будет считать какие-то районы города закрытыми, недоступными, местами проживания для элиты и т.п. Конечно, нельзя избежать определенной пространственной сегрегации, но если перед столичными властями стоит задача равномерного развития районов Астаны, то основная угроза состоит в том, что жители столицы будут воспринимать Новый город (левобережье) как место где проживает богатое население, что может привести к социальным конфликтам.

Развитие социальной инфраструктуры столицы – образование, здравоохранение. В первую очередь это строительство дошкольных учреждений, школ. Учитывая интенсивное развитие столицы, рост населения, проблема недостатка подобных социальных учреждений может только усугубиться. Далее необходимо обратить внимание на повышение качества образования, привлечение в образовательную систему г.Астаны педагогических кадров высокой квалификации. Система образования в столице должна быть инновационной и лучшей. Именно столица должна задавать стандарты обучения и воспитания подрастающего поколения. Участники фокус-групп (школьники и студенты) говорили о том, что современная школа дает образование, но не обучает жизненным навыкам. В данном случае имеется в виду, как профессиональные жизненные навыки – определенная квалификация, полученная в школе (навыки приготовления еды, шитья, работы с деревом, вождения и т.п.), так и навыки, необходимые для дальнейшей жизни (самопрезентация, составление резюме, умение выхода из конфликтных ситуаций, нормы этикета и т.п.)

Резюмируя результаты фокус-группового исследования необходимо выделить следующие моменты. Применение фокус-группы как метода сбора эмпирической информации было крайне информативно. В первую очередь, следует выделить источник

информации, в качестве которого выступали непосредственно жители столицы. Общеизвестно, что самооценка индивида играет важнейшую роль при его оценке социальной действительности. Все это необходимо учитывать при проведении подобных социологических исследований. Однако данный факт не снижает значимости полученной информации, ведь ее ценность заключается в том, что это не «сухие» статистические данные, а конкретные жизненные ситуации.

По мнению молодежи, большая часть медицинских учреждений сконцентрирована в районе «Есиль», соответственно именно в них работают наиболее квалифицированные медицинские работники. В остальных районах города, по мнению участников фокус-групп, необходимо обратить внимание на обеспечение медицинскими услугами (недостаточно медицинских учреждений, квалификация врачей).

Также, по мнению молодежи, недостаточно спортивных и дворовых площадок. Необходимо обратить внимание на развитие придворовых территорий (благоустройство и безопасность).

Практически все участники фокус-групп отметили, что вопрос безопасности в городе особенно актуален для окраин и спальных районов, где недостаточно ночного освещения, видеонаблюдения и патрульных служб. В центральной части города, особенно на левобережье, подобной проблемы практически нет.

Оживленное обсуждение вызвал вопрос о работе общественного транспорта столицы. Молодые жители Астаны, обсуждая новую систему оплаты за проезд в общественном транспорте, выразили мнение, что данная система требует усовершенствования. В частности, отметили недостаток автоматов пополнения карт проезда. Необходимо большее количество данных автоматов по городу и внедрение новых систем пополнения карт (через интернет приложения и т.п.). Стремление Астаны к высокому званию «Smart City» предполагает развитие городской инфраструктуры с применением информационных и коммуникационных технологий, улучшение качества жизни городского населения и эффективности городской среды при помощи передовых технологических решений. В рамках данного процесса возможно нанесение на электронную карту города пунктов (автоматов) пополнения электронных карт Astra plat.

Положительные оценки были поставлены сфере озеленения столицы. Молодые жители столицы отметили, что данная сфера с каждым годом развивается.

Говоря о протестности среди молодежи, участники фокус-групп отметили, что вероятность возникновения митингов достаточно низкая. При этом, было отмечено, что одним из способов агитации населения и, особенно молодежи, на протестную акцию, выступает использование интернет-ресурсов. Молодежь говорила о таких новых способах

выражения протестного потенциала, как создание и рассылка петиций. Столичным властям необходимо проводить контент-анализ социальных сетей на предмет распространения подобного рода материала.

Первоочередная задача городских властей – обеспечение устойчивого развития столицы. Формирование гармонично развитой столичной среды предполагает не только привлечение финансовых инвестиций, развитие инфраструктуры, создание условий для повышения качественного уровня жизни населения, но и вовлечение столичных жителей в решение планирования и развития города. При этом важно понимать и учитывать, что главной ценностью являются жители столицы. Иначе может возникнуть угроза развитию Астаны – город будет существовать как механическое объединение людей на одной территории, а не как городское сообщество. Потенциал людей, их творческая энергия должна находить свое воплощение в городском развитии. Это необходимое условие удовлетворенности жизнью столичными жителями.

Столица во многом определяет развитие всего государства. Именно в столице принимаются важнейшие политические решения, рождаются технологические и социальные инновации. Однако главное богатство Астаны – это не красивые здания, не дорожные магистрали, не финансовые инвестиции, а жители города. И главная задача заключается в том, чтобы Астана стала не только экономическим, финансовым, культурным центром страны, но и в том, чтобы жители столицы чувствовали себя в ней комфортно и уютно.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 ГАЙД ФОКУС-ГРУППЫ

Модератор: Очень важно, с самого начала, обратить внимание участников групповой дискуссии, что мы хотим обсудить с ними очень важные вопросы, которые касаются развития казахстанской молодежи и молодежной политики.

ОБРАЩЕНИЕ К РЕСПОНДЕНТАМ!

Дорогие участники! Меня зовут _____.

Я представляю Научно-исследовательский центр «Молодежь».

Наш Центр проводит социологические исследования по Казахстану: опросы молодежи на актуальные темы, опросы экспертов, групповые дискуссии – фокус-группы. Большое вам спасибо, что пришли на нашу встречу.

Сегодня мы с Вами поговорим о проблемах молодежи нашего города, о том, что ее волнует, о ее социальном самочувствии, активности в разных сферах.

Объяснение правил, длительности беседы:

- Указание на аудио/ видео запись
- Указание на конфиденциальность информации
- Нет правильных или неправильных ответов
- Важны эмоции, чувства, ощущения
- Важно мнение каждого участника («Если бы нам нужно было мнение одного, мы пригласили бы одного, а не восемь человек», «Если семеро говорят одно, а вы думаете по –другому, говорите об этом»)
- Важно именно Ваше мнение, а не мнения соседей или друзей
- Говорите громко и отчетливо
- Отключите сотовые телефоны

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ КАЖДОГО РЕСПОНДЕНТА (ИМЯ, ВОЗРАСТ, ОБРАЗОВАНИЕ, РОД ЗАНЯТИЙ)

ВВОДНАЯ ЧАСТЬ.

Блок 1 Анализ социального самочувствия молодежи

1.1 Определение уровня тревожности молодежи, выявление признаков депрессии

Расскажите, пожалуйста, какие изменения произошли в Вашей жизни и в жизни Вашей семьи за последние шесть месяцев (за последний год)?

Чего было больше – хорошего или плохого?

Прошедший год был удачней предыдущих?

Как Вы думаете, почему?

Скажите, Вы довольны своей жизнью?

Почему Вы довольны своей жизнью? *(Внимание модератор! Обязательна конкретизация, развернутые ответы)*

Если Вы не довольны жизнью, то почему Вы не довольны? *(Внимание модератор! Обязательна конкретизация, развернутые ответы)*

Наш город разделен на четыре района – Алматинский, Сарыаркинский, Есильский и Байконурский.

Как Вы думаете, различается ли жизнь в разных районах города?

Чем?

Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у молодежи Вашего района? (оптимизм, пессимизм, тревога, вера в будущее, депрессия...)

Каким Вы видите свое будущее в ближайший год?

Что изменится в Вашей жизни?

Почему Вы так думаете?

Как Вы думаете, следующий год будет удачней этого?

1.2 Выявление ключевых ценностей, потребностей и интересов молодежи

Скажите, пожалуйста, что является для Вас самым важным в жизни?

Чего бы Вы хотели достичь в ближайшие 5 лет?

Что Вам для этого нужно?

От кого (от чего) этот зависит?

1.3 Анализ основных проблем молодежи

Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Астане?

Какое значение имеет жилищная проблема для столичной молодежи? Насколько она актуальна?

Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями?

Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания?

Что конкретно Вас не устраивает?

Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье?

Есть ли у Вас возможность приобрести собственное жилье?

Какие варианты приобретения жилья являются для Вас доступными?

1.4 Оценка молодежью обстановки в городе

Насколько Вы удовлетворены тем, как в целом развивается наш город?

Если говорить о Вашем районе проживания, то насколько Вы довольны тем, как он развивается?

Какие городские службы работают лучше всего?

Чем мы можем гордиться?

Что именно делает их наиболее эффективными? (современная система управления, большой объем финансирования, квалифицированные кадры....)

Какие сферы развития города, по Вашему мнению, являются наиболее проблемными? Каковы причины слабой работы данных служб?

Как Вы считаете, в настоящее время в Вашем районе создано достаточно возможностей для развития молодежи?

Чего не хватает для развития молодежи в Вашем районе?

Насколько активно население города участвует в вопросах развития города?

А как дело обстоит в Вашем районе?

Принимает ли в этом участие молодежь?

Что она делает для развития своего района? Можете привести примеры?

Готовы ли Вы лично участвовать в обсуждении вопросов городского развития и управления?

Как конкретно Вы можете принимать участие в развитии города?

Что Вы можете делать?

1.5 Выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, определение отношения молодежи города к приезжим из других регионов страны

Астана как любая другая столица мира привлекает большое количество приезжих, как из других регионов страны, так и из других стран мира. Миграция в город несет в себе плюсы и минусы, пользу и вред городу. Она может быть толчком к развитию и нести в себе проблемы.

Как Вы относитесь к тому, что в Астану приезжает большое количество людей из других регионов Казахстана?

Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Астане?

Как Вы считаете, необходимо ли ограничивать приток приезжих в город? Как?

Какие плюсы дает миграция городу и его жителям?

Если миграция в столицу несет в себе плюсы, считаете ли Вы нужным ее стимулировать, привлекать в город жителей из других регионов?

Давно ли Вы сами живете в Астане?

Вопрос к приезжим – ощущаете ли Вы в Астане себя как дома? Сколько лет нужно прожить в Астане, чтобы считаться местным?

Есть ли какие-то проблемы в общении коренных астанчан (которые здесь родились) и приезжих? Что это за проблемы?

В чем Вы видите их решение?

Какие проблемы испытывают в Астане приезжие?

Кто виноват в этих проблемах? Как они их решают?

1.6 Изучение современных рисков и угроз безопасности в молодежной среде

Уверены ли Вы в своей личной безопасности?

Что дает Вам эту уверенность?

Как Вы считаете, существует ли сейчас в городе вероятность возникновения акций протеста среди молодежи?

Почему Вы так думаете?

Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию?

В какой форме Вы сами готовы защищать свои интересы?

Блок 2 Анализ проблем молодежи города в сфере трудоустройства

2.1 Анализ обеспеченности молодежи работой

Легко ли в Астане найти работу?

Легко ли в Астане найти работу молодому человеку/молодой девушке?

Испытывает ли молодежь Астаны трудности с поиском работы и трудоустройством?

Какие три основные проблемы возникают при трудоустройстве? Давайте поговорим о них.

Внимание модератор! *Необходимо получить ответ от каждого участника группы. Пусть говорят обо всем, что их волнует, но только касательно трудоустройства. Просите привести примеры с личного опыта, опыта друзей, знакомых и т.д.! Какие именно проблемы молодежи, при трудоустройстве: не хватает опыта работа, не хватает квалификации, нет знакомых, низкая оплата труда и т.д.*

В случае если Вы окажетесь без работы, как Вы думаете, как быстро Вы сможете найти подходящую для Вас работу?

2.2 Выявление причин молодежной безработицы, проблем социально-экономической адаптации выпускников вузов и ТиПО города

По Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в нашем городе?

Как Вы считаете, кто наиболее востребован на молодежном рынке труда – специалисты с высшим образованием или специалисты с профессиональным, средним специальным, среднетехническим образованием?

Почему Вы так считаете?

Можете ли привести конкретные примеры вашего опыта или опыта ваших друзей, знакомых?

Какие преимущества имеют молодые специалисты на рынке труда?

Какие ограничения по сравнению с другими возрастными группами имеет молодежь при трудоустройстве?

В чем заключаются причины безработицы среди молодежи Астаны?

Если Вы не сможете найти работу по своей специальности, по специальности, которую Вы получили в ВУЗе или колледже, Вы согласитесь работать по другой специальности?

Почему и что Вас заставит?

На каких условиях Вы будете согласны?

В какой сфере?

Готовы ли Вы работать не по специальности, в случае если работа будет в сфере обслуживания (барменом, официантом, таксистом и т.д.) или в сфере низкоквалифицированного труда (уборкой улиц, разнорабочим, контроллером в общественном транспорте и т.д.)?

Если да, то почему?

Если нет, то почему?

Есть ли у Вас опыт работы в сфере обслуживания и низкоквалифицированного труда?

Как долго Вы были заняты такой работой?

Как Вы оцениваете данный опыт?

Что Вы думаете, что дала эта работа?

***Внимание модератор!** Необходимо получить ответы от каждого участника группы. Понять какой опыт респондент извлек. Считает ли данный опыт полезным? Если нет, то почему?*

Подумайте и скажите, пожалуйста, комфортно ли Вам было бы работать в сфере обслуживания?

Может быть, Вы стесняетесь этой работы перед родственниками и знакомыми? Чувствовали бы себя не уютно?

Требовались ли Вам какие –то определенные навыки для работы?

Устраивала ли Вас заработная плата?

***Внимание модератор!** Необходимо получить ответы от каждого участника группы.*

Видите ли Вы себя в сфере обслуживания и низкоквалифицированного труда в дальнейшем?

Если да, то почему?

Если нет, то почему?

Что для Вас в первую очередь важно в работе?

На какие условия Вы будете обращать в первую очередь свое внимание:
В плане материального обеспечения (достаточность средств для приобретения продуктов питания, аренды жилья, лекарств и т.д.)

В плане удобства и безопасности (условий труда, стабильности и уверенности в завтрашнем дне, местоположение места работы, график работы и т.д.)

В плане удовлетворения потребностей в общении и поддержки окружения

В приобретении опыта и самореализации (опыт работы, признание окружающими оценка навыков и умений

В получении новых знаний, навыков, умений

Как Вы считаете надо ли развивать систему среднего профессионального технического образования в Казахстане?

Надо ли популяризировать среднее специальное образование среди молодежи, среди выпускников школ?

Мы имеем в виду, надо ли повышать престиж таких специалистов как плотник, слесарь, швея, повар, медицинская сестра/брат, и т.п.?

Почему Вы так считаете?

Что бы Вы посоветовали молодым людям, которые не имеют на данный момент работы и достаточного опыта по своей специальности?

Куда бы посоветовали трудоустроиться? Почему?

Как бы посоветовали трудоустроиться?

Где искать работу?

2.3 Определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодых (в том числе, переквалификация с гуманитарных специальностей на технические специальности)

Давайте поговорим о роли государства и государственных органов в решении проблем занятости и безработицы молодежи.

Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?

Государство должно помогать молодым людям с трудоустройством?

Если да, то какая должна быть помощь?

Как Вы считаете, сегодня, что реально делает государство, чтобы помочь молодежи с трудоустройством?

Скажите, пожалуйста, что Вам известно о государственных программах поддержки молодежи?

Вы когда-нибудь принимали участие в государственных программах?

Если да, то в каких? Как вы оцениваете свое участие в подобных программах – участие было полезным, участие было не полезным, хотели бы принять участие и в других государственных программах? Если не принимали участие в государственных программах, то почему?

3. Анализ отношения молодежи к религии

3.1 Определение степени религиозности молодежи города

Следующий блок нашей беседы посвящен религии. Как Вы думаете, насколько молодежь Астаны сегодня религиозна?

Почему Вы так думаете?

В чем это проявляется?

Скажите, пожалуйста, Вы сами считаете себя верующими людьми? Чем верующая молодежь отличается от неверующей?

Как часто Вы посещаете религиозные (мечеть, церковь, синагога) и другие священные места?

По каким случаям Вы их посещаете?

Какое место религия занимает в Вашей жизни? Каково ее влияние на остальную жизнь (семью, работу, общение с друзьями)?

Насколько религиозно Ваше окружение? (близкие родственники, на учебе, на работе, соседи, друзья)

Как Вы думаете, влияет ли религиозность на карьеру молодого человека в Астане?

Как влияет?

Помогает или мешает?

Почему?

Читаете ли Вы религиозную литературу?

Как часто?

Если Вы читаете религиозную литературу, где Вы обычно ее берете, приобретаете?

3.2 Анализ отношения молодых людей к религиозным людям

Как Вы можете оценить уровень религиозности молодежи города?

Она более религиозна, чем старшее поколение или менее?

Почему?

В чем это проявляется?

**Часто ли Вы видите на улицах нашего города религиозных людей?
Чем они отличаются от других внешне?**

Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди?

3.3 Выявление оценки молодежью города межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе

Астана – полиэтничный, поликультурный город. В ней проживают представители многих национальностей и религий.

Как Вы можете охарактеризовать межэтническую ситуацию в городе? (благоприятная, спокойная, напряженная)

Насколько она благоприятна?

По Вашему мнению, защищены ли интересы людей именно Вашей национальности в Казахстане?

А в Астане?

Сталкивались ли Вы в нашем городе с дискриминацией по национальному, религиозному или иному признаку по отношению к Вам?

В какой ситуации это происходило?

Что являлось причиной такой ситуации?

Как Вы думаете, кто виноват в возникновении подобных ситуаций?

ГЛАВА III ЭКСПЕРТНЫЙ ОПРОС

РАЗДЕЛ 1. МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ

Данный отчет подготовлен на основе анализа экспертных оценок. **Целью** экспертного опроса является изучение социального самочувствия молодежи города Астана, ее ключевых проблем, оценок деятельности молодежных организаций и рисков в молодежной среде через призму экспертных оценок.

Экспертный опрос проводился среди специалистов в исследуемой области. Объем выборочной совокупности – 12 человек. Экспертный опрос проводился со специалистами в области работы с молодежью, в состав экспертов включены представители информационно – аналитических центров, молодежных организаций, НПО, Конгресса молодежи Казахстана, центра занятости населения, Молодежного крыла «Жас Отан» и др.

Экспертный опрос был проведен по трем основным направлениям: гражданская активность молодежи, проблемы молодежи в сфере трудоустройства, риски и угрозы в молодежной среде.

Задачи экспертного опроса разделены на следующие ключевые блоки:

1. Анализ социального самочувствия молодежи:

- выявление ключевых ценностей, потребностей и интересов молодежи;
- анализ основных проблем молодежи;
- определение уровня тревожности молодежи, выявление признаков депрессии;
- оценка молодежью обстановки в городе;
- выявление проблем адаптации приезжей молодежи в городе, определение отношения молодежи города к приезжим из других регионов страны;
- изучение современных рисков и угроз безопасности в молодежной среде.

2. Анализ проблем молодежи города в сфере трудоустройства:

- анализ обеспеченности молодежи работой;
- выявление причин молодежной безработицы;
- определение путей и механизмов решения проблем трудоустройства молодых (в том числе, переквалификация с гуманитарных специальностей на технические специальности);
- выявление проблем социально –экономической адаптации выпускников вузов и ТиПО города.

3. Изучение уровня социальной активности молодежи города:

- определение уровня патриотизма и гражданственности молодежи;
- измерение уровня удовлетворенности молодежи государственной молодежной политикой;
- определение доли молодежи, участвующей в деятельности молодежных организаций;
- выявление сравнительной оценки разными категориями молодежи деятельности республиканских молодежных организаций (РМО) и их городских филиалов.

4. Анализ отношения молодежи к религии:

- определение степени религиозности молодежи города;
- анализ отношения молодых людей к религиозным людям;
- выявление оценки молодежью города межэтнической и межрелигиозной ситуации в городе.

Гипотеза исследования.

Социальное самочувствие молодежи города Астана, включая психологическое состояние, напрямую зависит от уровня социально – экономического положения молодежи, которое в свою очередь, определяется наличием проблем в области трудоустройства, жилья. Степень социальной активности, склонность к девиантному поведению во многом определяются районом проживания молодежи, что отражает реальную социальную стратификацию районов столицы. Это обусловлено тем, что в разных районах города в разной степени развита социальная инфраструктура (наличие досуговых учреждений для молодежи, спортивных комплексов, кинотеатров, библиотек и т.д.).

Сбор данных осуществлялся в августе 2018 года.

Информация об экспертах представлена в приложении.

Список сокращений:

вуз – высшее учебное заведение

ГМП – государственная молодежная политика

ЗОЖ – здоровый образ жизни

КДМ – Комитет по делам молодежи

МНПО – международная неправительственная организация

МРЦ – молодежный ресурсный центр

НПО – неправительственная организация

ПАВ – поверхностно –активные вещества

РНПЦ ПЗ – Республиканский научно –практический центр психического здоровья

ТиПО – техническое и профессиональное образование

ЦГО – центральные государственные органы

РАЗДЕЛ 2. ГРАЖДАНСКАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ

2.1 Осведомленность о государственной молодежной политике

Эксперты в разной степени оценивают уровень осведомленности молодежи Астаны о государственной молодежной политике. Оценки экспертов зависят от сферы, с которой связана их деятельность. Более оптимистичные оценки характерны для экспертов, деятельность которых тесно связана с молодежной политикой, с проведением массовых мероприятий с широким вовлечением молодежи. Более скромные оценки преимущественно дают эксперты из частного сектора или смежных сфер.

Для одних экспертов степень осведомленности молодежи Астаны о государственной молодежной политике достаточно высокая – 8 баллов из 10. В частности, такого мнения придерживается эксперт, представляющий молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан». По другим оценкам, этот показатель составляет 30-35 %. Это мнение характерно для эксперта, представляющего казахстанский спорт на мировом уровне.

Другие эксперты в определенной степени выражают солидарность с вышеприведенными оценками и обращают внимание на другие обстоятельства. Например, молодежь Астаны, будучи вовлеченной в молодежные проекты, в деятельность молодежных организаций, может не ассоциировать эту деятельность с «государственной» молодежной политикой или не вникать в содержание и основную суть отдельных мероприятий и молодежной политики в целом.

«В целом, осведомлена в разной степени о возможностях для молодежи, молодежных движений, но формулировка «о государственной молодежной политике» вряд ли вызовет какие-то ассоциации» (представитель Координационное Агентство Проекта развития молодежного корпуса).

«Молодежь города Астаны не осведомлена о термине «государственная молодежная политика», но наслышана о мероприятиях, относящихся к государственной молодежной политике. К примеру, трудоустройство в рамках программы «Жасыл Ел», студенческие мероприятия «Жаңа белес», «Елорда премиясы», программа «Молодая семья» и так далее» (представитель МРЦ «Астана жастары»).

«Молодежь столицы наиболее полно (среди других регионов и городов РК) осведомлена о текущих мероприятиях в рамках государственной молодежной политики. При этом необходимо отметить, что в содержание как мероприятий, так и политики молодежь столицы не вникает. Связано это, на мой взгляд, с общими проблемами в подаче контента от ЦГО» (представитель Международной молодежной организации).

Исходя из этого, эксперты полагают, что молодежь столицы не столь активно участвует в деятельности молодежных организаций и

полноценно участвующих в работе молодежных организаций людей мало. При этом выражается мнение, что значительная часть молодых людей в городской местности хотя бы раз принимала участие в мероприятиях или проектах НПО. Охват молодежи достаточно широкий. По одним оценкам, на уровне 20 %, по другим – на уровне 70 %.

Из оценок экспертов видно, что широкий охват не всегда играет значимую роль. Так, представитель международных молодежных проектов отмечает следующее:

«На мой взгляд, было бы достаточно около 1 % от молодого населения в качестве активистов молодежных движений, чтобы говорить о развитии этого сегмента гражданского общества. Вместе с тем, вероятно, официальные данные Жас Отан, Жасыл ел покажут большие значения – однако здесь речь скорее о бенефициарах, а не активных участниках» *(жен., представитель Проекта развития молодежного корпуса)*.

Эксперты полагают, что деятельность молодежных организаций в большей степени охватывает школьников и студенческую молодежь – чаще они являются участниками или бенефициарами. Для работающей молодежи не представлены механизмы вовлечения, кроме как в профсоюзных организациях и первичных организациях «Нұр Отан», КДМ на предприятиях.

2.2 Социально-демографический портрет молодежи, принимающей активное участие в деятельности молодежных организаций

В оценках экспертов, социально-демографический портрет молодежи Астаны предоставлен 3 типами:

Тип 1. Учащиеся в школах астанчане 14-15 лет, местные жители, участники различных социальных или городских мероприятий. Для них участие в деятельности молодежных организаций связан со сбором благодарственных писем, которые могут быть учтены при поступлении в зарубежные вузы; с организацией досуга; с поиском новых друзей или общения.

«Учащиеся школ в основном принимают участие в тех молодежных организациях, где могут приобрести лидерский опыт или же заявить о себе среди школьной молодежи или участвовать в организации городских мероприятий для приобретения организаторских навыков или для проведения свободного времени вне дома. Студенческая же молодежь в основном состоит в молодежных организациях или движениях при университете для набора дополнительных баллов. Другая часть активной молодежи состоит при НПО и в других молодежных организациях (в меньшем количестве) для получения опыта в реализации различных проектов» *(муж., представитель МРЦ)*.

Тип 2. Студенты вузов 18-19 лет, приезжие из других регионов. Эта группа молодежи преимущественно участвует в университетских клубах, состоит в студенческих сообществах при университетах. В

данную группу активистов входят, главным образом, молодые парни из семей со средним уровнем дохода, приехавшие в столицу для получения технического и профессионального, либо высшего образования.

«Студенты, ищущие себя, открытые для нового опыта. Часто это ребята из семей со средним доходом. Дети из обеспеченных семей часто находят себе иные развлечения, в какой-то степени капризны, в рамках нашей системы ГМП не видят необходимости в том, чтобы что-то делать для общества. Участие таких ребят может быть заметно в творческих и досуговых секциях, языковых клубах, и каких-либо субкультурах. Ребята из малообеспеченных семей часто заняты подработками и времени на социальную активность у них не остается. Парни в молодежных организациях обладают активными коммуникативными и лидерскими навыками, девушки, на мой взгляд, больше исполнительницы, «тыловые» члены организаций. Большинство ребят из регионов, здесь они видят больше возможностей для самореализации в молодежном движении, так как больше самих организаций, больше мероприятий и ресурсов» (жен., представитель Проекта развития молодежного корпуса).

Тип 3. Работающая молодежь 24-25 лет, принимающая участие в реализации ГМП. Эта часть молодежи предпочитает небольшие группы по интересам – волонтерство в приютах, домах престарелых, культурные мероприятия и т.д.

2.3 Уровень вовлеченности молодежи в работу молодежных организаций

Эксперты отмечают концентрацию в столице значительного числа неправительственных организаций, что позволяет проводить большое количество разнообразных мероприятий; мероприятий на базе организаций образования. По мнению экспертов, большая часть молодежи города задействована в таких молодежных организациях, как МК «Жас Отан», «Жас Ұлан», «Жасыл Ел», «АСК», в бизнес – ассоциациях (бизнес – молодость, стартап – конкурсы), волонтерских движениях и различных сообществах по интересам.

Уровень гражданской активности столичной молодежи, в представлении экспертов, разный. На их взгляд, гражданская активность астанинской молодежи выше по сравнению с другими регионами страны, но ниже, чем в Алматы. Этому способствует и то, что Астана сегодня – один из культурных центров страны, благодаря чему проводится очень много мероприятий.

«Уровень участия молодежи Астаны немного ниже республиканских городов, так как основная часть молодежи приезжие и предпочитают работать или обучаться» (муж., представитель МРЦ).

«Возможно, потому что здесь сконцентрировано студенческое сообщество и центральные офисы молодежных организаций, так же очень много приезжих,

часто более способных и активных» (жен., представитель Проекта развития молодежного корпуса).

«В целом намного выше, чем в среднем по стране. Но ниже, чем в Алматы. В силу меньшего числа мероприятий и качества работы МНПО» (муж., Международная молодежная организация).

2.4 Факторы высокой и низкой привлекательности молодежных организаций

Интерес к деятельности молодежных организаций зачастую связан с частными интересами молодежи. Среди них возможность получить одобрение общества, приобретение организаторских и лидерских навыков, получение сертификатов, необходимых для личных целей, поиск чего-то нового, приобретение новых связей и пр. Участие в деятельности молодежных организаций может выступить социальным лифтом для молодежи из регионов.

Приведем некоторые мнения экспертов:

«Мотивы для студентов – интересное общение, досуг, друзья, социальный лифт. Часто ребята из периферии могут найти применение своим навыкам и занять лидирующие позиции в молодежных движениях, тем самым обеспечив себе более высокие карьерные шансы. Мотивом к участию могут быть отдельные услуги или проекты организаций, которые направлены на развитие навыков и нетворкинг. Иногда финансовая выгода, как например в Жасыл ел» (жен., представитель Проекта развития молодежного корпуса).

«Также причина в отсутствии явных лидеров молодежного движения, не назначенных таковыми. Лидеры национальных молодежных организаций скорее являются чиновниками, чем молодежными активистами и не понимают, не пользуются интересом у молодежи. Их участие не является фактором, для обеспечения явки на мероприятия. Здесь я говорю про лиц, занимающихся МНПО профессионально, но не артистов и спортсменов, в силу случая попавших в молодежную политику» (муж., Международная молодежная организация).

«Однозначно в Астане есть больше возможностей, здесь больше мероприятий, креативных ивентов, поэтому большинство тех, кто сталкивался с ГМП, в определенной степени удовлетворены развитием молодежной политики».

Эксперты обращают внимание и на причины низкой вовлеченности молодежи, в числе которых отмечают незаинтересованность молодежи в связи с несоответствием содержания мероприятий их жизненным интересам, однотипностью проводимых мероприятий, желанием развиваться в рамках своей специальности или заниматься бизнесом. Кроме того, часть молодежи не участвует в работе молодежных организаций по причине учебной занятости или работы.

«Неорганизованная» молодежь в какой–то степени слышала о молодежной политике, но ее доверие в силу особенностей данной группы недостаточно высокая.

«Как и положено столице, благодаря большому количеству МНПО в г. Астана проводится большое количество разнообразных мероприятий. В т.ч. мероприятия учебных заведений. Проблемой является некоторое однообразие и однотипность подобных мероприятий. Мероприятия МНПО привлекают в основном одну и ту же целевую группу и охватывает порядка 10 % молодежи, живущей в городе.» *(представитель международной организации)*

«Молодежь не видит прямой заинтересованности в участии в обычных мероприятиях. В целом же, большинство молодежных мероприятий являются шаблонными и не вызывают должного интереса. Вызвано это отсутствием явных и понятных выгод для конкретного молодого человека или девушки.» *(муж., Международная молодежная организация).*

Эксперты, критикующие контент и форму подачи информации в рамках молодежных мероприятий, отмечают, что сегодня большую аудиторию на этом фоне собирают мероприятия нестандартных форматов и всевозможные тренинги и мастер-классы.

В качестве причины также упоминают:

- отсутствие ярких и харизматичных лидеров молодежного движения;
- отсутствие конкретной цели или миссии организации;
- неорганизованность, отсутствие ресурсов для реализации массовых проектов;
- отсутствие качественных кадров, низкая квалификация сотрудников;
- низкая мотивация;
- отсутствие творческого пространства для молодежи со свободным доступом
- формализм, ориентация на проекты, имеющие финансирование;
- отсутствие собственных проектов;
- отсутствие менеджмента и стратегического планирования;
- отсутствие понимания трендов развития молодежной активности;
- отсутствие работы с гражданскими активистами;
- слабое смысловое наполнение идеологических программ;
- отсутствие интереса к поддержке молодежных инициатив со стороны бизнеса.

«Отсутствие творческого пространства для молодежи со свободным доступом, где могут быть предоставлены коворкинг–центры, спортзалы, творческие уголки, аудитории, бассейны» *(муж., представитель МРЦ).*

«Отсутствие понятных правил и эффективных механизмов работы молодежных движений и сообществ. Каждое движение должно ответить на

вопрос, зачем они нужны молодому человеку, какие услуги они предоставляют и какие потребности готовы удовлетворить» (жен., представитель *Проекта развития молодежного корпуса*).

Каковы способы эффективного стимулирования процессов самоорганизации в молодежной среде и механизмы вовлечения молодежи в общественную деятельность?

На этот вопрос эксперты предлагают следующие меры:

«Раз уж молодежь считается до 29 лет. Надо и взрослых с 22-29 тоже привлекать. После окончания университета многим уже не интересно. Надо тесно работать с компаниями, заводами и т.д.» (жен., представитель «Жас Ұлан»).

«При поступлении на государственный грант, включить не только результат ЕНТ и КТА, но и ввести учет общественных часов» (муж., представитель МРЦ).

«Работа по повышению юридической грамотности, создание общественных правозащитных проектов или проектов гражданского контроля» (муж., *Международная молодежная организация*)

«Развитие средств мотивации методом поощрения, коллективной трудовой деятельности, коллективного отдыха, карьерного роста» (муж., представитель политической партии).

«Наши молодежные организации, к сожалению, не обладают ресурсами для мотивации к участию в их деятельности. К примеру, в Европе студенческие движения имеют свои автобусы, хостелы, кампусы и иные блага, которыми могут располагать члены этих движений на льготной или бесплатной основе. Организация или поддержка движений по интересам, например, туристические сообщества, беговые клубы, языковые сообщества. Они действительно представляют собой самоорганизованные сообщества. В целом им и не нужна система ГМП, но если крупные движения предложат им свою реальную поддержку (не слова и концепции, а, например, помещения, льготы, связь с государственными органами, социальные лифты), то возможности организаций в консолидации были бы более реальными, однако, это большая кропотливая работа. Обучение кадров системы ГМП, поиск интересного контента и проектов для молодежи, на основе международного опыта. Налаживание более тесной партнерской связи с бизнесом, не в плоскости благотворительности, а взаимовыгодного сотрудничества. Однако у молодежных организаций очень много ресурсов уходит на взаимодействие с госорганами, что ограничивает эту модель» (жен., представитель *Проекта развития молодежного корпуса*).

Вместе с тем, эксперты отмечают: чтобы активизировать интерес к молодежным мероприятиям необходимо развивать сотрудничество с гражданскими активистами, актуализировать тематику мероприятий и, в конечном итоге, способствовать появлению интересных молодых лидеров.

РАЗДЕЛ 3. ПРОБЛЕМЫ МОЛОДЕЖИ В СФЕРЕ ТРУДОУСТРОЙСТВА

3.1 Стратегии поиска работы среди молодежи

Наиболее распространенными стратегиями поиска работы среди молодежи эксперты называют как возможности, предоставляемые государственными органами, так и услуги частного сектора. На сегодняшний день наиболее распространённый поисковик работы среди молодежи – это интернет –ресурс. На это указывали практически все участники экспертного опроса. Ценность интернета в удобстве навигации, в концентрации информации на определенных платформах.

При поиске работы молодежь также опирается на социальные сети, порталы по поиску работы и на поиск «через знакомых».

В целом, анализ данных по популярным источникам информации показывает растущую роль интернета. Согласно цифровому отчету на начало 2017 года, показатель проникновения интернета составлял 73 %, это доля населения, имеющего доступ в Интернет. Казахстан также имеет высокие показатели по «мобилизации» – в стране 25,43 млн. владельцев сим –карт, что составляет 142 % от общего числа населения. 1,8 млн. (10 %) владельцев мобильных устройств пользуются соцсетями с их помощью. При этом отмечается, что в стране только 17 % граждан (3,10 млн.) вообще проявляют интерес к социальным сетям³.

Поэтому вполне логично и появление электронной биржи труда, которая позволяет работодателям размещать имеющиеся на предприятиях вакансии, а также разместить резюме соискателя, содержит контакты Центров занятости населения для содействия в поиске работы и подборе персонала.

«Сегодня существует несколько площадок для поиска работы для молодежи, но основными остаются, все же, интернет площадки: OLX.kz, NUR.kz, HeadHunter. Среди государственного сектора: Центр занятости, МРЦ и Жасыл ел. Самые эффективные интернет –площадки» (*муж, ОЮЛ «Конгресс молодежи Казахстана»*).

«По моему мнению, поиск работы через специальные страницы в социальных сетях наиболее удобен, т.к. вся информация о вакансиях там представлена кратко и доступно, человек находящийся в поиске работы сразу пролистывает не интересные ему вакансии и может сохранить для себя интересные» (*жен., представитель МРЦ*).

³ Проникновение интернета в Центральной Азии: от 19 % в Таджикистане до 73 % в Казахстане. DIGITAL REPORT. 27.01.2017. <https://digital.report/pronikновение-interneta-v-tsentralnoy-azii-ot-19-v-tadzhikistane-do-73-v-kazahstane/>

3.2 Проблемы молодежи Астаны в сфере трудоустройства

Проблемы в этой сфере носят объективный и субъективный характер. Эксперты отмечают желание молодежи достичь быстрых результатов («Молодежь надеется получить работу на высокой должности с высокой заработной платой») и зачастую завышенные требования по уровню заработной платы.

Однако «препятствиями» могут выступать отсутствие необходимой квалификации и опыта, недостаточная применимость полученных теоретических знаний требованиям на практике, слабое умение выстраивать коммуникации. К слову, с этими же проблемами эксперты связывают трудности выпускников вузов и организаций ТиПО города при социально-экономической адаптации.

«Большинство молодых людей в процессе поиска работы сталкиваются преимущественно с типичными трудностями: серьезная конкуренция при приеме на работу; отсутствие опыта работы» (жен., представитель Центра занятости населения Акимата города Астана).

«На сегодняшний день молодежь Астаны испытывает в основном такие трудности, как: отсутствие опыта и квалификации, также полученные теоретические знания не в полной мере соответствуют требованиям работодателя, не говоря уже о практических навыках и умениях» (муж., представитель Информационно-аналитического центра по проблемам занятости» МЗСР РК).

Тем не менее, высказываются мнения о том, что как таковых «реальных» проблем в сфере занятости для молодежи г. Астана нет. Однако имеется проблема нежелания трудоустроиваться на имеющиеся вакансии при несоответствии зарплаты их ожиданиям. Для молодежи актуален вопрос имиджа, престижа и высокой оплаты работы.

«В столицу приезжают за хорошей жизнью. Есть большое количество различных вакансий с хорошим окладом, но из-за «непрестижности» их для молодежи – очень сложно найти сотрудника. И аналогично – если есть хорошая «престижная» вакансия, но с маленьким окладом, то тоже будет сложно подобрать сотрудника» (жен., представитель МРЦ).

Не теряет своей актуальности «телефонное право». Эксперты обращают внимание на распространенность трудоустройства «через связи». По их оценкам, подобные ситуации чаще встречаются в государственных и квазигосударственных организациях.

Мнение о несоответствии теоретических знаний выпускников требованиям на производстве разделяет и председатель Союза обрабатывающей промышленности и основатель Алматинского вентиляторного завода Марат Баккулов: «Выпускников вузов, которые приходят на завод работать инженерами, приходится еще лет пять натаскивать»⁴. Эксперт поднимает и вопрос качества среднего

⁴ Николаева Т. Туда без обратно. 13 июля 2018 г. <https://expertonline.kz/a15526/>

образования, особенно на селе: «Рабочие Алматинского вентиляторного – казахоязычная сельская молодежь, и на их примере видно, что образование на селе заметно деградирует. Мы переводим инструкции на уровень картинок, потому что большинство из тех, кто к нам приходит после окончания средней школы в сельской местности, практически не умеют читать и писать».

3.3 Преимущества молодых специалистов на рынке труда

При обсуждении преимуществ молодежи эксперты обращают внимание на два момента:

1) наличие государственных программ, направленных на решение вопросов трудоустройства молодежи. Прежде всего, речь идет о «Программе развития продуктивной занятости и массового предпринимательства», в рамках которого ведется подготовка кадров с техническим и профессиональным образованием с учетом потребностей рынка труда, краткосрочное профессиональное обучение рабочих кадров по востребованным на рынке труда профессиям и навыкам, обучение основам предпринимательства, расширение микрокредитования на селе и в городе, содействие в обеспечении занятости безработных и самостоятельно занятых, повышение мобильности трудовых ресурсов. Причем по всем направлениям приоритетной группой является молодежь до 29 лет, в том числе безработные и самозанятые.

«Чтобы приобрести опыт работы после окончания учебного заведения, государство предлагает выпускникам шестимесячную молодежную практику. В рамках дипломированный выпускник (до 29 лет) обращается в центр занятости своего города, после чего они могут быть направлены на молодежную практику – это вид трудовой деятельности, осуществляемой выпускниками организаций образования, реализующих образовательные программы технического и профессионального, после среднего, высшего и послевузовского образования, с целью приобретения первоначального опыта работы по полученной профессии (специальности). За это время у работодателя имеется возможность определить способности потенциального работника и адаптировать специалиста к требованиям организации. Так же в рамках вышеуказанной Программы молодежь по выбранной специальности будет направлена на форму дуального обучения – форма подготовки кадров, сочетающая обучение в организации образования с обязательными периодами обучения и практики на предприятии с предоставлением рабочих мест и компенсационной выплатой обучающимся при равной ответственности предприятия, учебного заведения и обучающегося. Такая форма обучения дает гарантию трудоустройства после завершения обучения» (*муж., представитель Информационно-аналитического центра по проблемам занятости» МЗСР РК*).

2) качества молодежи – энтузиазм, желание работать, открытость к новым навыкам и знаниям, быстрая обучаемость. В этом контексте важным представляется вопрос менторства, помощь молодым сотрудникам в раскрытии потенциала.

«У них много новых идей и при хорошем руководстве их можно направить и воспитать из них грамотных сотрудников, приносящих пользу компании» (жен., представитель МРЦ).

В качестве «плюса» также называется отсутствие детей, что позволяет молодым специалистам больше времени посвящать работе. Видимо, это обусловлено тем, что во многих предприятиях города Астаны «нормой» является переработка и частые задержки на работе.

3.4 Безработица: группы риска

Если обобщить ответы экспертов на вопрос: «Какие категории молодежи в наибольшей степени подвержены риску?», можно выделить следующие характеристики. Это:

- 1) выпускники школ, не поступившие в ВУЗ (NEET);
- 2) выпускники вузов;
- 3) преимущественно женщины;
- 4) выпускники, получившие диплом по гуманитарным и экономическим специальностям;
- 5) молодежь 19-25 лет.

Согласно предлагаемой экспертом информации по данным Комитета по статистике РК, наиболее подвержены риску безработицы в целом по РК: молодежь в возрасте 25-28 лет – 43,4 тыс. чел. или 10 % от всех безработных. 52 % составляют женщины, 48 % мужчины. В возрасте от 16-24 лет – 39 тыс. чел. или 9 %, основная доля 59 % это мужчины.

По г. Астана безработной молодежи в возрасте 16-24 лет насчитывается – 2 318 чел., из них 1 314 мужчин, 1 004 женщин. В возрасте 25-28 лет – 3 977 чел., из них 2 103 мужчин, 1 874 женщин. Из общего числа безработных молодых людей основная часть 39 % имеют среднее профессиональное (специальное) образование, 36 % высшее и незаконченное высшее, 25 % основное, среднее, общее образование (муж., представитель Информационно-аналитический центра по проблемам занятости» МЗСР РК).

В 2016 году из 313,6 тыс. выпускников школ 124,7 тыс. поступили в колледжи, 91,9 тыс. – в вузы, 34,6 тыс. уехали на обучение за рубеж и 62,3 тыс. остались без продолжения образования. Последние, доля которых составляет 19,8 % от общего числа выпускников, напрямую участвуют в формировании молодежного индекса NEET, отражающего процент молодежи без образования, без работы и без профессионального обучения (от англ. not in education, employment or training). NEET – устойчивая база для развития стабильной безработицы и ухудшения качества жизни.

По оценке Eximar, индекс NEET в Казахстане – около 37 %, он определен, исходя из ситуации с учебой и трудоустройством для

населения в возрасте от 16 до 24 лет⁵. Потенциал NEET в 20 % от ежегодного выпуска школ формирует высокий показатель итогового индекса в 37 %, а также высокий процент самозанятого населения.

Директор форсайтинговой компании Eximart Айман Турсынхан отмечает, что самозанятые в Казахстане – это, скорее, уязвимая занятость, подразумевающая нестабильные доходы и случайные заработки, которые не дают ни возможности накопления, ни нормальных условий для жизни. Молодежь вне сферы занятости и образования – группа риска, поскольку имеет повышенные риски маргинализации, бедности и социальной эксклюзии.

Мнения участников экспертного опроса касательно масштабов дипломированной безработицы среди молодежи Астаны сильно различаются. По мнению одного из экспертов, остаются без работы 10 % от числа завершивших обучение выпускников. Другое мнение – около 20 %. Третий эксперт, опираясь на статистические данные, отмечает: «По данным Комитета по статистике РК за 2017 г., в Астане 61 % или 3,4 тыс. чел. безработных молодых людей имеют высшее и незаконченное высшее образование». В этом же ключе высказывает следующий эксперт: «По обращениям безработных в нашу организацию – в среднем 7 из 10 человек имеют/получают высшее образование».

Эксперты указывают, что для трудоустройства выпускников учебные заведения проводят ярмарки вакансий, заключают меморандумы с организациями. Тем не менее скептически относятся к этим мерам, считая их неэффективными и формальными. Не способствует улучшению ситуации и то, что в вузах существует практика требовать справку о трудоустройстве под угрозой невыдачи приложения к диплому. Фактически вузы тем самым «улучшают» свою статистику.

«В реалии каждый ВУЗ «требует» справку о трудоустройстве, после которой выдают приложение к диплому. Тем самым ВУЗ поднимает свой рейтинг в трудоустройстве своих выпускников. По факту проводятся различные ярмарки вакансий, результаты которой, как правило, не самые высокие. Это связано с неправильным подходом к проведению подобных мероприятий» (муж, ОЮЛ «Конгресс молодежи Казахстана»).

«По окончании обучения выпускник обязательно должен принести в учебное заведение справку с места трудоустройства. А если он не трудоустроился, то все равно приносит справку от любой компании, в которой ему выдадут эту справку без каких-либо обязательств и трудоустройства, таким образом, ВУЗы «закрывают» отчетность о трудоустройстве своих выпускников» (жен., представитель МРЦ).

Среди экспертов не сложилось единой точки зрения в отношении роли государства в трудоустройстве молодежи. Одни эксперты считают,

⁵ Николаева Т. Туда без обратно. 13 июля 2018 г. <https://expertonline.kz/a15526/>

что «государство должно обеспечивать трудоустройство выпускников». Другая точка зрения – вмешательство государства не требуется при трудоустройстве, так как оно дает образование и предоставляет широкий спектр возможностей, реализуемых в рамках государственной молодежной практики.

«Если честно, то участие государства должно быть минимальное. Государство и так занимается обучением и воспитанием подрастающего поколения. Плюс с этого года каждый второй студент в Казахстане может учиться бесплатно. Решать свои экономические проблемы молодые люди должны сами» (*муж, ОЮЛ «Конгресс молодежи Казахстана»*).

В частности, в Казахстане для решения вопроса трудоустройства выпускников реализуются программы «С дипломом в село!», «Молодежная практика», «Молодежный кадровый резерв».

В Центрах занятости совместно с работодателями проводятся ярмарки вакансий. Кроме, реализуемых проектов и программ, оказывающих значительную поддержку молодым казахстанским специалистам, стоит обратить внимание на международную практику в решении вопроса.

Одним из действенных инструментов являются налоговые льготы либо финансовая помощь работодателям, принимающих на работу выпускников. Также эксперты предлагают возможность предоставлять налоговые льготы для работодателей, создающих новые рабочие места для выпускников вузов.

3.5 Профориентация как эффективная мера содействия занятости выпускников вузов

Эксперты отмечают, что мероприятия по профориентации необходимо усилить не только в системе высшего, но и среднего образования. Зачастую «вину» за то, что многие дипломированные специалисты работают не по специальности, возлагают на систему профессионального образования. В обществе бытует мнение, что система высшего образования плохо ориентируется на «реальные потребности» экономики. Необходимо с точностью определить перспективу дисбаланса в кадрах и, соответственно, сократить подготовку экономистов, юристов, ставших избыточными. Или, наоборот, увеличить подготовку инженеров. Это в большей степени касается числа обучающихся в вузах по госзаказу.

По оценкам экспертов, наибольшее число вакансий в Астане сконцентрировано в сфере услуг, а именно в сфере продаж и общественного питания, интернет-торговля, продвижение товаров посредством социальных сетей.

«На сегодня по г. Астане насчитывается наибольшее число вакансии в сфере услуг – около 20 % от общего числа вакансий по региону и образования – 15,2 %. Источник информации о вакансиях для молодежи – www.enbek.kz

(Электронная биржа труда)» (муж., представитель Информационно – аналитический центра по проблемам занятости» МЗСР РК).

Эти же сферы более привлекательны для основной части молодежи без профессионального и технического, высшего образования.

«В целом по данным Департамента по статистике г. Астаны отмечено, что основная часть молодежи занята в следующих сферах экономической деятельности: в возрасте 16-24 года: Образование 4 419 чел., Промышленность 6 880 чел., Оптовая и розничная торговля; ремонт автомобилей и мотоциклов 8 696 чел., Обрабатывающая промышленность 6 311 чел., в возрасте 25-28 лет, Образование 10 594 чел., Строительство 10 742 чел., Оптовая и розничная торговля; ремонт автомобилей и мотоциклов 9 302 чел., Здравоохранение и социальные услуги 9 647 чел.» (муж., представитель Информационно – аналитический центра по проблемам занятости» МЗСР РК)

Вместе с тем, рабочие специальности не столь привлекательны и престижны для молодежи города. Несмотря на то, что на рынке труда существует спрос на рабочие специальности, они являются не привлекательными для молодежи. Это связано с тем что, на рабочих специальностях низкая заработная плата, тяжелые условия труда, слабое внимание уделяется формированию имиджа представителя рабочей специальности в СМИ и социальных сетях.

Что необходимо предпринять, чтобы система профориентации, образования и т.д. могла своевременно реагировать на новые вызовы рынка труда? Из ответов экспертов следует:

- поменять нынешнюю систему профориентации.
- необходимо заранее анализировать и просчитывать тенденции рынка труда.
- в связи с постоянным ростом технологии рабочие специальности по-прежнему остаются наиболее востребованными на рынке труда.

3.6 Пути и механизмы решения проблем трудоустройства молодых

Каковы пути и механизмы решения проблем трудоустройства молодых?

- популяризация рабочих профессий;
- ранняя правильная профориентация, еще на стадии обучения в школе;
- бесплатные курсы по предпринимательству, смене профессий;
- прохождение реальной практики во время обучения в ВУЗах, для дальнейшего трудоустройства;
- качественное образование;
- обучение востребованным специальностям;
- получение практического опыта работы во время обучения;

- профориентация, социализация, государственная программа молодежной практики.

Следует отметить, что бесплатные курсы по предпринимательству и смене профессий – доступная мера в рамках государственной программы развития продуктивной занятости и массового предпринимательства». Тем не менее, список показывает важность актуализации ряда вопросов.

«Основной проблемой трудоустройства молодых граждан является тот фактор, что квалификация, признаваемая работодателями при трудоустройстве, напрямую не связана с результатами обучения. Нет системности в профориентационной работе с учащимися. Следовательно, для подготовки молодежи к трудоустройству необходимо развитие системы профориентации, которая бы помогала учащимся в выборе будущей профессии/занятия и предоставление качественных образовательных услуг. Кроме того, необходима популяризация профессий, в т.ч. рабочих, востребованных на рынке труда» (*муж., представитель Информационно – аналитического центра по проблемам занятости» МЗСР РК).*

Результаты экспертного опроса позволяют выделить полярные мнения касательно вопроса переквалификации выпускников – гуманитариев в технарей.

«Практика переквалификации молодежи с гуманитарных на технические специальности – отличная практика. Сегодня мир меняется. Также идет смена требуемых специалистов. Огромное количество юристов, бухгалтеров, менеджеров и т.д. Реалии показывают, что и среди специалистов среды технических специальностей есть множество мест, где можно зарабатывать приличные деньги» (*муж, ОЮЛ «Конгресс молодежи Казахстана»).*

«Переквалификация должна соответствовать профориентации молодого безработного. А просто переквалификация с гуманитариев на технарей не даст квалифицированных специалистов» (*жен., представитель МРЦ).*

«Да, действительно, зачастую выбор будущей профессии не согласуется с последними тенденциями на рынке труда – около двух третей выпускников получают гуманитарные специальности. Как результат, сегодня 73 % или 323 тыс. граждан с профессиональным образованием не могут найти работу» (*муж., представитель Информационно – аналитического центра по проблемам занятости» МЗСР РК).*

Эксперты также обращают внимание на необходимость альтернативных подходов и взглядов к вопросу подготовки и переподготовки кадров. Сегодня на первый план выходит обучение на протяжении всей жизни. Следствием быстрого развития науки, общества и производства является изменение требований, предъявляемых к профессиональной подготовке специалистов. Проблема состоит в том, что знания активно устаревают. Ежегодно обесценивается 20-30 % знаний специалистов, в индустриально развитых странах профессии устаревают через каждые 8 лет, а в областях производства – через

каждые 5 лет, в некоторых научных дисциплинах знания обновляются каждые 5-10 лет⁶.

«Мониторинг данной проблематики показывает, что период актуальности технических навыков снижается, следовательно, это приводит к росту потребности в непрерывном обучении. Если ранее знаний, полученных в рамках технического профессионального образования, хватало на 10 лет без повышения квалификации, то сегодня актуальность навыков по многим специальностям сохраняется только в течение 2–х лет» *(муж., представитель Информационно-аналитического центра по проблемам занятости) МЗСР РК).*

Согласно анализу ОЭСР, работодатели в Казахстане недостаточно активно предлагают своим сотрудникам пройти обучение. Как результат, только 3,4 % работников в Казахстане прошли дополнительное обучение. Для развития навыков и компетенций молодых людей, которые должны пополнить ряды рабочей силы, необходимо повысить качество системы образования с тем, чтобы она обеспечивала молодежь востребованными навыками и квалификациями, повышая уровень трудоустраиваемости выпускников, а также способствовала трудоустройству выпускников.

«Согласно прогнозным данным наибольшая потребность в экономике, как ожидается, будет иметься в служащих по подготовке информации, оформлению документации, учету и обслуживанию, потребность в которых вырастет на 11,2 % в сравнении с 2016 годом. В частности, востребованными будут являться работники, оказывающие индивидуальные услуги – 19,8 тыс. чел, архитекторы инженеры, специалисты родственных профессий – 18,1 тыс. чел., работники служб защиты граждан и собственности – 15,6 тыс. чел., кассиры и родственные профессии – 15,6 тыс. чел., средний административно – управленческий персонал – 15,4 тыс. чел. В целом для того, чтобы система профориентации и образования в целом своевременно реагировала на новые вызовы рынка труда необходимо: Особое внимание необходимо уделить тому, чтобы максимальное количество учащихся оканчивали обучение и тем самым не оставались без квалификаций. Это потребует раннего выявления и отдельной работы с «трудной» молодежью, испытывающей проблемы с успеваемостью или дисциплиной; а также выявления и содействия молодежи, испытывающей финансовые сложности. В развитии системы образования основной фокус должен быть на развитие системы ТиПО, чтобы сократить ожидаемый дефицит рабочей силы со средним уровнем квалификаций; Для обеспечения связи содержания системы образования с требованиями работодателей необходимо будет продолжить и ускорить развитие Национальной системы квалификаций» *(муж., представитель Информационно-аналитического центра по проблемам занятости) МЗСР РК).*

Современные условия требуют от молодежи определенных ценностей, навыков, конкурентоспособности на рынке труда. На что акцентируют внимание участники экспертного опроса? Выделим следующие:

⁶ Моделирование профессиональной социализации студенческой молодежи в условиях социальной неопределенности. Ростов-на-Дону, 2016. Доступ через: <https://clck.ru/EPo8Q>

Открытость сознания, самокритичность, осознание реальности, не бояться работы, отложить отдых на будущее время

Быть энергичным, инициативным, гибким, мобильным, готовым осваивать новые тенденции и предлагать новые идеи.

Наиболее распространенным в мировой практике способом повышения конкурентоспособности профессиональных навыков молодежи является организация и проведение стажировок.

РАЗДЕЛ 4. РИСКИ И УГРОЗЫ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

4.1 Скрытые и явные угрозы

Говоря о рисках и угрозах в молодежной среде Астаны, эксперты обращают внимание на такие проблемы, как кибербулинг, интернет-зависимость и, в частности, зависимость от социальных сетей.

Вместе с тем, обращают внимание на «традиционные» проблемы, как безработица, алкоголь, курение, наркотики, вовлечение в секты.

«Среди молодежи высок уровень безработицы. По этой причине наблюдается рост числа выезжающих за рубеж среди сильных специалистов. Из –за низкого материального положения молодежь рискует оказаться в рядах нетрадиционных религиозных течений» *(жен., представитель Центра исследования проблем религии).*

«Распространение новых наркотических веществ (синтетические наркотики), воздействие со стороны онлайн –пространства (кибербулинг), воздействие нестабильной социально –экономической ситуации (недостаточность вакансий на рынке труда, по –прежнему низкий рейтинг в обществе технических профессий)» *(жен., представитель Центра медико –социальной реабилитации).*

4.2 Группы риска: алкоголизм и наркомания

В числе столичной молодежи, в наибольшей степени подверженной рискам и угрозам, эксперты, прежде всего, называют выходцев из малообеспеченных семей, мигрантов, безработных, сирот, вовлеченных в религиозные организации, а также людей без определенного места жительства. Следует отметить, что эти группы молодежи в равной степени упоминались всеми опрошенными экспертами.

Причины эксперты видят в некачественном, не организованном на должном досуге, формальном характере образовательного процесса, высокой интенсивности академической нагрузки.

Из ответов экспертов на вопрос «Какие категории молодежи более склонны к вредным привычкам?» можно сделать вывод о ранней вовлеченности детей и подростков в социально неодобряемые практики.

Так, по оценкам экспертов, наиболее подверженные вредным привычкам люди характеризуются следующим образом:

«11 –24 года, мужчины, уровень образования тут не особо большую роль играет, по моему мнению, неблагополучные районы (базар, вокзал)» *(муж, представитель Центр молодежной политики).*

«Подростки и молодежь 15 –18 лет. В основном подвержены мальчики. У молодежи формируются определенные физиологические, психологические

особенности. Поэтому родители должны принимать это во внимание и давать правильное направление» (жен, представитель средней школы).

«С низким уровнем образования, без постоянного места жительства, социально уязвимая молодежь (жен., представитель Центра исследования проблем религии).

Насколько остро среди молодежи Астаны стоит проблема алкоголизма? На этот вопрос прозвучали полярные ответы. Одни считают, что проблема алкоголизма среди подростков широко распространена, другие, наоборот, полагают, что на сегодняшний день эта проблема не стоит остро, поскольку высока доля занимающейся спортом молодежи. Прозвучало и следующее мнение:

«В Казахстане распространенность потребления алкоголя среди подростков старше 12-15 лет составляет 18,1 %, 15-17 лет – 37 %, что приводит к повышению роста числа хронических заболеваний и смертности» (эксперт, Центр молодежной политики ЕНУ имени Гумилева).

В числе факторов алкоголизации молодежи Астаны эксперты называют социальные и психологические проблемы, в том числе изъяны в семейном воспитании, низкий уровень жизни, рост преступности.

«Безработица, потребление других ПАВ, дисфункциональные отношения в семье, личностные и иные психологические проблемы, отсутствие навыков антинаркотической устойчивости, генетические факторы» (жен., представитель Центра медико-социальной реабилитации).

«Причины употребления алкоголя различны. Одной из них является психотропное действие этилового спирта: эйфоризирующее, релаксирующее и седативное. Потребность в достижении такого эффекта существует у многих категорий людей: у лиц с патологическим характером, страдающих неврозами, плохо адаптированных в обществе, а также работающих с эмоциональными и физическими перегрузками» (муж, представитель Центра молодежной политики).

При описании наркоситуации в молодежной среде города эксперты оценивают ее уровень относительно низкой, при этом звучит мнение о том, что это проблема характерна для более обеспеченных слоев населения.

«Сегодня наблюдается тенденция вовлечения в потребление наркотиков именно среди молодежи из благополучных семей, состоятельной, которая может за себя заплатить. Платежеспособные, так сказать. И попадает так называемая «золотая» молодежь» (муж, представитель Центра молодежной политики).

«Заболеваемость алкоголизмом по г. Астана в 2014 и 2015 гг: до 18 лет – 4,4 % и 6,4 % (девушки), 3,5 % и 4,1 % (юноши), 18-29 лет – 5,4 % и 5,9 % (девушки), 9,8 % и 10,2 % (парни) от всех случаев» (жен., представитель Центра медико-социальной реабилитации).

На взгляд экспертов, **наиболее эффективными мерами, направленными на борьбу с наркоманией и алкоголизмом** в

молодежной среде, является развитие спорта, факультативов, пропаганда семейных ценностей и ЗОЖ. Максимальная загруженность молодежи называется как потенциальная возможность для ограничения от деструктивного влияния. Билборды, лекции, курирование мероприятий со стороны МВД РК воспринимаются как неэффективные: «Было бы эффективно, если спортивные секции сделают бесплатными, почаще проводить спортивные мероприятия, шире пропагандировать ценности здорового образа жизни» (жен., представитель Центра исследования проблем религии).

«Мероприятия эффективные: поддержка семьи, развитие дворовых клубов, занятость, спортивные мероприятия не разовые, а регулярные, короткие интервенции с группой риска» (жен., представитель Центра медико – социальной реабилитации).

4.3 Проблема суицида в молодежной среде

Проблема суицида – одна из самых острых в молодежной среде. По данным Всемирной организации здравоохранения, Казахстан занимает третье место в мире по количеству суицидов, а среди стран Центральной Азии – лидирующее. Эксперты Международной организации здравоохранения приводят, что критическим порогом суицидов считаются показатели, составляющие свыше 20 человек на 100 тысяч населения. В Казахстане, по данным статистики, в последнее десятилетие число самоубийств составило 52-53 на 100 тысяч населения⁷. По словам уполномоченного по правам ребенка С. Айтпаевой, с начала 2018 года 124 несовершеннолетних казахстанца покончили с собой⁸.

Согласно статистике по суицидам, предоставленной общественным объединением «Жарық Әлем», большинство суицидирующих являются людьми трудоспособного возраста.

Сегодня в казахстанских школах имеются школьные психологи, работа которых направлена на предотвращение детского суицида.

Раиса Колокина, специалист Центра формирования здорового образа жизни, отмечает такие причины детского суицида в Казахстане, как несчастная любовь среди девочек-подростков, конфликты с родителями и учителями или со своими сверстниками, одиночество и отчужденность⁹.

⁷ МАВЛОНИЙ Д. Казахстан занимает третье место в мире по количеству суицидов. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30468239#pos=32;95

⁸ 124 несовершеннолетних казахстанца покончили с собой с начала года. <https://kursiv.kz/news/proisshestviya/2018-09/124-nesovershennoletnikh-kazakhstanca-pokonchili-s-soboy-s-nachala-goda> Дата публикации: 03.09.2018

⁹ https://rus.azattyq.org/a/Suicide_in_Kazakhstan/1819152.html

Эти же причины указывают эксперты, опрошенные в ходе исследования – отчуждение между родителями и детьми, слабое воспитание и низкая успеваемость, конфликты в семье, отсутствие близких друзей.

«На подростков оказывается такое влияние, как "прессинг долженствования". Мы живем в развивающей стране, и поэтому на каждого ребенка накладываются определенные обязательства, когда ребенок должен оправдывать возложенные на него надежды своих родителей. Оказавшийся в такой ситуации детская психика зачастую не выдерживает. Помимо этого, подростковому возрасту свойственно импульсивность в принятии решения» (муж, представитель Центр молодежной политики).

В дополнение к этой информации, эксперты в качестве социальных категорий молодежи, в большей мере склонных к самоубийствам, назвали подростков, «состоятельных людей, у которых нет ни преданных друзей, ни по –настоящему любимой половины рядом», «потребителей ПАВ, людей с психическими расстройствами, выходцев из дисфункциональных семей, социально уязвимых подростков и молодежь».

В чем выражается выход из сложившейся ситуации? Эксперты обращают внимание на значимость работы психологов, вместе с тем выделяют роль семьи в вопросах психического здоровья молодежи.

В частности, эксперты предлагают следующие меры:

- отслеживание записей в социальных сетях;
- проведение лекций;
- интенсивная работа психологов с учащимися в школах и университетах;
- проведение мотивационных мероприятий для молодежи;
- совершенствование качества работы телефонов доверия;
- просвещение родительско –педагогического сообщества;
- активное привлечение молодежи к общественным мероприятиям;
- повышение качества преподавания и усиление воспитательного компонента в учебных заведениях.

4.4 Особенности молодежной преступности в Астане

Проблема преступности несовершеннолетних остается в Казахстане весьма острой. По данным Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, ежегодно выявляются около восьми тысяч несовершеннолетних, совершивших преступления, из них почти половина привлекается к уголовной ответственности. За последние восемь лет по республике в Центры временной изоляции, адаптации и реабилитации несовершеннолетних помещены за безнадзорность и беспризорность более 70 тысяч несовершеннолетних, из них 10 796

оформлены в детские дома и школы – интернаты. В Астане благодаря социальному проекту подростковая преступность в Астане снизилась на 36 %, передает корреспондент МИА «Казинформ». Об этом сообщила старший помощник прокурора Астаны Дана Мулакова. «За пройденный этап – наши 4 месяца, которые мы проработали совместно с акиматом города, со всеми образовательными учреждениями, ДВД, а также с другими правоохранительными органами – у нас есть определенные результаты. Это – снижение подростковой преступности на 36 %, снижение количества административных правонарушений на 11 %, и снижение количества состоящих на учете ювенальной полиции подростков на 25 %», – сказала она на межведомственном совещании в Астане¹⁰. Вместе с тем, по ее словам, в прошлом году можно было наблюдать увеличение количества правонарушений со стороны подростков в сравнении с прошлыми годами.

Эксперты выделяют проблему молодежной преступности и распространенность девиантного поведения среди молодежи. Очевидно, что факторы разные. Часть из них имеют социальную природу – неблагополучное материальное положение, безработица, безнадзорность.

«Если честно, слишком много агрессивной молодежи в наше время. Малая ошибка, и сразу начинаются драки, споры, иногда доходит до резни» (*муж, представитель Центра молодежной политики*).

Причиной возникновения вспышек насилия со стороны молодежи зачастую выступают деньги, споры, власть, разногласия, материальные ценности, религиозные взгляды.

«Употребление ПАВ, трудности социально-экономического плана, психологические, психиатрические проблемы» (*жен., представитель Центра медико-социальной реабилитации*).

Кроме того, эксперты отдельное внимание обращают на необходимость усиления профилактических работ, системы уголовных наказаний и ресоциализации ранее осужденных, пробации¹¹. А также на организацию досуговой сферы.

«Неорганизованность досуговой сферы жизнедеятельности подростков; Безнадзорность; Отсутствие современного и эффективного профилактического воздействия; Слабое реагирование на факты предпреступного и преступного поведения несовершеннолетних и их взрослых соучастников; Кризис системы уголовных наказаний и ресоциализации ранее осужденных; Отсутствие взаимодействия основных социальных институтов семьи, школы, досуговых заведений и правоохранительных органов».

¹⁰ Подростковая преступность в Астане снизилась на 36 %. 13 Декабря 2017 https://express-k.kz/news/sotsium_lenta/podrostkovaya_prestupnost_v_astane_snizilas_na_36-113329

¹¹ Система видов деятельности и индивидуально определяемых мер контрольного и социально-правового характера, направленных на коррекцию поведения лиц, категории которых определены законом, для предупреждения совершения ими уголовных правонарушений.

4.5 Религиозность молодежи города

На данный момент в Казахстане насчитывается 17 конфессий, которые представляют 3 493 религиозных субъекта (мечети, церкви, молельни) под контролем государства.

Среди экспертов не существует единого мнения касательно и уровня религиозности молодежи Астаны. Называются разные оценки от среднего до высокого.

«Среди молодёжи можно выделить три вида религиозности: полная или частичная погруженность, выборочная религиозность (выполнение обрядов, не требующих затраты сил, времени или финансов) и модная религия под веянием времени» (жен., представитель Центра медико–социальной реабилитации).

«Я очень рад, что в наше время много парней и девушек по пятницам посещают мечеть, да и в принципе ее посещают в другие дни. Очень рад! могу дать 7 из 10» (муж, представитель Центр молодежной политики).

Истоки развития экстремистских, радикальных настроений среди молодежи города эксперты связывают с низким социальным положением, проблемами в семье, материальными ценностями, образовательным уровнем молодежи, влиянием окружения и психическими расстройствами.

4.6 Протестный потенциал

Участники экспертного опроса предлагают иначе взглянуть на проблему протестного потенциала среди молодежи. Нынешняя молодежь в большей степени предпочитает другие формы протеста, чем выход на уличные митинги. Отчасти это обусловлено высоким интернет-проникновением в Казахстане и распространением социальных сетей. Кроме того, органы власти также повышают респонсивность и реагируют на события, отклики и жалобы в социальных сетях.

Так, один из экспертов выразил следующее мнение:

«Я думаю мы вышли из того времени, когда люди собирались на улицах и бастовали. Сейчас для забастовок есть социальные сети, там весь сыр–бор» (муж, представитель Центр молодежной политики).

Кроме того, эксперты обращают внимание также на утечку умов из Казахстана как форму протеста для тех, кто не видит для себя дальнейших перспектив.

«Чаще уезжают за границу, нежели выражают недовольство» (каз.)

Какие проблемы могут вынудить молодежь выйти на публичную протестную акцию? На этот вопрос эксперты чаще всего называют резкое ухудшение материального положения молодежи, безработицу и ущемление прав.

«Маленькая заработная плата, при этом повышение цен. Ущемление каких – либо прав» (муж, представитель Центр молодежной политики).

«Социальные вопросы, материальное положение, безработица» (жен., представитель Центра исследования проблем религии)..

«Вопрос денег, агитация радикалов, психологическое давление» (жен, представитель средней школы).

Какие меры необходимы для недопущения деструктивных проявлений гражданской активности / протестов в молодежной среде? Прежде всего, решение социальных проблем – содействие в трудоустройстве; решение жилищного вопроса; создание новых рабочих мест (трудоустройство), улучшение ситуации в моногородах.

«Решение вопросов занятости и жилья, разъяснение государственной политики доступным интересным способом. Предложение молодежи форматов для самореализации» (жен., представитель Проекта развития молодежного корпуса).

«Работа с адресными группами молодежи по проблематикам; Правильная и системная профориентация; Работа с мигрантами в т.ч. внутренними» (муж., Международная молодежная организация).

«Привлечение молодежи к общественной деятельности, развитие дебатерства, мотивационные тренинги, мастер –классы, мотивация на дальнейшую работу» (муж., представитель политической партии).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Эксперты в разной степени оценивают степень осведомленности молодежи Астаны о государственной молодежной политике. Оценки экспертов зависят от сферы, с которой связана их деятельность. Более оптимистичные оценки характерны для экспертов, деятельность которых тесно связана с молодежной политикой, с проведением массовых мероприятий с широким вовлечением молодежи. Более скромные оценки преимущественно дают эксперты из частного сектора или сфер, имеющих свою специфику.

По оценкам экспертов, недостаточно активное участие молодёжи в деятельности молодежных организаций связано с рядом причин. Среди них следует выделить: слабый контент и форма подачи информации в рамках молодежных мероприятий, дефицит ярких и харизматичных лидеров молодежного движения; отсутствие конкретной цели или миссии организации; отсутствие ресурсов для реализации массовых проектов; кадровый вопрос, формализм, ориентация на проекты, имеющие финансирование, отсутствие понимания трендов развития молодежной активности и пр.

Эксперты полагают, что деятельность молодежных организаций в большей степени ориентирована на школьников и студенческую молодежь, но вне должного внимания остается работающая молодежь.

Интерес молодежи к деятельности молодежных организаций зачастую связан с частными интересами. Среди них возможность получить одобрение общества, приобретение организаторских и лидерских навыков, получение сертификатов, необходимых для личных целей, поиск нового, приобретение связей и пр.

Вместе с тем эксперты отмечают: чтобы активизировать интерес к молодежным мероприятиям необходимо развивать сотрудничество с гражданскими активистами, актуализировать тематику мероприятий и в конечном итоге способствовать появлению интересных молодых лидеров.

Наиболее распространенными стратегиями поиска работы среди молодежи является интернет-ресурс, удобный в навигации. При поиске работы молодежь также опирается на социальные сети, порталы по поиску работы. Не теряет своей актуальности «телефонное право» и поиск «через знакомых». Последнее, по оценкам экспертов, чаще встречается в государственных и квазигосударственных организациях.

Эксперты придерживаются мнения, что в Астане нет серьезных проблем в сфере занятости. Проблема зачастую кроется в несоответствии предложений на рынке труда ожиданиям молодежи. Для молодежи актуален вопрос имиджа, престижа и высокой оплаты работы. Наблюдается низкий интерес к вакансиям по рабочим специальностям.

Препятствиями для трудоустройства молодежи также служат отсутствие у нее необходимой квалификации и опыта, слабые знания и отсутствие навыков коммуникации.

Преимущества молодых специалистов на рынке труда эксперты связывают с тем, что государственные программы в качестве целевой аудитории прежде всего рассматривают молодежь. Более того, открытость молодежи новым знаниям, энтузиазм, быстрая обучаемость повышают их привлекательность в глазах работодателя. В качестве «плюса» также называется отсутствие детей, что позволяет молодым специалистам больше времени посвящать работе. Видимо, это обусловлено тем, что во многих предприятиях города Астаны «нормой» является переработка и частые задержки на работе.

Группами риска в вопросах безработицы эксперты называют выпускников школ, не поступивших в ВУЗ (NEET), преимущественно, женщин; выпускников, получивших диплом по гуманитарным и экономическим специальностям; молодежь 19-25 лет. Участники экспертного опроса отмечают масштабность дипломированной безработицы среди молодежи Астаны.

Эксперты также обращают внимание на необходимость альтернативных подходов и взглядов к вопросу подготовки и переподготовки кадров. Сегодня на первый план выходит обучение на протяжении всей жизни. Следствием быстрого развития науки, общества и производства является изменение требований, предъявляемых к профессиональной подготовке специалистов.

Говоря о рисках и угрозах в молодежной среде Астаны, эксперты акцентируют внимание на таких проблемах, как кибербулинг, интернет-зависимость и в частности, зависимость от социальных сетей.

При описании наркоситуации в молодежной среде города эксперты оценивают ее уровень как относительно низкий, при этом звучит мнение о том, что это проблема чаще характерна для более обеспеченных слоев населения. На взгляд экспертов, наиболее эффективными мерами, направленными на борьбу с наркоманией и алкоголизмом в молодежной среде, является развитие спорта, факультативов, пропаганда семейных ценностей и ЗОЖ. Максимальная загруженность молодежи предлагается как потенциальная возможность для ограничения от деструктивного влияния.

Билборды, лекции, курирование мероприятий со стороны МВД РК воспринимаются как неэффективные:

При обсуждении проблемы суицида среди молодежи, эксперты отмечают такие причины, как несчастная любовь среди девочек – подростков, конфликты с родителями и учителями или со своими сверстниками, одиночество и отчужденность, низкая успеваемость,

завышенные ожидания со стороны родителей – «прессинг долженствования».

Эксперты выделяют проблему молодежной преступности и распространенность девиантного поведения среди молодежи. Причиной возникновения всплеск насилия со стороны молодежи зачастую выступают денежные вопросы, религиозные взгляды, употребление ПАВ, трудности социально –экономического плана, психологические проблемы.

Кроме того, эксперты отдельное внимание обращают на необходимость усиления профилактических работ, системы уголовных наказаний и ресоциализации ранее осужденных, а также на организацию досуговой сферы.

При изучении протестного потенциала молодежи следует учесть, что формы протеста нынешней молодежи могут отличаться от традиционных, т.е. вместо уличных митингов протест может быть выражен в социальных сетях, в миграционных настроениях и оттоке молодежи. Эксперты обращают внимание на утечку умов из Казахстана как форму протеста для тех, кто не видит для себя дальнейших перспектив. При этом следует отметить, что образовательная миграция – отчасти мировой тренд.

Триггерами для публичных протестных акций могут служить резкое ухудшение материального положения молодежи, безработица и ущемление прав, агитация радикалов, психологическое давление. Истоки развития экстремистских, радикальных настроений среди молодежи города эксперты связывают с низким социальным положением, проблемами в семье, материальными ценностями, образовательным уровнем молодежи, влиянием окружения и психическими расстройствами.

Это требует адресной работы с разными группами молодежи; системной профориентации среди подростков и молодежи; решения социальных вопросов, в том числе занятости и жилья.

Список литературы

1. 124 несовершеннолетних казахстанца покончили с собой с начала года. <https://kursiv.kz/news/proisshestviya/2018-09/124-nesovershennoletnikh-kazakhstanca-pokonchili-s-soboy-s-nachala-goda> Дата публикации: 03.09.2018
2. Iain Klugman Why governments need to respond to the Fourth Industrial Revolution. <https://www.weforum.org/agenda/2018/09/shift-happens-why-governments-need-to-respond-to-the-fourth-industrial-revolution/> Дата публикации: 14 Sep 2018.
3. Болашақта Астанада жойылатын 20 мамандық. <http://kerekinfo.kz/blog/20248.html> Дата публикации: 24.06.2018
4. Ибраева А. ТОП-20 высокооплачиваемых и востребованных профессий в Казахстане. <https://kursiv.kz/news/tendencii-i-issledovaniya/2017-07/top-20-vysokooplachivaemykh-i-vostrebovannykh-professiy-v> . Дата публикации: 06.07.2017
5. Мавлоний Д. Казахстан занимает третье место в мире по количеству суицидов. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30468239#pos=32;95
6. Мавлоний Д. Казахстан находится в первых строчках рейтингов по количеству суицидов. Сентябрь 10, 2009. https://rus.azattyq.org/a/Suicide_in_Kazakhstan/1819152.html
7. Моделирование профессиональной социализации студенческой молодежи в условиях социальной неопределенности. Ростов-на-Дону, 2016. Доступ через: <https://clck.ru/EPo8Q>
8. Николаева Т. Туда без обратно. 13 июля 2018 г. <https://expertonline.kz/a15526/>
9. Николаева Т. Туда без обратно. 13 июля 2018 г. <https://expertonline.kz/a15526/>
10. Подростковая преступность в Астане снизилась на 36 %. 13 Декабря 2017 https://express-k.kz/news/sotsium_lenta/podrostkovaya_prestupnost_v_astane_snizilas_na_36-113329
11. Проникновение интернета в Центральной Азии: от 19 % в Таджикистане до 73 % в Казахстане. DIGITAL REPORT. 27.01.2017. <https://digital.report/proniknovenie-interneta-v-tsentralnoy-azii-ot-19-v-tadzhikistane-do-73-v-kazahstane/>
12. Родина зовет. Сможет ли Казахстан вернуть из-за рубежа своих лучших специалистов? <https://camonitor.kz/31581-rodina-zovet-smozhet-li-kazahstan-vernut-iz-za-rubezha-svoih-luchshih-specialistov.html> Дата публикации: 13.09.2018
13. Трудоустройство выпускников вузов Казахстана // Alma mater. Вестник высшей школы № 3, март 2016. <http://iac.kz/ru/publishing/trudoustroystvo-vypusknikov-vuzov-kazahstana>

ПРИЛОЖЕНИЕ 1
ГАЙД ЭКСПЕРТНОГО ОПРОСА
(СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ)

Уважаемый эксперт!

Просим Вас принять участие в социологическом исследовании, посвященном проблемам молодежи города Астана. Ответьте в электронной форме на предложенные вопросы и вышлите заполненный файл по возможности до 25 августа 2018 г.

Вы можете выбрать язык заполнения.

Научно-исследовательский центр «Молодежь» гарантирует Вам анонимность и конфиденциальность полученных данных.

1. Насколько молодежь Астаны осведомлена о государственной молодежной политике?
2. Насколько активно молодежь страны участвует в деятельности молодежных организаций?
3. Каковы, по Вашему мнению, ее основные мотивы? Почему и для чего молодежь участвует/не участвует в работе молодежных организаций?
4. Каков социально –демографический портрет молодежи, принимающей активное участие в деятельности молодежных организаций?
5. В деятельности каких молодежных организаций задействована большая часть молодежи города?
6. Как Вы думаете, уровень гражданской активности столичной молодежи выше по сравнению с молодежью других регионов страны?
7. Как бы Вы оценили уровень удовлетворенности молодежи реализацией государственной молодежной политики?
8. Какие минусы в работе молодежных организаций Вы могли бы выделить?
9. Какие проблемы, связанные с гражданской активностью молодежи города, Вы могли бы выделить?
10. Что необходимо предпринять для эффективного стимулирования процессов самоорганизации в молодежной среде? Назовите наиболее действенные, на Ваш взгляд, механизмы вовлечения молодежи в общественную деятельность?
11. Какие меры необходимы для недопущения деструктивных проявлений гражданской активности / протестов в молодежной среде?

ПРИЛОЖЕНИЕ 2
ГАЙД ЭКСПЕРТНОГО ОПРОСА
(СФЕРА ТРУДОУСТРОЙСТВА)

Уважаемый эксперт!

Просим Вас принять участие в социологическом исследовании, посвященном проблемам молодежи города Астана. Ответьте в электронной форме на предложенные вопросы и вышлите заполненный файл по возможности до 25 августа 2018 г.

Вы можете выбрать язык заполнения.

Научно-исследовательский центр «Молодежь» гарантирует Вам анонимность и конфиденциальность полученных данных.

1. Выделите, пожалуйста, наиболее распространенные стратегии поиска работы среди молодежи? Какие из них наиболее эффективны?
2. Какие проблемы испытывает молодежь Астаны в сфере трудоустройства, в том числе специфичные исключительно для столицы? Чем обусловлены эти проблемы?
3. Какие преимущества имеют молодые специалисты на рынке труда?
4. Какие ограничения по сравнению с другими возрастными группами имеет молодежь при трудоустройстве?
5. Какие категории молодежи в наибольшей степени подвержены риску безработицы? (возраст, пол, уровень образования, специальность и иные характеристики)
6. Каковы объемы дипломированной безработицы среди молодежи Астаны?
7. Какие проблемы социально –экономической адаптации испытывают выпускники вузов и ТиПО города?
8. Какую работу проводят учебные заведения города (вузы и ТиПО) по трудоустройству своих выпускников? Насколько она эффективна?
9. Какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?
10. В каких сферах столичного рынка труда сегодня насчитывается наибольшее число вакансий? Из каких источников молодежь получает о них информацию?
11. В каких сферах экономической деятельности занята основная часть молодежи без профессионального и технического, высшего образования?
12. Насколько престижны для молодежи города рабочие специальности?

13. Каковы пути и механизмы решения проблем трудоустройства молодых?

14. Существует мнение о том, что одним из путей решения проблем молодежной безработицы может стать практика переквалификации молодежи с гуманитарных на технические специальности. Как Вы оцениваете перспективу данной меры? Насколько она эффективна?

15. Какие навыки необходимо иметь молодежи, чтобы быть конкурентоспособной на рынке труда?

16. Какие профессии будут востребованы в будущем? Что необходимо предпринять, чтобы система профориентации, образования и т.д. могла своевременно реагировать на новые вызовы рынка труда?

ПРИЛОЖЕНИЕ 3
ГАЙД ЭКСПЕРТНОГО ОПРОСА
(РИСКИ И УГРОЗЫ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ)

Уважаемый эксперт!

Просим Вас принять участие в социологическом исследовании, посвященном проблемам молодежи города Астана. Ответьте в электронной форме на предложенные вопросы и вышлите заполненный файл по возможности до 25 августа 2018 г.

Вы можете выбрать язык заполнения.

Научно-исследовательский центр «Молодежь» гарантирует Вам анонимность и конфиденциальность полученных данных.

1. Каковы основные риски и угрозы в молодежной среде Астаны?
2. Какие категории столичной молодежи наиболее подвержены рискам и угрозам (малообеспеченная молодежь, мигранты, безработные, сироты, вовлеченные в религиозные организации, другое)?
3. Какие сферы жизнедеятельности молодежи города несут в себе наибольшее число потенциальных рисков?
4. Насколько молодежь города склонна к вредным привычкам (табакокурение, алкоголизм, наркомания)?
5. Какие категории молодежи более склонны к вредным привычкам? (пол, возраст, уровень образования, район проживания, иные характеристики)
6. Насколько остро среди молодежи Астаны стоит проблема алкоголизма?
7. Каковы факторы алкоголизации молодежи Астаны?
8. Какова наркоситуация в молодежной среде города?
9. Какие меры, направленные на борьбу с наркоманией и алкоголизмом в молодежной среде, Вы считаете наиболее эффективными? Какие из них не имеют ожидаемого эффекта?
10. Насколько актуальна среди молодежи города проблема суицида?
11. Какие социальные категории молодежи в большей мере склонны к самоубийствам?
12. Каковы факторы (причины) самоубийств среди молодежи Астаны?
13. Какие меры по профилактике суицидов в молодежной среде Вы считаете эффективными?
14. Каковы особенности молодежной преступности в Астане?
15. Какие социальные категории молодежи более склонны к совершению преступлений?

16. Каков уровень агрессии молодежи города?
17. Что обычно становится причиной возникновения вспышек насилия со стороны молодежи?
18. Как Вы можете оценить уровень религиозности молодежи города?
19. Как Вы думаете, какие социальные проблемы способствуют развитию экстремистских, радикальных настроений среди молодежи города?
20. Какова вероятность возникновения в городе акций протеста среди молодежи?
21. Какие проблемы могут вынудить молодежь выйти на публичную протестную акцию?

ПРИЛОЖЕНИЕ 4 СПИСОК ЭКСПЕРТОВ-УЧАСТНИКОВ

№	ФИО эксперта	Место работы
Проблемы молодежи в сфере трудоустройства		
1	Аргандыков Даулет Рашидович	«Информационно –аналитический центр по темам занятости» МЗСР РК, Президент центра
2	Мусатаева Айдана Акбар – Курметтиевна	КГУ «Астана Жастары», руководитель отдела по трудоустройству и профориентации
3	Болысов Тохтар Коммунарович	ОЮЛ «Конгресс молодежи Казахстана», исполнительный директор
4	Байтасов Азамат Елемесович	КГУ «Центр занятости населения Акимата города Астана», руководитель отдела по оказанию активных мер занятости населения
5	Кульшиманова Каламкас Мусаевна	КГУ «Центр занятости населения Акимата города Астана», начальник отдела профессионального обучения
Гражданская активность молодежи		
1	Лепсибаев Чингиз Серикович	Международная молодежная организация «Содружество», заместитель председателя правления
2	Мухаметжан Болыспек	МРЦ «Астана жастары», директор
3	Сарсекеева Алия	Координационное Агентство Проекта развития молодежного корпуса, технический эксперт, специалист по развитию
4	Динара Садвакасова	РОО «ЕДЮО «Жас Ұлан», председатель
5	Чукеев Жанат Нурбекович	Молодежное крыло «Жас Отан» при партии «Нур Отан», координатор направлений «Даму»
Риски и угрозы в молодежной среде		
1	Болекбаева Каршыга Орынбасаровна	ГКП на ПХВ «Центр медико –социальной реабилитации», врач –нарколог 1 –ой категории
2	Құлмахан Назерке Сабыржанқызы	№ 60 школа –лицей, педагог –психолог
3	Налшыбек Асхат Багдатулы	Центр молодежной политики ЕНУ имени Гумилева, председатель
4	Шантай Марал	КГУ Центр исследования проблем религии Акимата города Астана, специалист, религиовед